วารสารวิจัย
ราชภัฏเชียงใหม่

ประจำปีที่ 18 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2560

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

วารสารวิจัยเพื่อรับใช้สังคม

ISSN 1513-8410

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ ธรรมไชย ที่ปรึกษาอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.ณนัด บุญชัย รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.บังอร ฉัตรรุ่งเรือง ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

ผู้ทรงคุณวุฒิ

อาจารย์ ดร.คณิเทพ ปิตุภูมินาค มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์ นักรบ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ตระกูลพันธ์ พัชรเมธา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
รองศาสตราจารย์ ดร.รจนา ชื่นศิริกุลชัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
รองศาสตราจารย์ อุดมศักดิ์ สาริบุตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
รองศาสตราจารย์ ดิเรก ควรสมาคม มหาวิทยาลัยพายัพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขตไท ลังการ์พินธุ์ มหาวิทยาลัยพายัพ
อาจารย์ ดร.สุวรรณา พลอยศรี มหาวิทยาลัยพายัพ
รองศาสตราจารย์ ดร.พิชาภพ พันธุ์แพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระศักดิ์ ชมภูคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี สกล แก้วศิริ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ยุพิน อินทะยะ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สามารถ ใจเตี้ย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธินันท์ ชื่นชม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำเนา หมื่นแจ่ม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.สายหยุด มูลเพชร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

กองบรรณาธิการ

Professor Dr.Andreas Zins Modul University, Vienna, Austria
รองศาสตราจารย์ ดร.จีรยุทธ ไชยจารุวณิช มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรธน์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดชา ทำดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.จุฑาศินี ธัญปราณีตกุล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาจารย์ ดร.ยงยุทธ วิถีไตรรงค์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธา เจนศิริศักดิ์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ พงษ์เมษา รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
อาจารย์ ดร.รัชพล สัมพุทธานนท์ รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
ดร.ฆนธรส ไชยสุต นักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ ชั้น 14 เลขที่ 202 ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300
โทรศัพท์ 0-5388-5959 โทรสาร 0-5388-5950

ข้อความหรือข้อคิดเห็นในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนมิใช่ความรับผิดชอบของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

คำนำ

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นวารสารที่จัดทำขึ้นเพื่อตีพิมพ์บทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือท้องถิ่น ทั้งทางด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการศึกษา โดยบทความที่ได้รับการตีพิมพ์จะต้องแสดงให้เป็นที่ประจักษ์ว่า สามารถนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น อีกทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์ หรือการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมในทางที่ดีขึ้นได้ นอกจากนี้ ยังเป็นการเผยแพร่การสร้างความตระหนัก การรับรู้ในปัญหาและแนวทางแก้ไขของชุมชนและสังคมมาอย่างต่อเนื่องด้วย

ในวารสารฉบับนี้ยังคงเผยแพร่ผลงานที่มีเนื้อหาทางด้านวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ การบูรณาการผลงานวิจัยกับการบริการวิชาการและข้อมูลอันเป็นประโยชน์จากคณาจารย์ นักศึกษา และผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ เพื่อที่จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต สังคม ชุมชน ท้องถิ่น และก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านวิชาการแก่ผู้ที่สนใจทั่วไป โดยมีบทความ 10 เรื่อง ที่มีเนื้อหาหลากหลาย ทางด้านดนตรี ศิลปหัตถกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ วงสะล้อ ซอ ปิน หน่อซื่อแหล่ะ เครื่องดนตรีลาหู่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทผ้า การศึกษาข้อมูลด้านศิลปหัตถกรรมของชนเผ่าต่างๆ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานจักสาน นอกจากนี้ ยังมีบทความที่เกี่ยวข้องกับสังคมผู้สูงอายุ ชุมชน และเนื้อหาทางด้านการศึกษา ได้แก่ รูปแบบพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ การพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยงานยุติธรรมชุมชน การศึกษาปัจจัยกำหนดการลงทุนของผู้ประกอบการ แนวทางการพัฒนาการบริหารของห้องสมุดประชาชน ลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ และความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสากล บทความต่างๆ เหล่านี้ได้ผ่านการพิจารณาและการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยดังเช่นที่ผ่านมา

กองบรรณาธิการขอขอบคุณนักวิจัยทุกท่านที่ได้ส่งบทความเข้ามาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความในวารสารฉบับนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นต่างๆ ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการของประเทศไทยต่อไปด้วย

กองบรรณาธิการ
วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่

สารบัญ

วงสะล้อ ซอ ปิน ของครูอรุณศิลป์ ดวงมูล 5
รัฐสินธุ์ ชมสูง และพรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์

หน่อซื่อแหล่ะ เครื่องดนตรีลาหู่ 21
ธนพชร นุตสาระ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทผ้า 37
เจษฎาพล กิตติพัฒนวิทย์ มนัสพันธ์ รินแสงปิน ไชยเชิด ไชยนันท์ และนภมินทร์ ศักดิ์สง่า

การศึกษาข้อมูลด้านศิลปหัตถกรรมของชนเผ่าต่างๆ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานจักสานเพื่อการพาณิช 49
อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
มนัสพันธ์ รินแสงปิน เจษฎาพล กิตติพัฒนวิทย์ นภมินทร์ ศักดิ์สง่า และไชยเชิด ไชยนันท์

รูปแบบพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ 59
อนงค์ ศรีบุญเรือง

การพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยงานยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษาศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมพู 71
อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
จรินทิพย์ ตรัยตรึงตรีคูณ และณฐ นารินทร์

การศึกษาปัจจัยกำหนดการลงทุนของผู้ประกอบการ: กรณีศึกษา จังหวัดพิษณุโลก 83
วราวุธ ฤกษ์วรารักษ์ ภคพร วัฒนดำรงค์ ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ ภัคจิรา นักบรรเลง
และบุณย์สุภางค์ สุวรรณธเนศ

แนวทางการพัฒนาการบริหารของห้องสมุดประชาชน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 97
โชติดารา ใจหน้อย

ลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 109
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 36
พงศธร โพธิแก้ว

ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสากล 121
ในโรงเรียนเอกชนคาทอลิก
พีระนันท์ นัมคณิสรณ์

CMRU

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

วงสะล้อ ซอ ปิน ของครูอรุณศิลป์ ดวงมูล

WONG SALOH SAW PIN OF MASTER ARUNSILP DAUNGMOON

รัฐสินธุ์ ชมสูง และพรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

1

วงสะล้อ ซอ ปิน ของครูอรุณศิลป์ ดวงมูล

WONG SALOH SAW PIN OF MASTER ARUNSILP DAUNGMOON

รัฐสินธุ์ ชมสูง และพรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์
นิสิตปริญญาโท สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องวงสะล้อ ซอ ปิน ของครูอรุณศิลป์ ดวงมูล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล 2) ศึกษาทำนองดนตรี และทำนองซอ ของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน โดยใช้ระเบียบแบบวิธีการวิจัยทางด้านมานุษยวิทยาดนตรี (Anthropology of Music) เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทำการวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า พ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล เป็นหัวหน้าคณะวงสะล้อ ซอ ปิน ของจังหวัดน่านและได้รับการยกย่องเป็นครูภูมิปัญญารุ่นที่ 4 ประจำปี พ.ศ.2548 ด้านศิลปกรรม วงสะล้อ ซอ ปิน ของพ่อครูอรุณศิลป์ สะท้อนวัฒนธรรมร่วมการขับซอของจังหวัดน่าน 4 ประการ คือ ใช้เฉพาะปินและสะล้อในการประสมวง บทเพลงขึ้นต้นใช้เพลงดาดน่านสะล้อติดขั้นเสียง และใช้การฟ้อนประกอบการขับซอเรียกว่าฟ้อนแง้น การศึกษาบทเพลงทั้ง 5 เพลง ได้แก่ เพลงดาดน่าน เพลงลับแลง เพลงปั่นฝ้าย เพลงพม่าต๊ะโต่งเต่ง และเพลงพระลอเดินดง ซึ่งเป็นเพลงของจังหวัดน่าน พบว่า ใช้กลุ่มเสียงปัญจมูล 3 กลุ่มเสียง ลักษณะเฉพาะของการดีดปิน พบว่า มีทั้งหมด 9 วิธี ส่วนสะล้อ พบว่า มี 4 วิธี การขับซอ พบว่า มี 6 วิธี แสดงถึงลักษณะเด่นของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล

คำสำคัญ: อรุณศิลป์ ดวงมูล ขับซอ วงสะล้อ ซอ ปิน จังหวัดน่าน

Abstract

The research on The Saloh Saw Pin of Master Arunsilp Daungmoon is a qualitative research. This research focuses on the study of: 1) Biography of Master Arunsilp Daungmoon 2) The melody music and singing of Master Arunsilp Daungmoon in Nan province. The data collected by using the Anthropology of music methodology from the documents, the interview and the participatory observation. Data analysis is presented in the descriptive analysis.

The results were shown that Master Arunsilp Daungmoon received the Thai Wisdom Scholar Award from the Ministry of Culture in 2005. The Saloh Saw Pin ensemble of Master Arunsilp shares four common traits of musical cultures in Nan province which include (1) instrumentation of Pin and Saloh; (2) performances beginning with the melodies entitled *dad nan;* (3) Saloh with frets; and (4) *Fon ngan* dancing. The analysis of five melodies including of Dadnan, Lablaeng, Panfai, Bhamar Tatongteng, and Pralorderndong reveals the employment of three Penta Centric modes, Nine methods of Pin performing techniques, four methods in fiddling Saloh, and six techniques of *saw* conclude the artistic wisdom of Master Arunsilp who is determined to continue the spirit of Nan melodies.

Keywords: Arunsilp Daungmoon, Saw, Saloh Saw Pin, Nan Province

บทนำ

ธีรยุทธ ยวงศรี (2542: 47-55) ได้แบ่งวัฒนธรรมล้านนาออกเป็นวัฒนธรรมล้านนาตะวันตกและล้านนาตะวันออก วัฒนธรรมล้านนาตะวันออกประกอบด้วยจังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ และจังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นการขับซอเข้าวงสะล้อ และปิน แต่วัฒนธรรมล้านนาตะวันตกซึ่งประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง ใช้การขับซอเข้าวงปี่จุมเป็นหลัก

เนื้อหาของการขับซอเป็นเพลงปฏิพากย์ตอบโต้กันไปมาระหว่างผู้ขับซอชาย และหญิง ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างจากการขับซอของล้านนาตะวันตก ทั้งทางด้านการประสมวง สำเนียงการขับซอ และทำนองที่เป็นของตนเอง ได้แก่ เพลงดาดน่าน (สิปปวิชญ์ กิ่งแก้ว, 2555: 8)

วงสะล้อ ซอ ปิน ของจังหวัดน่าน ประกอบด้วยสะล้อ และปิน สะล้อน่านมี “ก๊อบ” ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแบ่งช่องทำให้เกิดเสียงสูงต่ำเพื่อความแม่นยำในการกด หรือเรียกกันในพื้นถิ่นว่า ลูกนับสะล้อ ส่วน “ปิน” หรือพิณเป็นเครื่องดนตรีประเภทดีดที่มีลักษณะเดียวกันกับ “ซึง” ทั่วไปในภาคเหนือ แต่ของจังหวัดน่านมีขนาดเดียว ใช้บรรเลงร่วมกับสะล้อที่เป็นแบบแผนเฉพาะ สะล้อชนิดนี้พบแต่ในจังหวัดน่าน *“ประมาณช่วงปีพุทธศักราช 2519-2520 ซึ่งจุดกำเนิดของสะล้อก๊อบก็คือ การที่ชาวเมืองน่านมีชื่อว่า “นายสวิง ยาธะนะ” ฉายาในวงการชื่อว่า “จันติ๊บ บ้านม่วงใหม่” ซึ่งเป็นนักดนตรีบรรเลงสะล้อในวงพ่อครูคำผาย นุปิง ได้ไปงานขับซอ ที่บ้านวังหงส์ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ทำให้ได้ไปพบเห็นสะล้อที่มีลักษณะใช้ก๊อบจึงเห็นว่าน่าจะเหมาะในการใช้กับวง สะล้อ ซอ ปินเพราะเห็นว่าสะดวก จากนั้นจึงได้ใช้กันอย่างแพร่หลายในจังหวัดน่าน”* (อรุณศิลป์ ดวงมูล, 2558) และในจังหวัดใกล้เคียงที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมการซอร่วมกับจังหวัดน่านคือ จังหวัดแพร่ และจังหวัดพะเยา

พ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล ปัจจุบันอายุ 67 ปี ได้รับการยกย่องให้เป็นครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 4 ท่านเป็นลูกศิษย์เอกและเป็นสมาชิกร่วมคณะไชยมงคลของ พ่อครูไชยลังกา เครือเสน ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ประจำปีพุทธศักราช 2530 หลังจากพ่อครูไชยลังกา เครือเสน เสียชีวิตในปี พ.ศ.2535 พ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูลก็ได้ตั้งคณะซอของตนเองขึ้นโดยมีชื่อว่า “คณะอรุณศิลป์” งานวิจัยเรื่องวงสะล้อ ซอ ปินของครูอรุณศิลป์ ดวงมูล เป็นงานวิจัยที่จะศึกษาให้เห็นความเป็นมาในแง่มุมต่างๆ การอนุรักษ์สืบทอด ผ่านบุคคลคือ พ่อครูอรุณศิลป์ ผู้ที่ต้องอุทิศตนเพื่อธำรงไว้ซึ่งศิลปะท้องถิ่นอย่างวงสะล้อ ซอ ปิน อันเป็นสื่อพื้นบ้านที่นับวันจะถูกลดความนิยมตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร รวมไปถึงรูปแบบการบรรเลง และการขับซอที่ถือว่าเป็นมุขปาฐะภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาอย่างยาวนาน เป็นประวัติศาสตร์ที่ยังมีลมหายใจ โดยทำการวิเคราะห์ให้เป็นประเด็นที่ง่ายต่อการศึกษาสำหรับคนรุ่นใหม่ให้เกิดแนวคิด การสร้างสรรค์ที่จะอนุรักษ์สืบทอดวงสะล้อ ซอ ปินนี้ไว้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาประวัติพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล ด้านการสืบทอดลักษณะเฉพาะของทำนองสะล้อ ซอ ปิน โดยฝากตัวเป็นลูกศิษย์ เรียนวิธีการขับซอ การบรรเลงสะล้อ และปินกับพ่อครูอรุณศิลป์ ติดตามพ่อครูอรุณศิลป์ในการออกแสดงการขับซอพร้อมกับสมาชิกในคณะ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของพ่อครูอรุณศิลป์ที่ได้รับการสืบทอดมาจากสำนักพ่อครูไชยลังกา เครือเสน งานวิจัยชิ้นนี้มีส่วนช่วยทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้รู้จักเข้าใจภูมิปัญญาแขนงนี้มากขึ้น และช่วยอนุรักษ์ขนบประเพณีอันดีงาม อันจะส่งผลให้วิถีชุมชนสร้างเอกลักษณ์ในชุมชนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกิดอัตลักษณ์เฉพาะตนของชุมชน หน่วยงานรัฐ และหน่วยงานเอกชนได้เห็นคุณค่านำไปสู่การจัดการแสดงในกิจกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และระดับประเทศ เกิดการศึกษาเพื่อไปสู่การจัดประกวดให้คนรุ่นใหม่มีความตื่นตัวให้ความสนใจ และมีโอกาสในการเรียนรู้ สังคมมีพื้นที่ให้ปราชญ์พื้นบ้านได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้ที่สนใจ เกิดการกระจายความรู้ สร้างโอกาส สร้างรายได้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน และสังคมนั้นๆ อย่างครบวงจร เกิดการพัฒนานำพาชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสืบไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาประวัติพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน
2. ศึกษาทำนองดนตรี และทำนองซอ ของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทางด้านมานุษยวิทยาดนตรี (Anthropology of Music) มีขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวงสะล้อ ซอ ปิน จังหวัดน่านในห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่างๆ

2. ศึกษาการขับซอ และการบรรเลงสะล้อ ซอ ปิน 5 เพลง ได้แก่ เพลงดาดน่าน เพลงลับแลง เพลงปั่นฝ้าย เพลงพม่าต๊ะโต่งเต่ง และเพลงพระลอเดินดง กับพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล

3. สัมภาษณ์ บุคคลเป้าหมาย ได้แก่ ศิลปินอาวุโส และผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่าน ประกอบด้วย

3.1 พ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล ครูภูมิปัญญาไทย รุ่น 4 ศิลปินสะล้อ ซอ ปิน หัวหน้าวงอรุณศิลป์ เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน วงละส้อ ซอ ปิน จึงทำการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลโน้ตเพลง ประวัติความเป็นมาของวงสะล้อ ซอ ปิน ในจังหวัดน่าน

3.2 ครูญาณ สองเมืองแก่น ครูศิลป์แห่งแผ่นดิน ปี พ.ศ.2558 เป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับให้เป็นผู้มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่าน โดยได้รับการยกย่องจากจังหวัด และประเทศอย่างกว้างขวาง

4. วิเคราะห์บทเพลงทั้ง 5 เพลง โดยมีประเด็นในการวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะในการขับซอ การบรรเลงสะล้อ และปินของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล โดยใช้ทฤษฎีวิเคราะห์เพลงของ พิชิต ชัยเสรี (2559) ดังนี้

4.1 การขับซอ วิเคราะห์กลุ่มเสียง การบรรจุคำ เสียงเอื้อน และลมหายใจ

4.2 การบรรเลงสะล้อ วิเคราะห์กลุ่มเสียง การดำเนินทำนอง

4.3 การบรรเลงปิน วิเคราะห์กลุ่มเสียง การดำเนินทำนอง

ในการบันทึกโน้ตสำหรับผลการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดให้สายเปล่าของปินสายทุ้มคือเสียง ซอล ลา ที โด และสะล้อคือเสียง ซอล ลา ที โด โดยใช้สัญลักษณ์พิเศษในการบันทึกโน้ตดังนี้

 หมายถึง การดีดสะบัดของปิน

 หมายถึง การดีดกระทบสายทุ้มของปิน

 หมายถึง การขยี้ของสะล้อ

 หมายถึง การรูดนิ้วขึ้น และลงของสะล้อ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ความเชื่อมโยงในด้านของการสืบทอดภูมิปัญญา อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมถิ่น ในเรื่องวงสะล้อ ซอ ปิน ของครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน ในหัวข้อต่างๆ ดังที่จะสรุปผลการวิจัยเพื่อเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ ไม่ให้ศิลปะแขนงนี้สูญหายไปกับกาลเวลา โดยแบ่งตามหัวข้อวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ประวัติพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน

พ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล เป็นศิษย์เอกของพ่อครูไชยลังกา เครือเสน ศิลปินแห่งชาติปี พ.ศ.2530 สาขาศิลปะการแสดง ดนตรีพื้นบ้าน

ในด้านการศึกษาวงสะล้อ ซอ ปิน เมื่ออายุได้ประมาณ 16 ปี พ.ศ.2509 ท่านพระครูโสภณสมจารย์ ซึ่งเป็นพี่ชายก็เห็นควรว่าน้องชายคนนี้ชอบในด้านเสียง ซอ เสียงสะล้อ ปิน ก็อยากจะให้น้องชายคนนี้ได้เรียนรู้ได้ทำในสิ่งที่ตนเองชอบ ท่านพระครูฯ จึงนำพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล ไปฝากเรียนกับ “ลุงจัย” หรือพ่อครูไชยลังกา เครือเสน ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ.2530 สาขาศิลปะการแสดง ดนตรีพื้นบ้าน โดยหลังจากการตอบรับเป็นศิษย์ ท่านได้ให้พ่อครูอรุณศิลป์เดินทางกลับบ้านกับท่าน โดยมีเสื้อผ้าที่เตรียมห่อกับผ้าขาวม้ามานอนที่วัดเพียง 2 ชุดเท่านั้น ดังที่ท่านได้เล่าให้ผู้วิจัยว่า

พ่อครูไชยลังกาฟังอย่างนั้นก็ตกลงรับไป โดยตอนนั้นพ่อมีผ้าปึก [ถุงห่อเสื้อผ้าโดยผ้าขาวม้าห่อ] จำได้ว่าตอนนั้นมีชุด 2 ชุด และได้เดินตามหลังพ่อครูไปที่บ้าน พอไปถึงลูกสาวพ่อครูไชยลังกาเห็นพ่ออรุณฯ ก็พูดขึ้นว่า “เนี่ยนะเหรอจะมาเป็นช่างซอจะไปรอดเหรอ บ่เปิง [ไม่เหมาะ]” (อรุณศิลป์ ดวงมูล, 2558)

ภาพที่ 1 ภาพพ่อครูไชยลังกา เครือเสน และพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล
ที่มา: ภาพสำเนาอัลบั้มพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2558

ท่านได้เริ่มเรียนทางด้านสะล้อ ซอ ปินอย่างจริงจังแต่สิ่งที่ท่านต้องทำควบคู่เพื่อถือว่าเป็นการแลกเปลี่ยนวิชานั่นคือการช่วยพ่อครูไชยลังกา ทำงานบ้าน และการประกอบอาชีพ เช่น ทำนา เลี้ยงวัว เป็นต้น จากนั้นได้เริ่มเรียนการขับซอเป็นอันดับแรก โดยพ่อครูไชยลังกา ได้เขียนบทขับซอให้ทีละ 1-2 บท ให้พ่อครูอรุณศิลป์ฝึกท่องฝึกจำให้ได้ บทแรกจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเกี้ยวพาราสี ในทำนองแรกคือทำนองดาดน่าน จากนั้นได้ติดตามพ่อครูไชยลังกาจนกระทั่งท่านถึงแก่กรรม ในปีพุทธศักราช 2535 พ่อครูอรุณศิลป์ ยังได้สืบทอดเจตนารมณ์การขับซอโดยก่อตั้งและเผยแพร่วงสะล้อ ซอ ปินของจังหวัดน่าน เมื่ออายุ 42 ปี มีฉายาศิลปินในวงการว่า “พ่อหนานรุณ”

ปัจจุบันพ่อครูอรุณศิลป์ อายุ 67 ปี ได้รับการยกย่องว่าเป็นช่างซอที่มีเสียงไพเราะ มีไหวพริบและความสามารถในการประพันธ์บทซอ มีความรู้ในการประกอบพิธีกรรมคายอ้อ เป็นหัวหน้าคณะวงสะล้อ ซอ ปินที่เคารพนับถือของจังหวัดน่าน และได้รับการยกย่องเป็นครูภูมิปัญญารุ่นที่ 4 ประจำปี พ.ศ.2548 ด้านศิลปกรรม ท่านประสบความสำเร็จได้รับรางวัลมากมายทั้งระดับจังหวัด และระดับประเทศ ด้วยเป็นผู้ที่มีความสามารถรอบตัวทั้งด้านการขับซอ และการบรรเลงดนตรีในระดับดีเยี่ยม เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป อีกทั้งยังเป็นผู้ที่ถ่ายทอดมรดกอันล้ำค่าเหล่านี้ให้กับโรงเรียน หน่วยงานต่างๆ อยู่เป็นประจำ และยังเป็นช่างสร้างสะล้อ และปิน ด้วยประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน สมกับคำว่า “พ่อครู”

ภาพที่ 2 วงพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน
ที่มา: ภาพสำเนาอัลบั้มพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2558

2. ทำนองดนตรี และทำนองซอ ของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน

2.1 การประสมวงของวงสะล้อ ซอ ปิน จังหวัดน่าน

วงสะล้อ ซอ ปิน เป็นวงที่มีการประสมวง โดยมีเครื่องดนตรีเพียง 2 ชนิด และคนขับร้อง หรือเรียกว่า “ช่างซอ” 1-2 คนเท่านั้น ไม่มีเครื่องประกอบจังหวะ การบรรเลงนั้นจะต้องแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การประสมวงโดยไม่เข้าการขับซอ และการประสมวงโดยเข้าการขับซอ การประสมวงบรรเลงของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูลนั้น ท่านมักจะบรรเลงเพียง 3 คน ได้แก่ สะล้อ 1 คัน ปิน 2 ตัว หรือถ้างานใหญ่อาจจะเพิ่มสะล้ออีก 1 คัน ทั้งหมดเป็นเครื่องละ 2 ตัว ไม่นำกลองฉิ่งฉาบบรรเลงร่วมในวง เพื่อคงรูปแบบการประสมวงดนตรีที่มาแต่เดิมแบบโบราณ ดังที่ครูญาณ สองเมืองแก่นให้ความรู้กับผู้วิจัยว่า

> *ดนตรีเมืองน่านเรานี้เป็นแบบบะเก่า [โบราณ] แต๊ๆ เลย จะบ่มีกลอง ฉิ่ง ฉาบเหมือนเล่นยังไงก็เล่นอย่างนั้น อย่างที่เล่นกันทั่วภาคเหนือนั้นก็แพร่หลายมาจากเชียงใหม่ กลองโป่งโป้ง [กลองทางภาคเหนือคล้ายตะโพน] ที่เล่นกันในเชียงใหม่ก็เอามาจากตะโพนนั้นแหล่ะ ชาวบ้านแต่ก่อนจริงๆ ไม่มี ของเหล่านี้ได้เอาแนวคิดการเล่นดนตรีทางภาคกลางมาใช้สมัยพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เลยมีการเอากลอง ฉิ่ง ฉาบเข้ามาผสมจนเข้าใจผิดหมดว่าเป็นของดั้งเดิมของเรา (ญาณ สองเมืองแก่น, 2559)*

ดังจะเห็นได้ว่าดนตรีพื้นบ้านเมืองน่านยังคงรักษาความเป็นลักษณะเฉพาะของตน จึงไม่ได้มีการนำเอากลองฉิ่ง ฉาบเข้ามาร่วมอยู่ในวง แต่จะเป็นการบรรเลงดำเนินทำนองเพียง 2 เครื่องเท่านั้น นั่นก็คือ สะล้อ และปิน แต่ในปัจจุบันวงสะล้อ ซอ ปิน หลายกลุ่มได้นำเอากลอง ฉิ่งฉาบ เข้ามาใส่ให้มองเป็นวงดนตรีขึ้นบางกลุ่มถึงกับนำขลุ่ยมาเป่าร่วมด้วย

ภาพที่ 3 รูปแบบการประสมวงของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน
ที่มา: ภาพสำเนาอัลบั้มพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2558

2.2 ทำนองเพลง

จากการศึกษาพบว่า วงสะล้อ ซอ ปินของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล มีทำนองเพลง 8 ทำนอง โดยพ่อครูอรุณศิลป์ ได้ทำการแยกเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มแรกเป็นกลุ่มเพลงที่มีการสืบทอดกันมาภายในจังหวัดน่าน มีลักษณะเฉพาะตัวและไม่พบในวัฒนธรรมจังหวัดอื่นมี 5 ทำนอง ยกเว้นวัฒนธรรมร่วมที่รับไปจากจังหวัดน่านอย่างแพร่หลาย เช่น จังหวัดแพร่และจังหวัดพะเยา ได้แก่ ทำนองดาดน่าน ทำนองลับแลง ทำนองปั่นฝ้าย ทำนองพม่าต๊ะโต่งเต่ง และทำนองพระลอเดินดง เป็นทำนองที่มีต้นกำเนิดจากจังหวัดน่าน ส่วนกลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่รับมาจากวัฒนธรรมอื่น มีความคล้ายคลึงกัน มีการหยิบยืมกันมาใช้จากวัฒนธรรมอื่น โดยมีจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง มี 3 ทำนอง ได้แก่ ทำนองพม่านางบัวคำ ทำนองเงี้ยว หรือเสเลเมา และทำนองอื่อ (อรุณศิลป์ ดวงมูล, 2558)

เพื่อเป็นการสืบทอด และศึกษาให้ตรงประเด็น ผู้วิจัยจึงเลือกการวิเคราะห์กลุ่มทำนองแรกโดยเป็นวัฒนธรรมที่เด่นชัดของจังหวัดน่านจำนวน 5 ทำนอง ดังนี้

2.2.1 ทำนองดาดน่าน หรือดาดเหนือ หรือดาดเมืองน่าน เป็นทำนองที่ต้องซอก่อนทำนองอื่นๆ ในการขับซอล่องน่านสำหรับการเกริ่นขึ้นไหว้ครู ไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้แต่ง มักนิยมใช้ในการเล่าเรื่องบรรยายบรรยากาศในงาน หรือเรียกกันในภาษาพื้นบ้านว่า “ฮ่ำปอย”

ตารางที่ 1 ทำนองดาดน่าน หรือระบำดาดน่าน
(บรรเลงโดย พ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล ถอดโน้ตโดย นายรัฐสินธุ์ ชมสูง, 12 ธันวาคม 2558)

- - - ด	ร ม ร ซ	ล ซ ม ซ	- ล ซ ด	- ร - ด	- ร ฟ ซ	- ฟ ล ซ	- ซ ร ฟ
- ร - ด	- ร ฟ ซ	- ฟ ล ซ	- ซ ร ฟ	- - - ซ	ล ซ ด ร	- ฟ - ด	- ร ฟ ซ
- - - -	- ล ซ ม	- ร - ด	- ร ม ซ	- ล - ด๋	- ล - ซ	- ล ม ซ	- ล ซ ด
- - - ด	ร ม ร ซ	- ล ม ซ	- ซ ร ม	- ร - ด	- ร - ม	- - ซ ร	- ล ซ ด

2.2.2 ทำนองลับแลง หรือทำนองล่องน่าน หรือบางตำราเรียกว่า “ลับแล”

ตารางที่ 2 ทำนองล่องน่าน หรือระบำลับแลง
(บรรเลงโดย พ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล ถอดโน้ตโดย นายรัฐสินธุ์ ชมสูง, 12 ธันวาคม 2558)

- - - -	- ซ ท ด̣	- ซ ท ด̣	- ซ ท ด	- - ม ฟ	ซ̣ ด ท ซ	- - ท ด̣	- ด ม ฟ
- - - -	ม ด ท ซ	- - ท ด̣	- ด ม ฟ	- - ฟ ด	- ม - ฟ	- ม - ด	- ม ฟ ซ
- - - -	- ท ด ฟ	- - ม ด	- ม ฟ ซ	- - - -	- ท ด ฟ	- ม - ซ	- ฟ ม ด
- ม - ฟ	ซ ด ท ซ	- - ท ด̣	- ด ม ฟ	- ม - ซ	- ฟ - ร	- ฟ - ร	- ด ท ด

2.2.3 ทำนองปั่นฝ้าย เป็นเพลงที่มีทำนอง อ่อนหวาน ไพเราะ ทำนองสั้นๆ และมีแบบแผนการบรรเลงตายตัวชัดเจน ไม่นิยมนำทำนองมาขับด้วยการด้นสด หรือพรรณนาโวหาร ทำนองปั่นฝ้ายใช้ในการเล่าเรื่องราวของวิถีชีวิตการทำไร่ฝ้าย ตลอดจนถึงกรรมวิธีการผลิตผ้าฝ้ายในทุกขั้นตอนจนแล้วเสร็จเป็นผืนผ้า

ตารางที่ 3 ทำนองปั่นฝ้าย
(บรรเลงโดย พ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล ถอดโน้ตโดย นายรัฐสินธุ์ ชมสูง, 12 ธันวาคม 2558)

- - ฟ ร	ด ล - ด	- - - ร	ฟ ล ซ ฟ	- - - ซ	ล ซ ฟ ร	- - ซ ฟ	- ร - ด
- - - -	- ร̣ ด̣ ล	- - ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ	- - - -	- ล - ด̣	- ร̣ - ด̣	- ล - ซ
- ล ด̣ ซ	ล ซ ฟ ร	- - ซ ฟ	- ร - ด				

2.2.4 ทำนองพม่า หรือระบำพม่าต๊ะโต่งเต่ง เป็นทำนองที่มีความคล้ายคลึงกับทำนองของเพลงพม่าในภาคเหนือทั่วไป ในซอปี่ก็มีทำนองนี้อยู่ด้วย แต่ทำนองพม่าต๊ะโต่งเต่งของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูลมีทำนอง และบทขับซอที่แตกต่างออกไปจากทำนองที่มีชื่อว่า “พม่า” ถือว่าเป็นวัฒนธรรมร่วมของซอพื้นเมืองน่าน และซอเชียงใหม่

ตารางที่ 4 ทำนองพม่าต๊ะโต่งเต่ง (พม่าเมืองน่าน)
(บรรเลงโดย พ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล ถอดโน้ตโดย นายรัฐสินธุ์ ชมสูง, 12 ธันวาคม 2558)

- - - ร	- ฟ - ล̣	- - - -	- ด - ร	- - - ฟ	- ซ ล ด̣	- - - -	- ล ซ ฟ
- ซ – ด	- - ร ม	- ร - ซ	- ม ด ร	- ม ร ด	ร ม ร ซ	- ร - ซ	- ม - ร

(บทขับซอแรกบรรเลงตามโน้ตนี้บทเดียวเพราะบทแรกแตกต่างจากบทอื่นๆ ทุกบท)

- - - ร	- ฟ - ล̣	- - - -	- ด - ร	- ฟ - ร	- ด - ฟ	- - - -	- ซ - ล
- - ซ ด̣	- ล - ร̣	- ด̣- ล	- ซ - ฟ	- ซ - ด	- - ร ม	- ร - ซ	- ม - ร
- ม ร ด	ร ม ร ซ	- ร - ซ	- ม - ร				

(บทนี้ใช้ตั้งแต่เที่ยวที่ 2 จนจบการขับซอ)

2.2.5 ทำนองพระลอเดินดง เป็นทำนองที่มีความไพเราะใช้พรรณนาธรรมชาติให้เกิดภาพพจน์ (สิริกร ไชยมา, 2546) เนื่องจากชื่อเพลงนั้นเรียกตามบทที่ขับซอซึ่งบรรจุอยู่ในทำนองนี้ จึงไม่นิยมนำเนื้อร้องอื่นมาขับด้วยทำนองนี้

ตารางที่ 5 ทำนองพระลอเดินดง
(บรรเลงโดย พ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล ถอดโน้ตโดย นายรัฐสินธุ์ ชมสูง, 12 ธันวาคม 2558)

- - - ซ	- ม - ล	- ซ ล ด	- ร ม ซ	- - - -	- - - ม	- - ซ ม	ซ ม ซ ล
- - ม ซ	- ด ร ม	- - - -	ด ร ม	ซ ล ซ ม	ร ด ร ม	- - ร ซ	- ม ร ด
- - - -	- - ซ ล	- - - ม	- - ซ ล	- - ม ซ	- ล ร ม	- - ร ม	ซ ม ร ด
- - - ล	ด ̣ ซ ล ด ̣	- ร ̣ ด ̣ ล	- ซ ล ด ̣	- ร ด ล	- ซ ล ด ̣	- ล ซ ฟ	- ร ฟ ซ

การวิเคราะห์ทำนองทั้ง 5 ในวงสะล้อ ซอ ปินของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน ได้แก่ ทำนองเพลงดาดน่าน เพลงลับแลง เพลงปั่นฝ้าย เพลงพม่าต๊ะโต่งเต่ง และเพลงพระลอเดินดง ผู้วิจัยพบว่า ทั้ง 5 เพลง อยู่ในกลุ่มเสียงที่ใกล้เคียงกัน โดยผู้วิจัยจะใช้หลักการแบ่งกลุ่มเสียง ปัญจมูล (Penta-Centric) หมายถึง ระบบเสียงของดนตรีไทยที่มีครบ 7 เสียง แต่มักใช้ 5 เสียง โดยแบ่งเป็นกลุ่ม เช่น ปัญจมูล ด = ดรมX ซลX หรือกลุ่มปัญจมูล ซ = ซลทXรมX เป็นต้น (พิชิต ชัยเสรี, 2559: 2-4)

1. ทั้ง 5 เพลงพบการใช้เสียง 3 กลุ่มเสียง ได้แก่ กลุ่มเสียงปัญจมูล ฟซลXดรX กลุ่มเสียงปัญจมูล ดรมXซลX และกลุ่มปัญจมูล มฟซXทดX โดยผู้วิจัยจะแบ่งทีละวรรค หรือ ทีละ 4 ห้อง เช่น ใน 1 บรรทัดมี 8 ห้อง 4 ห้องแรก จะเรียกว่า “วรรคท้า” 4 ห้องหลังจะเรียกว่า “วรรครับ” ในการวิเคราะห์กลุ่มเสียงโดยได้ข้อสรุปดังนี้

- เพลงดาดน่าน พบว่า บรรทัดที่ 1 วรรคท้า, บรรทัดที่ 3 และบรรทัดที่ 4 อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล ดรมXซลX ส่วนบรรทัดที่ 1 วรรครับ และบรรทัดที่ 2 อยู่ในกลุ่มเสียงปัญมูล ฟซลXดรX
- เพลงลับแลงพบว่า บรรทัดที่ 1 - บรรทัดที่ 4 วรรคท้า อยู่ในกลุ่มปัญจมูล มฟซXทดX มีเพียง วรรครับ ในบรรทัดที่ 4 เท่านั้นที่อยู่ในกลุ่มปัญจมูล ทดรXฟซX
- เพลงปั่นฝ้าย พบว่า กลุ่มเสียงปัญจมูล ฟซลXดรX ทั้งเพลง
- เพลงพม่าต๊ะโต่งเต่ง พบว่า ท่อนที่ 1 บรรทัดที่ 1 อยู่กลุ่มเสียงปัญจมูล ฟซลXดรX
  ท่อนที่ 1 บรรทัดที่ 2 อยู่กลุ่มเสียงปัญจมูล ดรมXซลX
  ท่อนที่ 2 บรรทัดที่ 1 อยู่กลุ่มเสียงปัญจมูล ฟซลXดรX
  ท่อนที่ 2 บรรทัดที่ 2 พบอยู่ 2 กลุ่มเสียงโดยแบ่งเป็นวรรค ดังนี้ วรรคท้า อยู่กลุ่มเสียงปัญจมูล ฟซลXดรX และวรรครับ อยู่กลุ่มเสียงปัญจมูล ดรมXซลX
- เพลงพระลอเดินดง พบว่า อยู่กลุ่มเสียงปัญจมูล ดรมXซลX ทั้งหมด

ทั้ง 5 เพลงใช้จังหวะค่อนข้างเร็ว เนื่องจากมีการบรรเลงเข้ากับการขับซอทำให้ต้องมีความกระชับและอยู่ในอัตราเท่ากัน มีความสม่ำเสมอในการบรรเลง

ผลการดำเนินทำนองของสะล้อ และปิน มีทั้งหมด 2 วิธีการสำคัญที่ดังนี้

1. การดำเนินทำนองปินพบลักษณะวิธีการทั้งหมด 9 วิธีการ ได้แก่

1.1 การเติมเสียง เป็นลักษณะเฉพาะในการตกแต่งทำนองของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล ใช้เติมทำนองที่ว่างให้เต็มทุกพยางค์ในห้องเพลง ได้แก่

ตัวอย่าง การเติมเสียงห้องที่ 1-4 บรรทัดที่ 1 เพลงปั่นฝ้าย

โน้ตกลาง	- ฟ - ร	ด ล - ด	- - - ร	ฟ ล ̣ ซ ̣ ฟ
ทำนองปิน	- ฟ - ร	ด (ล ล) ด	- (ด ด) ร	ฟ ล ̣ ซ ̣ ฟ

1.2 การซ้ำต้นพยางค์ เป็นการดีดเพิ่มเพื่อให้เต็มตามจังหวะมักพบให้ต้นห้องของเพลง เป็นลักษณะเฉพาะการแปลทำนองมาก เช่น เพลงดาดน่านและเพลงลับแลง

ตัวอย่าง การซ้ำต้นพยางค์ในห้อง 5-8 บรรทัดที่ 4 เพลงดาดน่าน

โน้ตกลาง	- ร - ด	- ร - ม	- - ซ ร	- ล ซ ด
ทำนองปิน	ซ ซ ซ ม	ซ ล ม ซ	ซ ซ ร ม	ซ ร ซ ด

1.3 การซ้ำข้ามห้องตัวอย่างวรรครับ เป็นการซ้ำพยางค์ โดยเพิ่มพยางค์ตัวโน้ตข้ามห้องมักพบอยู่ในเพลงที่มีการแปลทำนองที่แตกต่างจากทำนองสารัตถะอย่างพิสดาร ลักษณะการซ้ำเป็นซ้ำครั้งละ 2 พยางค์

ตัวอย่าง การซ้ำข้ามห้อง ห้องที่ 5-8 ห้องบรรทัดที่ 1 เพลงดาดน่าน

โน้ตกลาง	- ร - ด	- ร ฟ ซ	- ฟ ล ซ	- ซ ร ฟ
ทำนองปิน	- ด ร ด	ร ด ฟ ซ	ซ ฟ ล ซ	ซ ซ ร ฟ

1.4 การสะบัด เป็นการดีดด้วยความรวดเร็วจาก 3 เสียง ให้เป็นพยางค์เดียว ในการดีดปินผู้วิจัยพบ 3 รูปแบบ คือการสะบัดเรียงเสียง สะบัดเรียงเสียงต่อเนื่องระหว่างห้อง และสะบัดเสียงเดียว

ตัวอย่าง การสะบัดเรียงเสียงรูปแบบที่ 1 ห้องที่ 1-4 บรรทัดที่ 3 เพลงลับแลง

โน้ตกลาง	- - - -	- ท ด ฟ	- - ม ด	- ม ฟ ซ
ทำนองปิน	ซ ซ ท ด	ท ซ ม ฟ	มรด-ทด	ซ ม ฟ ซ

ตัวอย่าง การสะบัดเรียงเสียงต่อเนื่องระหว่างห้อง รูปแบบที่ 2 ห้องที่ 1-4 บรรทัดที่ 2 เพลงลับแลง

โน้ตกลาง	- - - -	ม ด ท ซ	- - ท ด	- ด ม ฟ
ทำนองปิน	มรด- ท-ด	มฟ -มฟซ	ซ ด ท ซ	ท ซ ด ฟ

ตัวอย่าง การสะบัดเสียงเดียว รูปแบบที่ 3 ห้องที่ 5-8 บรรทัดที่ 2 เพลงดาดน่าน

โน้ตกลาง	- - - ซ	ล ซ ด ร	- ฟ - ด	- ร ฟ ซ
ทำนองปิน	ซ ซ ล ซ	ซ ล ด ร	- ร- รรด	ฟ ล ฟ ซ

1.5 การดีดกระทบสายทุ้ม เป็นการดีดเพื่อสร้างจังหวะ สร้างความหนักแน่นในการเน้นเสียงทุ้มเพื่ออุ้มวง การดีดกระทบสายทุ้มใช้เสียงเดียวคือ เสียง ซอล หรือสายเปล่าบน พบได้ทั่วไปในทุกเพลง โดยส่วนมากจะพบในเพลงดาดน่านและลับแลง เพราะมีการแปลทำนองหลากหลายกว่าเพลงอื่น จึงมีรูปแบบการบรรเลงดีดเก็บ ส่งผลให้ปินดีดกระทบสายตลอดเพลง โดยพบอยู่ 2 รูปแบบ การกระทบสายทุ้มต้นห้อง และกระทบกลางห้อง

ตัวอย่าง การกระทบสายทุ้มต้นห้อง ในห้องที่ 5-8 บรรทัดที่ 2 เพลงดาดน่าน

โน้ตกลาง	- - - ซ	ล ซ ด ร	- ฟ - ด	- ร ฟ ซ
ทำนองปิน	ซ ซ ล ซ	ซ ล ด ร	- ร- รรด	ฟ ล ฟ ซ

ตัวอย่าง การกระทบสายทุ้มกลางห้อง ในห้องที่ 1-4 บรรทัดที่ 4 เพลงดาดน่าน

โน้ตกลาง	- - - ด	ร ม ร ซ	- ล ม ซ	- ซ ร ม
ทำนองปิน	ด ด ซ ด	ร ม ร ซ	ล ซ ม ล	ม ซ ร ม

1.6 การดำเนินทำนองข้ามช่วงเสียงเกินคู่ 8 เป็นลักษณะเด่นที่สามารถดำเนินทำนองได้อิสระ พบว่า การดำเนินทำนองข้ามช่วงเสียงกว้างที่สุดมากถึง 12 ช่วงเสียง

ตัวอย่าง การดำเนินทำนองข้ามช่วงเสียง 12 ช่วงเสียง ห้องที่ 1-4 บรรทัดที่ 3 เพลงดาดน่าน

โน้ตกลาง	- - - -	- ล ซ ม	- ร - ด	- ร ม ซ
ทำนองปิน	ซ ซ ม ล	ม ซ ร ม	- มรด - ลด	ม ล ด ซ

1.7 การดีดสลับฟันปลา เป็นการดีดใช้เสียงสูงแล้วใช้เสียงต่ำลงเสียงแบบประชิดทุกพยางค์เสียงพบมากในเพลงดาดน่าน กับเพลงลับแลง

ตัวอย่าง การดีดสลับฟันปลา ห้องที่ 1-4 บรรทัดที่ 4 เพลงดาดน่าน

โน้ตกลาง	- - - ด	ร ม ร ซ	- ล ม ซ	- ซ ร ม
ทำนองปิน	ด ด ซ ด	ร ม ร ซ	ล ซ ม ล	ม ซ ร ม

1.8 การขึ้นต้นไม่แปรทำนอง การขึ้นต้นเพลงแต่ละเพลงนั้นพบการบรรเลงโดยไม่แปลทำนอง มักจะบรรเลงตามทำนองสารัตถะแต่อาจจะย้ำเสียงเพื่อไม่ให้เกิดช่วงเสียงที่ว่าง ซึ่งเป็นลักษณะเด่นในการบรรเลง

ตัวอย่าง การขึ้นต้นไม่แปรทำนอง ห้องที่ 1-4 บรรทัดที่ 1 เพลงพม่าต๊ะโต่งเต่ง

โน้ตกลาง	- - - ร	- ฟ - ล	- - - -	- ด - ร
ทำนองปิน	- - - ร	- ฟ - ล	- ล ล ล	- ด ด ร

1.9 การเปลี่ยนลูกเป็นคู่เสียง พบการเปลี่ยนลูกเป็นคู่ 2, 3, 4 ใช้การประสานทำนองมักจะไม่ตรงกับทำนองกลาง แต่จะเปลี่ยนไปใช้ลูกที่ประสานกันได้ดี เช่น คู่ 2 คือ ฟ และ ซ คู่ 3 คือ ร และ ฟ คู่ 4 เช่น ซ และ ด หรือ ด และ ฟ

ตัวอย่าง คู่ 2 ห้องที่ 1-4 บรรทัดที่ 4 เพลงดาดน่าน

โน้ตกลาง	- - - ด	ร ม ร ซ	- ล ม ซ	- ด - ร
ทำนองปิน	ด ด ซ ด	ร ม ร ซ	ล ซ ม ล	ม ซ ร ม

ตัวอย่าง คู่ 3 ห้องที่ 5-8 บรรทัดที่ 3 เพลงดาดน่าน

โน้ตกลาง	- ล - ด	- ล - ซ	- ล ม ซ	- ล ซ ด
ทำนองปิน	ซ ซ ซ ม	ซ ล ม ซ	ซ ซ ร ม	ซ ร ซ ด

ตัวอย่าง คู่ 4 ห้องที่ 1-4 บรรทัดที่ 1 เพลงลับแลง

โน้ตกลาง	- - - -	- ซ ท ด̣	- ซ ท ด̣	- ซ ท ด
ทำนองปิน	- - - -	- ซ̣ ท̣ ด̣	- ซ ม ฟ	ม ร ซ̣ ด

2. ผลการดำเนินทำนองของสะล้อมี 4 วิธีการ ได้แก่

2.1 การรูดนิ้วของสะล้อ คือ การประดับตกแต่งทำนองให้เกิดลักษณะที่โดดเด่น โดยการรูดนิ้วลง และขึ้น จากการศึกษาพบว่า การรูดลงนิ้วขึ้นมีปัจจัยอยู่ 3 อย่าง ได้แก่

2.1.1 ทำนองเพลงที่เสียงยาว หรือโน้ตว่าง

2.1.2 ในประโยคนั้นเป็นโน้ตเรียงเสียงสามารถรูดเคลื่อนตามเสียงนั้นได้

2.1.3 การรูดเสียงเพื่อให้ลดขีดจำกัดในการสีทุกตัวโน้ต ถ้าหากมีโน้ตที่เรียงกลับไปมาบรรเลงเก็บยาก ไม่สามารถทำได้อย่างคล่องตัวจึงอาศัยการรูดเสียง โดยแบ่งเป็นการรูดขึ้น และรูดลง ดังนี้

การรูดลงมักจะรูดลง 3 ตัวโน้ตเท่านั้นในแต่ละครั้ง ไม่รูดที่เดียวเกิน 3 ตัวโน้ต จากเสียง ร ไปหาเสียง ฟ โดยรูดผ่านเสียงไปในสายเดียวกัน ดังนี้

- - ฟ ร	ด ล - ด	- - - ร	ฟ ล̣ ซ̣ ฟ

การรูดขึ้น พบว่า มีการรูดที่มากกว่าการรูดลงในการนี้พบการรูดขึ้นมากสุด 5 ตัวโน้ต จากเสียง ล̣ ไปหาเสียง ด ในสายเดียวกัน

- - ล̣ ซ̣	ล̣ ล̣ ด ร	- - ซ ฟ	ด ร ฟ ด

2.2 การขยี้เป็นการสีรวบพยางค์ใน 1 ห้องให้ได้ 6 พยางค์ โดยการไกวคันชักอย่างรวดเร็ว พบ 2 ทำนอง

ตัวอย่าง ทำนองที่ 1 ห้องที่ 5-8 บรรทัดที่ 4 เพลงดาดน่าน

ซ̣ม ซ̣มรด	ม ด ร ม	ซ ม ร ด	ร ด ล ด

ตัวอย่าง ทำนองที่ 2 ห้องที่ 1-4 บรรทัดที่ 2 ท่อน 1 เพลงพม่าต๊ะโต่งเต่ง

ล̣ ซ̣ ล̣ ด	รด- รดรม	- ร - ซ	- ฟ ม ร

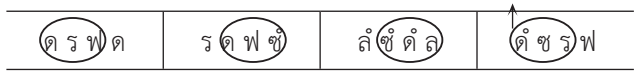
2.3 การประคบเสียงของสะล้อช่วยทำให้เกิดสำเนียงต่างๆ เป็นเสียงคู่ 2 โดยการสี 2 เสียงด้วยการใช้นิ้วประคบลงบนสายเป็นจังหวะคล้ายการพรมนิ้วพร้อมกันให้เกิด 2 เสียงออกมาในอัตราพยางค์เดียว พบว่ามี 2 ลักษณะ ได้แก่เสียง ฟซ และเสียง รฟ

2.4 การไต่เสียงขึ้นและไต่เสียงลง เป็นลักษณะของการเรียงเสียง สลับฟันปลา โดยจะใช้สาย ด ที่เป็นหลักในการดำเนินทำนอง ฉะนั้นจึงทำให้ต้องมีการไต่เสียงขึ้นลงใน 2 รูปแบบ ได้แก่ การไต่เสียงชุด 3 พยางค์ และการไต่เสียงชุดสลับฟันปลา

ตัวอย่าง การไต่แบบเรียงขึ้นและลง ห้องที่ 1-4 บรรทัดที่ 4 เพลงดาดน่าน

- ด ร ม	ซ̣ ล̣ ม ซ̣	ล̣ ซ̣ ด̣ ล̣	ด̣ ซ̣ ร ม

ตัวอย่าง การไต่ลงแบบสลับฟันปลา ห้องที่ 1-4 บรรทัดที่ 2 เพลงดาดน่าน

การไต่เสียง พบว่า เป็นการไต่เสียงสูงขึ้นติดกัน 3 เสียง และลดเสียงลงทีละชุด ในตัวอย่างเป็นการไต่เสียง 3 ชุด ติดกันละปิดท้ายด้วยการเคลื่อนทำนองไต่เสียงลง 3 พยางค์ 1 ชุด

การขับซอสรุปวิธีการได้ ดังนี้

1. การผันเสียงในตอนขึ้นเพลง พบว่า เป็นการเริ่มต้นของการขับซอ ช่างซอจะผันเสียง ตามการเคลื่อนที่ของทำนองดนตรีโดยคำนึงถึงลูกตก ทำให้ทำนองซอลอยเด่นได้ยินชัดเจนออกมาจากทำนองของปิน และสะล้อ โดยใช้เสียงสูงกว่าทำนองดนตรีเป็นคู่ประสาน คู่ 2 และคู่ 4 ทำให้เสียงซอมีความเป็นเอกลักษณ์

ตัวอย่าง การผันเสียง เพลงลับแลง ในบรรทัดที่ 1

ปิน	(- - - -	- ซ ท ด	- ซ ม ฟ	ม ร ซ ด)	(-ซ ม ฟ	ซ ด ท ซ)	ซ ด ท ซ	ฟ ซ ม ฟ
สะล้อ	(- - - -	- ซ ท ด	- ซ ท ด	-ซ ท ด)	(- - ม ฟ	ซ ด ท ซ)	- - ท ด	- ด ม ฟ
บทซอ	(-ขอ-ฝาก	ความ-ฮัก	-กับ-น้อง	-สาว-จี่)	-แม่-แสง	-ดาว-วี	-สัก-เล็ก	-สัก-น้อย
ขับซอ	- ด - ม	- ซ - ล	- ซ - ม	- ด - ด	- ด - ซ	- ด - ด	- ท - ท	- ซ - ฟ

2. การเน้นคำ พบว่า มีการเน้นคำในลักษณะของสระเสียงสั้น เป็นการตกแต่งการดำเนินทำนองให้มีจังหวะเล่นน้ำเสียงที่มีหนักเบา โดยจะหนักเฉพาะโน้ตพยางค์ที่ 2 และเบาในพยางค์ที่ 4 เท่านั้น เมื่อสังเกตจากบรรทัดของบทซอ คำแรกที่ปรากฏในบรรทัดนี้คือพยางค์ที่ 2 คำสุดท้ายของแต่ละห้องคือพยางค์ที่ 4

ตัวอย่าง เพลงดาดน่าน ในบรรทัดที่ 2

ปิน	(- ด ร ด	ฟลฬฟซ)	ซ ซ ด ล	ด ซ ด ร ฟ	ซ ซ ล ซ	ซ ล ด ร	- ร- รรด	ฟลฬฟซ
สะล้อ	(ดรฟด	รดฟซ)	ล ซ ด ล	ด ซ ร ฟ	ด ร ฟ ซ	ล ซ ด ร	- ร - ด	ร ฟ - ซ
บทซอ	-พระ-พุทธ	-พระ-ธรรม	-พระ-สัง	-ฆะ-เจ้า	-อัน-นี้	-เป็น-เก้า	-ของ-ศา	-สะ-นา
ขับซอ	- ล - ด	- ล - ซ	- ล - ร	- ร - ฟ	- ซ - ล	- ม - ล	- ซ - ด	- ล - ซ

3. การเอื้อน พบว่าใช้เสียงเอื้อนในทำนองดาดน่านและทำนองปั่นฝ้าย เสียงเอื้อนที่พบ มี 4 เสียง ดังนี้คือ เสียงอือ เสียงเออ การเฮอ การเฮ่อ ซึ่งเสียงเอื้อนที่ใช้มี 2 ลักษณะดังนี้ ลักษณะที่ 1 พบในทำนองดาดน่านบรรทัดที่ 3 เป็นการเอื้อนสอดแทรกเสียงเอื้อน 1 เสียงระหว่างคำร้องเพื่อผันวรรณยุกต์และเชื่อมเสียงให้ยาวต่อเนื่อง ดังเช่นตัวอย่างทำนองดาดน่านวรรคที่ 6

ตัวอย่าง เพลงดาดน่าน บรรทัดที่ 3

ปิน	ซ ซ ̣ ม ล ̣	ม ซ ̣ ร ม	-มรด-ล-ด	ม ล ด ซ ̣	ซ ซ ̣ ซ ̣ ม	ซ ̣ ล ̣ ม ซ ̣	ซ ซ ̣ ร ม	ซ ร ซ ด
สะล้อ	- ม ซ ̣ ล ̣	ม ซ ̣ ร ม	ซ ̣ ม ซ ̣ มรด	ล ̣ ซ ̣ ม ซ ̣	ล ̣ ซ ̣ ร ม	ซ ̣ ล ̣ ม ซ ̣	ล ̣ ซ - ดรม	ซ ̣ ม ร ด
บทซอ	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	-จะ-ยก	-มือ-ไหว้	-ลวด-ไป่	-มือ-สา
ขับซอ	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ม - ล	- ซ - ซ	- ซ - ม	- ร - ด

ลักษณะที่ 2 เป็นการใช้เสียงเอื้อนมากกว่า 1 เสียงทั้งประโยคโดยไม่บรรจุคำร้อง การเสียงเอื้อนลักษณะนี้พบในทำนองปั่นฝ้ายในวรรคสร้อย ซึ่งมีความยาวทั้งหมด 8 ห้องดังตัวอย่างโน้ต

ตัวอย่าง การเอื้อนเพลงปั่นฝ้าย ในบรรทัดสร้อย

ปิน	- - ฟ ร	ด ล ล ด	- ด ด ร	ฟ ล ซ ̣ ฟ	- ฟ ซ ̣ ซ ̣	ล ̣ ซ ̣ ด ร	ซ ̣ ร ซ ̣ ฟ	ด ร ฟ ด
สะล้อ	- - ฟ ร	ด ล - ด	- - - ร	ฟ ล ซ ̣ ฟ	- - ล ̣ ซ ̣	ล ̣ ล ̣ ด ร	- - ซ ฟ	ด ร ฟ ด
บทซอ	- - - - -	- - - เอ่อ	- - - เอ๋อ	-เฮ้อเฮอเออ	- - - -เอ้อ	-เฮ้อ-เอ่อ	--เฮ้อเออ	เฮอะ-เอ่อ
ขับซอ	- - - -	- - - ด	- - - ร	- ล ซ ฟ	- - - ซ	- ล - ร	- - ซ ฟ	- ร - ด

4. การผันเสียงคำร้อง มี 2 ลักษณะ คือ คำที่ขับซอตามเสียงภาษาท้องถิ่น กับคำที่ขับซอตามเสียงทำนองดนตรี ซึ่งพบว่า เป็นวิธีการการหลบเสียง โดยคำนึงถึงเสียงดนตรี ไม่ร้องตามเสียงของคำนั้นตามภาษาท้องถิ่น เช่นคำว่า “ไหว้” ภาคกลางอ่านว่า “ว่าย” ภาษาท้องถิ่นน่านอ่านว่า “ไว้” แต่การขับซอจะออกเป็น “ไว” ให้เข้ากับเสียงดนตรีที่เป็นเสียง ฟา เป็นต้น

5. การบรรจุคำ พบว่ามีการบรรจุคำที่แตกต่างกันในละเพลง โดยจะแบ่งเป็นเพลงได้ดังนี้ เพลงดาดน่านพบการบรรจุคำซอเพียง 2 รูปแบบ

ตัวอย่าง กระสวนการบรรจุคำ เพลงดาดน่าน

- X - X	- X - X	- X - X	- X - X
- X - X	- X - X	- X X X	- X - X

เนื่องจากทำนองดาดน่านต้องใช้ในการด้นคำซอ การบรรจุคำจึงเป็นแบบเรียบง่ายโดยบรรจุคำลงในพยางค์ที่ 2 และ 4 ของทุกห้อง มีเพียงวรรคสุดท้ายของเพลงที่จะเปลี่ยนไปบรรจุคำเพิ่มมากขึ้นในห้องที่ 7 บรรทัดสุดท้าย

6. การหายใจ พบว่า ในการหายใจของการขับซอของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูลนั้น มีการหายใจในท้ายวรรคในแต่ละวรรคเมื่อหมดคำซอ ไม่หายใจกลางประโยคของการขับซอแต่อย่างใด

พ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล นิยมการดีดปิน ประกอบการซอ กลวิธีการตกแต่งทำนองที่ท่านใช้ในการดีดปินนั้น คือการดีดกระทบ ซึ่งเป็นการสร้างจังหวะภายในวงที่สำคัญอย่างยิ่ง และการดีดสลับฟันปลาขึ้นลง เป็นการพัฒนาฝีมือให้แม่นต่อการเชื่อมต่อช่วงเสียงต่างๆ ที่มีระยะกว้าง ส่วนการขับซอพบลักษณะสำคัญของกลวิธีในการขับคือการผันเสียง วิธีการนี้ทำให้เสียงขับซอลอยเด่นออกมาจากเสียงวงดนตรี โดยที่ไม่ใช้วิธีการตะเบ็งเสียง แต่เป็นการผันเสียงหาคู่เสียงที่เป็นคู่กึ่งเสนาะ

สร้างอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล ในการบรรเลง และการขับซอของวงสะล้อ ซอ ปิน ของครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน ด้วยการรักษาแบบฉบับดั้งเดิมที่ได้สืบทอดมา เพื่อคงไว้เป็นมรดกวัฒนธรรมภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่ายิ่งสืบไป

การอภิปรายผล

1. ศึกษาประวัติพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน

ครูอรุณศิลป์ ดวงมูล ปัจจุบันอายุ 67 ปี เป็นศิลปิน และหัวหน้าวงสะล้อ ซอ ปินที่ได้รับความนิยมท่านหนึ่งในจังหวัดน่านและภาคเหนือ ท่านเป็นลูกศิษย์ของพ่อครูไชยลังกา เครือเสน ศิลปินแห่งชาติ ประจำปีพุทธศักราช 2530 สาขาศิลปะการแสดง ดนตรีพื้นบ้าน และสืบทอดเจตนารมณ์การก่อตั้งและเผยแพร่วงสะล้อ ซอ ปินของตนเองจนประสบความสำเร็จได้รับรางวัลมากมายทั้งจากระดับจังหวัด และระดับประเทศชาติ เป็นผู้ที่มีความสามารถรอบตัวทั้งด้านการขับซอและการบรรเลงดนตรีในระดับดีเยี่ยม เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป อีกทั้งยังเป็นผู้ที่ถ่ายทอดมรดกอันล้ำค่าเหล่านี้ให้กับโรงเรียนหน่วยงานต่างๆ อยู่เป็นประจำ และยังเป็นช่างสร้างสะล้อ และปิน ด้วยประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานสมกับคำว่า “พ่อครู”

2. ศึกษาทำนองดนตรี และทำนองซอ ของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน

วงสะล้อ ซอ ปิน พ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล ของจังหวัดน่าน พบว่าเพลงทั้ง 5 เพลงได้แก่เพลงดาดน่าน เพลงลับแลง เพลงปั่นฝ้าย เพลงพม่าต๊ะโต่งเต่ง และเพลงพระลอเดินดง มีโครงสร้างเสียงปัญจมูล หรือ Penta-Centric 3 กลุ่มปัญจมูลได้แก่ กลุ่มเสียงปัญจมูล ดรมXซลX กลุ่มเสียงปัญจมูล มฟซXทดX และกลุ่มเสียงปัญจมูล ฟซลXดรX ส่วนวิธีการเฉพาะพบว่าพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่คือการบรรเลงดนตรี ปิน และสะล้อ ลักษณะเฉพาะในการดีดปินของพ่อครูอรุณศิลป์ ทั้งหมด 9 วิธีการ ได้แก่ การดีดเติมเสียง การดีดซ้ำต้นพยางค์ การซ้ำพยางค์ข้ามห้อง การดีดสะบัดการกระทบสายทุ้ม การดำเนินทำนองข้ามช่วงเสียงเกินคู่ 8 การดีดสลับฟันปลา การขึ้นต้นไม่แปลทำนอง และการเปลี่ยนลูกเป็นคู่เสียง ส่วนลักษณะเฉพาะการสีสะล้อนั้นผู้วิจัยพบว่ามี 4 วิธีการ ได้แก่ การรูดนิ้วของสะล้อ การขยี้ของสะล้อ การประคบเสียงของสะล้อ และการไต่เสียงขึ้นลง และในด้านการขับซอพบวิธีการต่างๆ เช่น การผันเสียง การเน้นคำ การเอื้อน การบรรจุคำ เป็นต้น ปินในวงของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูลทำหน้าที่ยืนวงให้จังหวะ และเป็นหลักของการดำเนินทำนองวิธีที่พ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูลใช้ในการดีดปินนั้น คือการดีดกระทบ ซึ่งเป็นการสร้างจังหวะภายในวงที่สำคัญอย่างยิ่งและการดีดสลับฟันปลาขึ้นลง เป็นการพัฒนาฝีมือให้แม่นต่อการเชื่อมต่อช่วงเสียงต่างๆ ที่มีระยะกว้าง ส่วนการขับซอวิธีการที่นิยมใช้คือการผันเสียง ให้เสียงขับซอลอยเด่นออกมาจากเสียงดนตรี แต่เป็นการผันเสียงหาคู่เสียงที่เป็นกึ่งเสนาะสร้างอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล

บทบาทในสังคมของวงสะล้อ ซอ ปิน ไม่ใช่เพียงแค่เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังเป็นการถ่ายทอดวิถีชีวิต วัฒนธรรม เสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน รวมไปถึงในด้านพิธีกรรมที่ถูกรักษาในรูปแบบการแสดง ในวงของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล มีการขับซอในเนื้อหาที่เกี่ยวกับคติธรรมความเชื่อของคนในท้องถิ่นที่ยังถูกรักษาไว้ในบทขับซอมีเนื้อหาหรือความหมายสอดแทรกขนบธรรมเนียม ประเพณี เข้าไว้ด้วยกัน ผ่านกระบวนการสืบทอด พัฒนาตามยุคสมัยจนเป็นการแสดงเช่นปัจจุบัน จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในด้านการสัมภาษณ์ เอกสาร งานที่เกี่ยวข้องต่างๆ พบว่าในปัจจุบันมีการส่งเสริมมากขึ้นในระดับการศึกษาท้องถิ่น มีหลักสูตรให้เยาวชนได้เรียนรู้ มีโอกาสมากกว่าคนในยุคก่อนที่จะต้องแสวงหาครูผู้สอนที่เป็นศิลปิน โดยอาศัยอยู่ที่บ้านครู ปรนนิบัติผู้ถ่ายทอดวิชาเป็นเวลานาน และต้องใช้ความอดทน จนกว่าจะสามารถออกแสดงในงานนั้นได้ แต่ทว่าการบ่มเพาะในลักษณะนี้ได้เริ่มสูญหายไปตามสภาพสังคม เนื่องด้วยการศึกษา ค่านิยมและอาชีพในการดำรงชีวิต จากที่วงสะล้อ ซอ ปิน สามารถเป็นอาชีพได้ในยุคสมัยก่อน ในปัจจุบันกลับเป็นอาชีพเสริมหรืออดิเรกว่างจากอาชีพหลัก ส่งผลถึงโอกาสการเข้าสู่ศิลปะด้านนี้มากขึ้นในวงกว้าง แต่องค์ความรู้ในเชิงลึกที่ต้องอาศัยการศึกษา และคลุกคลีค่อยๆ ลดน้อยถอยลง มีวงสะล้อ ซอ ปินที่เป็นอาชีพ เริ่มลดน้อยลงตามความนิยมที่คนในปัจจุบัน

แต่อย่างไรก็ตามวง สะล้อ ซอ ปิน ของครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน ยังคงธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมแขนงนี้ เพื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของพื้นถิ่นสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเอง ด้วยการรักษาแบบฉบับดั้งเดิมที่ได้สืบทอดมา เพื่อคงไว้เป็นมรดกวัฒนธรรมภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่ายิ่งสืบไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรจัดเป็นหลักสูตรบูรณาการเป็นหน่วยต่างๆ ของกลุ่มสาระศิลปะ (ดนตรี) ในท้องถิ่นอย่างครอบคลุม เช่น การบรรเลงสะล้อ และปิน การสร้างเครื่องสะล้อ ปิน การขับซอ การประพันธ์บทซอในแต่ละเทอม
2. ควรจัดปราชญ์ หรือศิลปินท้องถิ่นที่มีความรู้ในด้านวงสะล้อ ซอ ปิน เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีการนำนักเรียน นักศึกษาออกแสดงในงานต่างๆ
3. ด้านหน่วยงานรัฐ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สมควรทำสารานุกรม และรวบรวมจัดเก็บองค์ความรู้ในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อทำการส่งเสริมในด้านงานการแสดงในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และส่งเสริมให้ความช่วยเหลือศิลปินพื้นบ้าน หรือปราชญ์ด้านสะล้อ ซอ ปินให้มีขวัญกำลังใจในการสืบทอดต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาสายการสืบทอดของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล
2. ควรมีการศึกษาลักษณะพิเศษของเพลงพระลอเดินดงซึ่งเป็นเพลงที่มีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนทำนองอื่นของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล
3. ควรมีการศึกษาการสร้างเครื่องดนตรี สะล้อ และปิน ของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล
4. ควรมีการศึกษาหลักการประพันธ์บทซอ ของพ่อครูอรุณศิลป์ ดวงมูล

เอกสารอ้างอิง

ญาณ สองเมืองแก่น. 20 เมษายน 2559. **ครูศิลป์แห่งแผ่นดินปี พ.ศ.2558**. สัมภาษณ์.
ธีรยุทธ ยวงศรี. 2542. **การดนตรี การขับ การฟ้อน ล้านนา**. เชียงใหม่: มิ่งเมืองนวรัตน์.
พิชิต ชัยเสรี. 2559. **สังคีตลักษณ์วิเคราะห์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สิปปวิชญ์ กิ่งแก้ว. 2555. **ซอล่องน่าน**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
สิริกร ไชยมา. 2546. **ซอ เพลงพื้นบ้านล้านนา ภูมิปัญญาชาวเหนือ**. แพร่: โรงเรียนร้องกวาง.
อรุณศิลป์ ดวงมูล. 10 ธันวาคม 2558. **ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 4**. สัมภาษณ์.

หน่อซื่อแหล่ะ เครื่องดนตรีลาหู่

NOR SUE LAE: THE LAHU MUSICAL INSTRUMENT

ธนพชร บุตสาระ

2

หน่อซื่อแหล่ะ เครื่องดนตรีลาหู่

NOR SUE LAE: THE LAHU MUSICAL INSTRUMENT

ธนพชร นุตสาระ
ภาควิชาดนตรีและศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

หน่อซื่อแหล่ะเครื่องดนตรีลาหู่เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ดนตรีมูเซอกับวัฒนธรรมสังคมใหม่ ตำบลแม่นาเติง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้ระเบียบวิจัยทางด้านมานุษยวิทยาดนตรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหน่อซื่อแหล่ะเครื่องดนตรีลาหู่

ผลการศึกษาหน่อซื่อแหล่ะเครื่องดนตรีลาหู่พบว่า หน่อซื่อแหล่ะเป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่า มีลิ้นอิสระ อยู่ในตระกูลแคน หน่อซื่อแหล่ะทำจากน้ำเต้าทรงงาช้าง ไม้ไผ่สำหรับทำท่อ และไม้ไผ่ทำลิ้น และใช้ขี้ชันโรงอุดรอบๆ ท่อเพื่อไม่ให้ลมภายในออกมาด้านนอก หน่อซื่อแหล่ะมีหลายขนาดขึ้นอยู่กับขนาดของน้ำเต้า การตั้งเสียงมีทั้งหมด 7 เสียง มีเสียง E A B C E F C ซึ่งมีเสียง E-E และ C-C เป็นคู่ 8 เสียงหน่อซื่อแหล่ะทั้งหมดจะขึ้นอยู่กับโสตของช่าง การเป่าหน่อซื่อแหล่ะสามารถผลิตเสียงทำนอง เสียงประสานและเสียงโดรน บทเพลงที่ใช้ในเทศกาลทั้งหมดจำนวน 13 เพลง ในแต่ละบทเพลงจะมีทำนองสั้นๆ แต่บรรเลงซ้ำไปมาหลายรอบ บทเพลงของลาหู่ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ 1) เพลงเกี้ยวพาราสี 2) เกี่ยวกับการอวยพร และ 3) นำเอาวิถีชีวิตมาประยุกต์สำหรับการเต้นจะคี หน่อซื่อแหล่ะเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญต่อพิธีกรรมและประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่มาก โดยเฉพาะเทศกาลวันปีใหม่หรือกินวอมีการเต้นจะคีในช่วงกลางคืนจนกระทั่งถึงช่วงเช้า

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์ ลาหู่ ดนตรี หน่อซื่อแหละ

Abstract

Nor Sue Lae: A Lahu Musical Instrument, that is the part of Lahu Music and Modern Socialized Culture in Mae Na Toeng Sub-district, Pai District, Mae Hong Son Province. This article is a qualitative research by using ethnomusicology methodology. The objectives of this study were Nor Sue Lae: A Lahu musical instrument.

The study was found that Nor Sue Lae is a kind of wind musical instrument. It has free reed in a Khan family. It is made from the gourd in ivory shape. The pipe and the reed are made from bamboo, using the bee's wax to caulk the seam to prevent the inside wind out. There are has many sizes; it depend

on the size of the gourd. The tuning system had 7 notes and there are E A B C E F. It had E-E and C-C to be an octaves. All of the Nor Sue Lae sounds was depended on the ears of Nor Sue Lae maker. The blow of Nor Sue Lae can do melody, harmony and drone. All the songs use in festival and it has 13 songs. The songs has short melody and play repeatedly. La-Hu song divided 3 kinds; 1) courtship song 2) about the blessing and 3) the way of life adapt for Ja-khoe dance. Nor Sue Lae is very importance musical instrument for ritual and festival of La-Hu ethic group. The La-Hu dance with Ja-khoe dance all night until the morning, especially, New Year day or “Kin-Wo”

Keywords: Ethnic, La-Hu, Music, Nor Sue Lae

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่อาศัยอยู่ในประเทศจีน เมื่อถูกรุกรานจึงอพยพมาทางตอนใต้เข้าสู่ประเทศพม่าและทางเหนือของประเทศไทย โดยเข้ามาทางอำเภอแม่จัน อำเภอเชียงแสน อำเภอเชียงของ อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย อำเภอฝาง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลาหู่แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มใหญ่ 2 กลุ่ม ได้แก่ ลาหู่ดำและลาหู่แดง และกลุ่มเล็ก 2 กลุ่ม ได้แก่ มูเซอฌีหรือลาหู่กุย และลาหู่เฌเล การแบ่งเป็น 4 กลุ่มย่อยเป็นการแบ่งตามความแตกต่างเรื่องพิธีกรรมทางศาสนาและการแต่งกาย แต่ด้านภาษาศาสตร์ภาษาของลาหู่ดำ ลาหู่แดง และลาหู่เฌเลสามารถพูดติดต่อกันได้ ยกเว้นภาษาลาหู่กุยเท่านั้นที่ไม่สามารถพูดติดต่อกับลาหู่กลุ่มอื่นได้

ปัจจุบันในประเทศไทยพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ที่อาศัยอยู่มาก ได้แก่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่และลำปาง ตามแนวชายแดนไทยพม่า โดยเฉพาะตามพื้นที่ติดชายแดนส่วนใหญ่มีกลุ่มชาติพันธุ์มูเซออาศัยโดยกระจายอยู่มากกว่า 800 หมู่บ้าน กลุ่มชาติพันธุ์มูเซอที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คือ มูเซอแดงและมูเซอดำ (ชาวเขาเผ่าลาหู่, 2559)

กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่มีธรรมเนียมประเพณีเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะประเพณีปีใหม่มีประเพณีกินวอเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองงานประเพณี และเป็นการกล่าวขอบคุณแขกที่มาร่วมในงานพิธีกรรมหรือมาจากต่างหมู่บ้านหรือต่างท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่แดงและลาหู่ดำทั้งหญิงและชายจะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าเต็มยศเพื่อเข้าร่วมการเต้น “จะคึ” การเต้นจะคึจะเต้นเป็นจังหวะตามจังหวะของผู้เป่าเสียงหน่อซื่อแหล่ะ นักดนตรีจะเป่าหน่อซื่อแหล่ะโดยให้ทำนองจังหวะของเพลงและการเต้น บทเพลงแสดงความหมาย เช่น ยินดีตอนรับ ขอบคุณที่มาเยือน และยินดีต้อนรับ หรือด้านการเกี้ยวพาราสี นอกจากนั้นแล้วกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ยังมีประเพณีและพิธีกรรมที่จะต้องมีหน่อซื่อแหละเข้าไป เช่น พิธีเซก่อเว พิธีการเรียกขวัญ เป็นต้น

หน่อซื่อแหล่ะเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญของลาหู่แดงและลาหู่ดำ โดยใช้หน่อซื่อแหล่ะประกอบการเต้นจะคึเสมอ หลังจากประกอบพิธีกรรมผ่านพ้นไป ปัจจุบันหน่อซื่อแหละที่เคยเป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทสำคัญในประเพณีและพิธีกรรมทางด้านต่างๆ ได้สูญหายไปในบางพื้นที่โดยเฉพาะชุมชนของชาวลาหู่ที่อยู่ใกล้กับเมือง เช่น หย่อมบ้านยะโป๋ และหย่อมบ้านป่ายาง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน หน่อซื่อแหละได้สูญหายไปจากหย่อมบ้าน เมื่อจัดงานประเพณีและพิธีกรรมจึงต้องไปจ้างนักดนตรีที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมาบรรเลง ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาหน่อซื่อแหล่ะในด้านกายภาพ เสียง และบทเพลง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาหน่อซื่อแหล่ะเครื่องดนตรีชาวลาหู่

ระเบียบวิธีวิจัย

หน่อซื่อแหล่ะ เครื่องดนตรีลาหู่ มีวิธีดำเนินการศึกษา โดยใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึกเป็นหลัก ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ขอบเขตการศึกษา
    1) ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ปราชญ์ลาหู่ นักดนตรีลาหู่ และช่างทำหน่อซื่อแหล่ะ
    2) ขอบเขตด้านเนื้อหา
        - ลักษณะทางกายภาพหน่อซื่อแหล่ะ
        - เสียงหน่อซื่อแหล่ะ
        - บทเพลง
2. วิธีการดำเนินงาน โดยใช้ข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

- สัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง (In-depth interview) ได้แก่ ปราชญ์ลาหู่ นักดนตรี ลาหู่ และช่างทำหน่อซื่อแหล่ะ
- สนทนากลุ่ม ได้แก่ ปราชญ์ลาหู่ นักดนตรีลาหู่ และช่างทำหน่อซื่อแหล่ะในหัวข้อ ดังนี้
- ลักษณะทางกายภาพของหน่อซื่อแหล่ะ
- เสียงหน่อซื่อแหล่ะ
- บทเพลง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
    1) แบบสัมภาษณ์ลักษณะทางกายภาพหน่อซื่อแหล่ะ
    2) สายวัดเครื่องดนตรี
    3) เครื่องบันทึกเสียง
    4) วิดีโอบันทึกภาพและเสียง
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับหน่อซื่อแหล่ะเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของหน่อซื่อแหล่ะ เสียงหน่อซื่อแหล่ะ และบทเพลง โดยการใช้แนวคิดและทฤษฎีทางมานุษยวิทยาดนตรี และแนวคิดอื่นๆ ทางด้านดนตรี

2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับปราชญ์ลาหู่ นักดนตรีลาหู่ และช่างทำหน่อซื่อแหล่ะ การสังเกตการณ์ สรุปผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพกับข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ

ผลการวิจัย

1. ศึกษาองค์ความรู้หน่อซื่อแหล่และบทเพลง

ลักษณะกายภาพ

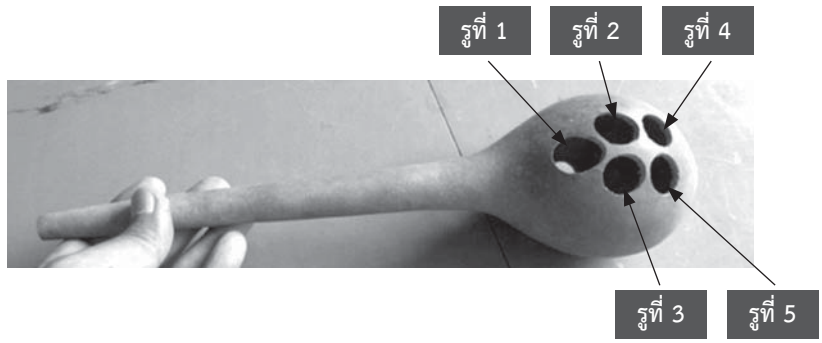
หน่อซื่อแหล่เป็นเครื่องเป่าลมชนิดลิ้นอิสระโดยการเป่าลมเข้าออกเพื่อให้เกิดเสียง ประกอบด้วยไม้ไผ่ตรงยาวลดหลั่นกันจำนวน 5 ท่อเสียงเจาะรูเพื่อกดนิ้วทำให้เกิดเสียงและมีลิ้นอยู่ภายในท่อ สอดเข้ากับน้ำเต้า โดยที่ตัวน้ำเต้าจะมีข้อต่อออกมาให้ยาวขึ้นเพื่อความสะดวกเวลาเต้นบรรเลง หน่อซื่อแหล่ะผลิตจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ตรง น้ำเต้า ขี้ชันโรง[1] และไม้ไผ่ซูมู ชนิดละเอียดสำหรับทำลิ้นของแต่ละท่อทำให้เกิดเสียงประกอบด้วย

1. น้ำเต้า เรียกว่า อิกฝู่ว์
2. ไม้ไผ่ที่ทำท่อ เรียกว่า ไม้ไผ่เน่ฮวู่
3. ขี้มิ้นหรือชันโรง เรียกว่า เปงจี้
4. ไม้ไผ่ที่ทำลิ้น เรียกว่า ไม้ไผ่ซู่มู

2. วิธีการทำหน่อซื่อแหล่ะ

1) นำลูกน้ำเต้าทรงงาช้างที่มีรูปร่างยาว ป่องตรงปลาย ตากแดดเมื่อแห้งแล้วนำมาเจาะรูเพื่อเอาเมล็ดน้ำเต้าข้างในออกให้หมด

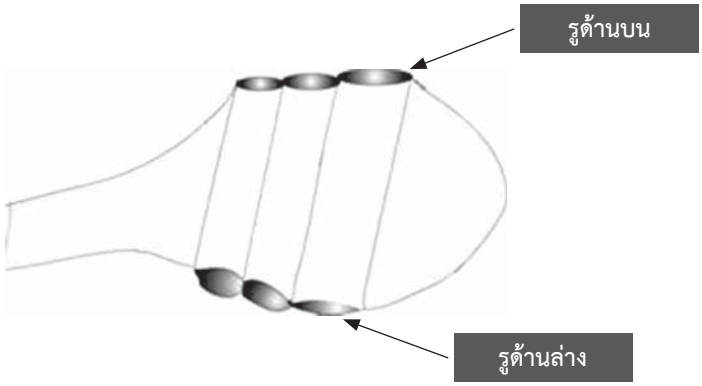
2) เจาะรูทั้ง 2 ด้านของน้ำเต้าทั้งหมด 5 รู การเจาะรูน้ำเต้าจะต้องเลือกขนาดของไม้เฮี้ย เพื่อนำมาใส่ในรูน้ำเต้าได้เหมาะสม

ภาพที่ 1 การเจาะรูน้ำเต้าด้านบน

รูที่ 1 จะเจาะแถวโคน ระหว่างด้านบนกับด้านล่างจะเยื้องกันเล็กน้อย
รูที่ 2 และ 3 เป็นลำดับต่อมาจากรูที่ 1 ซึ่งจะเยื้องด้านหลังทั้ง 2 รู แถวเดียวกัน ส่วนด้านล่างจะเยื้องกันเล็กน้อย
รูที่ 4 และ 5 จะเจาะหลังสุด ซึ่งอยู่ระดับเดียวกัน รวมทั้งด้านล่างจะเจาะเยื้องเล็กน้อย

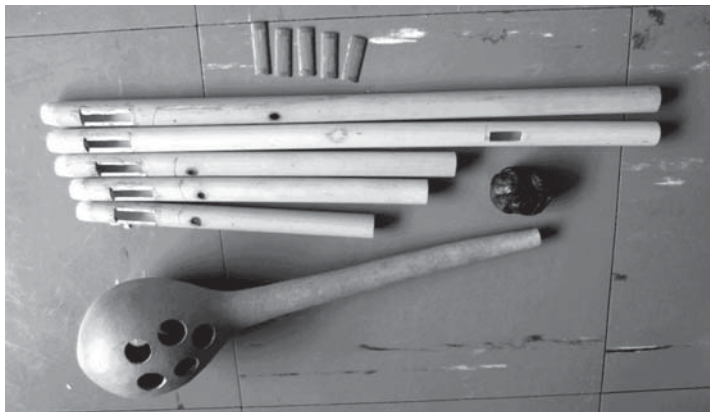
[1] ขี้ชันโรง เกิดจากอุจจาระของชันโรงซึ่งเป็นประเภทเดียวกับผึ้ง “ชันโรง” ชันโรงเป็นชื่อพื้นเมือง (Local name) และมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค เช่น ภาคเหนือเรียกว่า ตัวขี้ตังนี หรือ แมลงขี้ตึง ภาคใต้ เรียกว่า “อุง” ภาคตะวันออก เรียกว่า “ตัวชำมะโรง” หรือ “แมลงอีโลม” ภาคอีสาน เรียกว่า “แมลงขี้สูด” ซึ่งขี้ชันของแมลงขี้สูดนี้เองที่นำไปอุดรูแคน แผ่นไม้ระนาดเอก โปงลาง ที่มา ศูนย์บริการร่วมกรมส่งเสริมเกษตรกรรม (http://www.servicelink.doae.go.th)

ภาพที่ 2 การเชื่อมโยงของรูด้านบนกับด้านล่าง

3) ตัดไม้เฮี้ยแล้วตากให้แห้ง

4) ตัดไม้เฮี้ยที่แห้งแล้วจำนวน 5 ท่อ การตัดไม้เฮี้ยจะต้องขึ้นอยู่กับขนาดของน้ำเต้า ตัดไม้เฮี้ยเป็นท่อมีความสั้นยาวตามลำดับ ท่อที่ยาวที่สุดมีความยาวเท่ากัน 2 ท่อ ความสั้นยาวของไม้เฮี้ยให้เป็นท่อจะขึ้นอยู่กับคีย์ที่นักดนตรีต้องการ แล้วนำไม้เฮี้ยมาวัดระดับเพื่อเจาะโพรงเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เพื่อสำหรับใส่ลิ้น และเจาะรูเพื่อให้ได้ระดับเสียงตามต้องการ

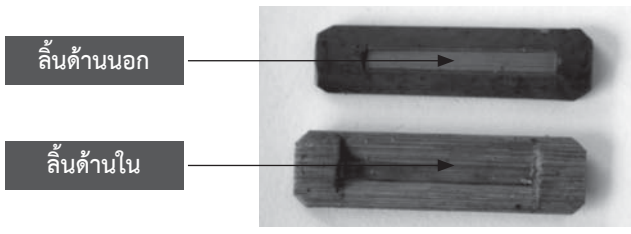

ภาพที่ 3 ท่อไม้เฮี้ย น้ำเต้า ขี้ชันโรง

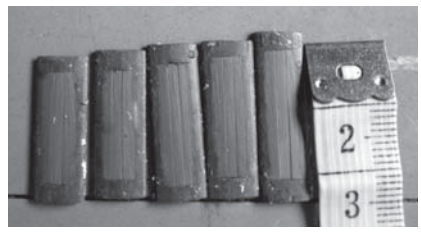

ภาพที่ 4 การเจาะรูที่ท่อหน่อซื่อแหล่ะ

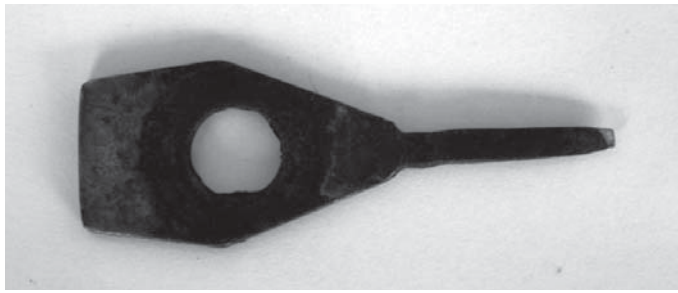
5) การทำลิ้นหน่อซื่อแหล่ะ ทำจากไม้ไผ่ซูมูตัดเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ปาดส่วนที่เป็นลิ้นให้มีความหนาบางตามความต้องการของเสียง ถ้าต้องการให้เสียงสูงส่วนปลายลิ้นจะต้องบาง ถ้าต้องการให้เสียงต่ำปลายลิ้นจะต้องมีความหนา ความยาวของลิ้นจะมี 5 ขนาด ลดหลั่นกันตามลำดับของระดับเสียง และจะเท่ากับขนาดช่องของท่อที่จะนำลิ้นไปประกบ

ภาพที่ 5 ลิ้นหน่อซื่อแหล่ะ

ภาพที่ 6 ภาพของขนาดลิ้น

ภาพที่ 7 เครื่องมือขูดลิ้นหน่อซื่อ

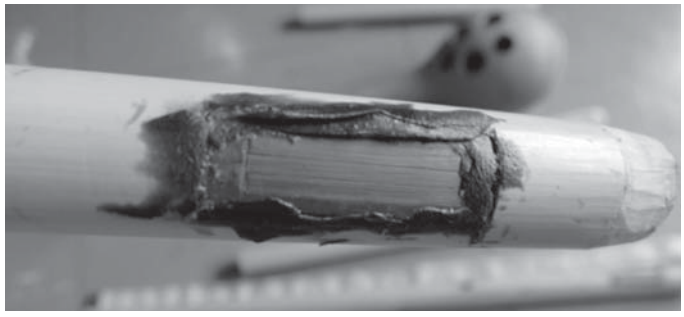
ระดับเสียงสูง-ต่ำจะขึ้นอยู่กับความหนาและความบางของลิ้น โดยนำลิ้นมาทดลองเป่าก่อน ถ้ายังไม่ได้เสียงที่ต้องการ จะต้องปาดให้ลิ้นมีความบางลง

ภาพที่ 8 นำลิ้นประกอบกับท่อ

ภาพที่ 9 โพรงใส่ลิ้นหน่อซื่อแหล่ะ

ภาพที่ 10 ขี้ชันโรงปิดตามขอบระหว่างท่อกับลิ้นหน่อซื่อแหล่ะ

การตั้งเสียงหน่อซื่อแหล่ะ ตั้งเสียงโดยนำลิ้นที่ตั้งเสียงเรียบร้อย ระดับเสียงที่เกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับขนาดความสั้น-ยาวของลิ้น และความหนาบางของลิ้น ท่อไม้เฮี้ยที่เจาะเป็นโพรงสี่เหลี่ยมต้องเจาะให้ได้ตามขนาดของลิ้นกว้าง-ยาวของลิ้น แล้วจึงนำไปประกบกับท่อ แล้วใช้ขี้ชั้นโรงปิดตามรอบๆ ขอบลิ้นกับท่อเพื่อไม่ให้ลมผ่านจากด้านนอกเข้าด้านในส่วนของท่อ

หลังจากนั้นนำท่อไม้เฮี้ยที่ประกบลิ้นเรียบร้อยแล้วใส่ลงในรูน้ำเต้าที่เจาะตามขนาดของท่อไม้เฮี้ย ขนาดของท่อไม้เฮี้ยจะขึ้นอยู่กับขนาดของน้ำเต้าด้วยเช่นกัน ถ้าน้ำเต้ามีขนาดใหญ่ ท่อที่นำไปเสียบกับน้ำเต้าจะต้องมีขนาดใหญ่ด้วย ถ้าน้ำเต้ามีขนาดเล็กท่อไม้เฮี้ยจะมีขนาดเล็กตามสัดส่วนของน้ำเต้า

ภาพที่ 11 ท่อด้านบน

ภาพที่ 12 ท่อด้านล่าง

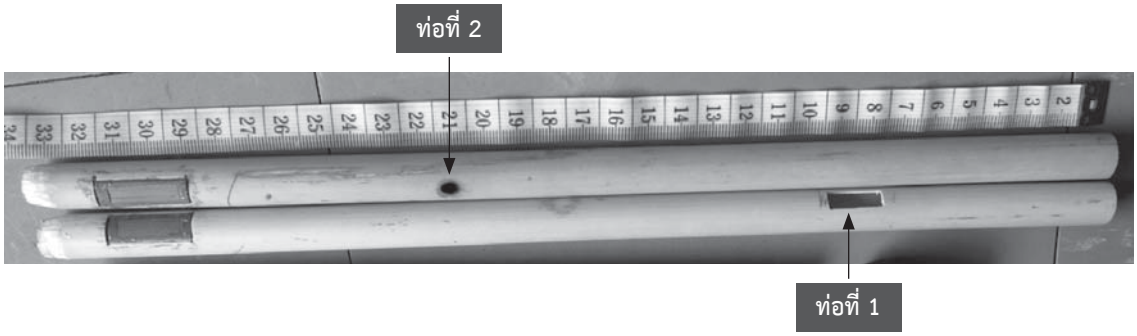
การนำท่อที่ประกบลิ้นเข้ากับน้ำเต้าจะต้องใส่ที่ละท่อและนำขี้ชันโรงปิดรอบท่อทั้งด้านบนและด้านล่าง เมื่อเป่าลมเข้าไปในน้ำเต้าลมจะผ่านลิ้นที่ท่อไม้เฮี้ยเท่านั้น

3. ขนาดท่อหน่อซื่อแหล่ะ

หน่อซื่อแหล่ะมีท่อทั้งหมด 5 ท่อ ความยาวของท่อแต่ละท่อจะขึ้นอยู่กับขนาดของน้ำเต้า เช่น น้ำเต้าที่มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 31 เซนติเมตร

ท่อที่ 1 ขนาด 48 เซนติเมตร
ท่อที่ 2 ขนาด 48 เซนติเมตร
ท่อที่ 3 ขนาด 35 เซนติเมตร
ท่อที่ 4 ขนาด 31.5 เซนติเมตร
ท่อที่ 5 ขนาด 27.5 เซนติเมตร
ขนาดเส้นรอบวงของท่อไม้เฮี้ย 6.5 เซนติเมตร

การเจาะรูเปิดปิดนิ้วท่อที่ 3, 4 และ 5 รูปิดเปิดจะอยู่ด้านหลังลิ้นทั้งหมด ระหว่างท่อที่ 1 และท่อที่ 2 จะมีความยาวเท่ากัน แต่ลักษณะท่อทั้ง 2 จะแตกต่างกัน คือ ท่อที่ 2 ปลายท่อจะเจาะเป็นโพรงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า รูเปิดปิดอยู่ด้านหลังลิ้น

ภาพที่ 13 ท่อที่ 1 และ ท่อที่ 2

การเจาะรู เปิดปิด จะเจาะตรงกับนิ้วสำหรับเปิดปิด ดังนี้

ภาพที่ 14 นิ้วมือซ้าย

การเปิดปิดนิ้วมือซ้าย ดังนี้
นิ้วหัวแม่มือจะเปิดปิดท่อที่ 1
ปลายนิ้วชี้ เปิดปิดท่อที่ 2
ช่วงนิ้วกลาง เปิดปิดท่อที่ 4 และ 5
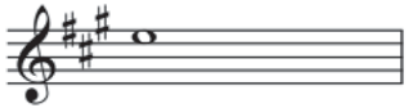
มือขวาการเปิดปิดนิ้ว ดังนี้
นิ้วหัวแม่มือ เปิดปิดรูด้านล่าง
นิ้วกลางเปิดปิดท่อที่ 3
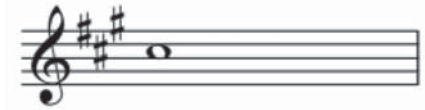

ภาพที่ 15 การเปิดปิดนิ้วมือขวา

4. ชื่อท่อและระดับเสียงของหน่อซื่อแหล่ะ

ท่อที่ 5 ขนาดเล็กสุด ชื่อ จะเก็น ท่อที่ 4 ชื่อ จะเก็นฮ้อน
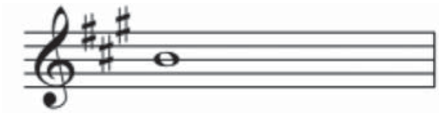

ปิดรูบนเสียง E4
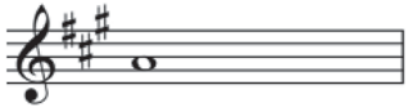

ปิดรูด้านบนเสียง C4

ท่อที่ 3 ชื่อ โอซึม่าฮ้อน หมายถึง ใต้อันกลาง ปิดรูบน

ท่อที่ 2 ชื่อ โอซึมา

ปิดรูบนเสียง A

ปิดรูบนและล่างเสียง F

ท่อที่ 1 ชื่อ โอละม่า
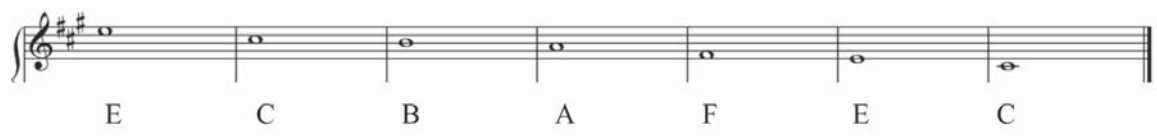

ปิดรูบน เสียง E

ปิดรูบนและปิดรูล่างเสียง C

กลุ่มเสียงของหน่อซื่อแหล่ะมี 5 ท่อ 7 เสียง โดยนำเสียงแต่ละเสียงที่ได้จากการอัดเสียงภาคสนามของหน่อซื่อแหล่ะมาทรานสคริปชั่น (Transcription) จึงได้เสียงดังต่อไปนี้
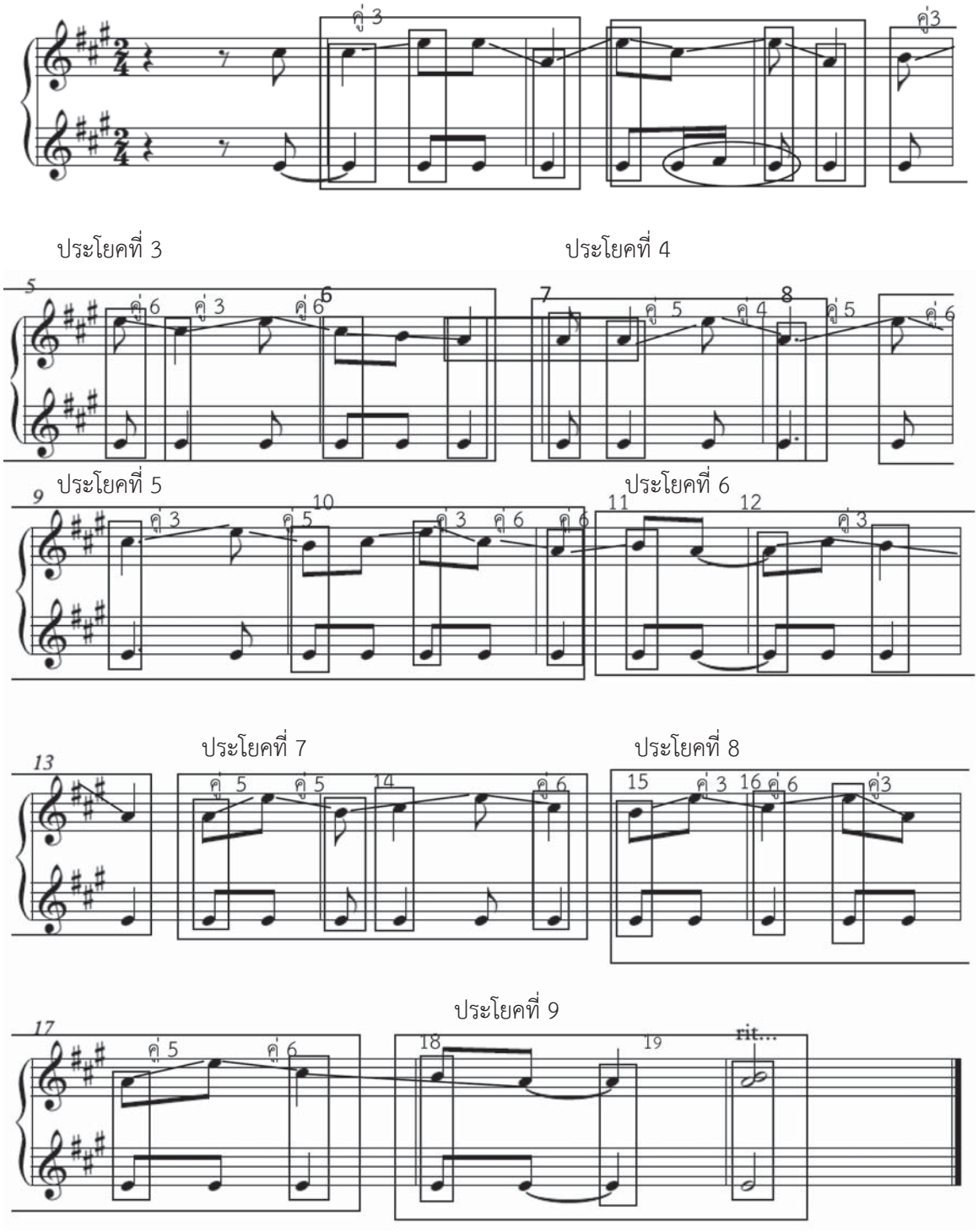

ซึ่งสามารถเรียงตามกลุ่มเสียง ได้แก่ A B C E F ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มเสียงที่มีทั้งหมด 5 เสียง

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวลาหู่สรุปได้ว่า บทเพลงมีทั้งหมด 13 เพลงและมีความหมาย ดังนี้

1. เพลงเกี้ยวพาราสี ใช้ในการเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาวในช่วงเทศกาลปีใหม่
2. เพลงอวยพร เป็นการอวยพรให้กันและกัน อยู่ดีมีสุข สุขภาพแข็งแรง ในช่วงปีใหม่
3. เพลงเต้นจะคี มีความหมาย 2 แบบคือ 1) เป็นการเต้นจะคีในพิธีกรรม 2) บอกเรื่องราวในอดีตเกี่ยวกับความรักครั้งแรก
4. เพลงต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง เป็นลักษณะเพลงที่แสดงถึงความสนุกสนานที่อยู่ในลานเต้น โดยการใช้จังหวะการเต้นระหว่างหญิงและชายใช้ด้านข้างชนกัน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาในการเกี้ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาวของชาวมูเซอ
5. เพลงชายหญิงเต้นกระทบด้านข้าง เป็นเพลงที่มีลักษณะการเต้นโดยการถอยหลังชนกัน ขณะที่ผู้หญิงเดินถอยหลัง ผู้ชายจะย่ำเท้าอยู่กับที่ หนุ่มสาวชาวกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ถือว่าเป็นช่วงจังหวะสั้นๆ ที่สามารถได้ใกล้ชิดกัน
6. เพลงถอยหลังชนกัน เป็นเพลงที่ใช้จังหวะการเต้นโดยใช้สะโพกแนบหรือถูกันระหว่างหญิงชายในช่วงเวลาสั้นๆ แล้วจะเดินต่อไปซึ่งเป็นต่างคนต่างเดิน
7. เพลงเต้นโดยใช้สะโพกระหว่างชาย-หญิง เป็นเพลงที่ใช้จังหวะการเต้นโดยใช้สะโพกแนบหรือถูกันระหว่างหญิงชายในช่วงเวลาสั้นๆ แล้วจะเดินต่อไปซึ่งเป็นต่างคนต่างเดิน
8. เพลงจับมือกัน เป็นเพลงที่ใช้ในการเต้นจะคี จะเป็นการเต้นที่มีจังหวะที่ผู้ชายและผู้หญิงจับมือกัน จังหวะเร็วขึ้น การก้าวเท้าจะยาวกว่าปกติ ซึ่งต่างคนต่างดึงมือจะเป็นการสลับมือกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย เหมือนกับดึงไปมา การจับมือในการก้าวจะต้องก้าวไปพร้อมกัน
9. เพลงท่าตำพริกกับเกลือ เป็นการนำวิธีการตำพริกกับเกลือมาเป็นท่าเต้น ซึ่งการตำพริกกับเกลือจะใช้เท้าเหยียบกระเดื่องที่ต่อไปยังสากตำข้าว
10. เพลงท่าม้าเดิน เป็นการสร้างทำนองโดยใช้ท่าเดินของม้า จังหวะการเดินของม้าในช่วงที่ไม่ช้าไม่เร็ว ซึ่งนิสัยของม้าเมื่อเดินผ่านกันจะใช้หัวชนกันหรือดีดใส่กัน
11. เพลงท่าชนไก่ บทเพลงนี้มีสีสันมากขึ้นคล้ายกับท่าเดินของม้า
12. เพลงแม่หมูเรียกลูกหมู เป็นการสร้างจังหวะการเต้นจะคี โดยใช้การเสียงการเรียกของแม่หมูเพื่อให้ลูกหมูกลับมา
13. เพลงยินดีที่ได้รู้จัก เป็นเพลงที่แสดงถึงความรู้สึกเกี่ยวกับการได้รู้จักเป็นมิตรสหายซึ่งเป็นวาสนาที่ได้เจอกัน รวมทั้งเป็นเพลงที่ใช้ในการโต้ตอบกันแบบด้นสด

สำหรับบทความวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกโน้ตเพลงอวยพร เนื่องจากเพลงอวยพรเป็นเพลงสำคัญในช่วงเทศกาลปีใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ เป็นบทเพลงที่มีความหมายในการให้กันและกัน อยู่ดีมีสุข สุขภาพแข็งแรง ซึ่งเป็นความปรารถนาดีต่อกันและรวมทั้งเป็นการให้อภัยซึ่งที่ถือโทษโกรธเคืองกันที่ผ่านมา

รูปแบบการวิเคราะห์ เพลงอวยพร
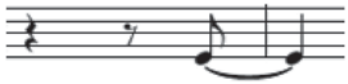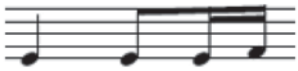

วิธีการวิเคราะห์
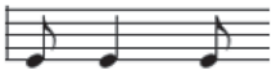
1. ความเร็วของเพลงอวยพร มีความเร็ว = 150
2. ช่วงกว้างของเสียง 1 อ็อคเตฟ
3. โครงสร้างเพลง พบว่า มีจำนวน 10 ประโยค

4. กระสวนจังหวะของบทเพลง
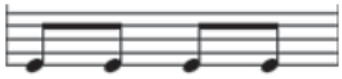
1

2
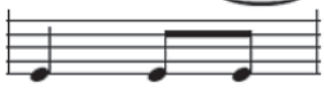
3

4

5
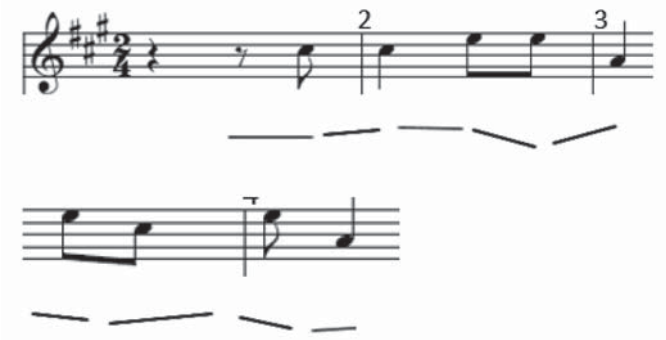
6

7

8

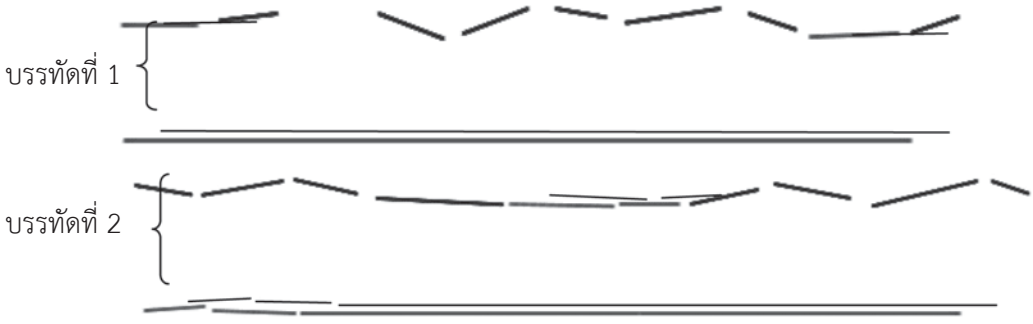
5. การเคลื่อนที่ของทำนอง

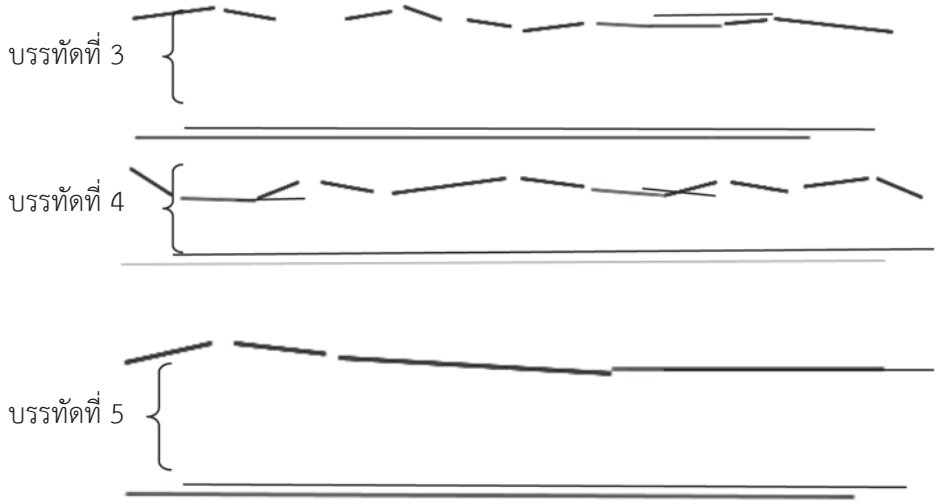
ตัวอย่าง การเคลื่อนที่ทำนองแนวบน

การเคลื่อนที่ทำนองแนวล่าง พบว่า เป็นการใช้โน้ต E3 บรรเลงรูปแบบของจังหวะ

การเคลื่อนที่ทำนองภาพรวมทั้งเพลง

ตารางที่ 1 ขั้นคู่แนวนอนและแนวตั้งของบทเพลงเพลงอวยพร

ขั้นคู่	ประโยคที่พบแนวนอน	ประโยคที่พบแนวตั้ง
ขั้นคู่ 1	โน้ต E3 บรรเลงรูปแบบจังหวะให้กับแนวบน	
ขั้นคู่ 2	- พบการเคลื่อนที่ขั้นลงทีละขั้น - พบ แนวล่างประโยคที่ 2 E3 เคลื่อนที่เข้าหา Fและลงที่เดิม	9
ขั้นคู่ 3	1, 2, 3, 5, 6, 8	5, 8
ขั้นคู่ 4	1, 2, 4, 8	1, 3, 4, 6
ขั้นคู่ 5	4, 5, 7, 8	3, 7, 8
ขั้นคู่ 6	1, 3, 5, 7, 8	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8
ขั้นคู่ 8	-	1, 2, 3, 4, 5

อภิปรายผล

จากการศึกษาหน่อชื่อแหล่ะเครื่องดนตรีลาหู่

หน่อชื่อแหล่ะเป็นเครื่องดนตรีที่อยู่ตระกูลเครื่องเป่าประเภทลิ้นอิสระในตระกูลแคน ซึ่งพบในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ม้ง ลีซู และถูกเรียกชื่อตามกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง นอกจากนั้นยังมีเครื่องดนตรีตระกูลนี้อยู่ในกลุ่มประเทศจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ถือว่าเป็นการแพร่กระจายวัฒนธรรมดนตรีเข้าหากันและกันซึ่งสอดคล้องกับ นิยพรรณ (ผลวัฒนะ) วรรณศิริ (2540: 21-25) กล่าวว่า การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมนี้อาจเกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือเกิดขึ้นด้วยความตั้งใจของฝ่ายที่มีอำนาจก็ได้ ทำให้สังคมมีวัฒนธรรมเหมือนกันโดยไม่จำเป็นว่ามีจุดกำเนิดร่วมกัน เมื่อวัฒนธรรมแพร่จากศูนย์กลางไปมีปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้างเคียงที่มีอยู่แล้ว ย่อมมีการเรียนรู้และรับรู้ซึ่งกันและกัน ระยะแรกอาจรับวัฒนธรรมใหม่ชั่วคราวเรียกว่า “การยืมวัฒนธรรม” และต่อมาจึงรับไว้เป็นวัฒนธรรมของตน ภายใต้วิถีทางในการดำรงชีวิตของการอยู่ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมทั้งในและนอกสังคม ซึ่งมีความสัมพันธ์กันก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา เพื่อให้มีความกลมกลืนกับความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง สิ่งเหล่านี้จรรโลงให้สังคมอยู่รวมกันได้เป็นสิ่งที่สมาชิกทุกคนพึงจะกระทำร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดความเป็นระเบียบแบบแผนการเชื่อมโยงลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลในหน้าที่ที่ต่างกัน ความสลับซับซ้อนของบุคคลแต่ละบุคคลที่เกี่ยวเนื่องความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ จะทำให้สังคมมีความเข้มแข็ง

หน่อชื่อแหล่ะทำมาจากไม้ไผ่ 2 ประเภท คือ ไม้ไผ่เน่ฮวู่และไม้ไผ่ซูมู น้ำเต้าทรงงาช้างและขี้มิ้น หน่อชื่อแหล่ะประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติเป็นเครื่องดนตรีที่มีการประดิษฐ์ขึ้นมาอย่างเรียบง่าย แต่โครงสร้างของการสร้างเสียงที่มีความซับซ้อน

ช่างผลิตต้องทำลิ้นหน่อซื่อแหล่ะจำนวน 5 ขนาด แต่ละขนาดจะมีความหนาความบางที่แตกต่างกันเพื่อให้ได้ระดับเสียงที่ต้องการ ดังนั้นการตั้งเสียงจะเกิดจากความคุ้นเคยของโสตประสาทของช่างผลิตขึ้นมา เสียงหน่อซื่อแหล่ะที่นำมาเขียนบทความนี้ได้จากข้อมูลภาคสนามจากงานวิจัยเรื่องดนตรีมูเซอกับวัฒนธรรมสังคมใหม่ ตำบลแม่นาเติง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ท่อของหน่อซื่อแหละมีจำนวน 5 ท่อ สามารถผลิตเสียงได้ 7 เสียง คือ E A B C E C F ซึ่งสามารถจัดกลุ่มเสียงได้ดังนี้ A B C E F อยู่ในระบบ 5 เสียง

หน่อซื่อแหล่ะเป็นเครื่องดนตรีสำหรับการบรรเลงประกอบการพิธีกรรมและงานเทศกาลต่าง ๆ บทเพลงที่ใช้มีทั้งหมด 13 เพลง ซึ่งบทเพลงแบ่งเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ 1) บทเพลงที่ 1 เป็นเพลงสำหรับเกี้ยวพาราสี 2) บทเพลงที่ 2-4 เป็นเพลงอวยพรที่มีความหมายที่ดี และ 3) บทเพลงที่ 5-13 เป็นบทเพลงที่นำเอาวิถีการดำรงชีวิตมาประยุกต์เป็นจังหวะสำหรับการเต้นจะคึ บทเพลงแต่ละเพลงจะมีเป็นเพลงสั้นๆ บรรเลงวนซ้ำไปมาขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของนักดนตรี บทเพลงของหน่อซื่อแหล่ะมีทั้งแนวทำนองและแนวประสานอยู่ในตัวเองซึ่งเป็นลักษณะของเครื่องดนตรีตระกูลที่มีลิ้นอิสระ มีความสอดคล้องกับวิภา คงคากุล (2529) กล่าวว่า ดนตรีเป็นผลิตผลทางความคิดของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์สนองตอบได้ด้วยการเรียนรู้ ดนตรีสื่อสารความหมายของกลุ่มที่เข้าใจสื่อในการแสดงออกเช่นเดียวกับการใช้ภาษา ประเพณีของแต่ละกลุ่มชนอาจจะมีกฎข้อบังคับ และมีมาตรฐานในการที่จะก่อให้เกิดโครงสร้างผลงานที่พวกเขาสร้างขึ้น จากความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงออกอาจจะยังผูกติดกับประเพณี ขอบเขตในแต่ละประเพณีแต่ละวัฒนธรรมเป็นเครื่องบ่งบอกให้เห็นถึงรูปแบบของดนตรี ความสมดุล และรูปลักษณะทางความคิดสร้างสรรค์และมีความสอดคล้องกับเจตชรินทร์ จิรสันติธรรม (2545) ศึกษาวิจัยเรื่อง ดนตรีชาวเขาเผ่ามูเซอ กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยหลวง อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าเครื่องดนตรีหลักที่ใช้ในการดำเนินทำนองคือ “หน่อ” มีความสำคัญในการเป็นผู้นำการเต้นรำของมูเซอ อยู่ในดนตรีตระกูลเครื่องลมที่มีระบบการเทียบเสียง 5 เสียง คือ ซอล ลา ที โด เร หน่อมีส่วนประกอบ 3 ส่วนคือ ตัวน้ำเต้า ท่อเสียง 5 ท่อ และลิ้น สำหรับกรรมวิธีการสร้าง ใช้วัสดุและเครื่องมือที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น ธรรมชาติของเพลงดนตรีชาวเขาเป็นเพลงที่มีทำนองสนุกสนาน โครงสร้างของเพลงมีท่อนเดียวบรรเลงซ้ำวนไปวนมา แต่ละเพลงมีองค์ประกอบดนตรีครบถ้วนทั้งทำนองเพลง การประสานเสียงและจังหวะ นักดนตรีมีอิสระในการสร้างเสียงสูง ต่ำ แตกต่างจากทำนองเดิมโดยเกิดจากการควบคุมลมหายใจ อันเป็นลักษณะพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์ในบทเพลง ทำนองขึ้นต้นและลงจบมีลักษณะแตกต่างจากทำนองอื่นภายในบทเพลง

บทสรุป

หน่อซื่อแหล่ะ เป็นเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญต่อชาวลาหู่ทั้งลาหู่ดำและลาหู่แดง สำหรับประกอบการเต้นจะคึที่ใช้ในช่วงหลังจากการทำพิธีกรรมผ่านพ้นไปแล้ว หน่อซื่อแหละยังร่วมในประเพณีต่างๆ ส่วนในการทำหน่อซื่อแหล่ะส่วนมากเป็นนักดนตรีที่มีความคุ้นเคยกับระบบเสียงของหน่อซื่อแหล่ะเป็นอย่างดี ดังนั้นขนาดของผลน้ำเต้าจึงมีผลถึงขนาดของลิ้นกับไม้เฮี้ย การเลือกขนาดของไม้เฮี้ยเพื่อให้เกิดความสมดุลกันระหว่างผลน้ำเต้า ลิ้นและไม้เฮี้ย ถ้าไม้เฮี้ยมีขนาดใหญ่ ขนาดของลิ้นจะต้องมีขนาดใหญ่ตามท่อไม้เฮี้ยเสียงที่ออกมาจะมีระดับเสียงที่ต่ำลง การเจาะรูไม้เฮี้ยจะมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าเพื่อประกบกับลิ้นหน่อซื่อแหล่ะและปิดด้วยขี้ชันโรง หลังจากนั้นจะสอดไม้เฮี้ยเข้าไปในผลน้ำเต้าและปิดด้วยขี้ชันโรงอีกครั้ง การปิดขี้ชันโรงถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ถ้าปิดไม่สนิทจะทำให้ไม่เกิดเสียง

หน่อซื่อแหล่ะเป็นเครื่องดนตรีของชาวลาหู่ที่ต้องอนุรักษ์และมีการสืบทอด ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดอบรมให้กับเยาวชนและผู้สนใจชาวลาหู่ของหย่อมบ้านป่ายางและหย่อมบ้านย่ะโป่ เพื่อให้ชุมชนชาวลาหู่ได้นำไปต่อยอดในการเรียนรู้เครื่องดนตรีของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

ผลงานวิจัยนำเสนอรูปแบบซีดีต่อหมู่บ้านม่วงสร้อย หมู่บ้านหมอแปง และตำบลแม่นาเติง เพื่อให้ชุมชนนำไปต่อยอดในการผลิตหน่อซื่อแหล่ะ และวิธีการบรรเลงหน่อซื่อแหละ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาวิจัย

1. ควรมีการศึกษาความแตกต่างของระบบเสียงของหน่อซื่อแหล่ะในแต่ละพื้นที่
2. ควรมีการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่อซื่อแหล่ะแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

เจตชรินทร์ จิรสันติธรรม. 2545. **ดนตรีชาวเขาเผ่ามูเซอ กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยหลวง อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร**. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://www.sac.or.th/databases/ethnicredb/research_detail.php?id=1040 (30 กรกฎาคม 2559)

นิยพรรณ (ผลวัฒนะ) วรรณศิร. 2540. **มานุษยวิทยาและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.

วิภา คงคากุล. 2529. ความสำคัญของดนตรีต่อสังคม. **ถนนดนตรี**, 1(1),35-36 ตุลาคม.

ชาวเขาเผ่าลาหู่. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://www.sawadee.co.th/thailand/hilltribes/lahu.html (30 กรกฎาคม 2559)

CMRU

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอน

DEVELOPMENT OF TEXTILE PRODUCTS
FROM LOCAL WISDOM IN MAE HONG SON PROVINCE

เจษฎาพล กิตติพัฒนวิทย์ มนัสพันธ์ รินแสงปิน ไชยเชิด ไชยนันท์ และนภมินทร์ ศักดิ์สง่า

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

3

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอน

DEVELOPMENT OF TEXTILE PRODUCTS
FROM LOCAL WISDOM IN MAE HONG SON PROVINCE

เจษฎาพล กิตติพัฒนวิทย์
มนัสพันธ์ รินแสงปิน
ไชยเชิด ไชยนันท์
นภมินทร์ ศักดิ์สง่า
สาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์ ภาควิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอน 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอน 3) เพื่อประเมินผลผลิตภัณฑ์ต้นแบบสิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอน ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามให้ได้มาถึงข้อมูลความคิดเห็น จำนวน 100 คน แบบประเมินผลร่างโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ 3 ท่าน และแบบประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ต้นแบบสำหรับผู้บริโภค จำนวน 100 ชุด จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีความต้องการในการนำผ้ามาพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.22, S.D = 0.66)

ผลการวิจัยสรุปได้ 3 ส่วน ดังนี้

1. จากการศึกษาสิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอน พบว่า กลุ่มผู้ผลิตมีความถนัดด้านผ้าทอและการปักเย็บโดยส่วนใหญ่มาจากการสืบทอดภูมิปัญญา การคิดลวดลาย การใช้วัสดุจากบรรพบุรุษของชุมชนนั้นและผู้ผลิตและผู้บริโภคมีความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า ผู้บริโภคมีความเข้าใจในการพัฒนาอย่างดีและให้ความร่วมมือในการพัฒนาจากแบบร่างของนักวิจัยและนำไปสู่กระบวนการขึ้นรูปร่วมกับผู้ผลิตแล้วนำไปประเมินกับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการประเมินผลิตภัณฑ์ด้านสิ่งทอพบว่าผู้บริโภคเห็นด้วยกับการนำผ้าทอมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและผลิตภัณฑ์สะท้อนถึงวัฒนธรรมโดยการนำเอาอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของชนเผ่ามาใช้

คำสำคัญ: หัตถกรรมผ้า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ จ.แม่ฮ่องสอน

Abstract

This research aims to 1) study about using local wisdom in textile products in Mae Hong Son province 2) develop the textile products by using local wisdom in Mae Hong Son 3) evaluate the prototype of textile products developed from the local wisdom in Mae Hong Son. There were 100 research samples in this research. Questionnaire and satisfaction evaluation forms were used as research tools to collected data and opinions from the sample group. Rating form was drafted by three experts from design field. This research found that both the producers and the consumers had the highest demand in developing new textile products ($\overline{X}$ = 4.22, S.D. = 0.66).

The research results are:

1. the study is about using local wisdom in textile products in Mae Hong Son province found that most of the members in the producer group got their weaving and sawing aptitude from their local wisdom. Their ideas about the pattern and using materials inherit from their ancestries. The producers and the consumers have the real demand in using local wisdom to develop textile products.

2. the development of the textile products by using local wisdom found that the consumers had well understanding about development, and their participation with researcher and the producers led to new products form the process which was rated in the highest scale by the experts.

3. the textile products evaluation shown that the customers agreed with using hand weaving textiles as product material. Product form was evaluated in high level of satisfaction and it also represented the tribe's culture, unique and pride.

Keywords: Handwork-textile, Product development, Mae Hong Son province

บทนำ

พื้นที่ภาคเหนือตอนบนประกอบไปด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปาง จังหวัดพะเยา และจังหวัดน่าน โดยทั่วไปชาวเขาเผ่าต่างๆ แสดงให้เห็นความโดดเด่นด้านวัฒนธรรม เช่น เครื่องแต่งกาย ผลิตภัณฑ์ใช้สอย การละเล่น ฯลฯ ซึ่งได้แสดงเอกลักษณ์ของแต่ละชนเผ่าได้อย่างชัดเจน ประกอบไปด้วย ชาวเขาเผ่าแม้ว (ม้ง) ชาวเขาเผ่าเย้า (เมี่ยน) ชาวเขาเผ่าปาดอง (กะเหรี่ยงคอยาว) เป็นต้น จ.แม่ฮ่องสอน เป็นจังหวัดชายแดนทางภาคเหนือ มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ชุมชนได้สั่งสมประสบการณ์ เพื่อการดำรงชีพท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างกันในแต่ละสังคมและวัฒนธรรม จึงมีการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ อันเป็นรูปธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้สอยดำรงชีพ (นวลลออ ทินานนท์, 2544: 1) ชาวเขากลุ่มต่างๆ มีวิถีการดำรงชีวิตของตนเอง ยึดมั่นในการประกอบพิธีกรรมดั้งเดิม ซึ่งการแต่งกายมีความเป็นเอกลักษณ์น่าสนใจ จากอดีตสู่ปัจจุบันการแต่งกายของชนเผ่าแต่ละชนเผ่านั้นยังคงสภาพของการแต่งกายแบบดั้งเดิมไว้ แต่อาจจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามยุคสมัยบ้างเล็กน้อยจึงทำให้เครื่องแต่งกายของชาวเขามีเอกลักษณ์ของตัวเอง

จากการศึกษาข้อมูลด้านวัฒนธรรมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน การแต่งกายแสดงให้เห็นถึงความมีเอกลักษณ์ของชนเผ่าต่างๆ ซึ่งมีความสวยงามของกลุ่มถือเป็นภูมิปัญญาเฉพาะของชนเผ่า และนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจ สร้างรายได้จากการขายสินค้าที่ระลึก ทำให้คนในชุมชนมีชีวิตที่ดีจากผลของการใช้ทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งผลิตภัณฑ์ของชนเผ่าต่างๆ ที่ได้แก่กระเป๋าผ้า เสื้อผ้า ชุดชาวเขา รองเท้า ของที่ระลึกและอาหาร พบว่าสินค้า

ดังกล่าวมีรูปแบบลักษณะเหมือนและคล้ายกันทุกอำเภอในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในขณะเดียวกันรูปแบบของตัวผลิตภัณฑ์ยังมีลักษณะเดิมๆ และยังไม่มีการพัฒนาให้ร่วมสมัยกับสังคมปัจจุบัน จึงทำให้จำหน่ายได้เฉพาะกลุ่ม ส่วนใหญ่มักใช้ความเป็นเอกลักษณ์ส่วนตนคือลวดลายของผ้า และการขายส่งจากตลาดกลางซึ่งถูกตัดราคาจากพ่อค้าคนกลาง เพื่อให้เกิดผลดีต่อตลาดของชุมชนจึงต้องมีการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอและผ้าของชุมชน นอกจากนี้ยังต้องศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยว รูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งผลิตภัณฑ์เก่ายังขาดการพัฒนาให้เป็นที่น่าสนใจ (ดาริน รุ่งกลิ่น, 2552: 102) นักท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่มักจะเป็นชาวต่างชาติ รองลงมาคือคนไทยมักจะซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไปเป็นของฝาก ของที่ระลึก ซึ่งผลิตภัณฑ์ยังไม่มีรูปแบบเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้ไม่เป็นที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว (อาวรณ์ จ่าเก๊ะ, 2558: สัมภาษณ์)

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยได้เล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของ จ.แม่ฮ่องสอน โดยการใช้ลวดลาย วัสดุ ให้มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของ จ.แม่ฮ่องสอน เพื่อเป็นการนำเสนอแนวทางการพัฒนาในเรื่องของการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้และสร้างความเจริญแก่ท้องถิ่น สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น และเพื่อเป็นการสืบทอดลักษณะของงานหัตถกรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยนำเอกลักษณ์และใช้กระบวนการคิดแบบสร้างสรรค์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพเป็นที่ต้องการและให้รู้จักกันแพร่หลายไปทั่วประเทศ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. เพื่อประเมินผลผลิตภัณฑ์ต้นแบบสิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม

1.1 กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการจับฉลาก โดยเขียนชื่อกลุ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมทั้งหมด เพื่อทำการจับฉลากซึ่งให้ได้กลุ่มตัวอย่าง จากนั้นทำการสังเกตการณ์และทดลองปฏิบัติการกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 7 กลุ่ม ได้แก่

ตารางที่ 1 ตารางกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย จำนวน 7 กลุ่ม

กลุ่มที่	ที่อยู่ติดต่อ	ประเภทผลิตภัณฑ์
1	กลุ่มร้านปาด็อง ต.จองคำ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน	ผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าลีซู
2	กลุ่มเสื้อยืด อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน	ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า
3	กลุ่มหัตถกรรมลีซอน้ำริน ต.ปางมะผ้า อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน	ผลิตภัณฑ์กระเป๋า
4	กลุ่มบ้านกะเหรี่ยงแม่ปิง อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน	ผลิตภัณฑ์ทอผ้า
5	กลุ่มบ้านท่าสองแคว ต.แม่ลาน้อย อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน	ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง
6	กลุ่มชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน	ผลิตภัณฑ์เสื้อชาวเขา
7	กลุ่มบ้านศรีดอนชัย ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน	กลุ่มทอผ้ายอมสีธรรมชาติ

ภาพที่ 1 กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนและผลิตภัณฑ์สิ่งทอ

1.2 ผู้สนใจผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 100 คน

1.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 3 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้วัดในการวิจัย

2.1 การศึกษาและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน ใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ผลิตจัดจำหน่ายและรูปแบบที่ผลิตในปัจจุบัน จากนั้นได้นำรูปแบบเดิมไปสอบถามกลุ่มประชากร จำนวน 100 คน ใช้แบบสอบถามแบบปลายปิดให้ได้มาซึ่งข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

2.2 การทดลองปฏิบัติพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อได้แบบร่างเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สิ่งทอได้ใช้แบบประเมินผลแบบร่างโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ จำนวน 3 ท่าน

2.3 การประเมินสรุปผลผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งได้จัดทำแบบประเมินผลความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบสำหรับผู้บริโภค จำนวน 100 ชุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในการสังเกตการณ์ลงในสมุดบันทึกกับการถ่ายภาพช่วยในการบันทึกข้อมูลมาสรุปและจัดหมวดหมู่ตามลำดับ โดยการแจกแบบสอบถามจำนวน 100 ชุดกับผู้บริโภค

4. การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้แนวคิดมาจากการสรุปข้อมูลจากกลุ่มประชากร 100 คน ได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลด้านผลิตภัณฑ์ นำข้อมูลมาประมวลสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำการวิเคราะห์ปัญหาของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นไปได้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ดังนี้ กระเป๋าสะพาย, กระเป๋าเดินทาง, เสื้อยืด, หมอนรองคอ, รองเท้า, ผ้าเช็ดมือออกแบบร่างผลิตภัณฑ์ และนำไปพบผู้เชี่ยวชาญก่อนการทำการประเมินครั้งที่ 1 เพื่อทำการประเมินความเป็นไปได้ และออกแบบร่างผลิตภัณฑ์ ทำการประเมินครั้งที่ 2 รวมไปถึงจัดทำต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทผ้า ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สิ่งทอโดยแบบสอบถาม วิเคราะห์และสรุปความคิดเห็นของผู้บริโภค

ผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอนสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์แบบง่ายๆ เกิดความหลากหลายในผลิตภัณฑ์ผ้า ได้แก่ กลุ่มร้านปาดอง, กลุ่มเสื้อยืด อ.ปาย, ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง, กลุ่มบ้านศรีดอนชัย

2. พัฒนาผลิตภัณฑ์ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบเดิมเป็นแนวทางออกแบบร่างจากนั้นออกแบบด้วยมือใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ร่วมกับผู้ผลิต จนนำมาสู่งานแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจำนวน 7 แบบ

3. ประเมินผลผลิตภัณฑ์ต้นแบบกับกลุ่มประชากร จำนวน 100 คน พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับการนำผ้าจังหวัดแม่ฮ่องสอนมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด

1. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากผ้า จ.แม่ฮ่องสอน มาพัฒนาเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากผ้า (N = 100)

ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากผ้ามาพัฒนาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ	ระดับคะแนน	
	$\overline{X}$	S.D
กระเป๋า	4.57	0.50
หมอนรองคอ	4.55	0.70
รองเท้า	4.53	0.72
กล่องกระดาษทิชชู	4.52	0.70
หมวก	4.22	0.95

จากตารางที่ 2 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากผ้ามาพัฒนาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ อันดับที่ 1 คือ กระเป๋าอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.57, S.D = 0.50) อันดับที่ 2 คือ หมอนรองคออยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.55, S.D = 0.70) อันดับที่ 3 คือ รองเท้าอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.53, S.D = 0.72)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินโดยผู้บริโภคและข้อมูลทั่วไป (หลังการทำต้นแบบที่พัฒนาแล้ว)

พบว่า กลุ่มผู้บริโภคเป็นเพศหญิง ร้อยละ 86 เพศชาย ร้อยละ 14 อายุ 18-25 ปี ร้อยละ 10 อายุ 26-35 ปี ร้อยละ 40 อายุ 36-45 ปี ร้อยละ 21 อายุ 45 ปี ร้อยละ 29 อาชีพ นักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 8 ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 11 พนักงานบริษัท ร้อยละ 37 ประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 21 และเกษียณ/ไม่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 23

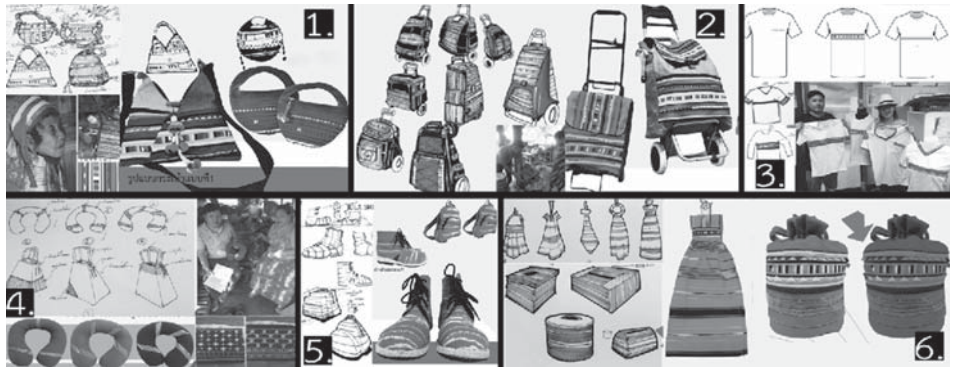
3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทผ้า จ.แม่ฮ่องสอน เพื่อนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทผ้าเพื่อนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ (N = 100)

ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ (ก่อน)	ระดับคะแนน	
	$\overline{X}$	S.D
ผู้บริโภคเห็นด้วยกับการนำผ้าทอมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์	4.22	0.66
ผู้บริโภคต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ใช้งานได้หลายด้าน	4.08	0.99
ผู้บริโภคต้องการประยุกต์ใช้วัสดุอื่นๆ ในท้องถิ่นร่วม	3.84	0.69

ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ (ก่อน)	ระดับคะแนน	
	$\overline{X}$	S.D
ผ้าเหมาะสมนำไปทำผลิตภัณฑ์ประเภท เครื่องใช้	3.64	0.86
ผ้านี้เหมาะสมนำไปทำผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องครัว	3.40	0.80
ผ้านี้เหมาะสมนำไปทำผลิตภัณฑ์ประเภทตกแต่ง	3.36	0.77
ผ้านี้เหมาะสมนำไปทำผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องประดับ	3.30	0.52
ผู้บริโภครู้จักผลิตภัณฑ์ผ้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน	3.06	0.34

จากตารางที่ 3 พบว่าผู้บริโภคเห็นด้วยกับการนำผ้าทอมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.22, S.D = 0.66) รองลงมาคือผู้บริโภคต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ใช้งานได้หลายด้านอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.08, S.D = 0.99) และผู้บริโภคต้องการประยุกต์ใช้วัสดุอื่นๆ ในท้องถิ่นร่วมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 3.84, S.D = 0.69)

ภาพที่ 2 แสดงการพัฒนาผลิตภัณฑ์แบบร่าง

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ร้านปาด็อง ต.จองคำ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ร้านปาด็อง ต.จองคำ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน (N = 100)

ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อผลิตภัณฑ์ “ร้านปาด็อง”	ระดับคะแนน	
	$\overline{X}$	S.D
ประโยชน์ใช้สอย	4.12	0.38
มีความถูกต้องตามสรีระของผู้ใช้	4.16	0.42
มีความปลอดภัย	4.03	0.46
การบำรุงรักษา	4.14	0.40
ความแข็งแรง	4.00	0.14
ความสวยงามจากผ้าทอ	4.29	0.50
ความงามจากการผสมผสานวัสดุ	4.28	0.49
รูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงถึงความทันสมัย	4.37	0.51
ความพึงพอใจในความสวยงามโดยรวม	4.29	0.50

จากตารางที่ 4 พบว่า ความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ในด้านรูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงถึงความทันสมัยอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.37, S.D = 0.51) ด้านความสวยงามจากผ้าทอและความพึงพอใจในความสวยงามโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.29, S.D = 0.50)

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เสื้อยืด อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน

ตารางที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เสื้อยืด อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน (N = 100)

ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อผลิตภัณฑ์ “เสื้อยืด”	ระดับคะแนน	
	$\overline{X}$	S.D
ประโยชน์ใช้สอย	4.16	0.42
มีความถูกต้องตามสรีระของผู้ใช้	4.19	0.42
มีความปลอดภัย	4.01	0.46
การบำรุงรักษา	4.17	0.40
ความแข็งแรง	4.00	0.14
ความสวยงามจากผ้าทอ	4.31	0.14
ความงามจากการผสมผสานวัสดุ	4.30	0.49
รูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงถึงความทันสมัย	4.37	0.51
ความพึงพอใจในความสวยงามโดยรวม	4.35	0.43

จากตารางที่ 5 พบว่า รูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงถึงความทันสมัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.37, S.D = 0.51) ความพึงพอใจในความสวยงามโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.35, S.D = 0.43) และความสวยงามจากผ้าทอ (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.31, S.D = 0.14)

6. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมลีซอน้ำริน ต.ปางมะผ้า อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

ตารางที่ 6 วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมลีซอน้ำริน ต.ปางมะผ้า อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน (N = 100)

ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อผลิตภัณฑ์ “หัตถกรรมลีซอน้ำริน”	ระดับคะแนน	
	$\overline{X}$	S.D
ประโยชน์ใช้สอย	4.45	0.53
มีความถูกต้องตามสรีระของผู้ใช้	4.29	0.49
มีความปลอดภัย	4.09	0.58
การบำรุงรักษา	4.13	0.39
ความแข็งแรง	4.23	0.44
ความสวยงามจากผ้าทอ	4.38	0.52
ความงามจากการผสมผสานวัสดุ	4.35	0.52
รูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงถึงความทันสมัย	4.37	0.50
ความพึงพอใจในความสวยงามโดยรวม	4.29	0.49

จากตารางที่ 6 พบว่าด้านประโยชน์ใช้สอยโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.45, S.D = 0.53) ด้านความสวยงามจากผ้าทอโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.38, S.D = 0.52) และรูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงถึงความทันสมัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.37, S.D = 0.50)

7. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บ้านกะเหรี่ยงแม่ปิง อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บ้านกะเหรี่ยงแม่ปิง อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน (N = 100)

ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อผลิตภัณฑ์ “บ้านกะเหรี่ยงแม่ปิง”	ระดับคะแนน	
	$\overline{X}$	S.D
ประโยชน์ใช้สอย	4.25	0.65
มีความถูกต้องตามสรีระของผู้ใช้	4.04	0.54
มีความปลอดภัย	4.23	0.46
การบำรุงรักษา	4.23	0.46
ความแข็งแรง	4.20	0.42
ความสวยงามจากผ้าทอ	4.23	0.46
ความงามจากการผสมผสานวัสดุ	4.25	0.45
รูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงถึงความทันสมัย	4.51	0.52
ความพึงพอใจในความสวยงามโดยรวม	4.35	0.50

จากตารางที่ 7 พบว่าด้านรูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงถึงความทันสมัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.51, S.D = 0.52) ความพึงพอใจในความสวยงามโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.35, S.D = 0.50) และประโยชน์ใช้สอยโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.25, S.D = 0.65)

8. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บ้านท่าสองแคว ต.แม่ลาน้อย อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บ้านท่าสองแคว ต.แม่ลาน้อย อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน (N = 100)

ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อผลิตภัณฑ์ “บ้านท่าสองแคว”	ระดับคะแนน	
	$\overline{X}$	S.D
ประโยชน์ใช้สอย	4.26	0.65
มีความถูกต้องตามสรีระของผู้ใช้	4.32	0.56
มีความปลอดภัย	4.04	0.54
การบำรุงรักษา	4.23	0.46
ความแข็งแรง	4.32	0.49
ความสวยงามจากผ้าทอ	4.23	0.49
ความงามจากการผสมผสานวัสดุ	4.25	0.46
รูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงถึงความทันสมัย	4.48	0.52
ความพึงพอใจในความสวยงามโดยรวม	4.50	0.52

จากตารางที่ 8 พบว่าด้านความพึงพอใจในความสวยงามโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.50, S.D = 0.52) รูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงถึงความทันสมัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.48, S.D = 0.52) และมีความถูกต้องตามสรีระของผู้ใช้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.32, S.D = 0.56)

9. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน (N = 100)

ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อผลิตภัณฑ์ “ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง”	ระดับคะแนน	
	$\overline{X}$	S.D
ประโยชน์ใช้สอย	4.30	0.65
มีความถูกต้องตามสรีระของผู้ใช้	4.21	0.49
มีความปลอดภัย	4.19	0.58
การบำรุงรักษา	4.21	0.45
ความแข็งแรง	4.22	0.44
ความสวยงามจากผ้าทอ	4.21	0.45
ความงามจากการผสมผสานวัสดุ	4.22	0.44
รูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงถึงความทันสมัย	4.24	0.45
ความพึงพอใจในความสวยงามโดยรวม	4.25	0.45

จากตารางที่ 9 พบว่าด้านประโยชน์ใช้สอยโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.30, S.D = 0.65) ด้านความพึงพอใจในความสวยงามโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.25, S.D = 0.45) และรูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงถึงความทันสมัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.24, S.D = 0.45)

10. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บ้านศรีดอนชัย ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บ้านศรีดอนชัย ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน (N = 100)

ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อผลิตภัณฑ์ “บ้านศรีดอนชัย”	ระดับคะแนน	
	$\overline{X}$	S.D
ประโยชน์ใช้สอย	4.46	0.55
มีความถูกต้องตามสรีระของผู้ใช้	4.30	0.54
มีความปลอดภัย	4.15	0.53
การบำรุงรักษา	4.28	0.45
ความแข็งแรง	4.50	0.52
ความสวยงามจากผ้าทอ	4.50	0.42
ความงามจากการผสมผสานวัสดุ	4.36	0.50
รูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงถึงความทันสมัย	4.39	0.51
ความพึงพอใจในความสวยงามโดยรวม	4.33	0.49

จากตารางที่ 10 พบว่าด้านความแข็งแรงและความสวยงามจากผ้าทอโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.30, S.D = 0.65) และประโยชน์ใช้สอยโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\overline{X}$ = 4.46, S.D = 0.55)

การอภิปรายผล

1. จากการศึกษาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยตลอดจนการสัมภาษณ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 7 กลุ่ม ได้ทำการวิเคราะห์สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ว่า ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำแนกได้เป็น 3 ประเภท เช่น ผ้าทอมือ ผ้ากะเหรี่ยง เสื้อยืด จะสังเกตเห็นได้ว่าวัสดุหลักที่ใช้ในการผลิตงานหัตถกรรมทั้งหมดจะใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่นหรือชุมชนใกล้เคียงกัน รวมไปถึงอุปกรณ์ต่างๆ ที่ล้วนแต่มีอยู่ในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของวิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2538) กล่าวว่า ผู้สร้างสรรค์งานหัตถกรรมจะต้องคำนึงถึงการแสวงหาวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นเท่าที่จะหาได้และสามารถนำมาสร้างด้วยเครื่องมือเท่าที่มีอยู่ตามสภาพท้องถิ่นของตน แต่ในปัจจุบันนั้นวิวัฒนาการเริ่มเข้ามามีการใช้เทคนิคทางเทคโนโลยีเข้ามาช่วยบ้างแต่อย่างไรทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ยังคงอนุรักษ์และสืบทอดเทคนิคและวิธีดั้งเดิมไว้อยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวชิราภรณ์ สถิรยากร (2542) ที่กล่าวว่า สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในปัจจุบันช่วยให้สังคมชุมชนมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการผลิตงานหัตถกรรมด้วยมือก็มีความจำเป็นที่ต้องอนุรักษ์ไว้เช่นกัน

2. ขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยได้ข้อสรุปแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ให้เป็นไปตามแนวโน้มความต้องการของตลาดและผู้บริโภคและลักษณะจุดเด่นของงานผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้าน และควรเลือกใช้วัสดุซึ่งหาได้จากท้องถิ่น สอดคล้องกับการศึกษาของเดชรัต สุขกำเนิด และรุ่งทิพย์ สุขกำเนิด (2542: 83) ที่ศึกษากลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อความอยู่รอดและความสำเร็จของธุรกิจชุมชน พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพของสินค้าเป็นสิ่งสำคัญอย่างต่อเนื่องและเรื่องความเป็นเอกลักษณ์ของคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ เช่น เอกลักษณ์ ความโดดเด่น ลวดลาย รูปแบบ ฯลฯ ที่ไม่เหมือนใครอาจเนื่องจากผู้ประกอบการต้องการสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ของตน เพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์และสร้างการจดจำให้เกิดกับผู้บริโภค

3. ขั้นตอนประเมินความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ออกแบบและพัฒนาเป็นต้นแบบในการพัฒนาชุมชนต่อไป พบว่า ผู้บริโภคเห็นด้วยกับการนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด จากการแปรข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า รูปแบบของผลิตภัณฑ์ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมได้ โดยการนำเอาอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของชนเผ่ามาใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอังกาบ ศักดี (2552)

ข้อเสนอแนะ

1. ในการนำผลงานวิจัยไปใช้ควรนำไปพัฒนากลุ่มชุมชนอื่นที่มีลักษณะการดำรงชีพและวิวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน
2. การวิจัยครั้งต่อไปควรจะเป็นลักษณะพัฒนาอาชีพส่งเสริมจำหน่ายหรือการสร้างเสริมตราสินค้า (Branding) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ดาริน รุ่งกลิ่น. 2552. **พฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยทางการตลาดในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมของกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวงจังหวัดนครศรีธรรมราช**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

นวลลออ ทินานนท์. 2544. **การศึกษางานหัตกรรมพื้นบ้านในจังหวัดนครนายก**. รายงานการวิจัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

รจนา จันทรา และคณะ. 2553. **การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากใบหญ้าแฝก**. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2538. **ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: พับลิคบิสเนสพริ้นท์.

วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร. 2548. **หลักการและแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์**. กรุงเทพฯ: แอ๊ปป้าพริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.

อังกาบ ศักดี. 2552. **การศึกษาและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากผ้าทอมือ จังหวัดอุตรดิตถ์**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

การศึกษาข้อมูลด้านศิลปหัตถกรรมของชนเผ่าต่างๆ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานจักสานเพื่อการพาณิช อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

THE RESEARCH AND STUDY OF TRIBESMAN'S ART AND CRAFT INFORMATION FOR THE DEVELOPMENT OF MEA SARIANG DISTRICT MAE HONGSON'S CRAFTMANSHIP PRODUCTS

มนัสพันธ์ รินแสงปัน เจษฎาพล กิตติพัฒนวิทย์ นภมินทร์ ศักดิ์สง่า และไชยเชิด ไชยนันท์

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

4

การศึกษาข้อมูลด้านศิลปหัตถกรรมของชนเผ่าต่างๆ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานจักสานเพื่อการพาณิช อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

THE RESEARCH AND STUDY OF TRIBESMAN'S ART AND CRAFT INFORMATION FOR THE DEVELOPMENT OF MEA SARIANG DISTRICT MAE HONG SON'S CRAFTMANSHIP PRODUCTS

มนัสพันธ์ รินแสงปิน
เจษฎาพล กิตติพัฒนวิทย์
นภมินทร์ ศักดิ์สง่า
ไชยเชิด ไชยนันท์
สาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์ ภาควิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การศึกษาข้อมูลด้านศิลปหัตถกรรมของชนเผ่าต่างๆ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานจักสานเพื่อการพาณิช อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาข้อมูลด้านงานหัตถกรรมจักสานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อพัฒนาและสร้างผลิตภัณฑ์งานจักสานของจังหวัดแม่ฮ่องสอน และเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านการพัฒนางานจักสานให้กับชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประชากร ได้แก่ ผู้ใช้งานผลิตภัณฑ์จักสาน ผู้ผลิตและจำหน่ายงานหัตถกรรมจักสาน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ และประชากรในชุมชนอำเภอแม่สะเรียง และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 80 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์งานจักสาน และพัฒนาการ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลและสถิติวิเคราะห์ผลการวิจัยได้ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านงานหัตถกรรมจักสานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่มักจะถูกถ่ายทอดงานจักสานมาจากครอบครัว และงานส่วนใหญ่จะเป็นผลิตภัณฑ์ของใช้ทั่วไป

2) การพัฒนาและสร้างผลิตภัณฑ์งานจักสานจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ให้แก่อำเภอแม่สะเรียงจำนวน 2 ประเภทคือ โคมไฟ กระเป๋า พบว่าแบบร่างจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ยังขาดการพัฒนาในด้านรูปแบบและการใช้วัสดุเหมาะสม

3) ผลการประเมินด้านผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตและจำหน่ายงานจักสาน พบว่ารูปแบบผลิตภัณฑ์และการใช้งานจากความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาแล้ว ผลิตภัณฑ์งานจักสานโคมไฟ อำเภอแม่สะเรียงในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับดี ($\overline{X}$ = 4.41) โดยด้านความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ($\overline{X}$ = 4.39) ด้านความเหมาะสมกับความสวยงาม ($\overline{X}$ = 4.38) และด้านความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต ($\overline{X}$ = 4.81) ส่วนผลิตภัณฑ์งานจักสานกระเป๋า พบว่ารูปแบบผลิตภัณฑ์และการใช้งานจากความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาแล้ว ผลิตภัณฑ์งานจักสานกระเป๋า กลุ่มอำเภอแม่สะเรียง ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับดี ($\overline{X}$ = 4.43) โดยด้านความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ($\overline{X}$ = 4.40) ด้านความเหมาะสมกับความสวยงาม ($\overline{X}$ = 4.40) ส่วนด้านความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต ($\overline{X}$ = 4.51)

4) ผลการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านการพัฒนางานจักสานให้กับชุมชน พบว่านักศึกษาที่เป็นประชากรในชุมชนได้ให้ความคิดเห็น ทัศนคติ และคุณลักษณะต่างๆ ของประชากรต่อผลการวิจัย เช่น เป็นผลงานวิจัยที่มีประโยชน์ของชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยถือว่ามีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์ และสามารถลงทุนประกอบการเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนได้

คำสำคัญ: ศิลปหัตถกรรม ผลิตภัณฑ์งานจักสาน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Abstract

This research aimed to 1) study the basketry data in Mae Hong Son province 2) develop and create Mae Hong Son's basketry and 3) relay knowledge about basketry development to the communities in Mae Hong Son. The population were basketry users, basketry producers, basketry dealers, production design experts and inhabitants in Mae Sariang district. The sample group were 80 people from purposive sampling; including production design experts, basketry producers and dealers, and provincial developer of Mae Hong Son. The research result from data collection tools and analysis shown that

1) Most of the basketry products were general daily use products and the knowledge were relayed from the previous generation family members.

2) The researchers had developed and created two kinds of basketry prototype, lamp and bag, and had found that the sketches from the experts were lack of development in product form and used unappropriated materials.

3) The products evaluation from basketry producers and dealers' aspect, overview for the developed basketry lamp was satisfied in the good level ($\overline{X}$ = 4.41) for both product form and using purpose. The using appropriation was in the good level ($\overline{X}$ = 4.39), the beauty was in the good level ($\overline{X}$ = 4.38), the material and manufacturing process was also in the good level ($\overline{X}$ = 4.81). Overview for the developed basketry bag was satisfied in the good level ($\overline{X}$ = 4.43) for both product form and using purpose, too. The using appropriation was in the good level ($\overline{X}$ = 4.40), the beauty was in the good level ($\overline{X}$ = 4.40), the material and manufacturing process was in the good level ($\overline{X}$ = 4.51).

4) The relay about basketry development knowledge to community was satisfied by students who were part of population in the community. They found that the result from this research was useful

for Mae Hong Son inhabitants, it was value, unique and able to invest for the commercial purpose sustainably.

Keywords: Tribesman's art and craft, Craftmanship products, Mae Hong Son Province

บทนำ

การทำเครื่องจักสานพื้นบ้านภาคเหนือ หรือล้านนาไทยนั้น ทำสืบต่อกันมาแต่โบราณ ดังมี หลักฐานปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนังหลายแห่ง เช่น ภาพชาวบ้านกับเครื่องจักสาน ในภาพจิตรกรรมฝาผนังวิหารวัดพระสิงห์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นภาพชาวบ้านกำลังนั่งสนทนากันอยู่ข้าง ๆ ตัว มีภาชนะจักสานชนิดหนึ่งที่เรียกว่า เปี้ยด หรือกระบุง วางอยู่ รูปทรงของเปี้ยดในภาพคล้ายกับเปี้ยดที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แสดงว่าชาวล้านนาทำงานจักสานใช้มานานนับร้อยปี (นวลลออ ทินานนท์, 2555, หน้า 25)

แม่ฮ่องสอนดินแดนแห่งเมืองเหนือที่มีประเทศพม่าเป็นบ้านใกล้เรือนเคียง ได้ชื่อว่าเป็น “เมืองสามหมอก” เนื่องจากเป็นเมืองในหุบเขาล้อมรอบด้วยภูเขาสลับซับซ้อนทอดขนานไปกับทิวเขาถนนธงชัย และทิวเขาแดนลาวจึงทำให้ปกคลุมด้วยหมอกตลอดทั้งปี มีทิวทัศน์สวยงามตามธรรมชาติและป่าไม้นานาพันธุ์แม่ฮ่องสอนมีด้วยกันทั้งหมด 7 อำเภอ 44 ตำบล 415 หมู่บ้าน ประชากรมีความหลากหลายด้านชนเผ่า คนไทยเชื้อสายไทยใหญ่ หรือคนไต เป็นกลุ่มที่อยู่พื้นราบเป็นประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด ชาวไทยใหญ่เรียกตัวเองว่า “ไตโหลง” หรือ “ไต” พม่าเรียกว่า “ฉาน” หรือ “ชาน” และกลุ่มที่สอง ชาวไทยภูเขา ประกอบด้วยชนเผ่า เช่น กะเหรี่ยง (กะเหรี่ยงโปว์และกะเหรี่ยงสะกอ) มูเซอ (มูเซอแดงและมูเซอดำ) ลีซอ ลัวะ แม้ว หรือม้ง (ม้งขาวและม้งลายตามสีกระโปรงของผู้หญิงชาวม้ง) ปาดองหรือกะเหรี่ยงคอยาวและจีนฮ่อ ส่วนผู้คนในพื้นที่ก็มีวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะสืบทอดมาอย่างยาวนานงานด้านศิลปหัตถกรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ก็มีมากมายและมีการสืบทอดมาสู่รุ่นต่อรุ่นจากชนเผ่าต่างๆ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวแม่ฮ่องสอน การแต่งกาย งานด้านศิลปะ พิธีกรรม และของเครื่องใช้ที่แตกต่างจากจังหวัดอื่น จากวิวัฒนาการทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ขาดหายไปและบางส่วนเกิดการประยุกต์นำเอาวัฒนธรรมในเมืองหลวงเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้งานด้านหัตถกรรมที่เป็นงานเก่าแก่ของชนเผ่าต่างๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนกำลังจะถูกลบเลือนจากวัฒนธรรมเมืองหลวงไป งานจักสานที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการสืบทอดกันนาน ไม่ค่อยได้รับการตอบรับเท่าที่ควร แต่ยังมีการสานใช้ในหมู่บ้าน และจำหน่ายตามตลาดบ้างบางส่วน เช่น กุ๊บไต คือ หมวกพื้นบ้านไทยใหญ่ มีลักษณะคล้ายงอบของภาคกลางสานจากไม้ ชาวบ้านมักนิยมใส่ทำงานกลางแจ้ง เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน เพราะกันแดดได้ดีมีความทนทานใช้ได้นานหลายปี แต่งานจักสานยังมีกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาหลายอำเภอ เช่น กลุ่มอำเภอแม่สะเรียง มีการจักสานมานานแต่ถูกสังคมเมืองเข้ามาทำให้งานจักสานได้หายไปบางส่วนจึงทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความสนใจในเอกลักษณ์ของตนเท่าที่ควร หากมีหน่วยงานให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือให้คำแนะนำในด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์อาจจะเกิดการขยายงานด้านจักสานในชุมชนและให้เยาวชนรุ่นหลังกลับมาอนุรักษ์ถึงวัฒนธรรมของบ้านเกิดและใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าและยังเพิ่มงานให้กับผู้สูงอายุต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญและปัญหาข้างต้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาข้อมูลด้านศิลปหัตถกรรมของชนเผ่าต่างๆ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานจักสานเพื่อการพาณิช อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์งานจักสานที่มีรูปแบบแปลกใหม่และมีอัตลักษณ์ของเผ่าต่างๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลด้านงานหัตถกรรมจักสานในอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อพัฒนาและสร้างผลิตภัณฑ์งานจักสานของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านการพัฒนางานจักสาน ให้กับชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการทำวิจัย มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลด้านงานหัตถกรรมจักสานในอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) เพื่อพัฒนาและสร้างผลิตภัณฑ์งานจักสานของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 3) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านการพัฒนางานจักสาน ให้กับชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน หน่วยงานพัฒนาการจังหวัดแม่ฮ่องสอน และประชาชนในจังหวัดที่ใช้งานผลิตภัณฑ์งานจักสาน โดยมีกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มงานจักสานอำเภอแม่สะเรียง

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 5 ท่าน และ ผู้สนใจผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 75 คน

เครื่องมือที่ใช้วัดในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน จ.แม่ฮ่องสอน ใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ผลิตจัดจำหน่าย และรูปแบบที่ผลิตในปัจจุบัน จากนั้นได้นำแบบสอบถามไปสอบถามกลุ่มประชากร จำนวน 80 คน ใช้แบบสอบถามแบบปลายปิดให้ได้มาถึงข้อมูลความคิดเห็นความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์
2. เพื่อทดลองพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์งานจักสาน และสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบงานจักสาน โดยใช้แบบประเมินผลผลิตภัณฑ์ต้นแบบกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 คน
3. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านการพัฒนางานจักสาน ให้กับชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการจัดการอบรมให้ความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์งานจักสานแก่ประชากรในจังหวัด และประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการเก็บข้อมูลในการสังเกตการณ์ลงในสมุดบันทึกกับการถ่ายภาพช่วยในการบันทึกข้อมูลมาสรุปและจัดหมวดหมู่ตามลำดับดังนี้

สร้างแบบสอบถามสำหรับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จ.แม่ฮ่องสอนใช้แบบสอบถาม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลความคิดเห็นเพื่อได้ข้อมูลความต้องการเพื่อนำไปออกแบบและสร้างแบบประเมินวัดระดับความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทดสอบความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์งานจักสานที่ทำการออกแบบขึ้นใหม่

ภาพที่ 1 ผลิตภัณฑ์เดิมของกลุ่มผู้ผลิต

การพัฒนาผลิตภัณฑ์

ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในการทำงานวิจัย เพื่อทำความเข้าใจและสอบถามสัมภาษณ์กลุ่มประชากร เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการ ได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและทำการพบกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำความรู้จักกับชุมชน สัมภาษณ์กลุ่มรายบุคคลเพื่อเก็บข้อมูลด้านผลิตภัณฑ์ นำข้อมูลมาประมวลสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำการวิเคราะห์ปัญหาของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นไปได้ในการออกแบบออกแบบต้นแบบ ทำการประเมินครั้งที่ 1 และออกแบบต้นแบบ ทำการประเมินครั้งที่ 2 ประเมินโดยกลุ่มประชากรอำเภอแม่สะเรียง รวมไปถึงจัดทำต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทงานจักสาน ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทงานจักสาน โดยแบบสอบถามวิเคราะห์และสรุปความคิดเห็นของผู้บริโภค

ผลการวิจัย

จากการศึกษาและทำการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์งานจักสาน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ รูปแบบผลิตภัณฑ์งานจักสาน ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของรูปแบบผลิตภัณฑ์และการใช้งาน จากความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาแล้ว **ผลิตภัณฑ์งานจักสานโคมไฟและกระเป๋า (กลุ่มอำเภอแม่สะเรียง)** จำนวน 80 คน

2. สถานภาพทั่วไปจำแนกเพศพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ เพศชาย 24 คน สถานภาพทั่วไปจำแนกตามอายุพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 รองลงมาคือ อายุ 31-40 ปี จำนวน 23 คนคิดเป็นร้อยละ 28.75 อายุ 51 ปี จำนวน 17 คน คนคิดเป็นร้อยละ 21.25 และอายุต่ำกว่า 41-50 ปี จำนวน 15 คน คนคิดเป็นร้อยละ 21.25 สถานภาพทั่วไปจำแนกตามอาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพนักเรียน นักศึกษา จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 56.25 มากที่สุด รองลงมาคือ พนักงานบริษัท จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 22.50 รัฐวิสาหกิจ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 และข้าราชการ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.50 สถานภาพทั่วไปจำแนกตามรายได้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 51.25 มากที่สุด รองลงมาคือ มีรายได้ 10,000-20,000 บาท จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 35 มีรายได้ 20,001-30,000 บาท จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 11.25 และมีรายได้ 30,000 บาทขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5

3. เพื่อประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่เกิดจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานรูปแบบใหม่เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินเพื่อวัดระดับความพึงพอใจของกลุ่มหัตถกรรมงานจักสานอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเมินโดยประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 คน โดยได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ทำการพัฒนารูปแบบงานจักสาน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของรูปแบบผลิตภัณฑ์และการใช้งานจากความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาแล้ว ผลิตภัณฑ์งานจักสานโคมไฟ (กลุ่มอำเภอแม่สะเรียง) จำนวน 80 คน

รายการ	$\bar{X}$	S.D	ระดับความพึงพอใจ
1. ความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย			
1.1 ผลิตภัณฑ์เหมาะสมกับการใช้งาน	4.38	0.49	ดี
1.2 ผลิตภัณฑ์มีหน้าที่ใช้สอย	4.34	0.48	ดี
1.3 ผลิตภัณฑ์มีความทันสมัย	4.26	0.53	ดี
1.4 ผลิตภัณฑ์ตอบสนองการใช้งานได้ดี	4.51	0.50	ดีมาก
1.5 รูปทรงเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย	4.45	0.50	ดี
รวมด้านความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย	4.39	0.50	ดี
2. ความเหมาะสมกับความสวยงาม			
2.1 ผลิตภัณฑ์มีความสวยงาม	4.41	0.57	ดี
2.2 ลวดลายมีความสวยงาม	4.33	0.47	ดี
2.3 วัสดุมีความสวยงาม	4.30	0.46	ดี
2.4 รูปทรงมีความสวยงาม	4.29	0.46	ดี
2.5 ความสวยงามของการผสมผสานระหว่างวัสดุอื่น	4.55	0.50	ดีมาก
รวมด้านความเหมาะสมกับความสวยงาม	4.38	0.49	ดี
3. ความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต			
3.1 วัสดุความเหมาะสมกับกรรมวิธีการผลิต	4.55	0.50	ดีมาก
3.2 วัสดุมีความแข็งแรงทนทาน	4.50	0.50	ดี
3.3 การผสมผสานระหว่างวัสดุ	4.56	0.50	ดีมาก
3.4 กรรมวิธีการผลิตที่เหมาะสม	4.29	0.53	ดี
3.5 ง่ายต่อการทำความสะอาด	4.48	0.50	ดี
รวมด้านความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต	4.48	0.51	ดี
รวม 3 ด้าน	4.41	0.57	ดี

จากตารางที่ 1 งานจักสานโคมไฟ พบว่าความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต ในด้านการผสมผสานระหว่างวัสดุ มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.56) ส่วนด้านวัสดุความเหมาะสมกับกรรมวิธีการผลิตมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.55)

ภาพที่ 3 ภาพต้นแบบกระเป๋าจักสาน แบบที่ 1

ภาพที่ 4 ภาพต้นแบบกระเป๋าจักสาน แบบที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของรูปแบบผลิตภัณฑ์และการใช้งานจากความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาแล้ว ผลิตภัณฑ์งานจักสานกระเป๋า (กลุ่มอำเภอแม่สะเรียง) จำนวน 80 คน

รายการ	$\bar{X}$	S.D	ระดับความพึงพอใจ
1. ความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย			
1.1 ผลิตภัณฑ์เหมาะสมกับการใช้งาน	**4.34**	**0.48**	**ดี**
1.2 ผลิตภัณฑ์มีหน้าที่ใช้สอย	**4.33**	**0.47**	**ดี**
1.3 ผลิตภัณฑ์มีความทันสมัย	**4.31**	**0.47**	**ดี**
1.4 ผลิตภัณฑ์ตอบสนองการใช้งานได้ดี	**4.54**	**0.50**	**ดีมาก**
1.5 รูปทรงเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย	**4.48**	**0.50**	**ดี**
รวมด้านความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย	**4.40**	**0.48**	**ดี**
2. ความเหมาะสมกับความสวยงาม			
2.1 ผลิตภัณฑ์มีความสวยงาม	**4.49**	**0.50**	**ดี**
2.2 ลวดลายมีความสวยงาม	**4.31**	**0.47**	**ดี**
2.3 วัสดุมีความสวยงาม	**4.29**	**0.46**	**ดี**
2.4 รูปทรงมีความสวยงาม	**4.30**	**0.46**	**ดี**
2.5 ความสวยงามของการผสมผสานระหว่างวัสดุอื่น	**4.59**	**0.50**	**ดีมาก**
รวมด้านความเหมาะสมกับความสวยงาม	**4.40**	**0.48**	**ดี**
3. ความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต			
3.1 วัสดุความเหมาะสมกับกรรมวิธีการผลิต	**4.58**	**0.50**	**ดีมาก**
3.2 วัสดุมีความแข็งแรงทนทาน	**4.51**	**0.50**	**ดีมาก**
3.3 การผสมผสานระหว่างวัสดุ	**4.61**	**0.49**	**ดีมาก**
3.4 กรรมวิธีการผลิตที่เหมาะสม	**4.33**	**0.47**	**ดี**
3.5 ง่ายต่อการทำความสะอาด	**4.50**	**0.50**	**ดี**
รวมด้านความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต	**4.51**	**0.49**	**ดีมาก**
รวม 3 ด้าน	**4.43**	**0.48**	**ดี**

จากตารางที่ 2 งานจักสานกระเป๋า พบว่าความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต ในด้านการผสมผสานระหว่างวัสดุ มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 4.61) ส่วนความสวยงามของการผสมผสานระหว่างวัสดุอื่นมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 4.59)

การอภิปรายผล

1) ขั้นตอนศึกษาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทงานจักสาน จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยตลอดจนการสัมภาษณ์ให้ข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และชนเผ่าต่างๆ กลุ่มได้ทำการวิเคราะห์สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ว่า ผลิตภัณฑ์ประเภทงานจักสาน ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำแนกได้เป็นหลายประเภท เช่น สุ่มไก่ ข้อง ตะกร้า เก้าอี้ ของใช้ ของตกแต่งบ้าน จะสังเกตเห็นได้ว่าวัสดุหลักที่ใช้ในการผลิตงานหัตถกรรมทั้งหมดจะใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่นหรือชุมชนใกล้เคียงกันรวมไปถึงอุปกรณ์ต่างๆ ที่ล้วนแต่มีอยู่ในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของวิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2538) กล่าวว่า ผู้สร้างสรรค์งานหัตถกรรมจะต้องคำนึงถึงการแสวงหาวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นเท่าที่จะหาได้และสามารถนำมาสร้างด้วยเครื่องมือเท่าที่มีอยู่ตามสภาพท้องถิ่นของตน แต่ในปัจจุบันนั้นวิวัฒนาการเริ่มเข้ามามีการใช้เทคนิคทางเทคโนโลยีเข้ามาช่วยบ้างแต่อย่างไรทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ยังคงอนุรักษ์และสืบทอดเทคนิคและวิธีดั้งเดิมไว้อยู่

2) ขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทงานจักสาน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยได้ข้อสรุปแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทงานจักสาน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ให้เป็นไปตามแนวโน้มความต้องการของตลาดและผู้บริโภค และเน้นลักษณะจุดเด่นของงานผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหมู่บ้าน และควรเลือกใช้วัสดุซึ่งหาได้จากท้องถิ่น และการตลาด สอดคล้องกับการศึกษาของชูสิทธิ์ ชูชาติ (2553: 101) ที่ศึกษาเรื่องการส่งเสริมการตลาด จุดประสงค์ในการส่งเสริมการตลาด ได้แก่ การบอกกล่าว การเร้าและชักชวน การเตือนความทรงจำ กลยุทธ์ในการส่งเสริมการตลาด อาจทำได้โดย 1) การโฆษณาผ่านสื่อมวลชน ส่งจดหมาย ป้ายโฆษณา 2) การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน 3) การขายโดยบุคคล โดยขายทางโทรทัศน์ ขายแบบพบลูกค้า 4) การส่งเสริมการขาย โดยวิธีการลดแลก แจก การสะสมแต้ม การจับรางวัล ฯลฯ การผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งสำคัญ และควรทำอย่างต่อเนื่อง และเรื่องความเป็นเอกลักษณ์ของคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ เช่น เอกลักษณ์ ความโดดเด่น ลวดลาย รูปแบบ ฯลฯ ที่ไม่เหมือนใคร อาจเนื่องจากผู้ประกอบการต้องการสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ของตน เพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์และสร้างการจดจำให้เกิดกับผู้บริโภค

3) ขั้นตอนประเมินความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทงานจักสาน จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ออกแบบและพัฒนาเป็นต้นแบบในการพัฒนา พบว่าผู้บริโภคเห็นด้วยกับการนำผลิตภัณฑ์จักสานมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และมีความพึงพอใจในระดับปานกลางถึงดี อาจเนื่องจากได้มีการออกแบบรูปแบบที่มีความแตกต่างไปจากผลิตภัณฑ์เดิม และมีความหลากหลายในใช้งานในผลิตภัณฑ์ชนิดต่างๆ เช่น โคมไฟ กระเป๋า เฟอร์นิเจอร์ของแต่งบ้าน ผู้บริโภคมีความต้องการในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและยังมีรูปแบบที่แปลกใหม่

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับผลิตที่มีความทันสมัยตรงตามความต้องการของผู้บริโภค

2) ผลิตภัณฑ์งานจักสานเป็นผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของชนเผ่าต่างๆ ไม่สามารถดัดแปลงเป็นรูปลักษณ์อื่นได้มาก เช่น ลวดลาย การจักสานจากมือในรูปแบบต่างๆ และงานที่ผ่านการออกแบบใหม่เป็นงานจักสานที่ไม่คุ้นเคยและเคยทำ จึงทำให้การสร้างงานที่แปลกใหม่จากเดิมได้จำนวนน้อย

3) ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านการออกแบบจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านหัตถกรรม จากหน่วยงานของรัฐที่มีความรู้ ความสามารถหลายๆ ด้านเพื่อให้ชุมชนมีความรู้ในหลายๆ ด้านของงานแปรรูปหัตถกรรมจักสานอย่างต่อเนื่อง และควรนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น ใช้การออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์ เครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัย เข้าไปให้ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิต และจำหน่ายได้จำนวนมากๆ

เอกสารอ้างอิง

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. 2553. **การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในมิติเศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.

นวลลออ ทินานนท์. 2555. **ศิลปะพื้นบ้านไทย**. เอกสารประกอบการสอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

รจนา จันทรา และคณะ. 2553. **การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากใบหญ้าแฝก**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2538. **ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: พับลิคบิสเนสพริ้นท์.

วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร. 2548. **หลักการและแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์**. กรุงเทพฯ: แอ๊ปป้า พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.

รูปแบบพัฒนาการ ชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่

DEVELOPMENT MODEL
OF ELDERLY CLUBS IN CHIANG MAI PROVINCE

อนงค์ ศรีบุญเรือง

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

5

รูปแบบพัฒนาการ ชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่

DEVELOPMENT MODEL
OF ELDERLY CLUBS IN CHIANG MAI PROVINCE

อนงค์ ศรีบุญเรือง
สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบของพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการและผลจากพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ประยุกต์ใช้การวิจัยเพื่อท้องถิ่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมที่ใช้ศึกษากับ 38 ชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 456 คน ประกอบด้วย ประธานชมรม เลขานุการชมรม สมาชิกชมรม และภาคีเครือข่าย ซึ่งมีการจัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างมีโครงสร้าง ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2559-2560 ผลวิจัยพบว่า 1) พัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่มีการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อจัดตั้งชมรมที่หน่วยงานรัฐสนับสนุนโครงการในลักษณะแบบพี่เลี้ยง มีกิจกรรมออกกำลังกายและนันทนาการเป็นหลัก โดยใช้การวางแผนการดำเนินงานและการติดตามประเมินผลอย่างง่ายๆ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการพูดคุยของสมาชิกและการดำเนินงานของชมรมมาสรุปชี้แจงให้กับสมาชิกในทุกระยะ รวมทั้งใช้เทคโนโลยีเข้ามาชี้แจงหรือแจ้งข่าวสารให้กับสมาชิกทราบ ซึ่งมีทิศทางพัฒนาการชมรมที่เริ่มจากครอบครัว รวมกลุ่มกันเป็นชุมชน แล้วสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มจนกลายเป็นสังคมดิจิทัล 2) ผลจากพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้นำและร่วมกันแสดงความคิดเห็นของสมาชิก การปฏิบัติงานที่เต็มใจ และการวิจัยการดำเนินกิจกรรมของชมรมที่มีความคิดริเริ่ม เรียนรู้ร่วมกันในแบบ “We can do it by ANONG” โดยมีปัจจัยดังนี้ คือ Willing (ความเต็มใจ) Exploration (การสำรวจ) Cognition (ความรู้ความเข้าใจ) Action (การกระทำ) Notice (การประกาศเผยแพร่) Decoration (การแสวงหาแนวทางร่วมกัน) Outstanding (ความโดดเด่น) Interesting (ความน่าสนใจ) Team in technology (ทีมงานเทคโนโลยี) Again (การริเริ่มกิจกรรม) New (การทำสิ่งใหม่ๆ) Opinion (ร่วมแสดงความคิดเห็น) Natural (สร้างกิจกรรมเป็นแบบธรรมชาติ) และ Good will (การมุ่งมั่นทำในสิ่งที่ดีๆ)

คำสำคัญ: รูปแบบพัฒนาการ ชมรมผู้สูงอายุ ความเข้มแข็ง

Abstract

The qualitative research, Development Model of Elderly Clubs in Chiang Mai Province, has a purpose to study the development and effects from the development of elderly clubs in Chiang Mai by the application of community based research, action research and participatory rural appraisal. The research, that studied 38 elderly clubs in Chiang Mai, used structural in-depth interviews to collect datas from 456 people consist of chairmans, committees, members and networks since 2559 to 2560. The results of this research are 1) the development of elderly clubs in Chiang Mai, that established within communities, has got supporting like mentoring system from government agencies. Their activities have been essentially exercise and recreation. Also, they have had the planning, processing and easily monitoring. They have brought their collected datas and performance of club activities to conclude and explain to their members periodically. Consequently, they have used technology to explicate and distribute informations and news efficiently. Their development started from families that gather together as a communities and have created networks among the groups into the Digital Society. 2) the effects from the development of elderly clubs in Chiang Mai have led participation of community leaders and members in sharing their opinions, that make everyone to work with willing. The activities of this research, that have initiatives and learning together in the “We can do it by Anong” model, have influence factors as follows: 1) Willing 2) Exploration 3) Cognition 4) Action 5) Notice 6) Decoration 7) Outstanding 8) Interesting 9) Team in technology 10) Again 11) New 12) Opinion 13) Natural and 14) Good will.

Keywords: Development model, Elderly club, Strengthened

บทนำ

การปรับเปลี่ยนโครงสร้างอายุของประชากรโลกได้จำแนกว่าผู้สูงอายุมีสัดส่วนสูงกว่าประชากรกลุ่มอายุอื่น โดยมีอัตราการเจริญพันธุ์ที่ลดลงและการมีอายุยืนยาวขึ้นในวัยสูงอายุ อันเป็นการนำไปสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากอายุคาดเฉลี่ยของคนเมื่อแรกเกิดจนถึงเสียชีวิตของทั้งโลกนี้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ระหว่างปี ค.ศ.2010-2015 มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 78 ปี ในประเทศที่พัฒนาแล้ว และ 68 ปี ในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งภายในปี ค.ศ.2045-2050 คาดว่าทารกเกิดใหม่สามารถมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อีก 83 ปีในประเทศพัฒนาแล้ว และ 74 ปี ในประเทศกำลังพัฒนา (กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ และองค์การเฮลพ์เอจ อินเตอร์เนชั่นแนล, ม.ป.ป.) สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นจากโครงสร้างอายุของประชากร ทำให้มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 6.70 ล้านคนในปี พ.ศ.2548 และเพิ่มขึ้นเป็น 9 ล้านคนในปี พ.ศ.2558 ดังนั้น ประเทศไทยจึงเตรียมแผนรองรับผู้สูงอายุโดยการกำหนดแนวทางการบริหารประเทศไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาทุนมนุษย์โดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและลดปัจจัยแวดล้อมที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการทำลายสุขภาพและเสียชีวิตก่อนวัยอันควร (ปิยฉัตร ทองแพง, 2554: 1)

จากแนวทางปฏิรูปประเทศไทยที่ได้มีการส่งเสริมงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคนไทยรัฐบาลกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คือหลักการข้อที่ 2 การยึดคนเป็นศูนย์กลางพัฒนา มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ (สำนัก

ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2557: 2) โดยการให้บริการด้านสุขภาพจิต สุขภาวะอนามัย และความรู้ด้านการดูแลสุขภาพร่างกาย แต่เนื่องจากการดำเนินงานลักษณะนี้เป็นการบริหารจัดการแบบเชิงรับมากกว่าเชิงรุก และยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากชีวิตประจำวันหรือกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ ครอบครัวผู้สูงอายุ และศักยภาพหรือขีดความสามารถในการร่วมกิจกรรมเป็นข้อจำกัดของผู้สูงอายุในชุมชน จึงกลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน รวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เวลาในการดำเนินกิจกรรม ความต้องการ และแนวทางแก้ปัญหาที่ตรงจุดของผู้สูงอายุ (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557; พัชรี ตันติวิภาวิน, 2555: 64-65) หากแต่ว่าจังหวัดเชียงใหม่ปัจจุบันนี้ได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 อันมีแนวโน้มสูงขึ้นในอีก 5 ปี ที่จะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557: 9) โดยผู้สูงอายุจะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วย กิจวัตรประจำวัน (Activity) ความสนใจ (Interesting) และความคิดเห็น (Opinion) ตามแนวคิดของ Hawkins, Best and Coney (2003: 435) ที่กล่าวว่า ชั้นของสังคมและกลุ่มอาชีพของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับค่านิยมและรูปแบบการดำเนินชีวิต โดยรูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Styles) ถูกกำหนดขึ้นโดยประสบการณ์ในอดีต ส่วนลักษณะของบุคคลกำหนดโดยสถานการณ์ในขณะนั้น ซึ่งจะมีอิทธิพลกับพฤติกรรมของคนในสังคม ดังนั้น รูปแบบการดำเนินชีวิตจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ อาทิ วัฒนธรรม ค่านิยม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมย่อย ชนชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง ครอบครัว อารมณ์ และบุคลิกภาพ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2552: 135) ปัจจัยดังกล่าวจึงกลายเป็นความมุ่งหวังของผู้สูงอายุที่จะแสวงหาพื้นที่ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ดังนั้นจังหวัดเชียงใหม่จึงเป็นพื้นที่ในอุดมคติอันดับต้นของผู้สูงอายุ เนื่องจากชุมชนในสังคมจังหวัดเชียงใหม่มีบริบทสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตไม่ว่าจะเป็นลักษณะนิสัยของคนในชุมชนที่มีความอ่อนโยน มีการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน รวมถึงสภาพภูมิประเทศสวยงาม มีภูมิอากาศที่เหมาะสมเย็นสบาย การเดินทางคมนาคมไปมาสะดวก มีระบบสาธารณูปโภค และโรงพยาบาลที่ทันสมัย เหมาะต่อการดำรงชีพในบั้นปลายชีวิตของผู้สูงอายุ ตลอดจนมีความพร้อมด้านอาหารและค่าครองชีพต่ำ ทำให้จังหวัดเชียงใหม่กลายเป็นพื้นที่แห่งความต้องการและมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุจำนวนมาก (Kossuth and Bengston, 1988; ศศิพัฒน์ ยอดเพชร เล็ก สมบัติ ณัฏฐพัชร สโรบล และธนิกานต์ ศักดาพร, 2555: 5)

อย่างไรก็ตาม แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและความต้องการ ส่งผลให้รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมที่สอดคล้องกับประกาศปฏิญญาผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ.2542 ข้อ 6 ที่กล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุควรได้มีบทบาทและส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชน สังคม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันและกับบุคคลทุกวัย รวมทั้งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2553 ยังกำหนดสิทธิประโยชน์ การคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชนของชุมชน (ศิริรัตน์ ปานอุทัย และลินจง โปธิปาล, 2552: 10) จนทำให้ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุขึ้น ต่อมาใช้ชื่อว่า “ชุมนุมผู้สูงอายุ” และพัฒนาไปเป็นชมรมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย (รัชดา พรพิไลสวัสดิ์, 2548: 28-29) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชมรมผู้สูงอายุมีรูปแบบพัฒนาการชมรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน มีความพร้อมทางการด้านการดำเนินงานด้วยตัวเอง และมีการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่ได้ให้ความสำคัญต่อสังคมผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยสมาชิกสามารถพบปะสังสรรค์และดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย รักใคร่ มีความสามัคคี ความเบิกบานและเกิดความสุข (กมล สุดประเสริฐ, 2540: 8; บรรลุ ศิริพานิช, 2539: 110; กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่งคงของมนุษย์, สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชนผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ, สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2556)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้มองเห็นว่าการที่จังหวัดเชียงใหม่จะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์นั้นจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมและมีการพัฒนาสิ่งต่างๆ ในการรองรับกิจกรรมของผู้สูงอายุให้ตรงกับความต้องการ ความสนใจ และความคิดเห็นต่อการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องด้วยตนเองโดยมีหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนสนับสนุนส่งเสริมให้กิจกรรมกลุ่มชมรมผู้สูงอายุเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ส่งผลต่อชุมชน สังคม และท้องถิ่นให้เกิดความตระหนัก ความร่วมมือร่วมใจดูแลผู้สูงอายุแบบมีคุณค่า พึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนงานชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ที่เหมาะสมกับบริบทสังคมของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาผลของพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ที่สร้างความเข้มแข็งโดยใช้รูปแบบ We can do it by ANONG

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้ประยุกต์ใช้การวิจัยท้องถิ่น เทคนิคการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) และการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA: Participatory Rural Appraisal) ที่มีเนื้อหาประกอบด้วย 1) สภาพการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ข้อมูลเบื้องต้นของชมรม กิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วม และผลการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ 2) ขั้นตอนการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ ได้แก่ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการดำเนินงาน และขั้นตอนการติดตามและประเมินผลกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ 3) กระบวนการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ ได้แก่ การมีส่วนร่วม (Participations) การปฏิบัติการกิจกรรม (Actions) การศึกษาวิจัย (Research) ความเต็มใจ (Willing) การสำรวจ (Exploration) ความรู้ความเข้าใจ (Cognition) การกระทำ (Action) การประกาศเผยแพร่ (Notice) การแสวงหาแนวร่วม (Decoration) ความโดดเด่น (Outstanding) ความน่าสนใจ (Interesting) ทีมงานเทคโนโลยี (Team in Technology) การริเริ่ม (Again) ทำสิ่งใหม่ (New) ความคิดเห็น (Opinion) สร้างกิจกรรมเป็นแบบธรรมชาติ (Natural) และการแสวงหากิจกรรมในสิ่งที่ดี (Good Will) และ 4) ความคาดหวังของคณะกรรมการและสมาชิกต่อผลการดำเนินงานกิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุ ได้แก่ ลักษณะของผู้นำ แนวทางการดำเนินงานของทีมงาน การเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ผลผลิตที่ดีที่สุด ด้านการสื่อสารและด้านการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2547: 67)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้การศึกษา ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการจดทะเบียนเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์กับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 213 ชมรม ใน 20 อำเภอ (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่, 2560)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ Dimensional Technique เนื่องจากจะทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป ครอบคลุมกับชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่แบบครบถ้วน โดยเลือกมาจากประชากรที่แบ่งเป็นช่วงชั้น (Stratified Purposeful) กำหนดเกณฑ์เบื้องต้นให้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละระดับมีจำนวนครึ่งหนึ่งหรือมากกว่า ดังนี้

1) แบ่งพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา โดยใช้วิธีการแบ่งตามรัศมีของแต่ละทิศตามพื้นที่ศึกษาแล้วลากจุดตัดตามทิศต่างๆ ซึ่งจะใช้อำเภอเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางในการลากผ่านแล้วนำผลที่ได้มาแบ่งออกตามกลุ่มออกเป็น จำนวน 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มพื้นที่ศูนย์กลาง หมายถึง อำเภอเมืองเชียงใหม่ 2) กลุ่มพื้นที่อำเภอชั้นที่ 1 หมายถึง อำเภอที่มีที่ตั้งติดกับอำเภอเมืองเชียงใหม่ ระยะทางไม่เกิน 30 กิโลเมตร จำนวน 9 อำเภอ 3) กลุ่มพื้นที่อำเภอชั้นที่ 2 หมายถึง อำเภอที่มีที่ตั้ง

ติดกับอำเภอชั้นที่ 1 ระยะทาง ไม่เกิน 70 กิโลเมตร จำนวน 4 อำเภอ และ 4) กลุ่มพื้นที่อำเภอชั้นที่ 3 หมายถึง อำเภอที่มีที่ตั้งติดกับอำเภอชั้นที่ 2 ระยะทางตั้งแต่ 70 กิโลเมตรขึ้นไป จำนวน 6 อำเภอ รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 อำเภอ

2) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างระดับอำเภอ ใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายจากรายชื่ออำเภอในแต่ละกลุ่มพื้นที่ตามทิศที่ตั้ง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 อำเภอ

3) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างระดับตำบล ใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายจากรายชื่อตำบลที่มีชมรมผู้สูงอายุทั้งหมด 45 ตำบล ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 26 ตำบล

4) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างระดับชมรม ใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายจากรายชื่อชมรมที่มีอยู่ในตำบลทั้งหมด 48 ชมรม โดยตำบลใดมีจำนวน 1-2 ชมรม ถือเป็นกลุ่มตัวอย่าง หากตำบลใดมีมากกว่า 3 ชมรม สุ่มมา 3 ชมรม ได้จำนวนชมรมผู้สูงอายุทั้งหมด จำนวน 38 ชมรม

5) การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล ได้แก่ 1) กลุ่มประธานหรือรองประธาน ชมรมละ 1 คน รวม 38 คน 2) กลุ่มกรรมการหรือเลขานุการ ชมรมละ 1 คน รวม 38 คน 3) กลุ่มสมาชิกชมรมตามความเข้มแข็งมาก เข้มแข็งปานกลาง และเข้มแข็งน้อย ชมรมละ 9 คน รวมทั้งสิ้น 342 คน และ 4) กลุ่มภาคีเครือข่าย ชมรมละ 1 คน รวม 38 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 456 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างมีโครงสร้าง จำนวน 4 ฉบับ ใช้สำหรับประธานชมรมผู้สูงอายุ เลขานุการ สมาชิกชมรม และภาคีเครือข่าย

ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างมีโครงสร้าง ดังนี้ คือ 1) เพศ 2) ที่อยู่ 3) ระดับการศึกษา 4) ตำแหน่งในชมรม 5) สถานที่เกิด และระยะเวลาการเข้ามาอยู่ในชุมชน 6) ประวัติการก่อตั้งชมรมแห่งนี้ 7) การดำเนินงานของชมรม 8) ระเบียบข้อบังคับของชมรม 9) โครงสร้างการบริหารงาน 10) แผนงานประจำปีของชมรม 11) การประชุมจัดทำแผน และการประชุมประจำปี 12) การมีส่วนร่วมของกลุ่มในชมรมผู้สูงอายุ 13) ความทันสมัยของข้อมูล ได้แก่ การคัดเลือกกรรมการ การเปลี่ยนแปลงในชมรม และ 14) ผลการดำเนินงาน ที่ประสบความสำเร็จ/ปัจจัยที่ทำให้สำเร็จ/ปัญหาอุปสรรค/ความต้องการของสมาชิกที่คาดหวังต่อชมรมผู้สูงอายุ/การสนับสนุนและความช่วยเหลือกับชมรมผู้สูงอายุ

2.2 แนวการสังเกตในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

ทำการหาความสอดคล้องของคำถาม โดยการนำประเด็นในแบบสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างมีโครงสร้างจำนวน 14 หัวข้อ ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ทำการตรวจสอบได้ค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.96

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

3.1 ขั้นตอนการเตรียมการ

1) การเตรียมทีมวิจัย โดยจัดประชุมทีมวิจัย วางแผนการทำงานร่วมกัน แบ่งบทบาทหน้าที่ตามแผนงาน ฝึกอบรมศักยภาพให้กับผู้ช่วยนักวิจัย พัฒนาความรู้ การจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และการแก้ปัญหา ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มีประสบการณ์ในการวิจัย ออกแบบและปรับปรุงเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยทำการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างมีโครงสร้าง และแนวการสังเกตเกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ ในชุมชนที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย เพื่อให้ทราบถึงการตั้งชมรม เป้าหมายของชมรม ตลอดจนแนวทางการดำเนินการของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ จากรูปแบบของเอกสารข้อมูลพื้นฐานประวัติความเป็นมา การก่อตั้งชมรม สภาพปัจจุบัน แผนการดำเนินงาน สถิติข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิก ผลการดำเนินงานในกิจกรรม ทิศทางหรือแนวทางการดำเนินงานของชมรม ได้แก่ สมุดบันทึกการประชุมกรรมการ ทะเบียนสมาชิก ระเบียบข้อบังคับของชมรม โครงสร้างการดำเนินงานของชมรม หลักฐานการจัดกิจกรรมในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา การเข้าร่วมทะเบียนสมาชิก การเปลี่ยนแปลงและความสำเร็จของชมรมผู้สูงอายุ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประธาน

กรรมการชมรม สมาชิก และภาคีเครือข่าย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค โดยกระบวนการเสวนา การสัมภาษณ์ การเรียนรู้และการแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ

2) การเตรียมชุมชน

- ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจวัตถุประสงค์การศึกษาชุมชนและชมรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 38 ชมรม
- คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล ได้แก่ 1) กลุ่มประธานหรือรองประธานชมรม 2) กลุ่มกรรมการหรือเลขานุการ 3) กลุ่มสมาชิกชมรมตามความเข้มแข็งมาก เข้มแข็งปานกลาง และเข้มแข็งน้อย และ 4) กลุ่มภาคีเครือข่าย รวมจำนวนทั้งสิ้น 456 คน
- วางแผนเก็บข้อมูลและปฏิบัติการ มีการกำหนดพื้นที่จะศึกษาโดยประสานงานกับประธานชมรมและให้ผู้ช่วยวิจัยทำการจัดเก็บข้อมูลกับสมาชิก
- การจัดประชุมทีมวิจัย วางแผนการทำงานร่วมกัน แบ่งบทบาทหน้าที่ และฝึกอบรม

3.2 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเก็บข้อมูลสภาพการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่

- สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ตามกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ในพื้นที่เป้าหมาย
- ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลจนครบ 38 ชมรม ผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ วิเคราะห์ สรุป และนำเสนอข้อมูล

2) การเก็บข้อมูลพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่

- รวบรวมเอกสารที่มีอยู่เกี่ยวกับการจัดตั้งชมรม และการดำเนินงานของชมรม เช่น ทะเบียนชมรม รายชื่อสมาชิกชมรม ระเบียบข้อบังคับของชมรม โครงสร้างการบริหารงาน และแผนงาน โครงการ กิจกรรม เป็นต้น
- ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล วิเคราะห์ สรุป และนำเสนอข้อมูล

3.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์และสรุปข้อมูล

1) การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลในระดับทีมวิจัย

2) การสรุปข้อมูลกับชมรมกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมาย 38 ชมรม

3) การเสนอข้อสรุปภาพรวมของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการจัดเวทีสังเคราะห์ วิเคราะห์ พูดคุยร่วมกัน พร้อมแนวทางการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งที่ยั่งยืน

3.4 การสรุปผลการศึกษาและจัดทำรายงานผลการศึกษา

1) สรุปผลการศึกษาข้อมูล 38 ชมรมผู้สูงอายุ ตามกลุ่มพื้นที่อำเภอศูนย์กลาง กลุ่มอำเภอชั้นที่ 1 กลุ่มอำเภอชั้นที่ 2 และกลุ่มอำเภอชั้นที่ 3

2) นำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (สุภางค์ จันทวานิช, 2547; รัตนะ บัวสนธ์, 2551) ในแบบจำแนกชนิดข้อมูล เปรียบเทียบเหตุการณ์ วิเคราะห์องค์ประกอบ และการวิเคราะห์เอกสารเพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ ทิศทางพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกิจกรรม และความเข้มแข็งที่ส่งผลต่อรูปแบบพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่

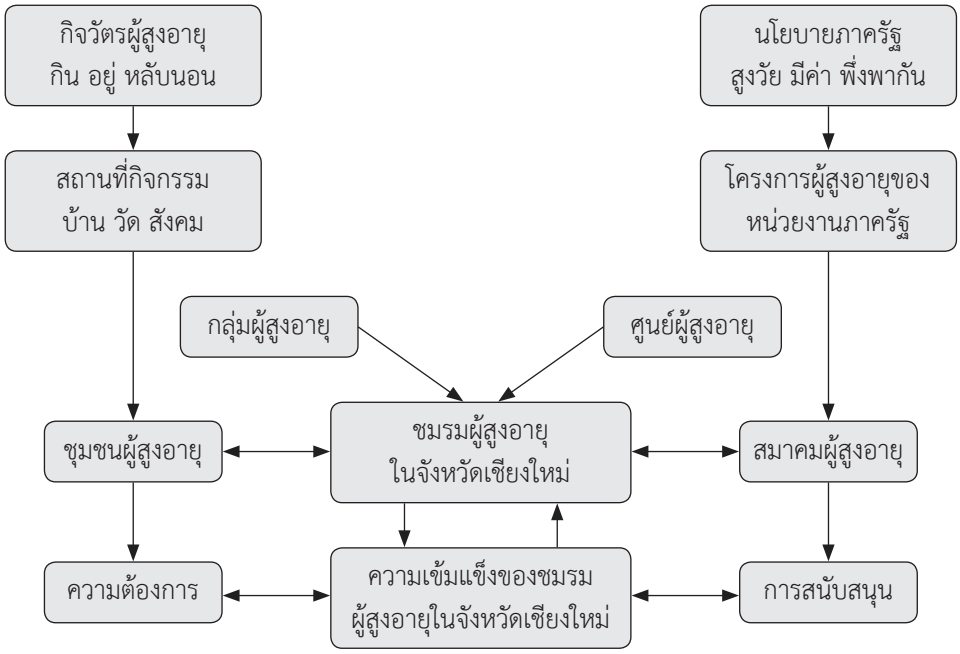
3) จัดทำเล่มรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ รูปแบบพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้หลักการ “เราทำได้” คือ We Can Do It by ANONG

ผลการวิจัย

1. พัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่

จากสภาพการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นมาเป็นเวลา 17 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 ที่รัฐบาลกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีกิจกรรมที่มีส่วนร่วมตรงกันคือ กิจกรรมการออกกำลังกาย

เช่น รำวงย้อนยุค รำไม้พลอง ไท่จี่ชี่กง เต้นแอโรบิก ฟ้อนเล็บ และกิจกรรมนันทนาการ เช่น ร้องเพลง เล่นกีฬา เล่นดนตรีพื้นเมือง เป็นหลัก อีกทั้งมีกิจกรรมด้านจิตใจ เช่น ฟังเทศน์ นั่งสมาธิ ปฏิบัติธรรมะสัญจร กิจกรรมด้านสังคม เช่น จิตอาสาเยี่ยมผู้ป่วย งานรดน้ำดำหัว ร่วมงานบุญตามประเพณี และกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ เช่น การทำพวงหรีด การทำดอกไม้จันทน์ เป็นต้น โดยชมรมมีการวางแผน ศึกษาวิเคราะห์ กำหนดบทบาทหน้าที่ ทำงานแบบการมีส่วนร่วม และติดตามประเมินผลแบบธรรมชาติอย่างง่ายๆ โดยใช้การสังเกตจากความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม สอบถามความต้องการ โดยมีการปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานตามแนวคิดของคณะกรรมการจนเป็นที่ยอมรับ เนื่องจากผู้สูงอายุเหล่านี้มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์มาแล้ว จนมองเห็นระบบการทำงานที่ใช้การพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พัฒนากิจกรรม ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารและสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ดังภาพที่ 1

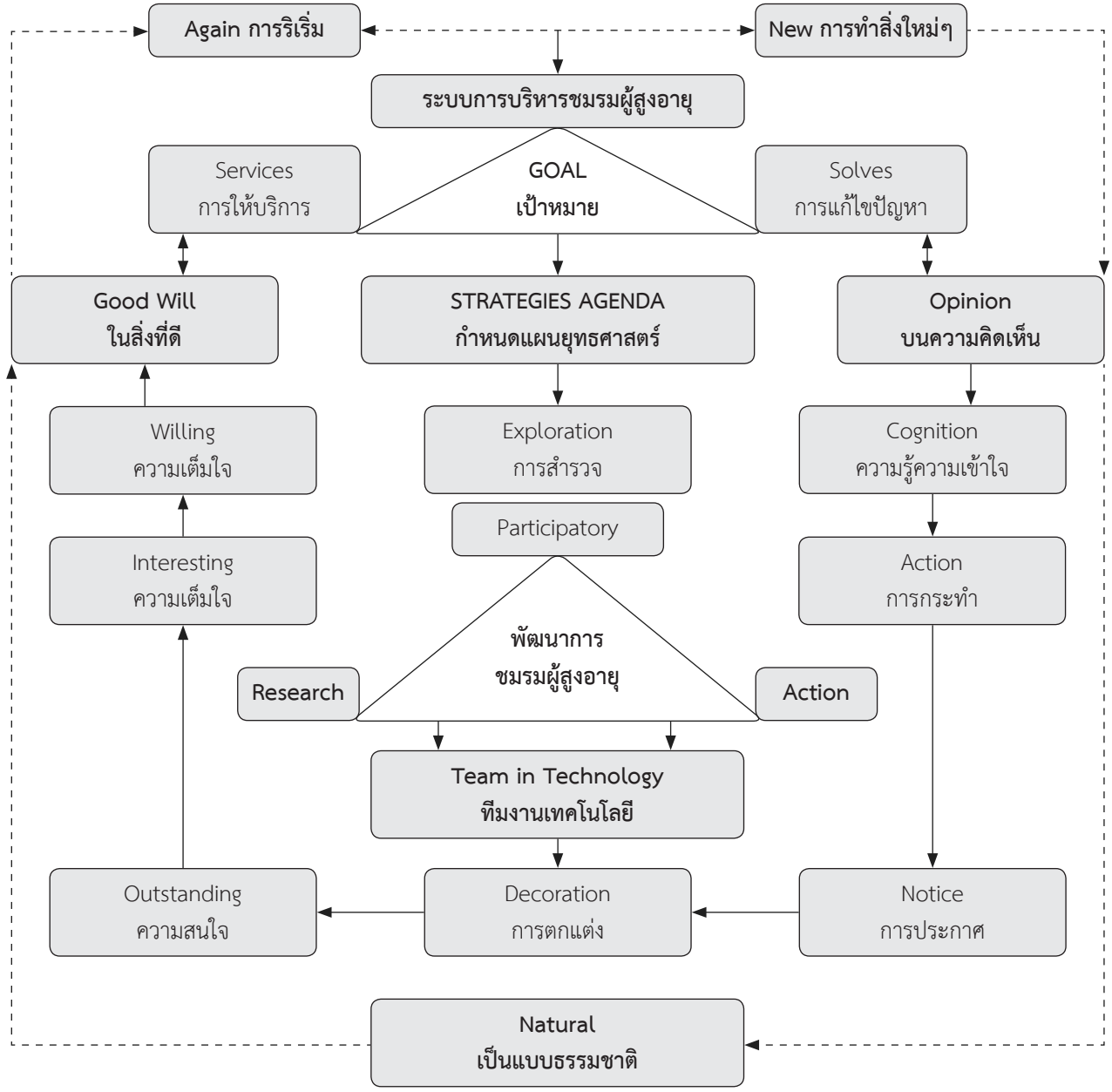

ภาพที่ 1 พัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่มาจาก 2 ทิศทาง คือ 1) การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชนตามกิจวัตรประจำวัน และ 2) นโยบายรัฐที่ผ่านโครงการหรือศูนย์ผู้สูงอายุ มีการสร้างกิจกรรมผู้สูงอายุภายใต้บริบทสังคมชุมชน ความต้องการ ความสนใจ และวัยของผู้สูงอายุ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐได้ปรับทิศทางการดำเนินงานไปเป็นลักษณะแบบพี่เลี้ยง จึงทำให้ชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

2. ผลที่เกิดจากพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่

การริเริ่มทำสิ่งใหม่บนความคิดเห็นที่เป็นธรรมชาติในสิ่งที่ดี ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกขึ้นว่า “เราทำได้ เมื่อเราได้ทำ” อันเป็นผลจากพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ในรูปแบบพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุที่เรียกว่า We can do it by ANONG ที่ประกอบด้วย Willing คือ ความเต็มใจ ที่เป็นการสร้างความร่วมมือร่วมใจที่จะมุ่งมั่นตั้งใจในการดูแลสมาชิกและดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ Exploration คือ การสำรวจที่ทำให้เกิดการร่วมค้นหาเพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการของสมาชิกหรือกิจกรรม Cognition คือ ความรู้ความเข้าใจที่รวมพลังร่วมคิดเพื่อการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง Action คือ การกระทำที่ทำให้เกิดการเข้าร่วมปฏิบัติตามแผนปฏิบัติที่วางไว้ โดยผู้นำหรือประธานกรรมการของชมรม กรรมการชมรม สมาชิก และหน่วยงานต่างๆ Notice คือ การประกาศเผยแพร่ให้มีการร่วมประเมินและสะท้อนถึงผลการปฏิบัติเพื่อให้สมาชิกชมรมหรือบุคคลทั่วไปได้ทราบถึงผลการดำเนินงาน Decoration คือ การตกแต่งอันเป็นแนวทางการร่วมแสวงหาและพัฒนากิจกรรมหรือวิธีการบริหารงานของชมรมผู้สูงอายุ Outstanding

คือ ความโดดเด่นในวิธีการสร้างความต่อเนื่องและยั่งยืนเพื่อให้เกิดการปรับเข้าสู่วิถีของครอบครัวและชุมชน Interesting คือ ความน่าสนใจที่ทำให้เกิดสิ่งกระตุ้นหรือสิ่งที่เร้าใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกเพื่อให้มีการดำเนินกิจกรรม Team in Technology คือ ทีมงานเทคโนโลยีสำหรับกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารและอุปกรณ์ต่างๆ Again คือ การริเริ่มทำสิ่งใหม่หรือแสวงหากิจกรรมใหม่ให้เหมาะสมกับสมาชิก New คือ ทำสิ่งใหม่ที่จะหาแนวทางหรือความสนใจของสมาชิก เพื่อจัดหากิจกรรมที่ดีให้แก่สมาชิก Opinion คือ ความคิดเห็นจากการรับฟังสมาชิกเมื่อมีการดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่ ร่วมกันคิด ร่วมดำเนินการและร่วมรับผิดชอบ Natural คือ การทำกิจกรรมเป็นแบบธรรมชาติให้แก่สมาชิกอันเหมาะสมกับวัย เพศ และ สภาพแวดล้อมในพื้นที่ตั้งของชุมชน และ Good will คือ การได้รับในสิ่งที่ดี การสร้างและการหาสิ่งที่ดีๆ มาตอบสนองความต้องการให้กับสมาชิก เช่น การสร้างความสุข ความสามัคคี เป็นต้น ภายใต้การขับเคลื่อนแผนงานโครงการจากการมีส่วนร่วมคิด ร่วมเสนอ ร่วมวางแผน ปฏิบัติการ และติดตามประเมินผล ดังได้แสดงให้เห็นจากรูปแบบพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุแบบ We can do it by ANONG

การอภิปรายผล

การริเริ่มทำสิ่งใหม่ บนความคิดเห็นที่เป็นธรรมชาติในสิ่งที่ดี ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึก “เราทำได้ เมื่อเราได้ทำ” ส่งผลให้ชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ มีการดำเนินงานแบบรวมกลุ่มภายในชุมชนเพื่อจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ มาตั้งแต่ปี 2542 โดยมีหน่วยงานในชุมชนเป็นผู้สนับสนุนและช่วยดำเนินการจัดทำโครงการและงบประมาณ รวมทั้งติดตามประเมินผลอยู่เป็นระยะๆ กิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเน้นการออกกำลังกายเป็นหลัก รองลงมาคือกิจกรรมด้านเศรษฐกิจสังคม ด้านจิตใจ สอดคล้องกับหลักการดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทยที่มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตัวเองดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุด และมีความสุขกายสบายใจในบั้นปลายของชีวิต ซึ่งผู้สูงอายุมักจะทำกิจกรรมการออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตัวเอง (เกรียงศักดิ์ ซื่อเลื่อม สมชาย วิริภิรมย์กูล ปราณี สุทธิสุคนธ์ และจำรูญ มีขนอน, 2554: 223-225; วรรณิภา บุญระยอง, 2540 อ้างถึงใน รุจิรางค์ แอกทอง, 2549: 38)

ในกระบวนการดำเนินงานของชมรมประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล โดยมีขั้นตอนวิธีการเป็นแบบธรรมชาติ กล่าวคือจะใช้วิธีการพูดคุย บอกเล่า สนทนาเพื่อดำเนินการชมรม มีการเสนอแนะในการประชุมคณะกรรมการ และใช้การมีส่วนร่วมของสมาชิกผนวกกับความต้องการที่ได้มาจากการดำเนินการความสนใจของสมาชิกที่จะปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานตามแนวคิดของสมาชิกและคณะกรรมการ โดยสมาชิกในชมรมถือเป็นผู้นำตามธรรมชาติ และกิจกรรมที่จะดำเนินการก็จะเลือกตามบริบทของคน ระยะเวลาที่มีตรงกันของสมาชิกเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้เห็นว่าระเบียบแบบแผนของชมรมผู้สูงอายุเป็นแบบแผนแบบเรียบง่าย แต่ยังคงยึดหลักการดำเนินงานหรือการบริหารที่มีการจัดทำแผนงานโครงการอย่างถูกต้อง โปร่งใส ปรากฏการณ์เช่นนี้จึงเป็นการชี้ให้เห็นถึงความมีประสบการณ์ ความรู้ความสามารถของแต่ละคนที่ผ่านการทำงานมาจนถึงอายุ 60 ปี และเป็นที่ยอมรับของสังคมรวมถึงกลุ่มเพื่อนสมาชิกด้วยกัน สอดคล้องกับ ทฤษฎีสัมฤทธิผลของกลุ่มของ Stogdill (1948 อ้างถึงใน วุฒิชัย สุขวิริยานนท์, 2549: 36-37) กล่าวคือกิจกรรมทางสังคมจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีความเพลิดเพลิน มีความพึงพอใจ

ดังนั้น ทิศทางชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่จึงมีพัฒนาการที่เริ่มจากผู้สูงอายุในครอบครัว รวมกลุ่มกันเป็นชุมชนแล้วสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่ม จนกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุแบบดิจิทัลที่มีการใช้เทคโนโลยีสื่อสาร เช่น Facebook, Line เป็นต้น สอดคล้องกับ ธีระวุฒิ อรุณเวช (2550) ที่กล่าวถึง กระบวนการทำงานโครงการภาครัฐส่วนใหญ่จะดำเนินงานในชุมชนโดยมีผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก อีกทั้งปัจจุบันได้นำระบบเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อการสื่อสารโดยเฉพาะยุคของสังคมออนไลน์ ส่งผลให้การสื่อสารของผู้สูงอายุมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของสังคมโลกอันเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยช่วยเปิดโลกกว้างให้กับผู้สูงอายุ สร้างความเพลิดเพลิน ฝึกสมอง ช่วยให้มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น

ดังนั้น ทิศทางพัฒนาการของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ที่เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นจาก 1) กิจวัตรผู้สูงอายุและชุมชนจนนำไปสู่การเป็นชมรมผู้สูงอายุ และ 2) การพึ่งพาจากนโยบายของรัฐที่เป็นโครงการผ่านศูนย์ของรัฐที่เรียกว่า สมาคมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย สำหรับพัฒนาการดังกล่าวมีปัจจัยสำคัญ 3 ด้าน คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำและความคิดเห็น 2) ด้านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับความเต็มใจ และ 3) ด้านการศึกษาวิจัยที่ต้องมีการริเริ่มกิจกรรมและการเรียนรู้ร่วมกัน ผลวิเคราะห์ทำให้ได้รูปแบบพัฒนาการชมรมผู้สูงอายุคือ “We can do it by Anong” ภายใต้แนวคิด “เราทำได้ เมื่อเราได้ทำ”

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. พัฒนาการผู้สูงอายุมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น วัยของผู้สูงอายุ กิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม เป้าหมายของการดำเนินกิจกรรมและงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ควรคำนึงถึงเวลาหรือช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของชมรมผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่

2. การที่จะให้ผู้สูงอายุมีความรับผิดชอบหรือดำเนินโครงการต่างๆ อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานๆ อาจจะไม่เหมาะสมกับสภาพของวัย ควรจะมีพี่เลี้ยงคอยอำนวยความสะดวกด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ และงบประมาณเพื่อดำเนินกิจกรรมและโครงการอย่างต่อเนื่อง โดยจัดเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ารับผิดชอบกำกับดูแล และเสนอความต้องการในการจัดทำแผนงานงบประมาณประจำปี

3. ควรมีระบบการสร้างผู้สูงอายุรุ่นใหม่ขึ้นมาทดแทนในแบบรับสมัครสมาชิกทั้งทางตรงคือสำรวจผู้สูงอายุในชุมชนแต่ละปี และทางอ้อมโดยรับสมัครผู้ที่มีความสนใจในกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ รวมทั้งมีการคัดเลือกผู้นำกลุ่มเข้ามาดำเนินกิจกรรมของชมรมอย่างประชาธิปไตย เพื่อมาต่อยอดการดำเนินโครงการของผู้สูงอายุรุ่นเก่าอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มที่เป็นคนในพื้นที่และกลุ่มที่เข้ามาพักอาศัยในจังหวัดเชียงใหม่

2. ควรมีการศึกษาเชิงปริมาณเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อพัฒนาการของชมรมผู้สูงอายุจำแนกตามกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายของรัฐบาล

เอกสารอ้างอิง

กมล สุดประเสริฐ. 2540. **การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2557. **การสำรวจประชากรผู้สูงอายุประเทศไทย 2557**. กรุงเทพฯ: บริษัท เท็กซ์แอนด์เจอร์รัล พับลิเคชั่น จำกัด.

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่งคงของมนุษย์. สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. 2556. **พระราชบัญญัติ ผู้สูงอายุ พ.ศ.2546**. พิมพ์ครั้งที่ 7. ม.ป.ท.: โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิสย์.

กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ และองค์การเฮลพ์เอจ อินเตอร์เนชั่นแนล. ม.ป.ป.. **สูงวัยในศตวรรษที่ 21 : การเฉลิมฉลองและความท้าทาย บทสรุปสำหรับผู้บริหาร**. (เอกสารอัดสำเนา).

เกรียงศักดิ์ ซื่อเลื่อม สมชาย วิริภิรมย์กูล ปราณี สุทธิสุคนธ์ และจำรูญ มีขนอน. 2554. คุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุไทย. **วารสารควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข**, 37(3) (ก.ค.-ก.ย. 54), 222-228.

ธีระวุฒิ อรุณเวช. 2550. **แนวทางการพัฒนางานผู้สูงอายุตามยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคม 2550 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์**. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: https://www.m-society.go.th/article_attach/8937/11107.doc (17 กรกฎาคม 2560)

บรรลุ ศิริพานิช. 2539. **ชมรมผู้สูงอายุ: การศึกษารูปแบบและการดำเนินงานที่เหมาะสม.** นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

ปิยฉัตร ทองแพง. 2554. **รูปแบบการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุภาคกลาง**. ดุษฎีนิพนธ์การจัดการดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

พัชรี ตันติวิภาวิน. 2555. **บทบาทภาครัฐในการเสริมสร้างผู้สูงอายุให้เป็นพลังทาง เศรษฐกิจและสังคม**. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.

รัชดา พรพิไลสวัสดิ์. 2548. **การมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในการส่งเสริมสุขภาพ: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

รัตนะ บัวสนธ์. 2551. **ปรัชญาวิจัย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รุจิรางค์ แอกทอง. 2549. **การปรับตัวของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครปฐม จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต จิตวิทยาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วุฒิชัย สุขวิริยานนท์. 2549. **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการเรียนรู้แบบร่วมมือกันรูปแบบ STAD**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร เล็ก สมบัติ ณัฏฐพัชร สโรบล และธนิกานต์ ศักดาพร. 2555. **ลักษณะการดำเนินงานและกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ**. รายงานวิจัยคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: JPRINT2.

ศิริรัตน์ ปานอุทัย และลินจง โปธิบาล. 2552. **รายงานผลการวิเคราะห์สถานการณ์ผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่**. โครงการศึกษาสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย ศูนย์ความเป็นเลิศทางการพยาบาลด้านผู้สูงอายุ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2552. **การบริหารการตลาดยุคใหม่**. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2557. **ประชากรสูงอายุไทย: ปัจจุบันและอนาคต**. เอกสารประมวลสถิติด้านสังคม 1/2558 พฤศจิกายน 2557. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. 2557. **ประชากรสูงอายุไทย: ปัจจุบันและอนาคต**. เอกสารประมวลสถิติด้านสังคม 1/2558. พิมพ์ครั้งที่ 1. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดเชียงใหม่. 2560. **ทะเบียนองค์กรสาธารณประโยชน์จังหวัดเชียงใหม่**. (เอกสารอัดสำเนา).

สุภางค์ จันทวานิช. 2547. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Hawkins, Del I., Best, Roger J. and Coney, Kenneth A. 2003. **Consumer Behavior: Building Marketing Strategy**. 8nd ed. New York: McGraw-hill.

Kossuth, P. M., and Bengtson, V. 1988. Sociological Theories of Aging: Current Perspectives and Future Directions. In Birren, J. E., and Bengtson, V. L., eds., **Emergent Theories of Aging**. (online). Retrieved from: http://www.medrounds.org/encyclopedia-of-aging/2005/12 /activity-theory.html. (17 November 2016)

การพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยงานยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษาศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

THE POTENTIAL DEVELOPMENT
OF CONCILIATOR IN COMMUNITY JUSTICE:
THE CASE STUDY OF CHOMPOO COMMUNITY JUSTICE CENTER,
SARAPHI DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

จรินทิพย์ ตรัยตรึงตรีคูณ และณฐ นารินทร์

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

6

การพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยงานยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษาศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

THE POTENTIAL DEVELOPMENT
OF CONCILIATOR IN COMMUNITY JUSTICE:
THE CASE STUDY OF CHOMPOO COMMUNITY JUSTICE CENTER,
SARAPHI DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

จรินทิพย์ ตรัยตรึงตรีคูณ และณฐ นารินทร์
ภาควิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยงานยุติธรรมชุมชนและเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยงานยุติธรรมชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์ กล่าวคือ โดยส่วนหนึ่งได้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นงานเอกสาร และอีกส่วนหนึ่งได้ใช้การสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทชุมชน รวมถึงผลการทดสอบปฏิบัติการไกล่เกลี่ยโดยอาศัยกรอบแนวคิดการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม ซึ่งการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทหรือจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management) ถือเป็นภารกิจหลักที่สำคัญในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนีประนอมระงับข้อพิพาทประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลไม่ได้มีการกำหนดกรอบคุณสมบัติไว้เป็นการเฉพาะในกรอบแนวทางการจัดตั้งและการบริหารศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลแต่อย่างใด จึงต้องอาศัยหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2457 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการของหมู่บ้าน พ.ศ.2530 ซึ่งได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านสามารถทำการประนอมข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านในคดีแพ่งและคดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้

2) ศักยภาพของผู้ไกล่เกลี่ยศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่นั้น ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพของผู้ไกล่เกลี่ยในด้านความรู้ทางกฎหมาย รวมถึงทักษะวิธีดำเนินการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทในทางปฏิบัติเพื่อให้ผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่อำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ศูนย์ยุติธรรมนี้ยังขาดการจัดรูปแบบการบริหารการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้สามารถอำนวยความยุติธรรม โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทให้แก่ประชาชนในชุมชนตามกรอบแนวคิดการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม

คำสำคัญ: ยุติธรรมชุมชน ผู้ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท การจัดการความขัดแย้ง การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท

Abstract

The objectives of this research are, to study the problems and the barriers community justice conciliators in community justice center and development the potential of community justice conciliators in community justice center, Chompoo sub-district, Saraphi district, Chiang Mai province. In order that, this research is quality of research methodology to be the tool for analyzing, in other words, at first part by collecting information as documentary and the other part from interviewing the key people, and meeting the leader group of community, community conciliators, included the test from practice conciliation. By using the framework concept of developing community justice system from the Ministry of Justice that conciliation or conflict management has held to be the main significant mission to run the process of community justice center to be effective.

The results of this research were found that, 1) The conciliators at community justice center in sub-district does not prescribe the specific of qualification on the framework of setting and management community justice center that shall be apply to The Principle of Local Administrative Act B.E. 2457 and The Principle of Ministry of Interior in Practice to Conciliation By the Village Committee B.E. 2530 that prescribed to be a duty of villager committee to take conciliation that occurs to the village in civil case and minor offense in criminal case.

2) The potential of conciliators at community justice center in Chompoo sub-district, Saraphi district, Chiang Mai, should get the potential development of conciliators on knowledge of law included the process of conciliation in practice for duty for serve justice to people in community to be more effectiveness. Nevertheless, it is found out that the community justice center is lack from the format of administration management process for serve justice especially on the conciliation for people in community according to the framework at developing community justice from Ministry of Justice.

Keywords: Community Justice, Conciliator, Conflict Management, Conciliation

บทนำ

ประเทศไทยกับแนวทางเพื่อสร้างความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อร่วมแก้ไขปัญหากรณีที่เกิดการกระทำความผิดขึ้นในชุมชน ไม่ใช่เรื่องใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้น แต่หากย้อนไปถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ได้มีกฎหมายตราสามดวงฉบับที่ได้ทำการแก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายลักษณะโจรห้าเส้น มาตรา 114 วางหลักไว้ว่า “เกิดเรื่องตีชิงวิ่งราวปล้นสะดมขึ้น พวกญาติพี่น้องหรือมูลนายเพื่อนบ้านใกล้เคียงกลับช่วยกันปิดบังให้พ้นผิดมิได้ว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนพวกโจรมันจึงกำเริบ ที่จริงกฎหมายแต่เดิมมาก็มีอยู่ที่จะต้องเอาบิดาพี่น้องของผู้ร้ายมาลงโทษด้วย ถ้าหากว่าผู้ร้ายปล้นขึ้นที่ใด ชาวบ้านใกล้เคียงภายในระยะ 3 เส้น 15 วา จะต้องช่วยกันจับกุมให้จงได้ ผู้ร้ายหนีก็ต้องช่วยกันติดตามต่อไปถึงหมู่บ้านไหนที่ผู้ร้ายผ่าน ชาวบ้านข้างหน้าก็ต้องสมทบออกช่วยติดตามต่อไปอีกเพราะแม้ว่าชาวบ้านหมู่แรกจะกลับกันแล้วแต่ก็ยังมีพนักงานเจ้าหน้าที่ต้องตามไป เช่น กำนัน พันนายชาและโดยเฉพาะพวกนครบาลแล้วกฎหมายบังคับให้จับโจรจงได้ภายในสามวัน...เนื่องจากผู้คนมีจำนวนน้อยไม่พอจับกุม จึงได้ออกกฎหมายเพิ่มเป็นห้าเส้น...” อันถือเป็นแนวคิดดั้งเดิมเกี่ยวข้องกับแนวทางยุติธรรมชุมชนของประเทศไทย ซึ่งมีหลักฐานปรากฏโดยอาศัยหลักกฎหมายเพื่อให้คนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมช่วยเหลือสอดส่องดูแลชุมชนที่ตนอาศัย (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2550) ถึงแม้ว่าระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีแนวทางในระบบยุติธรรมหลักเข้ามาแทนที่

แนวทางยุติธรรมชุมชนเดิมของประเทศไทย จากการที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้เป็นไปตามสังคมโลกอันเนื่องมาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายต้องมีสภาพบังคับที่เด็ดขาดเพื่อยับยั้งผู้กระทำความผิดให้หลาบจำ อันเป็นการใช้แนวความคิดความยุติธรรมเชิงลงโทษ (Punitive Justice) แต่แนวความคิดนี้อาจใช้ได้เพียงเยียวยาสังคมบางส่วน และไม่อาจเยียวยาสังคมได้อย่างยั่งยืนแท้จริง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในสังคมปัจจุบัน เช่น จำนวนผู้กระทำความผิดทางกฎหมายที่เพิ่มมากขึ้น จำนวนการกระทำความผิดซ้ำเพิ่มขึ้น จำนวนนักโทษที่ล้นเรือนจำ (พรรณยง พุฒิภาษ, 2550) รวมถึงสภาพสังคมชุมชนดั้งเดิมที่ห่างเหินกันมากขึ้น จนนำไปสู่ความอ่อนแอของชุมชน เป็นผลให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างล่าช้า อันเนื่องมาจากคุณธรรมจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมชุมชนที่เข้มแข็งได้เลือนหายไป ส่วนอีกด้านหนึ่งในมุมมองระดับอารยะประเทศนั้น ได้เกิดกรอบแนวความคิดเรื่อง “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (Restorative Justice) (John Braithwaite, 2004) ซึ่งปรากฏเป็นหัวข้อนำเสนอครั้งแรกในการประชุม UN Expert Meeting on Basic Principle for Restorative Justice ที่ประเทศแคนาดา เดือนตุลาคม ค.ศ.2001 (พ.ศ.2544) อันถือเป็นหลักการพื้นฐานแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรื่องการกระทำความผิดทางอาญา (Declaration of Basic Principles on Use of Restorative Justice Programmes in Criminal Matters) โดยในการประชุมครั้งนั้นได้มุ่งเน้นถึงกระบวนการเชิงสมานฉันท์ ซึ่งนำเสนอวิธีการเมื่อเกิดกรณีปัญหาทางกฎหมาย ผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิด รวมถึงบุคคลที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดดังกล่าว ให้บุคคลเหล่านั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมโดยใช้วิธีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท ซึ่งต่อมาวิธีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทได้ถือเป็นหนึ่งแนวทางสำคัญที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศอันเป็นวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก (ADR: Alternative Dispute Resolution) (Sourdin, 2014) ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่ามีประสิทธิภาพในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน หรือระหว่างประชาชนต่อประชาชน และเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้คู่กรณีพิพาทสามารถแสวงหาทางออกของปัญหาร่วมกัน (มนตรี ศิลป์มหาบัณฑิต, 2550) โดยวิธีการพูดคุยหารือในปัญหาข้อพิพาทโดยมีอีกบุคคลหนึ่งเป็นคนกลางเข้ามาช่วยคู่กรณีพิพาทแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง หรือ ผู้ไกล่เกลี่ย (สรวิศ ลิมปรังษี, 2550) การทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยนี้ ต้องเป็นกรณีที่คู่กรณีขัดแย้งได้ทำการร้องขอ หรือยินยอมให้เข้ามาร่วมแก้ไขปัญหา อาจกล่าวได้ว่าการไกล่เกลี่ย จึงมีหลักอยู่ 3 ประการ ได้แก่ 1. การไกล่เกลี่ยจะต้องเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย 2. การไกล่เกลี่ยต้องมีคนกลาง หรือผู้ไกล่เกลี่ย 3. คนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ย ต้องไม่มีอำนาจหรือหน้าที่ใดๆ ในประเด็นปัญหาข้อพิพาท (ป้อมฤดี กุมพันธ์, 2557) ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยใช้วิธีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทจึงมีความสำคัญเพื่อจะช่วยคู่กรณีเพื่อยุติปัญหาความขัดแย้ง ทำให้คู่กรณีกลับคืนความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอีกครั้ง และเพื่อสร้างให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในชุมชน

สำหรับชุมชนไทย กับยุติธรรมชุมชนไม่ใช่สิ่งใหม่ในสังคมไทย แต่ค่อยๆ ได้รับการพัฒนาระบบอย่างค่อยเป็นค่อยไป จากแนวคิดการร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน สมาชิกในชุมชนย่อมเป็นผู้ที่ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าคนนอกชุมชน ดังนั้นสมาชิกในชุมชนจึงควรร่วมกันแสวงหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนของตน (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2550) ในช่วงเริ่มต้นของแนวคิดยุติธรรมชุมชนนั้น มีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การป้องกันควบคุมอาชญากรรมและการกระทำผิด การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาและเสริมพลัง และการคืนคนดีสู่ชุมชน ต่อมาในปี พ.ศ.2557 กระทรวงยุติธรรมได้กำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชน ประกอบด้วย 5 ภารกิจ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมทางสังคม (social justice) ซึ่งการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทหรือการจัดการความขัดแย้ง (Conflict Resolution) ถือเป็นภารกิจหนึ่งที่สำคัญของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลเพื่อการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนในชุมชน จึงได้พิจารณาสนับสนุนการจัดตั้งและบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนในทุกอำเภอ อำเภอละ 1 ตำบลในปี พ.ศ.2557 โดยสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่ได้มีโครงการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ในปีงบประมาณ พ.ศ.2557 กำหนดพื้นที่เป้าหมายโครงการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล จำนวน 25 แห่ง ซึ่งพื้นที่ ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ก็ถือเป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมาย และได้ทำการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ขึ้นในปี พ.ศ.2557 โดยใช้พื้นที่ชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จัดตั้งเป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านความยุติธรรมแก่ชุมชน สำหรับตำบลชมภูประกอบไปด้วย 9 หมู่บ้าน มีผู้นำชุมชนบางส่วนได้ทำการอบรมและเข้าเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชนแล้ว ส่วนการไกล่เกลี่ย

ประนอมข้อพิพาทในชุมชนตำบลชุมภูนั้น ผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้านเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งอำนาจหน้าที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผู้ใหญ่บ้านนี้ ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 จะไม่ได้บัญญัติถึงหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยไว้โดยเฉพาะแต่พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 วางข้อปฏิบัติกำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน จึงอาศัยเทียบเคียงข้อกำหนดดังกล่าวให้ผู้ใหญ่บ้านสามารถกระทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาในความผิดอันยอมได้ในหมู่บ้านให้ยุติ โดยผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่ในตำบลชมภู ใช้วิธีการพูดคุยกับลูกบ้านที่ประสบปัญหาความขัดแย้งทางกฎหมาย ในบางกรณีผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับกฎหมายในเรื่องที่พิพาท อีกทั้งไม่มีกระบวนการจัดทำบันทึกข้อตกลง หรือการทำสัญญาประนีประนอมยอมความภายหลังที่หาข้อยุติกันได้ การขาดทักษะการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท รวมถึงการขาดแรงจูงใจในการประสานงานระหว่างเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน จึงทำให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนโดยใช้วิธีการไกล่เกลี่ยระงับข้อพาทไม่ได้เป็นไปตามกรอบแนวคิดการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนที่เน้นบทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล

ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยงานยุติธรรมชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ให้มีประสิทธิภาพและเพื่อให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตำบลชมภู สามารถอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนในชุมชนตำบลอย่างถูกต้องและเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยงานยุติธรรมชุมชน
2. เพื่อศึกษาพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยงานยุติธรรมชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยในศูนย์ยุติธรรมชุมชน กรณีศึกษาตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้วิธีการศึกษาดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมแนวคิดและทฤษฎี ข้อมูลต่างๆ จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานยุติธรรมชุมชน ได้แก่ หนังสือ บทความ งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ในหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบในการศึกษา ออกแบบ และกำหนดวิธีการวิจัยในภาคสนาม

2. การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทำงานกับในศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยวิธีการสังเกต พูดคุย และร่วมดำเนินกิจกรรมกับสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ไกล่เกลี่ย และจากการสัมภาษณ์ประชาชนทั่วไปและบุคลากรผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านดังกล่าวด้วย โดยกำหนดขึ้น 2 วิธี

- สัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม (Interview by Questionnaire) ประชากรกลุ่มตัวอย่างในตำบลชมภู อำเภอสารภี จำนวน 9 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 50 คนโดยแสดงค่าเป็นจำนวนร้อยละและอธิบายและเก็บข้อมูล จำนวน 450 คน

- ประชุมกลุ่ม (Focus Group) ผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านจำนวน 9 คนโดยเลือกจากหลักเกณฑ์การจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ซึ่งได้รับความร่วมมือจากผู้ใหญ่บ้านใน 6 หมู่บ้าน จำนวน 6 คน

ข้อมูลพื้นฐาน

ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเขตการปกครองเป็น 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหนองป่าแสะ, หมู่ที่ 2 บ้านพญาชมภู, หมู่ที่ 3 บ้านสุพรรณ, หมู่ที่ 4 บ้านท่าต้นกวาว, หมู่ที่ 5 บ้านทุ่งขี้เสือ, หมู่ที่ 6 บ้านบุพผาราม, หมู่ที่ 7 บ้านแม่สะลาบ, หมู่ที่ 8 บ้านศรีดอนมูล, หมู่ที่ 9 บ้านร่มป่าตอง

ในปี พ.ศ.2558-พ.ศ.2559 มีจำนวนประชากรในตำบลชมภู ประมาณ 2,200 คน มีจำนวนหลังคาเรือน 795 หลังคาเรือน ตำบลชมภู มีเนื้อที่ประมาณ 13,741 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 9,676 ไร่ ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 15 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางจากอำเภอถึงจังหวัดประมาณ 30 นาที ประชากรส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลชมภู ประกอบอาชีพด้านการเกษตร (ปลูกสวนลำไย) ค้าขายทั่วไป รับจ้างทั่วไปในเขตและนอกเขตเทศบาลตำบลชมภู ในพื้นที่มีโรงเรียนประถม 3 แห่ง ได้แก่โรงเรียนวัดพญาชมภู ตั้งอยู่หมู่ที่ 2, โรงเรียนวัดท่าต้นกวาว ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 และโรงเรียนวัดแม่สะลาบ ตั้งอยู่หมู่ที่ 7

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เก็บข้อมูลจากประชาชนซึ่งอาศัยอยู่ในตำบลชมภู อำเภอสารภี ใน 9 หมู่บ้านโดยสำรวจประชาชนของแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 50 คน รวมทั้งสิ้น 450 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในตำบลชมภู และกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกมาแบบเจาะจงโดยอาศัยหลักเกณฑ์ของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่เกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลซึ่งระบุถึงกลุ่มผู้ที่เป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ได้แก่ ผู้ที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจชุมชน แต่ผู้ที่ให้ความร่วมมือและเกี่ยวข้องกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ในการสำรวจได้แก่ กลุ่มผู้ใหญ่บ้านในตำบลเป็นหลัก ดังนั้นจึงได้ระบุเฉพาะไปที่ผู้ใหญ่บ้านที่เกี่ยวข้องใน 9 หมู่บ้านของตำบลชมภู จำนวน 9 คน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ตำรวจชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการวิจัย มีจำนวนทั้งสิ้น 6 คน ประชาชนในตำบลชมภู จำนวน 9 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 50 คน รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 450 คน และมีวิทยากรและผู้เชี่ยวชาญการไกล่เกลี่ยร่วมประเมินผล รวมทั้งสิ้น 14 คน ได้แก่ ผู้พิพากษา 1 คน ทนายความ 3 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่ 2 คน ปลัดอำเภอ 1 คน ตำรวจ 3 คน อาจารย์นิติศาสตร์ 2 คน นักกฎหมาย 2 คน สรุปผลการวิจัยมีดังนี้

1. กระบวนการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ในกระบวนการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ตามทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ได้วางทฤษฎีที่สำคัญไว้ 2 ประการ คือ 1. ทฤษฎีการแข่งขัน (Competitive Theory) (Porter, 1985) และ 2. ทฤษฎีการแก้ไขปัญหา (Problem-Solving Theory) (Brandell.J.R. & Perlman, 1997) โดยระหว่างสองทฤษฎีนี้ ทฤษฎีการแก้ไขปัญหา ควรถือเป็นทฤษฎีที่เหมาะสมสำหรับกระบวนการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตำบลชมภู จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นปัญหาของคนในชุมชนที่ควรจะแสวงหาแนวทางในการร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อการรักษาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตำบลเดียวกันไว้และเพื่อสร้างสังคมให้มีความเป็นธรรม (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2550) ซึ่งเมื่อได้พิจารณาถึงแนวคิดและข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่มุ่งเน้นให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกันในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน (กระทรวงยุติธรรม ภาค 5, 2557) เช่น การใช้กลไกของคณะกรรมการหมู่บ้านสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชน โดยทำการอบรมตัวแทนผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงคณะกรรมการหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งตำบลชมภู อำเภอสารภี ก็ได้ส่งผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชนและ

ได้ผ่านการอบรมเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมาแล้ว จึงควรที่จะสามารถร่วมกันพัฒนาประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในระดับตำบลให้ช่วยเหลือประชาชนชนสำหรับความขัดแย้งทางกฎหมายที่เกิดขึ้นในชุมชน ตำบล แต่ในทางกลับกันผู้ที่เป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู เช่น ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านนั้น ยังไม่สามารถพัฒนาประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในตำบลได้ จึงทำให้กระบวนการทำงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ไม่สามารถดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมได้ นอกจากนี้เครือข่ายยุติธรรมชุมชนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทในชุมชนยังขาดทักษะและความรู้ด้านกฎหมายเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาทางกฎหมายในชุมชนตำบล จึงทำให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ไม่อาจทำให้ประชาชนในชุมชนเข้าใจบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ในกรณีที่ประชาชนในชุมชนประสบปัญหาความขัดแย้ง จึงต้องนำปัญหาความขัดแย้งไปยังที่ทำการผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้านแทน โดยผู้ใหญ่บ้านในตำบลชมภู บางหมู่บ้านได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแก่ประชาชนโดยวิธีการไกล่เกลี่ยด้วยตนเอง ส่วนในบางหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านกลับส่งมอบปัญหาข้อพิพาทระหว่างประชาชนในชุมชนให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังนี้จึงทำให้ข้อพิพาทซึ่งน่าจะสามารถระงับได้โดยการไกล่เกลี่ยกลับเป็นข้อพิพาทที่ยังคงต้องใช้เวลาดำเนินการและค่าใช้จ่ายกันต่อไป อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาในชุมชนโดยผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านในตำบลชมภูนี้ ยังไม่พบการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้เป็นไปตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2530 สาเหตุของปัญหาในศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู นอกจากเรื่องความร่วมมือระหว่างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนแล้ว ยังพบว่าผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน เครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ขาดแรงจูงใจในการทำหน้าที่ เช่น ค่าตอบแทน สิ่งสนับสนุนอื่นๆ จึงทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ไม่เป็นไปตามทฤษฎีการแก้ไขปัญหาและไม่เป็นไปตามกรอบแนวคิดการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม

2. เกณฑ์คุณสมบัติผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

เกณฑ์คุณสมบัติผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทอันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เป็นไปได้ด้วยดีนั้น พอสรุปได้ว่าผู้ไกล่เกลี่ยควรมีคุณสมบัติหลักๆ เช่น มีความเป็นกลาง มีความรู้และมีความเข้าใจกฎหมาย มีความเข้าใจกระบวนการระงับข้อพิพาท มีประสบการณ์ชีวิตและสามารถรักษาความลับของคู่กรณีที่ประสบปัญหาได้ (ชวน หลีกภัย, 2547) สำหรับกรณีผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่นี้ ถ้าหากพิจารณากรอบภารกิจของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลในปี พ.ศ.2557 โดยกระทรวงยุติธรรมนั้นกำหนดให้มีองค์ประกอบของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล จำนวน 7-8 คน ประกอบด้วย ประธานคณะทำงานด้านอำนวยการในคณะกรรมการหมู่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบล จำนวน 2 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสมาชิกสภาเทศบาลที่เป็นกรรมการหมู่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบล จำนวน 2 คน ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนเดิมที่กระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งไว้แล้วในตำบลนั้น (ถ้ามี) จำนวน 1 คน ผู้แทนของผู้นำองค์กรหรือกลุ่มอาชีพในตำบลนั้น เลือกกันเอง จำนวน 1 คน ตำรวจชุมชนสัมพันธ์ประจำตำบล จำนวน 1 คน และนิติกรหรือเจ้าหน้าที่ขององค์ปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือนายกเทศมนตรีแล้วแต่กรณีมอบหมาย จำนวน 1 คน (เป็นกรรมการและเลขานุการศูนย์ฯ) ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู มีบุคลากรที่มีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะเป็นคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล แต่ไม่ได้ดำเนินการให้มีคณะกรรมการให้อยู่ในรูปแบบดังกล่าว เนื่องจากเครือข่ายยังขาดการประสานงานเพื่อสร้างความร่วมมือเพื่อให้มีคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตามรูปแบบการดำเนินงานโดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนตำบลนั้น ผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทจึงเป็นหน้าที่ของกำนัน และผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ.2522 มาตรา 14 ที่วางหลักให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสภาตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน เป็นคณะกรรมการกลาง สามารถดำเนินการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างราษฎรในหมู่บ้านเกี่ยวกับความแพ่ง เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความยุติธรรม นอกจากนี้ในส่วนของเกณฑ์คุณสมบัติเครือข่าย

ยุติธรรมชุมชน ตามกรอบแนวคิดการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชน ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนตำบลไว้ เพียงแต่ได้กำหนดเกณฑ์คุณสมบัติเครือข่ายยุติธรรมชุมชนว่า เป็นผู้เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีสัญชาติไทย มีอายุตั้งแต่ 15 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งในพื้นที่ชุมชนนั้น เป็นผู้ที่ประชาชนในชุมชนนั้นเชื่อถือเป็นที่ยอมรับนับถือ ให้การรับรองเป็นผู้ไม่มีความประพฤติเสื่อมเสียในทางศีลธรรม และมีเหมาะสมตามบทบาทของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน มีความสนใจแบบสมัครใจ ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในบทบาทของเครือข่าย ซึ่งในชุมชนตำบลชมภู ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และคณะกรรมการหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านมีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์ที่จะเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องอบรมให้ความรู้ทางด้านกฎหมายทั่วไป เทคนิคและวิธีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทแก่ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านในตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการแก้ไขปัญหาในชุมชนตำบลโดยวิธีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท อันเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเสริมสร้างให้ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน มีความรู้ทางด้านกฎหมายและความเข้าใจถึงขั้นตอนและการระงับข้อพิพาทในชุมชนเพื่อนำไปสู่วิธีการปฏิบัติโดยวิธีการไกล่เกลี่ยได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับชุมชนของตน

3. ประเด็นปัญหากฎหมายที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

บทบาทการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ตำบลชมภู โดยผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทเครือข่ายศูนย์ยุติธรรมตำบลชมภูนั้น โดยแนวทางยุติธรรมชุมชนเพื่อป้องกันอาชญากรรมแก้ไขผู้กระทำความผิด การระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชน อันถือเป็นกระบวนการควบคุมสังคมซึ่งผู้นำชุมชนมีบทบาทที่สำคัญในกระบวนการแสดงออกของชุมชน รวมถึงการวินิจฉัยและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อชี้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการช่วยสอดส่องดูแลสมาชิกในชุมชนโดยเริ่มที่บทบาทของครอบครัว (ประธาน วัฒนวาณิชย์, 2550) ปัญหาทางกฎหมายในเขตพื้นที่ตำบลชมภูส่วนมากเป็นปัญหาครอบครัว ซึ่งมีการทะเลาะเบาะแว้ง คิดเป็นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 25.11 ส่วนปัญหาต่อมาคือการทะเลาะวิวาทของคนในหมู่บ้าน คิดเป็นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 17.78 ตามปัญหายาเสพติด ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่จะขอความช่วยเหลือจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน ส่วนการดำเนินการแก้ปัญหาทางกฎหมายโดยวิธีการไกล่เกลี่ยในศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ยังไม่มีระบบการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่ชัดเจน โดยประชาชนในชุมชนต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์เรื่องบทบาทหน้าที่และการดำเนินการของศูนย์ยุติธรรมให้ชัดเจน จะได้ทราบถึงประโยชน์ของตนในการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย นอกจากนี้ยังพบว่า การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนบางส่วนยังไม่พร้อมและเหมาะสมเพียงพอ ประชาชนในชุมชนยังต้องการผู้ไกล่เกลี่ยปัญหาทางกฎหมายในชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริงประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล เพราะประชาชนยังเชื่อว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลนั้น สามารถควบคุมและลดปัญหาอาชญากรรมและปัญหาการกระทำความผิดเพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ ดังนั้นจึงควรมีการประสานงานเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนแก่ประชาชน รวมถึงการจัดรูปแบบการให้บริการและการประเมินการทำงานคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู เพื่อให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายในเบื้องต้น โดยเฉพาะการให้คำปรึกษาและการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทให้แก่ประชาชนในชุมชนได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

4. ศักยภาพของผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

การพัฒนาเสริมสร้างองค์ความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับชุมชนให้แก่ประชาชนในชุมชนตำบล รวมถึงผู้นำชุมชนเครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทมีความสำคัญต่อการลดความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำระหว่างประชาชนในชุมชน (อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์, 2550) จึงได้มีการอบรมให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ผู้นำชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในส่วนของความรู้และการให้เหตุผลทางกฎหมายเพื่อใช้สำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ผู้นำชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทส่วนมากได้ใช้ความรู้และการให้เหตุผลในทางกฎหมายตามที่ได้รับการอบรมพัฒนาในด้านความรู้เกี่ยวกับกฎหมายในชีวิตประจำวันเป็นเบื้องต้นแล้ว แต่ประสบการณ์ของผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทที่เข้าร่วมโครงการวิจัยโดยเฉพาะผู้ที่เป็นผู้ใหญ่บ้านแสดงให้เห็นถึงจุดเด่นของพื้นฐานความรู้ทางกฎหมายและการให้เหตุผลทางกฎหมายเพื่อนำไปสู่แนวทาง

การยุติข้อพิพาทให้มีความยุติธรรมและมีความถูกต้องสำหรับปัญหาทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นได้ในชุมชน ในส่วนการกำหนดประเด็นปัญหาทางกฎหมายนั้น ผู้นำชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลชมภูผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทยังไม่มีความชัดเจนในการกำหนดประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่มีความสลับซับซ้อนหลายประเด็นที่จะต้องมีความเข้าใจและความละเอียดทางความคิด ส่วนทักษะความเข้าใจในสภาพแวดล้อมและความจำเป็นของคู่กรณีนั้น เนื่องจากผู้ชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเป็นคนท้องถิ่นในแต่ละตำบลของชุมชน จึงทำให้สามารถมีความเข้าใจในปัญหาทางสภาพแวดล้อมและความจำเป็นของคู่กรณีเป็นส่วนมาก และอีกสาเหตุหนึ่งอันเนื่องมาจากการที่เป็นผู้มีประสบการณ์ในชุมชนตำบล จึงทำให้ผู้นำชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลภู ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทมีทักษะและวิธีการในการจัดการอุปสรรคปัญหาให้กับประชาชนในชุมชนได้อย่างเข้าใจและใช้การไกล่เกลี่ยเข้ามาเพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามในส่วนที่เป็นเทคนิควิธีการที่จะนำไปสู่การยุติปัญหาข้อพิพาทนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยยังไม่ได้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพอย่างชัดเจน อันเนื่องมาจากยังขาดความเชี่ยวชาญในด้านเทคนิควิธีการจึงทำให้เกิดความไม่แน่ใจในการที่จะนำเทคนิคมาใช้ ส่วนระยะเวลาในการดำเนินการไกล่เกลี่ยนั้น ผู้นำชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทได้ใช้เวลาสำหรับการไกล่เกลี่ยเป็นเวลากว่าสี่ชั่วโมงอันเป็นการใช้ระยะเวลาที่เนิ่นช้า อันสืบเนื่องมาจากการขาดความชัดเจนในการกำหนดประเด็นข้อพิพาททางกฎหมาย โดยสาเหตุเกิดจากคู่กรณีพิพาทได้กำหนดประเด็นปัญหาขึ้นใหม่นอกประเด็นของข้อพิพาทเดิม จึงทำให้ผู้นำชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทต้องใช้เวลาทบทวนกับปัญหาในประเด็นข้อพิพาทใหม่ทำให้สูญเสียเวลาในการไกล่เกลี่ยและไม่สามารถที่จะยุติปัญหาได้ภายในเวลาที่กำหนด ในส่วนของทักษะการสื่อสารนั้นถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ผู้นำชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทได้ใช้ทักษะการสื่อสารโดยเฉพาะการพูดคุยเจรจาให้ข้อคิดเพื่อนำไปสู่การระงับข้อพิพาทได้ดี มีการสื่อสารโดยใช้คำพูด การใช้ประโยคภาษาที่รัดกุมเข้าใจง่ายช่วยลดความตึงเครียดระหว่างคู่กรณีพิพาท ส่วนคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในเรื่องความเป็นกลางนั้น ผู้นำชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ได้รับการประเมินจากคู่กรณีพิพาทในระดับที่ดีมาก จากผลการประเมินดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้นำชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในโครงการวิจัย มีคุณสมบัติ ทักษะความรู้และความสามารถที่มีความสอดคล้องกับระเบียบข้อบังคับการไกล่เกลี่ยในชุมชนท้องถิ่นที่มุ่งประสิทธิผลถึงการจัดการกับปัญหาในชุมชน โดยใช้วิธีการประนีประนอมยอมความโดยอาศัยแนวทางของการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลของกระทรวงยุติธรรม ในการพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล

การอภิปรายผล

การพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ย กรณีศึกษาศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ยังไม่สามารถปฏิบัติตามทฤษฎีการแก้ไขปัญหา (Problem-Solving Theory) ที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้นในชุมชน อันเนื่องมาจากยังขาดการประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในชุมชนของแต่ละหมู่บ้านเพื่อให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนดังกล่าวนี้ สามารถดำเนินการให้ความรู้และให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ก็ยังไม่มีลักษณะองค์ประกอบด้านบุคลากรที่ได้มีการวางตำแหน่งหน้าที่ให้ชัดเจนตามกรอบแนวคิดการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม เนื่องจากสมาชิกเครือข่ายยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่เครือข่ายยุติธรรมชุมชนและขาดแรงจูงใจเพื่อแสวงหาแนวทางอันนำไปสู่การยุติข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ย จึงได้ดำเนินการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ได้นำมาจากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามประชาชนในชุมชนตำบลชมภู แก่ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน และอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนวิธีการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท แต่ก็ถือว่าเป็นเพียงบางส่วนของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยที่สามารถพัฒนาศักยภาพสู่การปฏิบัติได้ โดยยังมีส่วนที่เหลือสำหรับผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

บางหมู่บ้านของตำบลชมภู ซึ่งไม่ได้เข้าร่วมโครงการวิจัย จึงอาจจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ยังคงให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู ยังไม่อาจพัฒนาให้เป็นไปตามทฤษฎีและกรอบแนวความคิดการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม

บทสรุป

จากผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาศักยภาพของผู้ไกล่เกลี่ยงานยุติธรรมชุมชน กรณีศึกษาศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนของความรู้และเหตุผลในทางกฎหมายของผู้ไกล่เกลี่ยที่ใช้สำหรับปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยส่วนมากได้ใช้ความรู้และเหตุผลในทางกฎหมายจากการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้เกี่ยวกับกฎหมายในชีวิตประจำวันแล้ว แต่ประสบการณ์การทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยของผู้ร่วมโครงการวิจัยโดยเฉพาะผู้ที่เป็นผู้ใหญ่บ้านแสดงให้เห็นถึงจุดเด่นของพื้นฐานความรู้ทางกฎหมายเพื่อนำไปสู่แนวทางการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้เกิดความยุติธรรมและมีความถูกต้องสำหรับปัญหาทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นได้ในชุมชน ในส่วนของการกำหนดประเด็นปัญหาข้อพิพาททางกฎหมายนั้น ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทยังไม่มีความชัดเจนในการกำหนดประเด็นปัญหาข้อพิพาททางกฎหมายอย่างชัดเจน เนื่องจากผู้ไกล่เกลี่ยยังมองเห็นปัญหาข้อเท็จจริงโดยมุ่งเน้นการรักษาความสัมพันธ์ของคู่ขัดแย้ง จึงไม่ได้อธิบายถึงลักษณะที่เกี่ยวข้องทางกฎหมายกับประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ส่งผลให้การกำหนดประเด็นข้อพิพาททางกฎหมายของผู้ไกล่เกลี่ยยังเป็นจุดที่ควรจะได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม สำหรับความเข้าใจในสภาพแวดล้อมและความจำเป็นของคู่กรณีนั้น เนื่องจากผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนท้องถิ่นในแต่ละตำบลของชุมชน จึงทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีความเข้าใจในสภาพแวดล้อมและความจำเป็นของคู่กรณีเป็นส่วนมาก และเนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์จึงทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีทักษะและวิธีการในการจัดการอุปสรรคปัญหาให้กับชุมชนได้อย่างเข้าใจ และสามารถใช้การไกล่เกลี่ยเข้ามาเพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แต่ในส่วนที่เป็นเทคนิควิธีการอันจะนำไปสู่การยุติปัญหาข้อพิพาทนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยยังไม่ได้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพอย่างชัดเจน เนื่องจากยังขาดความเชี่ยวชาญในด้านเทคนิควิธีการที่ทำให้เกิดความไม่แน่ใจในการจะนำเทคนิคมาใช้ เช่น การวางข้อเสนอของแต่ละฝ่ายเพื่อแสวงหาข้อยุติปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งมีเฉพาะผู้ไกล่เกลี่ยส่วนน้อยที่ได้นำเอาเทคนิคดังกล่าวมาใช้สำหรับแนวทางการยุติปัญหาข้อพิพาทอันจะนำไปสู่ความพึงพอใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย รวมถึงเข้าใจเกี่ยวกับแบบการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ส่วนการใช้เวลาในการไกล่เกลี่ยนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยได้ใช้เวลาสำหรับการไกล่เกลี่ยกว่าสี่ชั่วโมงอันเป็นการใช้ระยะเวลาที่เนิ่นช้าอันสืบเนื่องมาจากการขาดความชัดเจนในการกำหนดประเด็นปัญหาข้อพิพาททางกฎหมาย ส่วนในด้านบุคลิกภาพของผู้ไกล่เกลี่ยนั้น แต่ละคนมีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถืออันเป็นข้อดีของศักยภาพพื้นฐาน และในส่วนของทักษะการสื่อสารโดยใช้ภาษา การพูด และการใช้ประโยคนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยใช้ภาษาที่รัดกุมเข้าใจง่าย อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับผลการวิจัยในข้อสุดท้าย คือ เรื่องความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อนำไปสู่การยุติปัญหาข้อพิพาทซึ่งการประเมินผู้ไกล่เกลี่ยได้รับผลในระดับดีมาก

จากผลการประเมินดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยในโครงการวิจัยฯ มีคุณสมบัติ ทักษะ ความรู้ และความสามารถที่มีความสอดคล้องกับระเบียบข้อบังคับของผู้ที่สามารถปฏิบัติการไกล่เกลี่ยในชุมชนท้องถิ่นที่มุ่งประสิทธิผลในการแก้ไขปัญหาในชุมชนโดยใช้วิธีการประนอมข้อพิพาท ซึ่งอาศัยกรอบแนวทางการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ของกระทรวงยุติธรรม โดยการพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลเพื่อนำไปสู่การยุติปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและเพื่อให้ปัญหาจำนวนการนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ลดลง

ข้อเสนอแนะ

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้ไกล่เกลี่ยในศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ผู้วิจัยได้เสนอแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้คือ

1. พัฒนาในเชิงนโยบาย คือ ควรมีการออกกฎหมายเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชุมชนท้องถิ่นและเพิ่มกฎหมายที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยประจำชุมชนโดยชัดเจน ควรมีกฎหมายรับรองในการทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยประจำชุมชนให้มีความชัดเจนในคุณสมบัติ ความรู้ความสามารถในการไกล่เกลี่ย และกระทรวงยุติธรรมควรมีการออกใบรับรองคุณสมบัติผู้ไกล่เกลี่ยประจำชุมชนตำบลเพื่อการอำนวยความยุติธรรมในศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม และควรจะมีระบบและกลไกในการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมตำบลชมภูอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน การแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน และมีการกำหนดเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการประจำศูนย์อย่างชัดเจน และกระทรวงยุติธรรมควรสร้างแรงจูงใจให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยจนนำไปสู่การระงับข้อพิพาทในชุมชน โดยอาจมีค่าตอบแทนสำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ยจนสามารถหาข้อยุติได้

2. พัฒนาในเชิงปฏิบัติ คือควรมีการอบรมให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมหมู่บ้านผู้ทำหน้าที่ประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีความรู้ ทักษะเพื่อการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน และประชาสัมพันธ์บทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในชุมชน และควรสร้างความร่วมมือของผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้านที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้สามารถประสานงานร่วมกับเครือข่ายยุติธรรม องค์กรที่อำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน และควรมีคู่มืองานไกล่เกลี่ยในระดับชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีแนวทางในการปฏิบัติให้เป็นไปอย่างชัดเจนและถูกต้อง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยงานยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษาศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนวิธีการไกล่เกลี่ย คณะผู้จัดทำจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้พิพากษาสิงห์ฐาน จันทรา ที่ให้คำปรึกษาและให้ความรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย ขอกราบขอบพระคุณนายธวัช พันมา ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้คำปรึกษาและให้ความรู้แนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ขอกราบขอบพระคุณเทศบาลตำบลชมภู อำเภอสารภีจังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ความอนุเคราะห์สถานที่ประชุมและประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยในตำบล ขอขอบพระคุณผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคณะกรรมการหมู่บ้าน ตำรวจชุมชน และทีมงานวิจัยทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการทำโครงการวิจัยในครั้งนี้จนประสบความสำเร็จด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดิเรก ควรสมาคม ที่กรุณาให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงยุติธรรม ภาค 5. 2557. **คู่มือการปฏิบัติงานด้านการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน ฉบับเครือข่ายยุติธรรมชุมชน: ศูนย์ยุติธรรมชุมชน**. สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่: จังหวัดเชียงใหม่.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. 2550. “การพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนในสังคมไทย”. ใน **ยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน**. หนังสือชุด “ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม” ลำดับที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. 2550. “ยุติธรรมชุมชน: ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมภาคประชาชน”. ใน **ยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน**, กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ชวน หลีกภัย. 2547. **วิธีการระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม.

พรรณยง พุฒิภาษ. 2550. “กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก” ใน **การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. พิมพ์ครั้งที่ 2. สรวิศ ลิมปรังษี, บรรณาธิการ, กรุงเทพมหานคร: สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.

มนตรี ศิลป์มหาบัณฑิต., 2550. “การบริหารความขัดแย้ง” ใน **การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. พิมพ์ครั้งที่ 2. สรวิศ ลิมปรังษี, บรรณาธิการ, กรุงเทพมหานคร: สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.

ประธาน วัฒนวาณิชย์. 2550. “ยุติธรรมชุมชน: การศึกษาบทบาทของงานยุติธรรมชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด.” ใน **ยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน**. กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, บรรณาธิการ, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ป้อมฤดี กุมพันธ์. 2557. **การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องในศาลส่วนคดีนักท่องเที่ยว**. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์.

สรวิศ ลิมปรังษี. 2550. “ความขัดแย้งและวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก” ใน **การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.

อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์. 2550. “แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน.” ใน **การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. พิมพ์ครั้งที่ 2. สรวิศ ลิมปรังษี, บรรณาธิการ, กรุงเทพมหานคร: สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.

Braithwaite, J. 2002. **Restorative Justice and Responsive Regulation**, New York: Oxford University Press.

Brandell, J.R., & Perlman, F.T. 1997. “Psychoanalytic Theory.” In Brandell, J.R., (Ed.), **Theory and Practice in Clinical Social Work**, New York: The Free Press.

Porter, M.E. 1985. **The Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance**, New York: The Free Press.

Justice Reparatrice en Ligne. 2001**. UN Acts to Advance Restorative Justice** (Online), Available: http://www.justicereparatrice.org/www.restorativejustice.org/editions/2001/July01/UNactstoadvancerestorativejustice. (14 August 2017)

Sourdin, T., 2014. **Alternative Dispute Resolution (ADR) Principles: From Negotiation to Mediation** (Online), Available: http://ir.nul.nagoya-u.ac.jp/jspui/bitstream/2237/20943/1/90Tania%20Sourdin.pdf. (14 August 2017)

การศึกษาปัจจัยกำหนดการลงทุนของผู้ประกอบการ: กรณีศึกษา จังหวัดพิษณุโลก

THE STUDY ON DETERMINANTS OF ENTREPRENEURIAL INVESTMENT: A CASE STUDY IN PHITSANULOKE

วราวุธ ฤกษ์วรารักษ์ ภคพร วัฒนดำรงค์ ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ ภัคจิรา นักบรรเลง และบุณย์สุภางค์ สุวรรณธเนศ

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

7

การศึกษาปัจจัยกำหนดการลงทุนของผู้ประกอบการ: กรณีศึกษา จังหวัดพิษณุโลก

THE STUDY ON DETERMINANTS OF ENTREPRENEURIAL INVESTMENT: A CASE STUDY IN PHITSANULOKE

วราวุธ ฤกษ์วรารักษ์ ภคพร วัฒนดำรงค์ ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ
ภัคจิรา นักบรรเลง และบุณย์สุภางค์ สุวรรณธเนศ
คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

การศึกษาปัจจัยกำหนดการลงทุนของผู้ประกอบการจังหวัดพิษณุโลก ในบทความนี้แสดงเฉพาะผลของการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ประกอบการของจังหวัดพิษณุโลก 30 คน ใน 7 สาขาธุรกิจ ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนในการตัดสินใจในการลงทุน ณ จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ทำเลที่ตั้ง แนวโน้มของการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจจังหวัด ประสบการณ์ตรงของผู้ประกอบการที่เคยลงทุนอยู่ในพื้นที่ นโยบายของสำนักงานใหญ่ในส่วนกลาง และปริมาณการค้าชายแดน โดยแหล่งข้อมูลเพื่อการวางแผนการลงทุนหรือขยายกิจการเพิ่มเติมในจังหวัดพิษณุโลกนั้น ส่วนใหญ่ได้จากประสบการณ์ที่ดำเนินกิจการอยู่แล้วในพื้นที่ และการสนทนาปรึกษาภายในแวดวงผู้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวเนื่อง แต่สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางถึงขนาดใหญ่แล้ว จะให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา ก่อนการตัดสินใจลงทุนใหม่ รวมถึงการอาศัยที่ปรึกษาทางการเงินของกิจการ ส่วนเรื่องความพึงพอใจต่อการบริการที่ผู้ประกอบการได้มีประสบการณ์จริงในการลงทุนในจังหวัดพิษณุโลก ทั้งด้านการเดินทาง ด้านที่พัก ด้านอาหาร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานนั้น ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ระบุว่า การบริการในภาพรวมมีความเหมาะสม แต่อาจจะต้องมีการปรับปรุงในบางพื้นที่เท่านั้น โดยเฉพาะเรื่องการจราจรที่หนาแน่นและติดขัดในช่วงเวลาเร่งด่วน รวมทั้งความคาดหวังในการได้รับบริการจากหน่วยงานของรัฐในด้านต่างๆ ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า แม้พิษณุโลกจะมีความเป็นศูนย์กลางในภูมิภาคหรือกลุ่มจังหวัดฯ แต่ยังไม่มีความพร้อมในหลายด้าน ภาครัฐจึงควรส่งเสริมเรื่องการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของจังหวัด รวมถึงพัฒนาฝีมือและทักษะของแรงงานให้ต่อเนื่อง อีกทั้งการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น ผู้ประกอบการเห็นว่า ไม่น่าจะส่งผลกระทบมากต่อธุรกิจ แต่อาจจะช่วยนำไปสู่การเพิ่มคุณภาพของสินค้าและบริการให้สูงขึ้นได้

คำสำคัญ: ปัจจัยกำหนดการลงทุน ผู้ประกอบการ พิษณุโลก

Abstract

Study on investment factors of entrepreneurs in Phitsanulok province. This article only shows the results of qualitative studies using in-depth interviews with 30 entrepreneurs Phitsanulok in 7 business sectors. The study found that the main factors contributing to the investment decision in Phitsanulok were: the location; the trend of provincial economic growth; direct experience of entrepreneurs who have invested in the area; policy of central headquarters; and volume of border trade. Data sources for investment planning or further expansion in Phitsanulok were: the experience of incumbent entrepreneurs already in the area and insider information from industry practitioners. But for medium-sized businesses, data from R&D was relied heavily upon before making a new investment decision, as well as data from financial advisors of the business. The satisfaction level with the services that entrepreneurs experienced on investment in Phitsanulok province, regarding travel, food, accommodation, facilities and basic infrastructure is averagely acceptable. Only some amendments are needed, including improvement of infrastructure and services in some areas, especially about traffic jams during rush hours as well as the sub-standard government services in various activities. Business investors in general agree that even though Phitsanulok has prospect as the center of the region, the province is not quite ready in many ways. The government should promote the allocation of budget for infrastructure development in the province as well as for laborers' continuous skill development. The ASEAN Economic Community does not negatively impact the investment climate. It should rather leads to product and service improvement.

Keywords: Investment determinants, Enterpreneur, Phitsanulok

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

บทความวิจัยนี้ คัดตัดตอนมาจาก รายงานผลการวิจัย เรื่องการศึกษาปัจจัยกำหนดการลงทุนของผู้ประกอบการจังหวัดพิษณุโลก โดย ภคพร วัฒนดำรงค์, ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ, และ วราวุธ ฤกษ์วรารักษ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ธันวาคม 2559 โดยทุนวิจัยจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมีสาระสำคัญของที่มาของปัญหา สรุปได้พอสังเขปดังนี้

การเติบโตของจังหวัดพิษณุโลกเมื่อพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดแบบปริมาณลูกโซ่ ณ ระดับราคาอ้างอิง ณ ปี พ.ศ.2545 (Gross Provincial Product Chain Value Measure: Reference year 2002) ย้อนหลัง 11 ปี คือ มีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 32,260 ล้านบาทในปี 2544 มาเป็น 41,793 ล้านบาทในปี 2554 หรือเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 2.1 ต่อปี โดยที่มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว (Per capita GPP) เพิ่มขึ้นจาก 39,496 2544 มาเป็น 48,967 บาท/คน/ปี ในปี 2554 หรือเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 1.7 ต่อปี (www.nesdb.go.th, 2554) การเติบโตของกิจกรรมด้านเศรษฐกิจนี้ ทำให้อัตราการเติบโตของกิจกรรมด้านการเป็นศูนย์กลางทางการเงินเพิ่มสูงขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 7.1 ต่อปีในช่วงเวลาดังกล่าว

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2540 เห็นชอบให้พัฒนาจังหวัดพิษณุโลก และกลุ่มจังหวัดใกล้เคียงเป็นพื้นที่พัฒนา "สี่แยกอินโดจีน" ในฐานะเมืองยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคเหนือตอนล่าง ยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดพิษณุโลก และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 (ตาก สุโขทัย พิษณุโลก อุตรดิตถ์ และเพชรบูรณ์) สะท้อนให้เห็นในแผนพัฒนาจังหวัดพิษณุโลก พ.ศ.2553-2556 มีประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เช่น ส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการบริการด้านการขนส่งสินค้าและผู้โดยสาร เป็นต้น (สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก; แผนพัฒนาจังหวัดพิษณุโลก 2553-2556)

ภาคเอกชนยังร่วมผลักดันประเด็นยุทธศาสตร์นี้ของจังหวัดพิษณุโลกอีกด้วย เช่น การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมและระบบโลจิสติกส์ ซึ่งมี 4 โครงการที่สำคัญ คือ (1) การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมและระบบโลจิสติกส์ ที่มีโครงการรถไฟความเร็วสูง เส้นทางกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ ระยะที่ 1 กรุงเทพฯ-พิษณุโลก (2) โครงการขยายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 พิษณุโลก-หล่มสัก จาก 2 ช่องจราจรเป็น 4 ช่องจราจร แล้วเสร็จภายในปี 2558 (3) โครงการพัฒนาศูนย์บริการขนส่งผู้โดยสาร (Bus Terminal) และ (4) โครงการพัฒนาศูนย์กระจายสินค้า โดยมีการพัฒนาสถานีขนส่งแห่งที่ 2 ของจังหวัดพิษณุโลกเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ นอกจากนั้นแล้วภาคเอกชนยังได้กำหนดยุทธศาสตร์ของหอการค้ากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ที่ใช้เป็นยุทธศาสตร์ร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนากลุ่มจังหวัด อันได้แก่ การเป็นศูนย์กลางบริการทางการแพทย์ (Medical hub) สี่แยกอินโดจีน การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน โดยมีโครงการยกระดับสนามบินพิษณุโลกให้เป็นสนามบินนานาชาติ โครงการสร้างอุโมงค์เชื่อมพิษณุโลกและเพชรบูรณ์ โครงการยกระดับเศรษฐกิจพิเศษ แม่สอด จังหวัดตาก และโครงการยกระดับเขตเศรษฐกิจพิเศษ ด่านภูดู่ จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นต้น (รายงานการประชุมภูมิภาคครั้งที่ 1-7/2555 และครั้งที่ 1/2556 และยุทธศาสตร์หอการค้ากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1; เอกสารในการประชุมหอการค้าไทย วันที่ 23-24 มิถุนายน 2555 ณ โรงแรมรามาการ์เด้น กรุงเทพฯ)

ยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาจังหวัดพิษณุโลกและกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 เป็นส่วนหนึ่งที่นักลงทุนใช้พิจารณาตัดสินใจมาลงทุนในจังหวัดพิษณุโลก โดยนักลงทุนมีทั้งที่เป็นคนไทยและนักลงทุนต่างชาติ โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ธุรกิจที่ได้เกิดการขยายตัวอย่างมากในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ธุรกิจขายส่ง-ขายปลีก ห้างสรรพสินค้า ร้านสะดวก-ซื้อ ร้านค้าวัสดุก่อสร้างขนาดใหญ่ ร้านค้าเครื่องใช้และอุปกรณ์ตกแต่งภายในบ้านขนาดใหญ่ ธุรกิจอาหารสัตว์ และธุรกิจที่เกี่ยวกับการแปรรูปยางธรรมชาติเนื่องมาจากการขยายตัวของพื้นที่ปลูกยางพารา อีกทั้งยังมีความเคลื่อนไหวในธุรกิจด้านสุขภาพ โดยโรงพยาบาลกรุงเทพฯ เข้ามาซื้อกิจการของโรงพยาบาลรัตนเวช พิษณุโลก ธุรกิจด้านการคมนาคม คือ การเพิ่มขึ้นของสายการบินแอร์เอเชีย และธุรกิจเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ซึ่งธุรกิจเหล่านี้จะเป็นตัวชี้วัดถึงการเปลี่ยนแปลงของการลงทุนในภูมิภาคนี้ในอนาคต การเปลี่ยนแปลงการลงทุน การค้า และเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในจังหวัดพิษณุโลก นอกจากจะส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองพิษณุโลกแล้ว ยังได้ส่งผลกระทบต่อระดับราคาที่ดินของจังหวัดพิษณุโลก โดยทำให้ราคาที่ดินมีการปรับตัวสูงขึ้นอีกด้วย ซึ่งจะเป็นปัจจัยทางลบที่กระทบต่อการตัดสินใจลงทุนในจังหวัดพิษณุโลกต่อไป

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยนี้ ได้แก่ ผู้บริหารในจังหวัดทั้งภาครัฐและเอกชน สามารถนำผลของการศึกษานี้ไปใช้ในการทำความเข้าใจในภาพรวมด้านอุปทาน และปัจจัยด้านต่างๆ ที่กำหนดการลงทุนของผู้ประกอบการในจังหวัดพิษณุโลก อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ชุมชนและประชาคมของจังหวัดพิษณุโลก หรือบุคคลภายนอกที่มาลงทุนอยู่บ้างแล้วในจังหวัดนี้ได้มีส่วนร่วมในการผลิตผลงานการศึกษาแนวโน้มในการลงทุนและศักยภาพในการลงทุนในจังหวัดพิษณุโลกนี้ด้วย โดยบุคคลเหล่านี้จะสามารถเป็นผู้คาดการณ์ที่มีประสบการณ์ตรงสามารถให้ข้อมูลแนวโน้ม ตลอดจนให้ข้อมูลการสังเคราะห์เบื้องต้นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ศึกษาทางวิชาการในพื้นที่ได้อย่างใกล้เคียงความเป็นจริง มากกว่าการศึกษาที่เกิดจากการรวบรวมองค์ความรู้หรือข้อมูลจากฐานข้อมูลของนักวิจัยเพียงลำพัง นอกจากนั้นคณะวิจัยยังคาดหวังว่า ผลวิจัยนี้จะส่งผลระยะยาว ไปสู่การเพิ่มรายได้ (Income push) การเพิ่มกิจกรรม (Transaction push) และการเพิ่มปัจจัยดึงดูดการลงทุน (Factors pull) สู่การพัฒนาจังหวัดพิษณุโลก และการสร้างรายได้ให้กับประชาชนชาวพิษณุโลก สืบเนื่องจากการขยายตัวของการลงทุนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน อีกทั้งประชาชนจากจังหวัดอื่นสามารถนำไปเทียบเคียงปรับใช้กับการพัฒนาการลงทุนและสร้างงานให้กับชุมชนและสังคมในจังหวัดของตนได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยกำหนดการลงทุนของผู้ประกอบการในจังหวัดพิษณุโลก จากนักลงทุน หรือผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจการในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ทั้งผู้ประกอบการในพื้นที่ (Local existing entrepreneurs) และผู้ประกอบการจากนอกพื้นที่ที่เข้ามาดำเนินกิจกรรมการค้า การลงทุนในจังหวัด (External entrepreneurs) เพื่อหาแนวทางในการวางแผนการลงทุน

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการลงทุน ที่เกี่ยวข้องในภาคส่วนสำคัญของจังหวัดพิษณุโลก

3. เพื่อคาดการณ์แนวโน้มการค้าการลงทุนในอนาคตสำหรับจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดใกล้เคียงในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง และหาแนวทางในการวางแผนการลงทุน

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการดำเนินการศึกษาของคณะวิจัย มี 2 วิธีการ ดังนี้

(1) การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ทางด้านสถิติการค้าการลงทุนจากฐานข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลตัวเลขที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองทางเศรษฐมิติ (Econometric analysis) เพื่อคาดการณ์แนวโน้มการลงทุนในจังหวัดพิษณุโลก (*แต่มิได้แสดงในบทความวิจัยฉบับนี้*)

(2) การเก็บข้อมูลเชิงปฐมภูมิ (Primary data) คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการจัดประชุมและใช้วิธีสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Focus group) รายธุรกิจเบื้องต้น โดยได้นำแนวคิดการจดทะเบียนธุรกิจของสำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้า 16 สาขา มาดำเนินการคัดเลือกตัวอย่าง โดยพิจารณาการแบ่งระดับของการประกอบการตามนิยามของ SMEs (Small and Medium Enterprises) โดยพิจารณาจากทุนจดทะเบียน และ จำนวนแรงงาน ทั้งนี้ ได้มีการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการจากทั้งหมด 16 สาขาดังกล่าว ที่ดำเนินการลงทุนหรือประกอบการในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 127 ราย ครอบคลุมทุกประเภทธุรกิจทุกขนาด (scale) ของกิจการในพื้นที่ 9 อำเภอ ในจังหวัดพิษณุโลก หากแต่ในบทความฉบับนี้ ทางคณะผู้วิจัยขอนำเสนอผลการสัมภาษณ์เพียง 30 ราย จาก 7 ประเภทของธุรกิจ ที่ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างแท้จริง (In-depth Interview) โดยได้เข้าพบพูดคุยอย่างละเอียดกับผู้ประกอบการ หรือผู้จัดการหรือตัวแทนของเจ้าของกิจการที่รับมอบหมายให้มาให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยได้ (executives or representatives) ในช่วงเดือนมิถุนายน 2558-พฤษภาคม 2559 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือเลือกสอบถามผู้ประกอบการ ทั้งภายในและภายนอกที่เข้ามาลงทุนในจังหวัดพิษณุโลกที่มีความพร้อมในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างเปิดเผย ดังสรุปในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความถี่ แยกตามขนาดและชนิดของกิจการ ที่ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการการจดทะเบียนจำแนกตามวัตถุประสงค์ของธุรกิจ

	อุตสาหกรรมขนาดเล็ก	อุตสาหกรรมขนาดกลาง	อุตสาหกรรมขนาดใหญ่	รวม
ไฟฟ้า ก๊าซ อากาศ	1			1
การค้าปลีก-ส่ง	7	2	1	10
การโรงแรม-ท่องเที่ยว	2	4		6
อสังหาริมทรัพย์	1	2	1	4
วิชาชีพเฉพาะ	1			1
การศึกษา	2	1		3
สุขภาพ	3	1	1	5
รวม	**17**	**10**	**3**	**30**

ที่มา: ข้อมูลธุรกิจจดทะเบียนจังหวัดพิษณุโลก

การจดทะเบียนจำแนกตามวัตถุประสงค์ของธุรกิจ โดยแยกแยะขนาดตามข้อกำหนดของแต่ละกลุ่มธุรกิจดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการแยกขนาดตามกลุ่มธุรกิจ

กลุ่มธุรกิจ	มูลค่าสินทรัพย์ถาวร		
	กลุ่มธุรกิจขนาดเล็ก	กลุ่มธุรกิจขนาดกลาง	กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่
การผลิต	ไม่เกิน 50 ล้าน	เกิน 50-200 ล้านบาท	เกิน 200 ล้านบาท
การบริการ	ไม่เกิน 50 ล้าน	เกิน 50-200 ล้านบาท	เกิน 200 ล้านบาท
การค้าส่ง	ไม่เกิน 50 ล้าน	เกิน 50-100 ล้านบาท	เกิน 100 ล้านบาท
การค้าปลีก	ไม่เกิน 30 ล้าน	เกิน 30-60 ล้านบาท	เกิน 60 ล้านบาท

ที่มา: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า

แล้วนำผลการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์วิจัย โดยกระทำการหาคำตอบร่วมแบบวิธี Triangulation โดยการ:

1. หาข้อมูลจากนักธุรกิจที่ไปเก็บข้อมูลโดยแยกประเภทได้ชัดเจน
2. สังเกตการณ์ถึงปัญหาอุปสรรคในการลงทุนโดยผู้วิจัย

ผลการวิจัย

บทความวิจัยฉบับนี้ มิได้นำเสนอผลการศึกษาเชิงปริมาณด้านเศรษฐมิติ แต่นำเสนอเฉพาะผลการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative analysis) จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อหาตัวแปรร่วม และแนวความคิดแฝง จากผู้ประกอบการ โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

เหตุผลที่ผู้ประกอบการได้เลือกลงทุน หรือ ขยายกิจการเพิ่มเติมในจังหวัดพิษณุโลก

สามารถสรุปผลเชิงตัวแปรร่วม ได้ดังต่อไปนี้

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เล็งเห็นสอดคล้องกันว่า พิษณุโลกเป็นศูนย์กลางของภาคเหนือที่เชื่อมต่อแต่ละจังหวัดได้เป็นอย่างดี ทำให้มีโอกาสทางธุรกิจได้ไม่น้อยกว่าที่อื่นๆ ทั้งธุรกิจทางด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ รวมถึงการค้าวัสดุก่อสร้าง ห้างขายอุปกรณ์และเฟอร์นิเจอร์ตกแต่งบ้านและอาคาร ด้านที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว การโรงแรมและการบันเทิงเริงรมย์ต่างๆ เป็นต้น อีกทั้งพิษณุโลกเป็นทำเลที่สะดวกต่อการทำการค้าชายแดน สามารถเชื่อมต่อไปยังประเทศอื่นๆ เป็นทำเลที่มีอนาคต เป็นทำเลที่ตั้งที่สามารถเข้าถึงได้สะดวก (Accessibility) จึงเป็นเหตุให้โรงแรมต่างๆ สามารถอยู่ได้ เพราะมีนักท่องเที่ยวหรือคนทำธุระต่างๆ สามารถผ่านได้ แวะได้ นอนพักแรมได้

ผู้ประกอบการเองเป็นคนพิษณุโลกโดยกำเนิด รู้จักเส้นทางในพิษณุโลกดี และบ้างก็ทำธุรกิจอื่นอยู่ในพิษณุโลกอยู่บ้างแล้ว รู้สึกปลอดภัย มีคนให้คอยปรึกษาแนะนำ จึงกล้าที่จะเสี่ยงลงทุน หรือสะดวกใจที่จะขยายกิจการ หรือเริ่มกิจการอื่นๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับกิจการเดิม (เช่น ร้านทอง) และที่อาจจะฉีกแนวออกไปจากกิจการดั้งเดิมเลย แต่เนื่องจากมีฐานและมีเครือข่ายคอนเนกชั่นอยู่แต่ก่อนเก่าแล้ว จึงไม่ลำบากใดๆ เลยที่จะสานต่อหรือเริ่มธุรกิจผนวกเพิ่มดังกล่าว เช่น ร้านวัสดุก่อสร้างหันไปทำบ้านจัดสรร หรือร้านค้าข้าวค้าของกินของใช้ หันไปทำนวดและสปา หรือ ผู้รับซื้อพืชไร่หันไปทำไซโลหรือโรงแปรรูปสินค้าเกษตร หรือเจ้าของฟาร์มเกษตรต่างๆ หันไปแปรรูปเพื่อส่งออก หรือเจ้าของปั๊มน้ำมันจากเมืองหนึ่งไปเปิดปั๊มน้ำมันเพิ่มยังอีกฟากหนึ่งของเมือง เป็นต้น

ผู้ประกอบการเล็งเห็นว่า พิษณุโลกมีโอกาสเติบโต โดยพิจารณาจากประสบการณ์การทำธุรกิจที่ผ่านๆ มา เช่น การเปิดศูนย์กีฬาต่างๆ การเปิดโรงหล่อพระพุทธรูปเพิ่มเติมเพราะทำส่งขายไม่เคยทัน การเปิดร้านทองเพิ่มในย่านที่เกษตรกรได้แหล่งน้ำใหม่ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรพุ่งสูงขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน การเปิดร้านกาแฟสดเพิ่มจากรสนิยมในการใช้ชีวิต

แบบชาวเมืองใหญ่ การเปิดแหล่งติวกวดวิชาโดยดึงแฟรนไชส์คนดังจากกรุงเทพฯ มาให้ลูกค้าที่พิษณุโลก ไลฟ์สไตล์การทำงานนอกบ้านทำให้กล้าเปิดเนอสเซอรี่รับดูแลเด็กวัยเยาว์ ดูแลลูกๆ ของคนที่ต้องออกไปทำงาน และเสาปูนในวงการวัสดุก่อสร้าง เป็นต้น ทั้งหมดนี้กระตุ้นให้ผู้ประกอบการรู้สึกว่า อุปสงค์มีสูงพอที่ตนจะขายกิจการเพิ่ม หรือ ลงทุนใหม่เพิ่มได้โดยไม่ลำบากนัก

ผู้ประกอบการบางรายระบุว่า เป็นนโยบายจากทางบริษัท/สำนักงานใหญ่ในการที่จะต้องขยายธุรกิจไปยังเมืองอื่นๆ เช่น จากกรุงเทพฯ มายังหัวเมืองของโรงพยาบาล ร้านเฟอร์นิเจอร์ ธนาคาร ห้างแบบขนาดใหญ่ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเพิ่มรายได้และหรือเพื่อขยายกำลังผลิตหรือบริการ อันจะทำให้ต้นทุนต่อหน่วยลดลง หรือเพื่อเพิ่มอัตราการรับรู้แบรนด์ให้กับลูกค้าในจำนวนที่มากขึ้น เป็นต้น หรือใช้ขยายฐานการผลิต จากภาคใต้สู่ภาคเหนือ หรือจากเมืองหนึ่งไปเมืองอื่นๆ เช่น กิจการแปรรูปผลผลิตจากยางพารา อุตสาหกรรมเกษตร และเครื่องจักรทางการเกษตร เป็นต้น หรือใช้เป็นเมืองที่ผลิตป้อนวัตถุดิบ หรือกระจายสินค้าไปตามท้องที่ เพื่อตัดหรือลดปัญหาการที่สินค้ามีราคาสูงเกินจำเป็น โดยไม่ผ่านคนกลาง เป็นต้น หรือแม้กระทั่งการดึงกลุ่มลูกค้ากลุ่มหนึ่งจากธุรกิจหนึ่งไปใช้จ่ายในธุรกิจอื่นในเครือของตนที่ดำเนินการมาก่อนหน้านี้แล้วด้วยก็ได้เช่นกัน

พิษณุโลกมีระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมืองดี (Infrastructure) มีศูนย์ราชการ มีความปลอดภัยด้านสิ่งแวดล้อม (น้ำท่วมและดินถล่มน้อย) มีเศรษฐกิจดี มีมหาวิทยาลัย และมี modern trade เป็นคำตอบของผู้ประกอบการที่พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ โดยเฉพาะผู้ทำบ้านจัดสรรทั้งระดับปานกลางและระดับเพื่อผู้บริโภคที่มีรายได้สูง ทั้งนี้อาจเป็นได้ว่าการทำตลาดจะทำได้ไม่ลำบากนัก ลูกค้ามีกำลังซื้อ แรงงานระดับกึ่งฝีมือ หรือระดับมีฝีมือ มีการศึกษา จะหาง่ายขึ้นกว่าในอดีต มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอยู่มาก มีพืชผลทางการเกษตรเพื่อเป็นต้นทางวัตถุดิบในการแปรรูปอาหาร อีกทั้งการทำธุรกิจบางอย่างนั้นไม่ต้องใช้ทักษะในการบริหารนัก ไม่ยุ่งยาก จึงลงมือทำ เพราะอาศัยอยู่ในพิษณุโลกอยู่แล้ว เช่น คลับกีฬา กิจการทัวร์ เป็นต้น ทั้งหมดนี้ทำให้ผู้ประกอบการอยากที่จะลงทุนในพิษณุโลกมากขึ้น

ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการตัดสินใจลงทุนในจังหวัดพิษณุโลก ในเรื่องของแหล่งข้อมูลและการวางแผนการลงทุน หรือขยายกิจการ

ผู้ประกอบการได้ทำการศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ก่อนการลงทุน เช่น การเข้าร่วมอบรม สัมมนา ประชุมตามองค์กรต่างๆ เพื่อศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติม การทำ Market survey หรือแม้กระทั่ง R&D เช่น โรงพยาบาล และโครงการอสังหาริมทรัพย์ ห้างขายวัสดุอุปกรณ์ตกแต่งบ้าน และแม้กระทั่งอุตสาหกรรมเกษตร เป็นต้น ดังนั้น การจัดอบรมสัมมนาหน่วยงานหรือสถาบันที่รับทำวิจัยทางการตลาด ย่อมมีส่วนช่วยในการตัดสินใจลงทุนได้

ผู้ประกอบการรายใหญ่บางราย ลงทุนจัดให้มีที่ปรึกษาด้านการลงทุน โดยเฉพาะในแวดวงอสังหาริมทรัพย์ บางรายลงมือทำการหาผู้ประกอบการร่วม คือ ทำ joint venture ได้เข้าปรึกษากับทางธนาคาร โดยเฉพาะถ้าต้องกู้ยืมเงินมาลงทุน ไม่ว่าจะเป็นโครงการบ้านจัดสรร การขยายโรงแรมเก่าให้ใหญ่และใหม่ขึ้น เป็นต้น ผู้ประกอบการบางรายได้ปรึกษาอาจารย์มหาวิทยาลัย เข้าปรึกษาหาข้อมูลจากกรมวิชาการเกษตร ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค สำนักพัฒนาธุรกิจการค้า สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สภาอุตสาหกรรมจังหวัด เป็นต้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หน่วยงานและสถาบันของรัฐและแม้แต่ของเอกชนที่รวมตัวกันเอง มีส่วนช่วยในการตัดสินใจลงทุนของเอกชนเป็นอย่างมากทีเดียว

ผู้ประกอบการหลายราย ระบุว่า ค้นหาข้อมูลเบื้องต้นในการลงทุน จาก Internet ไม่ว่าจะเป็นกิจการสปอร์ตคลับ ร้านทอง บ้านจัดสรร สวนเกษตร บริษัททัวร์ เป็นต้น ดังนั้น การที่รัฐจัดให้มีการอำนวยความสะดวกในด้านการโทรคมนาคมสื่อสาร จึงเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินในทางธุรกิจเป็นสำคัญได้เช่นกัน

ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการตัดสินใจลงทุนในจังหวัดพิษณุโลก ในเรื่องของการอำนวยความสะดวกจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งของทางราชการและทางเอกชน

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ระบุว่า ในด้านการเดินทางนั้น พิษณุโลกสะดวกสามารถเดินทางไปได้รอบทิศ โดยเฉพาะเชื่อมต่อกับจังหวัดอื่นๆ ได้หลายเส้นทาง เป็นศูนย์กลางของหน่วยงานราชการ และศูนย์รวมของการเดินทาง แต่ข้อวิจารณ์

ได้แก่ การเดินทางยังไม่สะดวกตามตรอกซอกซอยย่อยที่ไม่ใช่ถนนหลัก ต้องมีการพัฒนาหรือจัดระเบียบเพิ่มเติม ถนนหลายสาย และโดยเฉพาะในช่วงค่ำเส้นทางค่อนข้างเปลี่ยว ไฟถนนมีน้อย ไม่ปลอดภัย ถนนบางตอนมีลาดยางบ้าง ลูกรังบ้างทำให้การขนส่งสินค้าเกษตรไม่สะดวกเท่าที่ควร

ส่วนทางด้านที่พักนั้นผู้ประกอบการส่วนใหญ่ ระบุว่า ที่พักในพิษณุโลกสะดวกสบาย มีที่พักหลากหลายราคา รองรับกลุ่มลูกค้าได้ทุกกลุ่มราคา ทำให้สะดวกต่อการเดินทาง ติดต่อลงทุน ค้าขาย และเหมาะที่ลูกค้าจะมาใช้บริการกับทางผู้ประกอบการ แต่ก็มีเสียงวิจารณ์บ้าง เช่น ที่พักบางแห่งยังไม่ได้มาตรฐาน เป็นต้น

ด้านอาหารการกิน ส่วนใหญ่พร้อมใจกันลงความเห็นว่า การหาอาหารรับประทานในพิษณุโลกในการมาติดต่อธุรกิจหรือเริ่มลงทุนนั้น สะดวก ไม่แพง พิษณุโลกมีความพร้อม แต่วัตถุดิบด้านอาหารยังต้องปรับปรุง คุณภาพอาหารบางแห่งร้านอาหารก็ยังไม่ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะที่อยู่ไกลตัวเมืองออกไป

ทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ผู้ประกอบการเห็นว่า การมีรถไฟฟ้าความเร็วสูง จะทำให้การพัฒนาเมืองมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น และควรปรับปรุงด้านการจราจรติดขัดให้เข้าถึงพื้นที่ โดยอาจมีการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเข้ามาช่วย (Public transport) อีกทั้งบางพื้นที่ระบบต่างๆ และการบริการของรัฐยังไม่ดีพอ เช่น ต้องขอขยายไฟฟ้าและน้ำประปาเอง ขั้นตอนการติดต่อราชการหรือการขออนุญาตต่างๆ ยังยุ่งยากและล่าช้า ก่อให้เกิดการติดสินบน ในขณะที่ข้อน่าชื่นชม คือ รัฐช่วยในเรื่องการออกบูธจัดแสดงสินค้าและช่วยด้านภาษีในเรื่องของภาษีการนำเข้า จึงอำนวยความสะดวกในการมาลงทุนที่พิษณุโลกเพื่อการส่งออกพอสมควร ผู้ประกอบส่วนใหญ่ เห็นว่า การเข้าสู่ AEC เป็นโอกาสในการขยายธุรกิจหรือการร่วมมือทางธุรกิจในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้วยกัน ทั้งทางด้านแรงงาน ภาษี การลงทุน เป็นต้น ธุรกิจใหญ่ๆ จะมีการร่วมลงทุน (joint venture) กับต่างชาติ และได้ปรับปรุงพัฒนาสินค้าและบริการของตนให้ดียิ่งขึ้น

การอภิปรายผล

1. ปัจจัยกระตุ้นการลงทุนในจังหวัดพิษณุโลก

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดที่เหมาะสมแก่การลงทุนโดยให้เหตุผลสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การลงทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวเนื่องกัน (cluster) จะช่วยลดความเสี่ยงในการเข้าสู่อุตสาหกรรมนั้น (Porter, 1998) และการมีธุรกิจที่เกี่ยวเนื่องกันอยู่ในละแวกใกล้เคียงกันนั้นจะทำให้ผู้ประกอบการสะดวกในการลงทุนทำธุรกิจ (Collits, 2000) นอกจากนั้น เมืองที่อยู่ใกล้ชายแดนที่มีโอกาสขายสินค้า และมีการไหลเวียนของสินค้าและแรงงาน (porosity of borders) จะมีการลงทุนมากกว่าเมืองชั้นในและเมืองที่ห่างไกลจากผู้คน และผู้ประกอบการมีแนวโน้มที่จะลงทุนมากในเมืองที่สามารถผนวกรวมกิจกรรมการผลิตและการขายสินค้าเข้าด้วยกัน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทักษะทางการค้าของชุมชนและนักธุรกิจที่อยู่ในละแวกเมืองดังกล่าว รวมไปถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง (Walther, 2014) ผลการศึกษาของทีมผู้วิจัยพบว่า ข้อมูลสอดคล้องกับงานวิจัยของจันทนี อรุณสุวรรณ (2550) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการลงทุนภาคเอกชนของประเทศไทยพิจารณาด้านโครงสร้างการลงทุนภาคเอกชน ผลการศึกษาพบว่าตัวแปรที่อธิบายการลงทุนภาคเอกชนได้ดี คือ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในขณะที่อัตราดอกเบี้ย และอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล ไม่มีนัยสำคัญในการอธิบายการลงทุน ซึ่งผลการศึกษาของคณะผู้วิจัยยังไปสอดคล้องกับการศึกษาของ Tan (2017) เกี่ยวกับกลยุทธ์การเข้าสู่ตลาดต่างประเทศ ของบริษัทข้ามชาติในประเทศจีน โดยใช้วิธีศึกษาแบบพหุกรณีศึกษา (multiple case studies) พบว่า บริษัทข้ามชาติในประเทศจีนนั้นจะเลือกลงทุนในตลาดต่างประเทศที่มีผู้ส่งวัตถุดิบราคาต่ำ (low cost suppliers) และการเคลื่อนไหวของกิจกรรมในห่วงโซ่แห่งกิจกรรมเสริมมูลค่าที่สูง (high value chain movement) เป็นหลัก

ผู้ประกอบการหลายราย ลงทุนเพิ่ม หรือขยายกลุ่มธุรกิจไปยังธุรกิจใหม่ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเดิม เนื่องจากมั่นใจในความกว้างขวางและเครือข่ายของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Caulkins and Peters (2002) ที่ว่า เครือข่ายทางสังคม (Social networks) ช่วยเสริมสร้างความไวในการมองเห็นโอกาสและพัฒนาโอกาส (recognition and development) และช่วยให้สั่งสมเก็บเกี่ยวประสบการณ์ผ่านทางทุนมนุษย์ (Venkataraman 1997; Ardichvili et al 2003; Westhead,

et al. 2004; กฤษฎา สังขมณี 2553) อีกทั้งการที่มีฐานเดิมอยู่แล้ว ทำให้ผู้ประกอบการสามารถลงทุนประกอบกิจการได้มากขึ้น (Dunn and Holtz-Eakin, 2000) ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับกิจกรรมสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐท้องถิ่น (local government activism) การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายข้อบังคับต่างๆ ในระดับประเทศ เพื่อเอื้อต่อการทำกิจกรรมในระดับท้องถิ่น (regulatory change at the national level) และการไหลเข้าของเงินทุนจากทั้งระดับโลก ระดับชาติ และระดับท้องที่เอง (the influx of global, national and local capital) ซึ่งก็ใกล้เคียงกับตัวอย่างงานวิจัยจาก 5 เมืองในประเทศจีน พบว่าการก่อตัวทางสังคมและการสั่งสมภูมิปัญญาในท้องถิ่นเองด้วย (social formation and local accumulation) (C. Ma and Cui, 2002) ส่งผลต่อการไหลเข้าของเงินลงทุนจากต่างประเทศสู่ประเทศจีน

อีกทั้งการเพิ่มขึ้นของความเต็มใจที่จะจ่ายของกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มใหม่ โดยเฉพาะการใช้จ่ายในสินทรัพย์ประเภทอสังหาริมทรัพย์ หรือการใช้จ่ายในการศึกษา ทำให้ผู้ประกอบการกล้าที่จะลงทุน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ความต้องการในสินค้าหรือบริการชนิดนั้นสูง (attractive levels of business demand) จะส่งเสริมให้ผู้ประกอบการลงทุนทำธุรกิจได้เช่นกัน (Carter et al. 2003) และย่านเมืองใหญ่ ที่มีประชากรหนาแน่นที่มีความหลากหลายในการบริโภค (Urban areas with high population density) จะดึงดูดผู้ประกอบการให้ลงทุนทำธุรกิจ (Verheul et al. 2001) นอกจากนี้ ธุรกิจจะได้ประโยชน์ทั้งในด้านต้นทุนที่ลดลงและความช่วยเหลือที่เพิ่มมากขึ้น หากมีธุรกิจที่เกี่ยวเนื่องกันอยู่ในละแวกใกล้เคียง (agglomeration economies by proximity to other firms) (Collits 2000) ซึ่งทั้งหมดนี้ สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การมีระบบการคมนาคมขนส่งและติดต่อสื่อสารที่ดี จะทำให้สำนักงานใหญ่ของบริษัทต้นสังกัดขยายการลงทุนมาตามหัวเมืองต่างจังหวัด เพื่อเพิ่มรายได้ และลดต้นทุนต่อหน่วยได้อีกด้วย

นอกจากนั้น จังหวัดพิษณุโลกสามารถดึงดูดผู้ประกอบการมาลงทุนในธุรกิจ เนื่องจากผู้ประกอบการสามารถได้ประโยชน์จากการมีอุตสาหกรรมและตลาดผู้บริโภคที่เกี่ยวเนื่องอยู่มากมาย (market proximity) และยังมีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอยู่พร้อมสรรพ (business infrastructure) จึงสะดวกและลดความเสี่ยงในการลงทุน (Verheul et al. 2001) และการมีศูนย์วิจัยและมหาวิทยาลัย (Research centres and universities) ส่งผลให้มีแรงงานมีฝีมือ (Skilled-labour) ให้เลือกจ้างงานได้มากกว่าเมืองอื่นๆ ทั้งยังสร้างโอกาสในการพัฒนากระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์ (access to innovation processes or products) ได้ง่ายขึ้นด้วย ทั้งยังเสริมสร้างโอกาสที่จะได้รับความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และแนวโน้มสำคัญต่างๆ ระหว่างกลุ่มธุรกิจด้วยกัน (cooperation, spill-over effects and a ‘signaling effect’) ได้อีกทางหนึ่งด้วย (Audretsch and Fritsch 2000)

การที่รัฐลดกฎระเบียบลง (reduced rules and procedural requirements) เช่น กฎระเบียบด้านเงินทุนกู้ยืม (financial assistance) การให้บริการด้านการปรึกษาแนะนำ (advisory services) การลดดอกเบี้ยเงินกู้ (interest rates) การเปลี่ยนแปลงกฎหมายบางข้อเพื่อให้สะดวกต่อการดำเนินธุรกิจมากขึ้น (deregulation) รวมทั้งการที่รัฐลดอัตราภาษีให้ผู้ประกอบการ (level of taxation) (Parker 2003a, 2003b) ก็ช่วยกระตุ้นให้มีการลงทุนเพิ่มขึ้นเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Ajide and Lawanson (2012) เกี่ยวกับภาวะการลงทุนภายในประเทศไนจีเรียนั้น พบว่า การลงทุนจากภาครัฐ (Public investment), ผลิตภัณฑ์มวลรวมที่แท้จริงภายในประเทศ (Real GDP), อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (real interest rate), อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ (Foreign exchange rate), การให้เงินกู้ยืมแก่ภาคเอกชน (credit to the private sector), เงื่อนไขการค้า (terms of trade), ภาระหนี้ภายนอก (external debts) และภาวะปฏิรูป (reforms dummy) เป็นตัวชี้วัดระยะยาวที่นำไปสู่การลงทุนภายในประเทศ (domestic private investment) ในขณะที่การลงทุนจากภาครัฐ (public investment), ผลิตภัณฑ์มวลรวมที่แท้จริงภายในประเทศ (Real GDP) และเงื่อนไขการค้า (terms of trade) เป็นตัวชี้วัดระยะสั้นที่นำไปสู่การลงทุนภายในประเทศไนจีเรีย การเปลี่ยนแปลงของกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎระเบียบการเงิน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกลงทุนของบริษัทข้ามชาติ จากการสำรวจปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลงทุนและการลดลงของการลงทุนในประเทศโปแลนด์ โดยการศึกษายอดลูกหนี้ค้างรับ (Receivables) แยกตามขนาดของสาขาและขนาดของธุรกิจ พบว่า การชำระหนี้ช้าส่งผลทำให้การลงทุนลดลง อีกทั้งพบว่าภาวะเศรษฐกิจมหภาคและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณลงทุนภายในประเทศอีกด้วย (Bialowolski and Bialowolska, 2013; กฤษฎา สังขมณี 2553)

การมีทรัพยากรที่ต้องใช้ในการผลิตหรือบริการ (availability of resources) (Audretsch and Fritsch 2000) จะส่งเสริมให้การลงทุนของผู้ประกอบการจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น ยิ่งถ้าพบว่ามีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าในประเทศดั้งเดิมของตน ทั้งนี้หมายรวมถึง ทั้งต้นทุนค่าแรงที่ถูกกว่า และการหาแหล่งวัตถุดิบได้สะดวกง่ายดาย (Keskpaik, 2006: 410) แล้วคนต่างชาติจะยิ่งอยากมาร่วมลงทุนประกอบการในท้องถิ่นในประเทศเรา อีกกรณีศึกษาของการเลือกทำเลที่ตั้งการลงทุนจากต่างประเทศ (Foreign Investment location) ในประเทศกัมพูชา ระหว่างปี ค.ศ.1995-2014 โดยใช้วิธี Panel co-integration approach พบว่า ขนาดของตลาด (Market site) และระดับพัฒนาการทางด้านการเงิน (financial development) ส่งผลกระทบทางด้านบวกต่อการเลือกลงทุนในประเทศกัมพูชา ส่วนการขาดเสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจมหภาค (Macroeconomic instability) และค่าครองชีพ (Cost of living) นั้น ได้ส่งผลกระทบทางด้านลบต่อการเลือกลงทุนในประเทศกัมพูชา อย่างไรก็ตามกลับพบว่า สถาบันที่ไม่แข็งแกร่ง (Poor institution) กลายเป็นตัวส่งอิทธิพลดึงดูดให้มีการลงทุนไหลเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งขัดแย้งกับสมมติฐานที่ได้ระบุไว้จากการทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัยดังกล่าว (Chhorn et al 2017)

ยิ่งไปกว่านั้นยังสอดคล้องกับ การศึกษาการลงทุนในประเทศอังกฤษของ Jones & Wren (2008) ที่พบว่า จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และ ระดับความรู้ของแรงงาน มีผลต่อการตัดสินใจลงทุนในพื้นที่ นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Cheng & Kwan (2000) ที่ศึกษาการลงทุนในประเทศจีนแล้วพบว่า ตลาดภูมิภาคที่มีขนาดใหญ่และมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี รวมไปถึงนโยบายภาครัฐที่สนับสนุนการลงทุน จะเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่จะทำให้การลงทุนในจีนเพิ่มขึ้น และยังสอดคล้องกับที่ Makabenta (2002) ได้ศึกษาการลงทุนในประเทศฟิลิปปินส์แล้วพบว่า ค่าจ้างแรงงานที่ต่ำ นโยบายการส่งเสริมการลงทุนจากภาครัฐ และโครงสร้างพื้นฐานที่ดีในประเทศนั้นเป็นปัจจัยหลักในการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

โดยสรุปจะเห็นว่า ผู้ที่จะมาลงทุนมักจะดูความพร้อมในทุกๆ ด้านของท้องที่เป็นหลัก โดยเอาความสะดวกสบายเป็นที่ตั้ง และต้นทุนค่าใช้จ่ายต้องไม่สูงมากนัก โดยเฉพาะต้นทุนต้องต่ำกว่าในประเทศแม่ของบริษัทของตนเป็นหลัก ผู้ประกอบที่มีการลงทุนขนาดใหญ่ ผู้ประกอบการในธุรกิจด้านการโรงแรม ผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์ และผู้ประกอบการด้านสถาบันการศึกษาเลือกลงทุนในจังหวัดพิษณุโลกด้วยเหตุผลของการได้เปรียบของสถานที่ตั้ง (Location Advantages) เป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความได้เปรียบทางที่ตั้งที่เชื่อมต่อกับประเทศอื่นๆ ใน AEC ที่ส่งเสริมโอกาสในการขยายตลาดและการลดต้นทุนด้านการขนส่งให้แก่ผู้ประกอบการได้

2. ปัญหาที่มีต่อผู้ประกอบการที่ลงทุนในจังหวัดพิษณุโลก

ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการค่อนข้างพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกที่จังหวัดพิษณุโลกมี ยกเว้นในบางรายที่ต้องการเพิ่มเติมนอกเหนือจากปกติของผู้อื่น เช่น ผู้ประกอบการหอพัก หรือผู้ประกอบโรงงานขนาดใหญ่ มักจะระบุถึงความไม่พร้อมของระบบสาธารณูปโภค (Infrastructure) ในจังหวัดพิษณุโลก ทำให้ทั้งผู้ประกอบการรายใหญ่ และรายย่อยเลือกตัดสินใจที่จะไม่ลงทุนในจังหวัดนี้ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการด้านการเกษตร ผู้ประกอบการด้านการศึกษา เช่น โรงเรียนเอกชน และผู้ประกอบการรายย่อย ต้องการคำแนะนำและเงินสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ในการดำเนินธุรกิจของตน ผู้ประกอบการด้านงานบริการและการท่องเที่ยว ต้องการการส่งเสริมด้านการศึกษาของแรงงานให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น เพื่อรองรับการเปิดประเทศ AEC ที่จะทำให้ทางแรงงานต่างชาติ และนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามายังพื้นที่มากขึ้น ผู้ประกอบรายใหญ่และรายย่อยในทุกกลุ่มอุตสาหกรรม ให้ความเห็นตรงกันเกี่ยวกับเรื่องระบบสาธารณูปโภคด้านการจราจร และการจัดการการขนส่งในจังหวัด ว่าต้องการให้มีการพัฒนาเส้นทาง พื้นผิวถนนรวมไปถึงป้ายสัญญาจราจรให้มีความชัดเจนมากกว่านี้

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการกระตุ้นการลงทุนในจังหวัดพิษณุโลก

หน่วยงานของรัฐส่วนท้องถิ่น ต้องร่วมมือกับแผนใหญ่ของทั้งภูมิภาค โดยทางเลือกหลักๆ ที่หน่วยงานของรัฐอาจช่วยกระตุ้นการลงทุนในจังหวัดพิษณุโลกได้บ้างไม่มากก็น้อย ได้แก่

- จัดให้มีสถาบันเพื่อความเป็นเลิศทางด้านการให้ข้อมูลเพื่อการลงทุนของเมือง (town's institute for best practice)

- จัดตั้งเครือข่ายเจ้าหน้าที่ที่จะรับผิดชอบพัฒนางานด้านการลงทุนในพิษณุโลกโดยเฉพาะ (development officer positions)

- จัดให้มีโครงการหรือโครงงานสร้างเสริมการลงทุนในจังหวัด

- สนับสนุนให้ประยุกต์ใช้ผลจากงานวิจัย มาใช้ในการพัฒนาการลงทุนในจังหวัดให้มากขึ้น

- จัดให้มีศูนย์ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการใหม่ประจำเมือง (Business Enterprise Centre) เพื่อช่วยในการก่อตั้งธุรกิจใหม่ จัดอบรม และจัดโครงการกระตุ้นให้นักเรียน และหรือนิสิตที่สำเร็จการศึกษาใหม่ กล้าที่จะเปิดธุรกิจเป็นของตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การเสริมบทบาททางการศึกษาจะช่วยสร้างเสริมค่านิยมและทัศนคติที่เป็นบวกต่อการประกอบกิจการ (Verheul et al. 2001; Davidsson and Henrekson 2002)

- สนับสนุนงบประมาณเพื่อการจัดอบรมวิชาการเพื่อส่งเสริมการลงทุนในจังหวัดต่อไป

- การสร้างเครือข่ายการเป็นผู้ประกอบการหรือผู้ลงทุนในจังหวัดให้เข้าหากัน โดยใช้ e-link

- กระตุ้นให้มีการจัดกิจกรรมและการรวมตัวระหว่างผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเดียวกัน หรือที่มีเครือข่ายเกี่ยวเนื่องกัน (supply-chain business owner network)

- จัดให้มีระบบสิ่งแวดล้อมในการลงทุนระดับสากล ไม่ว่าจะเป็นการฝึกทักษะอาชีพให้กับแรงงานฝีมือ การปรับทัศนคติให้แก่แรงงาน การลดภาระยุ่งยากทางด้านเอกสาร และการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ (reducing red tape) การจัดให้มีสภาวะสังคมธุรกิจท้องถิ่นที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน และการจัดให้มีแหล่งเงินเพื่อการลงทุนที่สะดวกแก่การเข้าถึง (the availability of venture capital) เป็นต้น

ตัวอย่างคำตอบจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการในจังหวัดพิษณุโลก (Triangulation of In-depth Interview Data)

จากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ผู้ประกอบการในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 30 รายนั้น สามารถสรุปผลการอ้างซ้ำของประเด็นที่มีความใกล้เคียงกัน ได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลงทุน		
ประเภท	**วลี**	**ความถี่**
การผลิต/การค้าปลีก-ค้าส่ง	จังหวัดพิษณุโลกกำลังขยายตัว จึงมีโอกาสในการทำธุรกิจมาก	7
อสังหาริมทรัพย์	จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคนี้	4
การค้าปลีก-ค้าส่ง	รู้จักคนในพื้นที่/มี connection	3
โรงแรม	เป็นคนในพื้นที่ที่เป็นเจ้าของที่ดินที่สามารถใช้ประกอบการได้	3
ปัญหาในการลงทุน		
ประเภท	**วลี**	**ความถี่**
ทุกประเภทธุรกิจ	ติดต่อกับหน่วยงานราชการ ไม่สะดวก	12
โรงแรม/โรงงาน	สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ไม่ได้ระดับมาตรฐาน ต้องมาทำเรื่องติดต่อขอขยายให้มากขึ้น	7
ทุกประเภทธุรกิจ	การดำเนินการขอสิ่งสนับสนุนการลงทุน ใช้ระยะเวลานาน	5

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการลงทุน		
ประเภท	**วลี**	**ความถี่**
ทุกประเภทธุรกิจ	ควรมีหน่วยงานรัฐบาลที่ดูแลผู้ลงทุนในพื้นที่อย่างจริงจัง	4
อสังหาริมทรัพย์/การโรงแรม	การกระจายข้อมูลข่าวสารทางการลงทุนให้แก่ผู้ประกอบการ	4

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา สังขมณี. 2553. **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจร่วมทุนของผู้ประกอบการธุรกิจที่ บริเวณชะอำ หัวหิน ปราณบุรี และสามร้อยยอด**. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

จันทนี อรุณสุวรรณ. 2550. **วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการลงทุนภาคเอกชนของประเทศไทย**. การค้นคว้าแบบอิสระบัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภคพร วัฒนดำรงค์ ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ และวราวุธ ฤกษ์วรารักษ์. 2559. **การศึกษาปัจจัยกำหนดการลงทุนของผู้ประกอบการจังหวัดพิษณุโลก**. **มหาวิทยาลัยนเรศวร**. ธันวาคม 2559. รายงานวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก.

Ardichvili, A., Cardozo, R., & Ray, S. 2003. A Theory of Entrepreneurial Opportunity Identification and Development. **Journal of Business Venturing**, 18(1): 105-123.

Audretsch, D. B., & Fritsch, M. 2000. Geography of Firm Births in Germany. **Regional Studies**, 28(4): 359-365.

Bialowolski, Piotr and Dorota Weziak-Bialowolska. 2013. **External Factors Affecting Investment Decisions of Companies**. Economics Discussion Papers, No 2013-44, Kiel Institute for the World Economy. Retrieved as of November 9, 2017, from http://www.economicsejournal.org/economics/discussionpapers/2013-44.

C. Ma, L. J., & Cui, G. 2002. Economic transition at the local level: Diverse forms of town development in China. **Post-Soviet Geography and Economics,** 43(2): 79-103.

Carter, N. M., Gartner, W. B., Shaver, K. G., & Gatewood, E. J. 2003. The Career Reasons of Nascent Entrepreneurs. **Journal of Business Venturing**, 18: 13-39.

Caulkins, D. D., & Peters, C. 2002. Grid-Group Analysis, Social Capital, and Entrepreneurship Among North American Ethnic Groups. **Cross-Cultural Research**, 36(1): 48-72.

Cheng L. K. & Kwan Y. K., 2000, 'What are the determinants of the location of foreign direct investment? The Chinese experience', **Journal of International Economics**, Vol. 51, pp. 379-400.

Chhorn, Theara; Jirakorn Sirisrisakulchai, Chukiat Chaiboonsri, Jianxu Liu. Online Published: February 13, 2017. Joint Determinants of Foreign Direct Investment (FDI) Inflow in Cambodia: A Panel Co-integration Approach**. Robustness in Econometrics,** Vol. 692, pp. 615-635.

Collits, P. 2000. "Small town decline and survival: trends, success factors and policy issues." **Future of Australia's Country Towns Conference at La Trobe University, Bendigo**, **Australia.** 2000. In academia.edu, Access as of 03 June 2017.

Davidsson, P. and Henrekson, M. 2002. Determinants of the prevalance of start-ups and high-growth firms. **Small Business Economics**, 19(2): 81-104.

Dunn, T., & Holtz-Eakin, D. 2000. Financial Capital, Human Capital, and the Transition to Self-Employment: Evidence from Intergenerational Links. **Journal of Labor Economics**, 18(2): 282-305.

Jones J. & Wren C. 2008. 'FDI location across British regions and inward investment policy', SERC Discussion paper, **Spatial Economics Research Centre**, Vol. 13.

Kazeem Bello Ajide & Olukemi Lawanson. 2012. "Modelling the Long Run Determinants of Domestic Private Investment in Nigeria" **Asian Social Science;** Vol. 8, No. 13; 2012. (pp. 139-152). Online Published: October 18, 2012 doi:10.5539/ ass.v8n13p.139.

Keskpaik, A. 2006. Manufacturing on the Estonian Islands: Trends and Prospects. **Journal of Small Business & Entrepreneurship**. Vol. 19, No. 4. pp. 409-418.

Makabenta M. P. 2002. 'FDI location and special economic zones in the Philippines', **Review of Urban & Regional Development Studies**, Vol. 14, No. 1, pp. 59-77.

Parker, S. C. 2003a. Does Tax Evasion Affect Occupational Choice? **Oxford Bulletin of Economics & Statistics**, 65(3): 379-394.

Parker, S. C. 2003b. Asymmetric Information, Occupational choice and Government policy. **The Economic Journal**, 113(490): 861-882.

Porter, Michael E. 1998. **Clusters and the new economics of competition**. (Vol. 76, No. 6, pp. 77-90). Boston: Harvard Business Review.

Tan, Kun. 2017. Generic Internationalization Strategies of Emerging Market Multinationals: The Case of Chinese Firms. **Advances in Economics and Business**. 5(2): 83-94.

Verheul, I., Wennekers, S., Audretsch, D., & Thurik, R. 2001. An Eclectic Theory of Entrepreneurship, **Tinbergen Institute Discussion Paper**. The Netherlands.

Walther, O. 2014. Border Markets: An Introduction. **Articulo-Journal of Urban Research** [Online], 10 | 2014, Online since 08 October 2014, connection on 02 June 2017. URL : http://articulo.revues.org/2532 ; DOI : 10.4000/articulo.2532.

Westhead, P., Ucbasaran, D., & Wright, M. 2004. **Experience and Cognition: Do Novice, Serial and Portfolio Entrepreneurs Differ?** Paper presented at the 13th Nordic Conference on Small Business Research (NCSB) 2004 Conference (May).

CMRU

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

GUIDELINE FOR DEVELOPMENT
OF THE PUBLIC LIBRARY ADMINISTRATION
SANPATONG DISTRICT CHIANG MAI PROVINCE

โชติดารา ใจหน้อย และถนอม ปาจา

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

8

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

GUIDELINE FOR DEVELOPMENT
OF THE PUBLIC LIBRARY ADMINISTRATION
SANPATONG DISTRICT CHIANG MAI PROVINCE

โชติดารา ใจหน้อย และถนอม ปาจา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการงานห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง พบว่า ยังขาด การบริหารที่เป็นระบบ บุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจในงานที่ปฏิบัติ อาคารและสถานที่คับแคบ เครื่องคอมพิวเตอร์มีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ใช้บริการ และบางส่วนชำรุดเสียหาย แนวทางการพัฒนาการบริหารของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตองนั้นคือ ให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์ที่ทันสมัย จัดสรรงบประมาณปรับปรุงซ่อมแซมอาคารสถานที่ ปรับภูมิทัศน์ ปรับปรุงห้องน้ำ ให้ได้มาตรฐาน สื่อเทคโนโลยี ให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้ จัดสื่อเทคโนโลยีให้เพียงพอและพร้อมต่อการใช้งาน จัดกิจกรรมให้น่าสนใจดึงดูดหน่วยงานต่างๆ และสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายให้สม่ำเสมอ

คำสำคัญ: การพัฒนาการบริหาร ห้องสมุดประชาชน

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the setting and the problem of The public library administration, San Pa Tong District, Chiang Mai Province, and 2) to study the guidelines for developing the public library administration, San Pa Tong District, Chiang Mai Province.The research findings showed that there was no systematic administration; staffs were lacked of knowledge and understanding in their job; the building and place were compacted; the number of computers were not enough for the users,

some were out-of-order, and the staff had no skills in using computers.The guidelines for developing the administration of public library San Pa Tong District.

Keywords: Guideline for derel opment, The publtclibrar

บทนำ

ห้องสมุดประชาชนเป็นองค์กรสารสนเทศที่จัดตั้งขึ้น เพื่อให้บริการสารสนเทศแก่ชุมชนโดยไม่จำกัดเพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา และระดับการศึกษาของผู้ใช้บริการโดยไม่หวังผลตอบแทน เพราะห้องสมุดประชาชนเกิดขึ้นจากการให้การสนับสนุนของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการบริจาคทรัพย์สินส่วนตัว การเสียภาษีให้แก่รัฐบาล หรือการสนับสนุนกิจกรรมแก่องค์กรที่ห้องสมุดสังกัด เพราะห้องสมุดประชาชนมีทั้งสังกัดภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจ เอกชน สมาคมและองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งทุกประเภทล้วนแต่เป็นองค์กรสารสนเทศ เพื่อการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตสำหรับประชาชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2545, หน้า 25) ห้องสมุดประชาชนมีหน้าที่ให้บริการความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชนและท้องถิ่น และได้ขยายขอบเขตการให้บริการไปยังประชาชนทั่วไป ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 25 ซึ่งระบุไว้ว่า รัฐบาลต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ทุกรูปแบบให้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2547, หน้า 1)

ห้องสมุดประชาชน ถือว่าเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ที่สำคัญและเป็นศูนย์รวม ที่จะสามารถพัฒนาประชาชนให้เป็นคนที่มีนิสัยรักการอ่าน มีความรู้กว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้าง สามารถรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ เพื่อจะเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตต่อไป ห้องสมุดจะต้องมีเอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีคุณภาพไว้ให้บริการแก่ประชาชน ตลอดจนมีการบริการที่สะดวก รวดเร็ว เพื่อให้โอกาสแก่ประชาชนได้เลือกศึกษาค้นคว้าตามความถนัด ความสามารถและความสนใจ โดยผู้ที่เข้ามาใช้บริการห้องสมุดจะต้องได้รับความรู้จากการค้นคว้าอย่างเต็มที่ อันจะเป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยและเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เกิดประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงบทบาทของห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น เป็นการเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการให้บริการที่ประชาชนจะได้เรียนรู้มากที่สุด 3 ประการ คือ 1) การเป็นแหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 2) การเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบและ 3) การเป็นศูนย์ข้อมูลชุมชน (ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย, 2545, หน้า 27-30) ผลจากการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบที่สาม ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2557, หน้า 73) และมีข้อเสนอแนะสำคัญเพื่อการพัฒนา คือควรพัฒนาการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านตามโครงการหนังสือบ้านอัจฉริยะ เช่น ดำเนินการสำรวจความต้องการ หนังสือวารสารอย่างน้อย 2 ปี ต่อครั้งและดำเนินการสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ตลอดจนพัฒนาบ้านหนังสืออัจฉริยะให้เอื้อต่อการใช้บริการ จากการศึกษาเอกสารแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา รายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ประจำปีการศึกษา 2557 ผลจากการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบที่สาม ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและผลการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) มีการบริหารจัดการ โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบายแผนงานโครงการและกิจกรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แต่ด้วยขีดกำจัด ได้รับจัดสรรงบประมาณ สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศค่อนข้างน้อย ด้วยงบประมาณมีจำกัด ในการบริหารจัดการของที่ชำรุดเสียหาย ผลที่ปรากฏจากแผนและผลการดำเนินงานตั้งแต่ปีงบประมาณ 2556-2558 บุคลากรดำเนินงานตามหน้าที่ ภายใต้งบประมาณที่จำกัด ขาดเครื่องมือเครื่องใช้ภายใน

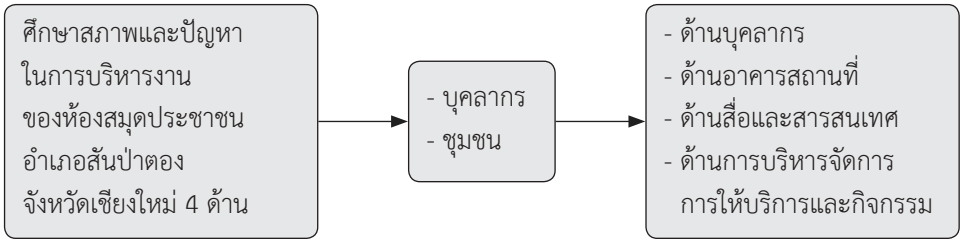
ห้องสมุดประชาชน ผลการดำเนินงานตามที่ปรากฏในเอกสารอ้างอิง พบสภาพปัจจุบันปัญหาที่ต้องการเร่งพัฒนาระบบงานบริการของห้องสมุดประชาชน คือ 1. ขาดบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการจัดระบบงานห้องสมุดประชาชน 2. การจัดเก็บระบบหนังสือไม่เอื้อต่อการสืบค้น 3. สื่อและวัสดุสารนิเทศไม่เป็นระบบ 4. ขาดสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย ระบบงานห้องสมุดในปัจจุบันใช้ระบบที่ทำด้วยมือ (Manual) บันทึกทุกอย่างลงในสมุดหรือแฟ้มเอกสาร ทำให้เกิดความล่าช้าในการทำงานและเกิดข้อผิดพลาดบ่อยครั้ง อีกทั้งยังมีความยุ่งยากในการสืบค้นข้อมูลอีกด้วย

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ใช้บริการและบุคลากรผู้เกี่ยวข้องเกิดความพึงพอใจ สามารถดำเนินงานการจัดบริการสื่อและสารสนเทศ ได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถและได้รับประสบการณ์ สามารถเข้าถึงและใช้บริการห้องสมุดได้จากทุกที่ผ่านช่องทางต่างๆ ไม่เน้นเฉพาะการบริการที่ต้องเดินทางมาห้องสมุด โดยใช้บริการผ่านเว็บไซต์ของห้องสมุด เพื่อตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของผู้ใช้บริการ นำไปสู่การพัฒนาตนเอง ชุมชน และเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และผู้เกี่ยวข้องนำไปพัฒนาประกอบการวางแผนการปฏิบัติงานห้องสมุดต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาในการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ประกอบด้วย ขั้นตอนดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัย (Research)

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาจัดทำกรอบแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จากคู่มือการปฏิบัติงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 3) ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ 4) ด้านการจัดการการให้บริการและกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสาร SAR, เอกสารบันทึกการประชุม, เอกสารแผนพัฒนาประจำปี กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้บริหารจำนวน 1 คน ข้าราชการครู จำนวน 1 คน ครู กศน.ตำบล จำนวน 1 คน บรรณารักษ์ จำนวน 1 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 1 คน นักศึกษา กศน. จำนวน 1 คน นายกเทศมนตรี จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน

1 คน สมาชิกห้องสมุด จำนวน 1 คน และประชาชนผู้ใช้บริการห้องสมุด จำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์และผู้วิจัยจัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

ระยะที่ 2 การพัฒนา (Development)

ขั้นตอนที่ 3 แสวงหาแนวทางในทางการพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสังเคราะห์ข้อมูลจากสัมภาษณ์ และหาแนวทางโดยการสนทนากลุ่ม จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้บริหาร 1 คน ข้าราชการครู จำนวน 1 คน ครู กศน.ตำบล จำนวน 1 คน บรรณารักษ์ จำนวน 1 คน และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 1 คน ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดประชาชน การรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีบันทึก แยกประเด็นที่สำคัญ ตามกรอบการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content annaiysis) สรุปบรรยาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสังเกต เป็นแบบที่ผู้วิจัยใช้บันทึกข้อสังเกตเรื่องราว เหตุการณ์เกี่ยวข้องระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

2. แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบคำถามหลัก (Key Questions) โดยสอบถามความคิดเห็น ผู้บริหาร ข้าราชการครู ครู กศน.ตำบล บรรณารักษ์ คณะกรรมการสถานศึกษา นักศึกษา กศน. นายกเทศมนตรี ผู้ใหญ่บ้านสมาชิกห้องสมุด ประชาชนผู้ใช้บริการห้องสมุด

ฉบับที่ 2 แบบคำถามเพื่อสนทนากลุ่มเจาะจง (Foccus Group Interview) โดยสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในด้านการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำมาประกอบเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพและปัญหาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านบุคลากร พบว่าห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีการประชุมวางแผน มอบหมายงานให้กับบุคลากรและบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรมสัมมนาเพื่อพัฒนาศักยภาพในด้านวิชาชีพและนำผลการพัฒนาไปเผยแพร่และนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนั้นได้วางแผนให้บุคลากรภายนอกเข้ามาสอน เพื่อให้บุคลากรได้มีการพัฒนาทั้งในด้านการเรียนและวิชาชีพ

2) ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม พบว่าห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการประชุมวางแผนการใช้อาคารสถานที่ภายนอกสถานศึกษา สำหรับใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการศึกษาหาความรู้ อาคารห้องสมุดประชาชนค่อนข้างคับแคบ บรรยากาศโดยรอบมีความร่มรื่น ห้องสมุดประชาชนอยู่ติดกับที่ว่าการอำเภอสันป่าตองและชุมชน บริเวณโดยรอบของห้องสมุดประชาชน ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ต่างๆ นอกจากนี้ได้มีการจัดทำโครงการทัศนศึกษา เพื่อนำนักศึกษาไปศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมจากห้องสมุดประชาชนภายนอกสถานศึกษา

3) ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่าห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการวางแผน และส่งเสริมให้บุคลากรใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ มีการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล โดยการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งเป็นตัวอย่างของการจัดการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ทำให้ครูและผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการสอน

ที่หลากหลาย ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย และร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาคอมพิวเตอร์ในชั่วโมงเรียน เพื่อให้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง รู้จักและเรียนรู้วิธีการใช้คอมพิวเตอร์ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต ได้จัดบริการทางอินเทอร์เน็ต และบริการยืม-คืนหนังสือ โดยใช้คอมพิวเตอร์และให้ห้องสมุดประชาชนมีระยะเวลาการเปิด-ปิด ที่เหมาะสม มีขั้นตอนการให้บริการที่ชัดเจน จัดรายการสืบค้นหนังสือ ข้อมูลบัตรรายการด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีเอกสารและสื่อในการแนะนำการให้บริการของห้องสมุดประชาชน

4) ด้านการจัดการการให้บริการและกิจกรรม พบว่าห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการให้บริการหนังสือและสื่อการเรียนรู้เชิงรุก โดยจัดทำโครงการพัฒนาห้องสมุด โครงการวันเด็กแห่งชาติ โครงการส่งเสริมการอ่านและโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่ เพื่อให้บริการหนังสือและสื่อการเรียนรู้เชิงรุกไปยังกลุ่มเป้าหมายนักศึกษาในสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปโดยนำหนังสือและกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไปบริการนอกสถานที่ที่ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการ

ผลการวิเคราะห์ปัญหาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 4 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านบุคลากร บุคลากรขาดการวางแผนด้านปฏิบัติงาน ขาดความกระตือรือร้น ในการปฏิบัติงาน ไม่พัฒนาตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการและผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ต้องการให้บุคลากรบริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการ

2) ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ของห้องสมุดประชาชน ไม่ได้รับการดูแลและปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้ศึกษาค้นคว้าหรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้

3) ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องคอมพิวเตอร์มีน้อย ไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน และที่มีอยู่บางส่วนก็ชำรุดเสียหาย บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้งานที่ถูกต้องสื่อเทคโนโลยีไม่มีความหลากหลาย ระบบสื่อสารหรือการส่งสัญญาณขัดข้องเป็นบางครั้ง ทำให้การทำงานหรือการเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง เครื่องคอมพิวเตอร์และโปรแกรมการใช้งานไม่ทันสมัย สัมภาษณ์ผู้ใช้บริการ 1 คน ต้องการให้ห้องสมุดจัดบริการทางอินเทอร์เน็ต และบริการยืม-คืนหนังสือโดยใช้คอมพิวเตอร์และให้ห้องสมุดประชาชน มีระยะเวลาการเปิด-ปิด ที่เหมาะสม มีขั้นตอนการให้บริการที่ชัดเจน จัดรายการสืบค้นหนังสือ ข้อมูลบัตรรายการด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีเอกสารและสื่อในการแนะนำการให้บริการของห้องสมุดประชาชน

4) ด้านการจัดการ การให้บริการและกิจกรรม หนังสือ วารสารและสื่อ มีปัญหาต่อการใช้บริการ ส่วนรูปแบบของการจัดกิจกรรมคือในการจัดกิจกรรมเชิงรับให้บริการกับกลุ่มเป้าหมายประชาชนในอำเภอสันป่าตอง โดยจัดทำโครงการจัดนิทรรศการวันสำคัญ การบริการมุมบริการหนังสือและสื่อการเรียนรู้ภายในห้องสมุด เช่น มุมหนังสือใหม่ มุมส่งเสริมการอ่าน มุมเด็ก มุมศิลปะ มุมแนะนำหนังสือใหม่ เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้ใช้บริการ มีน้อยครั้งและไม่ต่อเนื่องไม่มีบริการถ่ายเอกสารและให้จัดหาหนังสือสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการ

2. แนวทางในการแก้ปัญหาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 4 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านบุคลากร มีแนวทางการพัฒนาคือ จัดฝึกอบรม ส่งบุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้ เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและสนับสนุนงบประมาณค่าใช้จ่ายให้แก่บุคลากรที่เข้ารับการฝึกอบรมมีการสรรหาหรือจัดจ้างบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้านตามวุฒิที่ต้องการ จัดให้มีการสอนเสริมหลักสูตรโดยวิทยากรภายนอกเพิ่มเติมและสรรหางบประมาณเพิ่มเติมจากแหล่งทรัพยากรอื่น โดยไม่รองบประมาณจากรัฐเพียงอย่างเดียวส่งเสริมให้บุคลากรที่เข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา ได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้แก่บุคลากรอื่นๆ ในสถานศึกษา โดยผู้บริหารต้องสร้างบรรยากาศการยอมรับและการเคารพซึ่งกันและกัน สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เกิดขึ้นในสถานศึกษากระตุ้นบุคลากรให้ตื่นตัว เพื่อรับรู้สิ่งใหม่ๆ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ที่สำคัญผู้บริหารจะเป็นผู้นำทางวิชาการและให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองของบุคลากรสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรในสถานศึกษาในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นการกระตุ้น

2) ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีแนวทางการพัฒนาคือ จัดสรรงบประมาณสำหรับการปรับปรุง ซ่อมแซม และปรับสถานที่ให้เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลอย่างหลากหลาย รวมทั้งส่งเสริมให้มีการใช้ห้องสมุดประชาชนให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด ส่งเสริมให้มีการใช้ห้องสมุดในชุมชน กระตุ้นให้บรรณารักษ์เห็นความสำคัญของการจัดบรรยากาศในห้องสมุดประชาชนและสนับสนุนงบประมาณอย่างเหมาะสม ในกรณีที่มีห้องศูนย์การเรียนไม่เพียงพอหรือไม่ครบทุกสาระ ให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้จากห้องสมุดประชาชนที่สามารถใช้ประโยชน์ทดแทนได้มีการบันทึกการใช้ห้องสมุดประชาชนเพื่อประเมินความก้าวหน้าและการใช้ประโยชน์จากห้องสมุดประชาชนและควรมีการติดตาม ประเมินผลการใช้ห้องสมุดอย่างต่อเนื่อง

3) ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ มีแนวทางการพัฒนาคือจัดสรรและจัดหาสื่อเทคโนโลยีให้พอเพียงและมีความพร้อมในการใช้งานซ่อมบำรุง ปรับปรุงเครื่องคอมพิวเตอร์ให้ใช้งานได้และเป็นปัจจุบันอยู่เสมอจัดสรรงบประมาณในการซ่อมบำรุงให้เพียงพอและเหมาะสมจัดฝึกอบรมการใช้งานคอมพิวเตอร์แก่บุคลากรให้ใช้งานได้อย่างถูกต้อง เพื่อเพิ่มอายุการใช้งานหรือลดความเสียหายของเครื่องคอมพิวเตอร์ อันเนื่องมาจากการใช้งานผิดวิธีและในกรณีระบบสื่อสารหรือการส่งสัญญาณที่มีความขัดข้อง ให้ปรับเปลี่ยนเครือข่ายสื่อสารที่มีความทันสมัย รวดเร็ว และเชื่อถือได้

4) ด้านการจัดการการให้บริการและกิจกรรม มีแนวทางการพัฒนาคือการให้บริการหนังสือและสื่อการเรียนรู้เชิงรุก โดยจัดทำโครงการพัฒนาห้องสมุด โครงการวันเด็กแห่งชาติ โครงการรักการอ่านและโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อให้บริการหนังสือและสื่อการเรียนรู้ไปยังกลุ่มเป้าหมายนักศึกษาในสถานศึกษาและประชาชนทั่วไป โดยนำหนังสือและกิจกรรมให้บริการหนังสือและสื่อการเรียนรู้ไปยังกลุ่มเป้าหมายนักศึกษาในสถานศึกษาและประชาชนทั่วไป โดยนำหนังสือและกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไปบริการนอกสถานที่อย่างต่อเนื่อง

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาและการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีดังนี้

1) ด้านบุคลากรสถานศึกษาได้มีการวางแผนการใช้ห้องสมุดประชาชนด้านบุคลากรในสถานศึกษา โดยกำหนดนโยบายการพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2543, หน้า 32) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษาเพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัวเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนามีความรู้ความสามารถมีขวัญกำลังใจได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติมีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในสถานศึกษา มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพให้บุคลากรมีเสรีภาพในการคิดในการพัฒนาคุณภาพของงานการเพิ่มพูนความรู้ในงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจความต้องการของผู้ใช้บริการ และสอดคล้องกับ เทวิน ธรรมลังกา (2555, หน้า 57) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในด้านบุคลากรนั้น โรงเรียนได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนและมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาบุคลากร เพื่อการจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน

ปัญหาด้านบุคลากร พบว่าบุคลากรที่เข้ารับการอบรมสัมมนา นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาเผยแพร่ได้น้อย ขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน บุคลากรบางส่วนขาดการวางแผนด้านปฏิบัติงาน ขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ ศิริพร จิตอารีย์ (2549, หน้า 57) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สถานศึกษาขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดแหล่งเรียนรู้ นักเรียนไม่เห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ สาเหตุเพราะบุคลากรมีน้อย ไม่เพียงพอ ไม่เข้าใจการดำเนินงานและบุคลากรขาดความรู้

ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ผู้รับผิดชอบโครงการขาดการประสานงานกับชุมชนและเผยแพร่การใช้แหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ อรรถพล เชาวน์ประยูร (2551, หน้า 68) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอนุบาลเอกชนในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าบุคลากรในสถานศึกษาไม่ได้ดำเนินการจัดทำแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ตามหลักสูตรและแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้

2) ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม สถานศึกษาได้มีการประชุมวางแผน การใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2543, หน้า 4-5) กล่าวว่า การจัดแหล่งการเรียนรู้ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเป็นภาระงานที่ผู้บริหารจะต้องตระหนักถึงความสำคัญในการจัดบรรยากาศในโรงเรียนให้น่าอยู่ อยากเรียน ยั่วยุให้นักเรียนมาโรงเรียนด้วยความเต็มใจและพอใจ นักเรียนเกิดความรักและภูมิใจในโรงเรียน โรงเรียนจึงควรจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน และเอกพงษ์ อวดมูล (2553, หน้า 49) ได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ ใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และสอดคล้องกับ เทวิน ธรรมลังกา (2555 หน้า 12) ได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ใช้สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และใช้อาคารสถานที่ภายในโรงเรียนจัดการเรียนรู้

ปัญหาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม พบว่าห้องสมุดเสริมสาระการเรียนรู้ต่างๆ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีน้อยไม่หลากหลาย ห้องสมุดประชาชนที่มีอยู่นอกสถานศึกษา ไม่ได้รับการดูแล และปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้ศึกษาค้นคว้า หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ สอดคล้องกับ ศิริพร จิตอารีย์ (2549, หน้า 57) ได้ศึกษาการจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าอาคารสถานที่คับแคบและไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน สื่อมีไม่เพียงพอ และสอดคล้องกับ นฤมล จันทร์ตัะฝั้น (2554, หน้า 47) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนทุ่งกว๋าววิทยาคม จังหวัดลำปาง พบว่าสถานที่ขาดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง สถานที่ไม่เพียงพอ และไม่เอื้ออำนวยในการจัดการแหล่งเรียนรู้ และสอดคล้องกับ เทวิน ธรรมลังกา (2555, หน้า 57) ได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าอาคารสถานที่ในโรงเรียนเพียงพอในการจัดการเรียนรู้ อาคารสถานที่เก่าผุพัง ไม่พร้อมในการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ในชุมชนไม่ค่อยมี บางแห่งอยู่ไกล สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไม่มีความหลากหลาย

3) ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ สถานศึกษาได้มีการวางแผนและส่งเสริมให้บุคลากรใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ มีการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล โดยการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ทำให้ครูและนักศึกษาได้เรียนรู้วิธีการสอนที่หลากหลาย นักศึกษาไม่เกิดความเบื่อหน่ายและร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาคอมพิวเตอร์ ในชั่วโมงเรียน เพื่อให้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง รู้จักและเรียนรู้วิธีการใช้คอมพิวเตอร์และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ตได้ ทั้งสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2543, หน้า 23) กล่าวถึงการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาการเรียนรู้ที่สนองตามความต้องการของผู้เรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการดังนี้ โดยจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบมีการประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลจัดทำสารสนเทศและนำสารสนเทศไปใช้ในการตัดสินใจ ในด้านบทบาทของผู้บริหารในการนำสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการโดยจัดสรรทรัพยากรและจัดหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมทั้งสากลและท้องถิ่น ส่งเสริมให้มีการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยี พร้อมทั้งมีการติดตามประเมินผลและนำผลมาปรับปรุงพัฒนางานต่อไป สำหรับการสร้างเครือข่ายทรัพยากรนั้นโดยการจัดหาและพัฒนาทรัพยากรทั้งทางด้านบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีทางการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และจัดเครือข่ายการให้บริการและแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างสถานศึกษาและสถานศึกษากับชุมชน และกรมสามัญศึกษา (2543, หน้า 7) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ จัดระบบข่าวสารข้อมูลให้ทันสมัยเป็นปัจจุบัน บำรุงรักษา พัฒนาวัสดุอุปกรณ์ทุกชนิดให้อยู่ในสภาพดีใช้การได้เสมอสร้างสื่อการเรียนการสอน ในรูปแบบ

การวิจัยและพัฒนาพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้ยกระดับทันสมัยตลอดเวลาส่งเสริมการเรียนรู้ โดยการสืบค้นสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตอย่างทั่วถึงและกว้างขวาง และส่งเสริมการจัดการศึกษาทางไกลโดยผ่านดาวเทียม และวัชรากร ตระการไทย (2546, หน้า 37-38) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเทคโนโลยีและการสื่อสารว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อกระบวนการพัฒนาการศึกษา จึงมีความพยายามนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยพัฒนาการจัดการศึกษา เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การเทคโนโลยีการประชุมทางไกล คือ จัดให้ผู้สอนสามารถส่งสัญญาณสื่อสารกิจกรรมการเรียนการสอน ผ่านระบบโทรทัศน์และวิทยุจากสถานีแม่ที่ตั้งอยู่ห่างไกลไปยังผู้เรียนที่รอรับสัญญาณสื่อสารกิจกรรมอยู่ในสถานีลูกหลายๆ แห่งได้ หรือการใช้ดาวเทียมในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน การนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียน ทำให้ผู้เรียนตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาและไม่เบื่อหน่าย หรือการใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อเชื่อมโยงข้อมูล รับและส่งให้แก่สมาชิก และ เอกพงษ์ อวดมูล (2553, หน้า 49) ได้ศึกษาเรื่องการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าด้านการใช้สื่อเทคโนโลยี มีการส่งเสริมการพัฒนาเครื่องมือ และเทคโนโลยีที่เป็นแหล่งเรียนรู้ และ เทวิน ธรรมลังกา (2555, หน้า 57) ได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่พบว่า ผู้บริหารและครูส่วนมากได้นำสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จัดการเรียนรู้และได้รับการส่งเสริมพัฒนาเครื่องมือและเทคโนโลยีที่เป็นแหล่งเรียนรู้

ปัญหาด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่าเครื่องคอมพิวเตอร์มีน้อย ไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ใช้บริการ และที่มีอยู่บางส่วนก็ชำรุดเสียหาย บุคลากรบรรณารักษ์ขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้งานที่ถูกต้อง สื่อเทคโนโลยีไม่มีความหลากหลาย ระบบสื่อสาร หรือการส่งสัญญาณขัดข้องเป็นบางครั้ง ทำให้การทำงาน หรือการเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง เครื่องคอมพิวเตอร์และโปรแกรมการใช้งานไม่ทันสมัย สอดคล้องกับ เอกพงษ์ อวดมูล (2553, หน้า 49) ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาขาดแคลนพลังงานไฟฟ้า แบตเตอรี่ในการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี อีกทั้งขาดวัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย สื่อเทคโนโลยีภายนอกไม่มีหลากหลาย และ ศิริพร จิตอารีย์ (2549, หน้า 57) ได้ศึกษาการจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมีไม่เพียงพอข้อมูลจากสื่อไม่ทันสมัย ใช้สื่ออย่างไม่คุ้มค่า เสียหายบ่อยครั้ง เนื่องจากผู้ใช้ขาดความรู้ สื่อที่มีไม่ตรงกับความต้องการ และสอดคล้องกับ เทวิน ธรรมลังกา (2555, หน้า 57) ได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าด้านการเทคโนโลยีในการจัดการศึกษายังขาดการติดตามซ่อมแซมคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ บุคลากรมีน้อยและยังขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานขาดแคลนสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย สื่อภายนอกไม่หลากหลาย ขาดการประเมินการใช้แหล่งเรียนรู้ประเภทสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

4) ด้านการจัดการการให้บริการและกิจกรรมบรรณารักษ์ห้องสมุดมีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และจัดทำโครงการพัฒนาห้องสมุด มีการจัดทำสถิติ ข้อมูลต่างๆ ของห้องสมุด รวมทั้งตัวผู้บริหารสถานศึกษาก็จะต้องมีการควบคุม กำกับ ติดตามผลเกี่ยวกับงานห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ พวา พันธุ์เมฆา (2525, หน้า 61) กล่าวว่า งานต่างๆ ของห้องสมุดโรงเรียนจะเป็นไปอย่างเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการวางแผนนโยบายและกำหนดจุดมุ่งหมายการวางแผนการกำหนดวิธีปฏิบัติงานและควบคุมให้มีการปฏิบัติไปตามแผนที่วางไว้ รวมทั้งต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนจะบรรลุวัตถุประสงค์และบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องมีการนิเทศติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจากผู้บริหาร หรือผู้มีหน้าที่ด้านการนิเทศทุกระดับ ทั้งนี้เพราะการนิเทศติดตามผล มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการห้องสมุดได้รับคำแนะนำ ความช่วยเหลือและการสนับสนุน ได้รับทราบข้อบกพร่องแนวการปรับปรุงแก้ไข และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และ ปรียา วงศ์อนุตรโรจน์ (2536, หน้า 231) กล่าวว่า ห้องสมุดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนในสถานศึกษามาก เพราะเป็นศูนย์รวมของวิชาการทั้งปวง เป็นสถานที่ที่ครูใช้ศึกษาหาความรู้และค้นคว้าด้วยตนเอง ในการเตรียมบทเรียนเพื่อการเรียนการสอนและนอกจากการจัดบริการให้แก่คณะครูนักเรียนภายในโรงเรียนแล้ว จากการศึกษายังพบว่า ห้องสมุดประชาชนควรจัดให้มีบริการสำหรับชุมชน โดยอาจจัดทำแผ่นพับความรู้ต่างๆ การจัดทำป้ายนิเทศ โดยต้องมีการเปลี่ยนอย่างสม่ำเสมอ ทันต่อเหตุการณ์ บริการให้อ่านและให้ยืม

โดยเสรี รวมถึงการจัดนิทรรศการเหตุการณ์ที่กำลังอยู่ในความสนใจของชุมชน ฯลฯ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากงานห้องสมุดนั้นเป็นงานวิทยบริการที่จะมีส่วนช่วยสนับสนุน ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนสามารถมีโอกาสคงสภาพการเรียนรู้ได้ตามความสนใจของตนเองตลอดชีวิต ส่วนภารกิจของห้องสมุดนั้นก็คือ กิจกรรมที่บรรณารักษ์และคณะกรรมการห้องสมุดจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมการใช้ห้องสมุด ในฐานะที่ห้องสมุดเป็นแหล่งความรู้ที่สนับสนุนการเรียนการสอนทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตร

ปัญหาด้านการจัดการการให้บริการและกิจกรรม พบว่า กิจกรรมต่างๆ ที่ห้องสมุดควรจัดได้แก่ การจัดกิจกรรมรายเดือน เช่น การทายปัญหา การแสดงหุ่น ฯลฯ การจัดกิจกรรมรายสัปดาห์ เช่น การเล่านิทาน การเล่าเรื่องจากหนังสือ ฯลฯ และกิจกรรมรายวัน เช่น การรายงานข่าว ภาษาไทยวันละคำ ฯลฯ ยังมีน้อยมาก อย่างไรก็ตาม การที่กิจกรรมต่างๆ ของห้องสมุดจะดำเนินไปด้วยดีนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่องานห้องสมุดให้มาก คือคอยกระตุ้นคณะครูอย่างสม่ำเสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่างานด้านการจัดการการให้บริการและกิจกรรมคือหัวใจของห้องสมุด เพราะการดำเนินงานห้องสมุดทุกแห่งก็เพื่อจะให้บริการแก่ผู้ใช้มากที่สุดและให้ผู้ใช้ได้รับประโยชน์มากที่สุด ดังนั้นบรรณารักษ์ห้องสมุดสถานศึกษาจึงต้องจัดบริการในเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ โดยคำนึงถึงความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของผู้มาใช้บริการห้องสมุดเป็นสำคัญ

2. แนวทางในการแก้ปัญหาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 4 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านบุคลากร มีความสำคัญที่สุดที่จะต้องพัฒนาก่อนด้านอื่น ปัจจุบันบรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชนทุกแห่งของสถานศึกษา จะเลือกผู้ที่จบการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์ แต่ผู้ที่มีบทบาทในหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนนำเอาความรู้ความสามารถมาใช้ในการบริหารงานห้องสมุดประชาชนได้น้อย ไม่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน ไม่มีใจรักในงานที่ทำมากนัก ผลที่ออกมาเป็นไปอย่างช้าๆ ตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ไม่มีความริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ ให้ปรากฏ เมื่อต้องการให้บุคลากรมีคุณภาพ จะต้องอยู่ที่ตัวบรรณารักษ์เองว่า จะต้องมีจิตสำนึกรักในงานอาชีพของตนเอง มีการวางแผนการดำเนินงานให้ชัดเจน มีการสรุปผลการดำเนินงานตามจริง มีปัญหาอุปสรรคใด ให้นำไปแก้ไขต่อไป อย่ายอมแพ้กับปัญหาอุปสรรค เมื่อมีใจรักในอาชีพก็จะมีความสุขกับการทำงาน นำความรู้ที่ได้รับมาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต้องปฏิบัติงานตามแผนและแนวทางของนโยบายของสถานศึกษา เข้ารับการอบรมสัมมนาศึกษาหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ ต้องเป็นนักบริหารที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อผู้ใช้บริการ ให้ความสะดวก ยินดีบริการในทุกๆ ด้านในห้องสมุดประชาชน ต้องเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในกิจกรรมต่างๆ ที่จะนำมาเชื่อมโยงกับงานในห้องสมุด ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย ทำเรื่องง่ายให้เป็นเรื่องสนุกเพื่อดึงเอาเด็ก เยาวชน ประชาชน ที่รักการอ่าน เข้ามาใช้บริการเพิ่มมากยิ่งขึ้น จัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ให้ประชาชนได้รับความรู้เพิ่มยิ่งขึ้น ฯลฯ บุคคลที่ทำงานในห้องสมุดต้องมีความรัก ความสามัคคีกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันด้วยความเต็มใจ เมื่อบุคลากรมีความเข้าใจกัน แผนงานที่จะทำก็จะสำเร็จไปกว่าครึ่งหนึ่ง ถ้าบุคคลในองค์กรไม่เข้าใจกัน ความล้มเหลวก็จะตามมา

2) ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม จัดสรรงบประมาณสำหรับการปรับปรุง ซ่อมแซมและปรับสถานที่ให้ต่อการจัดการเรียนการเรียนรู้ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการใช้ห้องสมุดให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด ส่งเสริมให้มีการใช้ห้องสมุดในชุมชน กระตุ้นให้บรรณารักษ์เห็นความสำคัญของการจัดบรรยากาศในห้องสมุด และสนับสนุนงบประมาณอย่างเหมาะสม มีการบันทึกการใช้ห้องสมุด เพื่อประเมินความก้าวหน้าและการใช้ประโยชน์จากห้องสมุด และควรมีการติดตาม ประเมินผลการใช้ห้องสมุดอย่างต่อเนื่อง

3) ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรจัดสรรและจัดหาสื่อเทคโนโลยีให้พอเพียงและมีความพร้อมในการใช้งาน ซ่อมบำรุง ปรับปรุงเครื่องคอมพิวเตอร์ให้ใช้งานได้และเป็นปัจจุบันอยู่เสมอจัดสรรงบประมาณในการซ่อมบำรุงให้เพียงพอและเหมาะสมจัดฝึกอบรมการใช้งานคอมพิวเตอร์แก่บุคลากรให้ใช้งานได้อย่างถูกต้อง เพื่อเพิ่มอายุการใช้งานหรือลดความเสียหายของเครื่องคอมพิวเตอร์ อันเนื่องมาจากการใช้งานผิดวิธีและในกรณีระบบสื่อสารหรือการส่งสัญญาณที่มีความขัดข้องให้ปรับเปลี่ยนเครือข่ายสื่อสารที่มีความทันสมัย รวดเร็ว และเชื่อถือได้

4) ด้านการจัดการการให้บริการและกิจกรรม คือจัดมีการบริหารจัดการและการจัดการที่สะดวก รวดเร็ว โดยนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ ห้องสมุดมีการบันทึกข้อมูลหนังสือด้วยโปรแกรมบริการยืม-คืน ห้องสมุดให้บริการยืม-คืนด้วย

ระบบบาร์โค้ด สมาชิกยืมหนังสือด้วยเลขประจำตัวนักศึกษา ทำให้สะดวกและรวดเร็วในการใช้บริการจัดกิจกรรมเชิงรุกเพื่อการเข้าถึงผู้ใช้บริการและชุมชน โดยห้องสมุดจัดทำเว็บไซต์ เพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารงานบริการและกิจกรรมต่างๆ ของห้องสมุด จัดมุมหนังสือยืมอ่าน ชั่วโมงรักการอ่าน กิจกรรรมรักการอ่าน จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้กับชุมชน เช่น เชิญนักศึกษาในพื้นที่บริการเข้าร่วมกิจกรรมที่ห้องสมุดจัดขึ้น จัดมุมหนังสือสู้ประชาชน (ตามร้านค้าท่ารถ) บริจาคหนังสือให้ห้องสมุดน้อง จัดค่ายรักการอ่านสู่ชุมชน ประชาสัมพันธ์เชิญชวนใช้ห้องสมุด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) บุคลากรของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยในด้านเทคโนโลยี

2) บุคลากรของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ควรนำแผนไปปฏิบัติตามนโยบายของผู้บริหาร เพื่อการพัฒนาห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง ไปสู่เป้าหมาย พันธกิจ วิสัยทัศน์ ฯลฯ ที่พึงประสงค์

3) ผู้บริหาร ควรมีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง และนำผลมาวางแผนเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

2) ควรศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อการบริหารงานห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

3) ควรศึกษาแนวทางเรื่องการพัฒนาระบบงานห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดประชาชนของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2545. **ระเบียบกรมการศึกษานอกโรงเรียน ว่าด้วยเรื่องห้องสมุดประชาชน พ.ศ.2545**. กรุงเทพฯ: กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

กรมสามัญศึกษา. 2543. **แนวทางการบริหารงานคุณภาพการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. 2543. **คู่มือการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

_____. 2543. **การบริหารโรงเรียนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. 2545. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

เทวิน ธรรมลังกา. 2555. **การใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่**. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นฤมล จันทร์ต๊ะฝั้น. 2554. **การใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนทุ่งกว๋าววิทยาคม จังหวัดลำปาง**. การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปรียา วงศ์อุตรโรจน์. 2536. **จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล.** กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.

พวา พันธุ์เมฆา. 2525. **ห้องสมุดโรงเรียน ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์**. มหาวิทยาลัยศรีนครินวิโรฒ ประสานมิตร.

วัชรา ตระการไทย. 2546. **ความสำคัญของเทคโนโลยีและการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย. 2545. **รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยใช้ห้องสมุดประชาชน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รังสีการพิมพ์.

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย. 2545. **รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยใช้ห้องสมุดประชาชน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รังสีการพิมพ์.

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสันป่าตอง. 2557. **รายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ประจำปีการศึกษา 2557**. เชียงใหม่: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (เอกสารอัดสำเนา).

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสันป่าตอง. 2557. **แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ 2557**. เชียงใหม่: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (เอกสารอัดสำเนา).

ศิริพร จิตอารีย์. 2549. **การจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่**. การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2547. **เอกสารเสริมความรู้การจัดการศึกษานอกโรงเรียน** (องค์การมหาชน) กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รังสีการพิมพ์.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2557. **รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสามระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ. (เอกสารอัดสำเนา).

อรรถพล เชาวน์ประยูร. 2551. **แนวปฏิบัติในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอนุบาลเอกชนในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอกพงษ์ อวดมูล. 2553. **การใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ลักษณะผู้บริหารมืออาชีพตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36

THE TRAITS OF PROFESSIONAL ADMINISTRATORS AS THE ATTITUDE OF ADMINISTRATORS AND TEACHERS IN MUANG PHAYAO UNDER CONTROLLED BY THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 36

พงศธร โพธิแก้ว

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

9

ลักษณะผู้บริหารมืออาชีพตามทัศนะของผู้บริหาร และครูในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36

THE TRAITS OF PROFESSIONAL ADMINISTRATORS AS THE ATTITUDE OF ADMINISTRATORS AND TEACHERS IN MUANG PHAYAO UNDER CONTROLLED BY THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 36

พงศธร โพธิแก้ว
สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 ปีการศึกษา 2558 จำนวนทั้งหมด 274 คน เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามทัศนะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ค่า t-test และ F-test

ผลการวิจัยพบว่า

1. ลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร รองลงมา คือ ด้านบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา และด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 โดยการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

2.1 ผู้บริหารและครูที่มีเพศต่างกัน มีทัศนะต่อลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีทัศนะต่อลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีทัศนะต่อลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.4 ผู้บริหารและครูที่มีสถานภาพในการปฏิบัติงานต่างกัน มีทัศนะต่อลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่นๆ

3.1 ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา

1) ปัญหาด้านบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา พบว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารยังขาดคุณสมบัติที่เหมาะสม มีความถี่สูงสุด รองลงมา การประสานความสัมพันธ์กับชุมชนทำให้บุคลากรต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากเวลาทำงานปกติ และโรงเรียนส่วนใหญ่จะกระตือรือร้นในการจัดทำโครงการและดำเนินการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ อย่างมาก แต่เมื่อไม่ปรากฏผลสำเร็จรวดเร็วดังที่คาดหวัง ทำให้เกิดความท้อแท้ ตามลำดับ

2) ข้อเสนอแนะด้านบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารควรเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้อย่างทั่วถึง มีความถี่สูงสุด รองลงมา กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาและให้มีการกำหนดมาตรฐานงานของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ชัดเจน และสนับสนุนให้ครูปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด ตามลำดับ

3.2 ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร

1) ปัญหาด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารยังขาดความรู้ที่เหมาะสมกับวิชาชีพของตนเอง เนื่องจากผู้บริหารบางคนยังขาดวุฒิการศึกษาด้านการบริหารระดับปริญญาโท หรือสูงกว่า มีความถี่สูงสุด รองลงมา ผู้บริหารไม่ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและผู้บริหารขาดประสบการณ์ในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ตามลำดับ

2) ข้อเสนอแนะด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองในด้านการบริหารโดยศึกษาต่อระดับปริญญาโทหรือสูงกว่าสาขาการบริหารสถานศึกษา มีความถี่สูงสุด รองลงมาควรส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และควรศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานภายนอกเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานโรงเรียนของตน ตามลำดับ

3.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร

1) ปัญหาด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารมีความลำเอียงไม่ยุติธรรมในการปฏิบัติงานและพิจารณาความดีความชอบ มีความถี่สูงสุด รองลงมา ผู้บริหารไม่สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ และผู้บริหารไม่มีใจเปิดกว้างและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตามลำดับ

2) ข้อเสนอแนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารควรมีความยุติธรรมในการบริหารงาน มีความถี่สูงสุด รองลงมา ควรมีความกล้าในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาอย่างมั่นใจ และควรรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อเป็นส่วนประกอบในการตัดสินใจ ตามลำดับ

คำสำคัญ: ผู้บริหารมืออาชีพ ทัศนะ ผู้บริหารการศึกษา

Abstract

This study emphasized on studying, comparing, and investigating the problems and recommendation on the traits of professional administrators as the attitude of administrator and teachers in Muang Phayao district under controlled by The Secondary Education Service Area Office 36. The samples selected were

the administrators as well as teachers in the schools in Muang Phayao district under controlled by The Secondary Education Service Area Office 36 in the academic year of 2015. There were 274 samples. Tools in this research. It is a professional management questionnaire. As seen by administrators and teachers in Muang District, Phayao Province under the jurisdiction of the Office of Higher Education Region 36. The data analysis was done by the Statistical Package for the Social Science. The statistics employed were Frequencies, Percentage, Mean, Standard Deviation, T – Test, and F – Test.

The results were as following;

1. The traits of the professional administrators as the attitude of administrators and teachers in Muang Phayao district undercontrolled by The Secondary Education Service Area Office 36 district found that the overall opinions were at the highest level. When considering in each aspect revealed that the level of the opinions varied from the highest mean to the high mean as the personal characteristics of the administrators, the roles in educational administration and the traits of preofessional administrators, respectively.

2. The comparison of the traits of professional administrators as the attitude of administrator and teachers in Muang Phayao district undercontrolled by The Secondary Education Service Area Office 36 showed by assumption testing as :

2.1 The different gender of administrators and teachers had the overall opinions was differently significant at .05. As each aspect revealed that the traits of professional administrators had significantly different at .05.

2.2 The administrators and the teachers who had the different degree having the attitude towards the professional adminsitrators in overall and each acpect did not have any difference.

2.3 The diffrent working experiences among the administrators and teachers had no difference attitude in overall towards the traits of professional administrators. The attitude in each aspect revealed that the personal characteristics of administrators had the statistically significant difference at .01 and the traits of administrators had the difference significantly at .05.

2.4 The administrators and teachers With different working status. Have the attitude Professional management The overall and individual aspects are not different.

3. The problems and other recommendations were as follow;

3.1 The problems and recommendations on the roles of educational administration

1) The problems found that the school committees still lack of appropriate qualification, it needs to have more time from the usual working time in working with the relation and communities, and most of the schools are active in doing projects and changing as many things but when the project and change are failed as expectation, it causes giving up, respectively.

2) The highest frequency of recommendations was the administrators needs to publicize all information widely, they need to set the toles of the school administrators and set the standardized framework of the school committees clearly includingsupport the teachers to cooperate with the school committees closely, respectively

3.2 The problems and recommendations on the traits of administrators

1) The problems were the highest frequency of the administrators still lack of the knowledge in their professions since some of them do not have the degree in Master Degree of Administration or

more than that, the administrators do not support the communities to work in curriculum management, and they also alck of the systematic administrative experiences, respectively.

2) The recommendations with the highest frequency was the administrators should develop themselves in educational administration by furthering their studies, they should support the communitie in working with the curriculum management, and apply the way to administrate the schools with passing outside Quality Assurance to their own schools, respectively.

3.3 The problems and recommendations on the personal chracteristices of the administrators

1) The problems were with the highest frequency; the administrators are unfair on getting promotion, they cannot make decision and find the solution by themselves, they also was not open – minded and accept other opinions, respectively

2) The recommendations were with the highest frequency of the administrators have to be fair in administrating, they should be brave to make any decision and solve problems confidently including they have to listen to the other ideas to use in making judgment.

Keywords: Professional Administrators, Viewpoints, Education Administrations

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและมีความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และเชื่อว่าการศึกษาที่เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของประเทศสามารถสร้างสรรค์ความเจริญแก่สังคมไทย (พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ, 2547: 5)

จุดเน้นคุณภาพผู้เรียน จุดเปลี่ยนการปฏิรูปการศึกษาไทยมีจุดเน้น 3 เรื่อง คือ

1. การปรับปรุงหลักสูตรวิธีการสอนและวิธีการประเมินผล
2. การสอนภาษาอังกฤษเพื่อนำไปสู่ความเป็นสากล
3. ความเป็นพลเมือง และให้มีการนำเทคโนโลยีทางการศึกษาเข้ามาช่วยในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเป็นพิเศษ

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2551-2561) มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 4 เรื่องใหม่ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ครูยุคใหม่ สถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ใหม่ ระบบบริหารจัดการใหม่ มุ่งหวังพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข เป็นคุณภาพของเด็กไทยในอนาคต เป็นผู้ที่มีความสามารถ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ก้าวไกลสู่สากล และมีความเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ต้องอาศัยการดำเนินการพัฒนาในกระบวนการต่างๆ ที่เชื่อมโยงกันทั้งกระบวนการด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล จากการติดตามและการประเมินผลการใช้หลักสูตรพบว่ามีจุดอ่อนบางประการที่ต้องปรับปรุง เพื่อนำไปพัฒนาผู้เรียน ทั้งในด้านความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การกำหนดจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนครั้งนี้ จึงเป็นแนวทางการชี้แจงให้ครู ผู้บริหาร ตลอดจนผู้ปกครอง ประชาชน เกิดความเข้าใจและมีส่วนในการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน จุดเน้นที่กำหนดครั้งนี้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย เนื่องจากการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานครอบคลุมตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งผู้เรียนมีระดับพัฒนาการที่แตกต่างกัน และที่สำคัญที่สุดคือ ต้องขับเคลื่อนการเรียนรู้นั้นให้สอดคล้องต่อเนื่องกันตั้งแต่ระดับปฐมวัย ระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา เพื่อขับเคลื่อนการสร้างความเป็นพลเมืองที่มีความสามารถเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ (ชลอ เอี่ยมสอาด, 2554: 5-7)

สุพล วังสินธ์ (2545: 29) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งให้เกิดคุณภาพทั้งในด้านผลผลิต กระบวนการจัดการ และปัจจัยต่างๆ โดยมุ่งหวังให้การจัดการศึกษา พัฒนาทั้งระบบ (Whole School Approach: WSA) บุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เพราะต้องเป็นผู้นำและผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีความสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียน การสอน และการเรียนรู้ รวมทั้งประสานสัมพันธ์ ระดมและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเปรียบได้ว่าเป็นจอมทัพสำคัญที่จะนำพาองค์กรให้ก้าวไปในกระแสแห่งการปฏิรูปได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางบริบท (Context) หลากหลายส่วนนั้น น่าจะเปรียบได้กับ “ผู้บริหารมืออาชีพ” จึงจะเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่จะทำหน้าที่สำคัญให้ไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์โดยการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติที่แสดงให้เห็นศักยภาพคุณภาพ เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาแห่งนั้น

นอกจากนี้ การที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นมืออาชีพและเป็นผู้นำทางวิชาการ ซึ่งจำต้องมีสมรรถภาพทั้งความรู้ ทักษะ และมีคุณธรรมจริยธรรม ตลอดทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพจึงจะนำไปสู่ความสำเร็จอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547: 8)

ผู้บริหารมืออาชีพ สำหรับวงการการศึกษา มีการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวด 7 ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งโดยภาพรวมคำว่า มืออาชีพ จะมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นคนที่ยังชีพด้วยงาน
2. ต้องมีการศึกษาและอบรมให้มีความรู้ มีศาสตร์ มีหลักการ ทฤษฎี มีการวิจัยค้นคว้า จนรู้ชัดและรู้จริง และมีการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
3. ต้องนำศาสตร์ไปใช้ในการบริหาร มีการฝึกฝนอย่างจริงจังในอาชีพนั้นๆ จนเกิดความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์มากพอ
4. ต้องมีการรับรองมาตรฐานแห่งวิชาชีพ โดยมีการออกใบรับรอง
5. ต้องมีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ สำหรับยึดและถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด
6. มีองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพรับรอง

สำหรับทัศนะของ รุ่ง แก้วแดง (2545: 3) เราสามารถประเมินได้ว่า ผู้บริหารคนไหนเป็นมืออาชีพ ซึ่งเกณฑ์ในการวัดก็คือ วัดจากความสำเร็จของการปฏิบัติงาน และวัดจากความสามารถในกระบวนการบริหาร ผู้บริหารมืออาชีพ คือความหวังของการศึกษาไทย เป็นความหวังสำหรับเยาวชนผู้เป็นอนาคตของชาติ และสังคมไทยโดยรวม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นระบบการจัดแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาการปกครองที่จัดแบ่งโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจัดระบบและกระจายอำนาจการจัดการศึกษาในประเทศไทยให้ครอบคลุมมากขึ้น เดิมมีสำนักงานประจำแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ใช้ชื่อว่า “สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา...” (สพท.) และต่อมาได้มีการแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาออกเป็น 2 ระดับ คือ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยจัดแบ่งเขตพื้นที่การศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2, 2553: 2) อำเภอเมืองเป็นอำเภอหนึ่งในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 มีจำนวนครูรวมทั้งสิ้น จำนวน 264 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 17 คน

การบริหารโรงเรียนในปัจจุบันพบว่า มีปัญหาที่เกิดจากการบริหารที่ผิดพลาด ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ราชการ ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อองค์กร ราชการ ตัวบุคคล มีเรื่องราวร้องเรียนฟ้องร้องขอความเป็นธรรม สร้างความขัดแย้งในองค์กร ทำให้การปฏิบัติงานไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย บรรยากาศในองค์กรเสียไป (ไพศาล ตั้งสมบูรณ์, 2548: 15) ซึ่งที่ผ่านมาบางโรงเรียนได้ประสบปัญหาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาลักษณะความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 เพื่อเป็นข้อมูลเสนอแนะหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสรรหาและพัฒนาผู้บริหารทุกระดับให้มีลักษณะความเป็นมืออาชีพ ส่งผลให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ สามารถสร้างเยาวชน ประชาชน ให้เป็นบุคลากรที่ดี มีคุณภาพ ต่อชุมชน และสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36

2. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 จำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน

3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 ปีการศึกษา 2558 มีจำนวนทั้งหมด 274 คน แยกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 48 คน ครู จำนวน 226 คน ซึ่งผู้วิจัยศึกษาจากกลุ่มประชากรทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามทัศนะผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 มี 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามลักษณะผู้บริหารมืออาชีพตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 ปีการศึกษา 2558 ใน 3 ด้าน คือ

1. บทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา มี 10 มาตรฐาน
2. คุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร
3. คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ

วิธีการศึกษาผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อผู้อำนวยการโรงเรียน ในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36

2. ขอความร่วมมือจากโรงเรียน ในอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 เพื่อขออนุญาตให้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ในระหว่างเดือนสิงหาคม 2558–กันยายน 2558

3. เก็บรวบรวมเอกสารเพื่อนำเอกสารกลับมาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด ตรวจสอบความสมบูรณ์แต่ละฉบับ วิเคราะห์แบบสอบถามด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติและวิธีการวิเคราะห์ ข้อมูลดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปตารางและความเรียง

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครู โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และสถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐานโดยการเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่าง ที่จำแนกตามเพศและสถานภาพการปฏิบัติงานใช้การหาค่า t-test ส่วนวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน โดยใช้การหาค่า F-test

3. วิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครู โดยการแจกแจงความถี่ (Frequencies)

การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) โดยใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) ตามแนวทางของเบสต์ (Best, 1981: 204-208) ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง ทัศนะที่มีต่อลักษณะผู้บริหารมืออาชีพในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง ทัศนะที่มีต่อลักษณะผู้บริหารมืออาชีพในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง ทัศนะที่มีต่อลักษณะผู้บริหารมืออาชีพในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง ทัศนะที่มีต่อลักษณะผู้บริหารมืออาชีพในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง ทัศนะที่มีต่อลักษณะผู้บริหารมืออาชีพในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. ลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร รองลงมา คือด้านบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา และด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร ตามตารางดังต่อไปนี้

ลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครู	n = 274		
	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา	4.44	0.12	มาก
2. ด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร	4.39	0.26	มาก
3. ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร	4.69	0.12	มากที่สุด
รวม	**4.51**	**0.16**	**มากที่สุด**

2. การเปรียบเทียบลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 โดยการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

2.1 ผู้บริหารและครูที่มีเพศต่างกัน มีทัศนะต่อลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีทัศนะต่อลักษณะผู้บริหารมืออาชีพโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีทัศนะต่อลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.4 ผู้บริหารและครูที่มีสถานภาพในการปฏิบัติงานต่างกัน มีทัศนะต่อลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครู	สถานภาพในการปฏิบัติงาน				t	p
	ผู้บริหาร		ครู			
	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D		
1. ด้านบทบาทในการบริหารและการ จัดการศึกษา	4.44	0.11	4.44	0.13	1.16	.87
2. ด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร	4.45	0.25	4.37	0.26	1.83	.07
3. ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร	4.69	0.14	4.69	0.12	-2.03	.84
รวม	**4.52**	**0.08**	**4.51**	**0.09**	**.32**	**.59**

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่นๆ

3.1 ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา

1) ปัญหาด้านบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา พบว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารยังขาดคุณสมบัติที่เหมาะสม มีความถี่สูงสุด รองลงมา การประสานความสัมพันธ์กับชุมชนทำให้บุคลากรต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากเวลาทำงานปกติ และโรงเรียนส่วนใหญ่จะกระตือรือร้นในการจัดทำโครงการและดำเนินการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ อย่างมาก แต่เมื่อไม่ปรากฏผลสำเร็จรวดเร็วดังที่คาดหวัง ทำให้เกิดความท้อแท้ ตามลำดับ

2) ข้อเสนอแนะด้านบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารควรเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้อย่างทั่วถึง มีความถี่สูงสุด รองลงมา กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาและให้มีการกำหนดมาตรฐานงานของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ชัดเจน และสนับสนุนให้ครูปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด ตามลำดับ

3.2 ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร

1) ปัญหาด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารยังขาดความรู้ที่เหมาะสมกับวิชาชีพของตนเอง เนื่องจากผู้บริหารบางคนยังขาดวุฒิการศึกษาด้านการบริหารระดับปริญญาโท หรือสูงกว่า มีความถี่สูงสุด รองลงมา ผู้บริหารไม่ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และผู้บริหารขาดประสบการณ์ในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ตามลำดับ

2) ข้อเสนอแนะด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองในด้านการบริหารโดยศึกษาต่อระดับปริญญาโทหรือสูงกว่าสาขาการบริหารสถานศึกษา มีความถี่สูงสุด รองลงมา ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และควรศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานภายนอกเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานโรงเรียนของตน ตามลำดับ

3.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร

1) ปัญหาด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารมีความลำเอียงไม่ยุติธรรมในการปฏิบัติงานและพิจารณาความดีความชอบ มีความถี่สูงสุด รองลงมา ผู้บริหารไม่สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ และผู้บริหารไม่มีใจเปิดกว้างและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตามลำดับ

2) ข้อเสนอแนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารควรมีความยุติธรรมในการบริหารงาน มีความถี่สูงสุด รองลงมา ควรมีความกล้าในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาอย่างมั่นใจ และควรรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อเป็นส่วนประกอบในการตัดสินใจ ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36

จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยพบว่า ลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร รองลงมา คือด้านบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา และด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติภัช กนกธาดาสกุล (2546: 172) ที่ศึกษาลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า โดยรวมทุกด้านของผู้บริหารและครู มีทัศนะต่อสภาพความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ถวัลย์ หงษ์ไทย (2546: 119) ที่ศึกษาสภาพและความต้องการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า โดยรวมทุกด้านครูผู้สอนมีทัศนะต่อสภาพความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐชยารัตน์ ชูมีวศิน (2552: 110) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารกับการบริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยพบว่า โดยรวมทุกด้านผู้บริหารมีทัศนะต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารกับการบริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36

2.1 การเปรียบเทียบลักษณะผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารและครูที่มีเพศต่างกันในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศชายมีความคิดเห็นในทุกด้านมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเพศชายให้ความสำคัญกับลักษณะความเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล การวางแผนการทำงานมีทักษะในการบริหารพร้อมรับการประเมินอย่างครบวงจรมากกว่าเพศหญิง

2.2 การเปรียบเทียบลักษณะผู้บริหารมืออาชีพผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกันในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ถวัลย์ หงษ์ไทย (2546: 119) ที่ศึกษาสภาพและความต้องการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า การเปรียบเทียบสภาพความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิทางการศึกษาแตกต่างกัน ตามทัศนะของครูผู้สอน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2.3 การเปรียบเทียบลักษณะผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปรารภ หลงสมบุญ (2552: 82) ที่ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 พบว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีทัศนะต่อคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐชยารัตน์ ชูมีวศิน (2552: 93) ที่ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารกับการบริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า ประสบการณ์ของผู้บริหารมีทัศนะต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารกับการบริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ไม่แตกต่างกัน

2.4 การเปรียบเทียบลักษณะผู้บริหารมืออาชีพระหว่างผู้บริหารและครูในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติภัช กนกธาดาสกุล (2546: 172) ที่ศึกษาลักษณะผู้บริหารมืออาชีพตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่นๆ

3.1 ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา

1) ปัญหาด้านบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา พบว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารยังคงขาดคุณสมบัติที่เหมาะสม รองลงมา การสานความสัมพันธ์กับชุมชน ทำให้บุคลากรต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้นจากเวลาทำงานปกติ และโรงเรียนส่วนใหญ่จะเร่งรีบในการจัดทำโครงการและดำเนินการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ อย่างมาก เมื่อไม่ปรากฏผลสำเร็จดังที่คาดหวัง จึงทำให้เกิดความท้อแท้

2) ข้อเสนอแนะด้านบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารควรเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้อย่างทั่วถึง รองลงมา กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาและให้มีการกำหนดมาตรฐานงานของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ชัดเจน และสนับสนุนให้ครูปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด

3.2 ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร

1) ปัญหาด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารยังขาดความรู้ที่เหมาะสมกับวิชาชีพของตนเอง เนื่องจากผู้บริหารบางคนยังขาดวุฒิการศึกษาด้านการบริหารระดับปริญญาโท หรือสูงกว่า รองลงมา ผู้บริหารไม่ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและยังขาดประสบการณ์ในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ

2) ข้อเสนอแนะด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองในด้านการบริหารศึกษาต่อระดับปริญญาโทหรือสูงกว่าในสาขาการบริหารสถานศึกษา รองลงมา ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และควรศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานเพื่อนำมาประยุกต์ใช้บริหารงานโรงเรียนของตน

3.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร

1) ปัญหาด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารมีความลำเอียงไม่ยุติธรรมในการปฏิบัติงานและพิจารณาความดีความชอบ รองลงมา ผู้บริหารไม่สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และผู้บริหารไม่เปิดใจรับรู้และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

2) ข้อเสนอแนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารควรมีความยุติธรรมในการบริหารงาน รองลงมา ควรมีความกล้าที่จะตัดสินใจและแก้ไขปัญหาอย่างมั่นใจ และควรรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อเป็นส่วนประกอบในการตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะ

ผลของการวิจัยเป็นแนวทางในการสรรหาและพัฒนาบุคลากรด้านการบริหารการศึกษา อันเป็นแนวทางสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ส่งผลให้เกิดการสร้างเยาวชน ประชาชน ที่ดีและมีคุณภาพ พร้อมที่จะสร้างสรรค์พัฒนาชุมชน และ สังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติภัช กนกธาดาสกุล. 2546. **การศึกษาลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์. นครราชสีมา: สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

ชลอ เอี่ยมสอาด. 2554. **การปฏิรูปการศึกษาในรอบที่สอง**. เดลินิวส์. (1 ตุลาคม 2554): 7-9.

ณัฐชยารัตน์ ชูมีวศิน. 2552. **คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารที่สัมพันธ์กับการบริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ถวัลย์ หงษ์ไทย. 2546. **การศึกษาสภาพและความต้องการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

ปรารภ หลงสมบุญ. 2552. **คุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ. 2547. **แผนการศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: เดอะบุคส์.

ไพศาล ตั้งสมบูรณ์. 2548. **การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร**. สาระนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รุ่ง แก้วแดง. 2545. **ปฏิวัติการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.

สุพล วังสินธ์. 2545. **ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ในยุคปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547. **สมรรถนะผู้บริหาร**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2. 2553. **ระเบียบสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงราย เขต 2 ว่าด้วยการบริหารกลุ่มเครือข่ายการศึกษา พ.ศ.2553**. เชียงราย: (เอกสารอัดสำเนา).

John W. Best. 1981. **Research in Education**, 4th (ed.). New Jersey : Prentice – Hall Inc.

ความคิดเห็นของครูและนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์ มาตรฐานสากลในโรงเรียนเอกชนคาทอลิก

THE STUDY ON THE PERCEPTIONS OF STUDENTS AND TEACHERS TOWARDS THE WORLD CLASS STANDARDS CRITERIA IN THE CATHOLIC SCHOOLS

พีระนันท์ นัมคณิสรณ์

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

10

ความคิดเห็นของครูและนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์ มาตรฐานสากลในโรงเรียนเอกชนคาทอลิก

THE STUDY ON THE PERCEPTIONS OF STUDENTS AND TEACHERS TOWARDS THE WORLD CLASS STANDARDS CRITERIA IN THE CATHOLIC SCHOOLS

พีระนันท์ นัมคณิสรณ์
ภาควิชาภาวะผู้นำทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

บทคัดย่อ

การศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสากลในโรงเรียนเอกชนคาทอลิก มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนมาตรฐานสากลในโรงเรียนเอกชนคาทอลิก 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสากลในโรงเรียนเอกชนคาทอลิก และ 3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสากลในโรงเรียนเอกชนคาทอลิก

ในการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยใช้การศึกษาเชิงสำรวจเป็นบุคลากรในกลุ่มโรงเรียนเอกชนคาทอลิก ได้แก่ กลุ่มครูผู้สอน จำนวน 590 คน และกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 746 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามชนิดมาตรประมาณค่า 4 ระดับ

ผลการศึกษาพบว่าในภาพรวม ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อภาพรวมของการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 3.04 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมและด้านการมีส่วนร่วมในปัญหาของโลกอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.92, 2.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.60 และ 0.80 ตามลำดับ การศึกษาฉบับนี้ ช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนคาทอลิก ได้ทราบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ตามเกณฑ์มาตรฐานสากลในแต่ละด้านว่าอยู่ในระดับใด และอาจจะใช้ข้อมูลดังกล่าวในการยกระดับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในกลุ่มให้เทียบเท่ามาตรฐานสากลต่อไป

คำสำคัญ: การรับรู้ การศึกษามาตรฐานสากล การศึกษาคาทอลิก

Abstract

This study concentrates on the perceptions of students and teachers in the studying and working in various Catholic schools. The purposes of this study are

1. To study the perceptions of teachers towards the world class standard criteria in various Catholic schools
2. To study the perceptions of students towards the world class standard criteria in various Catholic schools
3. To compare the results of the above two perceptions

The study was carried out with 590 teachers and 746 students. The study indicated that the overall perceptions of teachers and students towards the world class standard criteria is at the mean of 2.82 while the value of standard deviation is at 0.50. When considered in each aspect, the perceptions of teachers and students towards the awareness of globalization seem to rank the highest mean with the value of 3.04 while the standard deviation is at 0.63. The next two highest aspects are cultural engagement and global awareness obtaining the means of 2.92 and 2.91 with the values of standard deviations of 0.60 and 0.80 respectively. The results of this study will inform the administrators of the catholic school on what standards they should improve in line with the world class standards.

Keywords: Perception, World Class Standards, Catholic Education

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายที่จะยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่โรงเรียน ให้มีมาตรฐานสากลทั้งนี้เพื่อเตรียมเยาวชนของชาติให้มีความพร้อม และความสามารถในการใช้ชีวิตในสังคมที่มีแนวโน้มที่จะพัฒนาเป็นสังคมเชิงภูมิภาค เป็นสังคมที่เชื่อมโยงทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมถึงกันหมด เป็นสังคมที่มีความสลับซับซ้อนที่ยึดโยงทั้งทางด้านวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การสื่อสาร การคมนาคม (De Wit, 2002) ที่ส่งผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อการใช้ชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในอนาคต ในส่วนพระศาสนจักรคาทอลิกแห่งประเทศไทย เห็นความสำคัญกับบทบาทในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศนี้ ซึ่งปัจจุบันมีโรงเรียนภายใต้การกำกับดูแลกว่า 300 โรงเรียน และมีนักเรียนที่ต้องเอาใจใส่ดูแลในโรงเรียนนี้กว่า 400,000 คน กระจายในทุกภาคของประเทศ เห็นพ้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ที่จะต้องยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคาทอลิกสู่คุณภาพมาตรฐานสากล (ปรีชา เมธาวัสรภาคย์, 2556) ซึ่งนโยบายยกระดับคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการสู่มาตรฐานสากล ของกระทรวงศึกษาธิการ มีเป้าหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทั้งคนดีและคนเก่งที่สามารถใช้ชีวิตของตนเองอย่างมีคุณค่า และความสุขบนพื้นฐานของความเป็นคนไทย ภายใต้บริบทสังคมโลกใหม่ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพและความสามารถในระดับสูงด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการสื่อสาร เพื่อการพึ่งพาตนเองและเพื่อสมรรถนะในการแข่งขันต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

การที่โรงเรียนสามารถยกระดับการศึกษาสู่สภาพดังกล่าว ครูและนักเรียนจำเป็นจะต้องรับรู้ถึง องค์ประกอบของคุณภาพมาตรฐานสากลว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง เพื่อครูและนักเรียนจะได้สามารถสร้างกระบวนการตีความหรือแปลความหมายของเกณฑ์มาตรฐานสากล ที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล (โสพวรรณ อินทสิทธิ์, 2539) ซึ่งมีผลต่อการเสริมสร้างต่อเจตคติ อารมณ์ และแนวโน้มของพฤติกรรมของบุคคล (ชวนพิศ ทองทวี, 2536) และเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพของประเทศชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนมาตรฐานสากลในโรงเรียนเอกชนคาทอลิก
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสากลในโรงเรียนเอกชนคาทอลิก
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสากลในโรงเรียนเอกชนคาทอลิก

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. จัดทำแบบสำรวจ บนกรอบของการพัฒนาผู้เรียนตามเกณฑ์มาตรฐานสากล จากแผนการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ (พ.ศ.2558-2564) ที่มุ่งมั่นที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันบนเวทีโลก รวมทั้งเอกสารสี P21, The Partnerships for 21st Century Learning, และเอกสาร 21st Century Skills: How can you prepare students for the new Global Economy ของ OECD.
3. นำแบบสำรวจ ให้ผู้อำนวยการงานวิจัยเพื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญและคณะพิจารณาเพื่อนำไปใช้
4. ประสานงานกับทีมงานของงาน การวิจัยเพื่อการศึกษามหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ในการแจกแบบสำรวจไปยังโรงเรียนเอกชนในเครือคาทอลิก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเชิงสำรวจเป็นบุคลากรในโรงเรียน ดังนี้

1. กลุ่มครูผู้สอน จำนวน 590 คน
2. กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 746 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามให้ตอบด้วยตนเองจำนวน 1 ชุด สำหรับประเด็นคำถามหลักเกี่ยวกับ

- ด้านความรู้สากล
- ด้านทักษะสากล
- ด้านการมีส่วนร่วมในปัญหาของโลก
- ด้านความรู้ด้านวัฒนธรรมสากล
- ทักษะด้านวัฒนธรรม

- ด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม
- ความรู้ด้านการเชื่อมโยงทางโลกาภิวัตน์
- ทักษะด้านการเชื่อมโยงทางโลกาภิวัตน์
- ด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การทดสอบที (t-test) สำหรับกรณีที่มี 2 กลุ่ม และการทดสอบเอฟ (F-test) สำหรับกรณีที่มีมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป วิเคราะห์ในส่วนของการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากลว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานสากล จำแนกตามภาพรวมของแต่ละด้าน

ความรู้	ครู (n=590)		นักเรียน (n=746)		รวม (n=1,336)	
	Mean	S.D	Mean	S.D	Mean	S.D
ด้านความรู้สากล	2.80	0.56	2.87	0.55	2.84	0.55
ด้านทักษะสากล	2.72	0.60	2.86	0.61	2.80	0.61
ด้านการมีส่วนร่วมในปัญหาของโลก	2.83	0.67	2.98	0.88	2.91	0.80
ทักษะด้านวัฒนธรรม	2.74	0.53	2.82	0.54	2.78	0.54
ด้านความรู้ด้านวัฒนธรรมสากล	2.73	0.57	2.82	0.60	2.78	0.59
ด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม	2.89	0.58	2.95	0.62	2.92	0.60
ความรู้ด้านการเชื่อมโยงทางโลกาภิวัตน์	2.69	0.59	2.81	0.70	2.76	0.66
ทักษะด้านการเชื่อมโยงทางโลกาภิวัตน์	2.67	0.58	2.76	0.65	2.72	0.63
ด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์	2.98	0.60	3.08	0.66	3.04	0.63
รวม	**2.77**	**0.48**	**2.87**	**0.51**	**2.82**	**0.50**

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า ในภาพรวมความคิดเห็นของครูและนักเรียน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 3.04 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมและด้านการมีส่วนร่วมในปัญหาของโลก มีค่าเฉลี่ย 2.92, 2.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.60 และ 0.80 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาตามประเภทผู้ตอบแบบสอบถาม ครูมีความคิดเห็นต่อ การประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล มีค่าเฉลี่ย 2.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48 โดยครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การรับรู้ด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 2.98 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.60 รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ย 2.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58 และสำหรับความคิดเห็นด้านการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลของครูน้อยที่สุดคือ ด้านทักษะการเชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ มีค่าเฉลี่ย 2.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58

สำหรับนักเรียนมีความคิดเห็นต่อ การประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.87 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 โดยนักเรียนส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 3.08 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.66 รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในปัญหาของโลก มีค่าเฉลี่ย 2.98 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.88 และด้านทักษะการเชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 2.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลระหว่างครูและนักเรียน

ความรู้	ครู (n=590)		นักเรียน (n=746)		ค่าสถิติ
	Mean	S.D	Mean	S.D	t
1. ด้านความรู้สากล	2.80	0.56	2.87	0.55	0.585
2. ด้านทักษะสากล	2.72	0.59	2.86	0.61	0.276
3. ด้านการมีส่วนร่วมในปัญหาของโลก	2.83	0.67	2.98	0.88	0.677
4. ทักษะด้านวัฒนธรรม	2.74	0.53	2.82	0.54	0.876
5. ด้านความรู้ด้านวัฒนธรรมสากล	2.73	0.57	2.82	0.60	0.481
6. ด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม	2.89	0.57	2.95	0.62	0.038**
7. ความรู้ด้านการเชื่อมโยงทางโลกาภิวัตน์	2.69	0.59	2.81	0.70	0.000***
8. ทักษะด้านการเชื่อมโยงทางโลกาภิวัตน์	2.67	0.58	2.76	0.65	0.027**
9. ด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์	2.98	0.60	3.08	0.66	0.001***
รวม	**2.77**	**0.51**	**2.86**	**0.48**	**0.239**

หมายเหตุ: *p value<0.10> **p value <0.05 ***p value<0.01

ตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า โดยรวมทั้ง 9 ด้าน ของครูและนักเรียน พบว่า มีความคิดเห็นต่อการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นต่อการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม ความรู้ด้านการเชื่อมโยงทางโลกาภิวัตน์ ด้านทักษะเชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ ด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์

ด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม นักเรียน ($\bar{X}$ = 2.95) มีความคิดเห็นต่อการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลมากกว่าครู ($\bar{X}$ = 2.89) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ความรู้ด้านการเชื่อมโยงทางโลกาภิวัตน์ ($\bar{X}$ = 2.81) มีความคิดเห็นต่อการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลมากกว่าครู ($\bar{X}$ = 2.69) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ทักษะด้านการเชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ ($\bar{X}$ = 2.76) มีความคิดเห็นต่อการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลมากกว่าครู ($\bar{X}$ = 2.67) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์ ($\bar{X}$ = 3.08) มีความคิดเห็นต่อการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลมากกว่าครู ($\bar{X}$ = 2.98) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

การอภิปรายผล

การศึกษาการรับรู้ของครูและนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน ตามมาตรฐานสากลในโรงเรียนคาทอลิก จุดประสงค์หลักก็เพื่อ

1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ตามมาตรฐานสากลในโรงเรียนเอกชนคาทอลิก

2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอน ตามเกณฑ์มาตรฐานสากลในโรงเรียนเอกชนคาทอลิก

3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ตามเกณฑ์มาตรฐานสากลในโรงเรียนเอกชนคาทอลิก

ผลการศึกษา พบว่า

1) ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน ตามเกณฑ์มาตรฐานสากลในโรงเรียนคาทอลิกครั้งนี้ โดยภาพรวมของการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนคาทอลิก พบว่า ในแต่ละด้าน ตามความคิดเห็นของครูและนักเรียน ภาพรวมการรับรู้อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การรับรู้ ด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์ มีการรับรู้มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 3.04 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมและด้านการมีส่วนร่วมในปัญหาของโลก มีค่าเฉลี่ย 2.92, 2.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.60 และ 0.80 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาประเภทผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 3.04 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมและด้านการมีส่วนร่วมในปัญหาของโลก มีค่าเฉลี่ย 2.92, 2.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.60, และ 0.80 ตามลำดับ

2) สำหรับนักเรียนมีความคิดเห็นต่อ การประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนคาทอลิก ตามมาตรฐานสากล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2.87 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 ซึ่งนักเรียนมีความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.98 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.88 และด้านทักษะการเชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 2.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยรวม ทั้ง 9 ด้าน พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นการประเมินการจัดการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม ความรู้ด้านการเชื่อมโยงทางโลกาภิวัตน์ ด้านทักษะการเชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ และด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์ ซึ่งแต่ละด้าน มีค่าเฉลี่ยดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม ($\bar{X}$ = 2.95) มีความคิดเห็นการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลมากกว่าครู ($\bar{X}$ = 2.89) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ความรู้ด้านเชื่อมโยงทางโลกาภิวัตน์ นักเรียน ($\bar{X}$ = 2.81) มีความคิดเห็นการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลมากกว่าครู ($\bar{X}$ = 2.69) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ทักษะด้านการเชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ นักเรียน ($\bar{X}$ = 2.76) มีความคิดเห็นการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลมากกว่าครู ($\bar{X}$ = 2.67) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์ นักเรียน ($\bar{X}$ = 3.08) มีการรับรู้การประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลมากกว่าครู ($\bar{X}$ = 2.98) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสากลระหว่างโรงเรียนในเครือคาทอลิก

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสากลระหว่างโรงเรียนในเอกชนคาทอลิก พบว่า โดยรวม ทั้ง 9 ด้าน คณะคาทอลิกมีการรับรู้ การประเมินการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมาตรฐานสากลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คณะคาทอลิกมีความคิดเห็นการประเมินต่อการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสากลแตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยรวม 9 ด้าน พบว่า คณะนักบวชมีการรับรู้ การประเมินการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมาตรฐานสากลมากกว่าครู ($\overline{X}$ = 2.91) ดีกว่ากลุ่มมิสซัง ($\overline{X}$ = 2.82) และกลุ่มฆราวาส ($\overline{X}$ = 2.82)

กล่าวโดยสรุป ในภาพรวมของความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนคาทอลิก ตามเกณฑ์มาตรฐานสากล พบว่า กลุ่มโรงเรียนคาทอลิก อยู่ในระดับมาก และเมื่อนำมาเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูและนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนคาทอลิก ตามมาตรฐานสากลทั้ง 9 ด้าน พบว่าไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การรับรู้ด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม ความรู้ด้านการเชื่อมโยงทางโลกาภิวัตน์ ด้านทักษะการเชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ ด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์ ค่าเฉลี่ยของนักเรียนสูงกว่าครู ตามลำดับดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม ($\overline{X}$ = 2.95) มีความคิดเห็นการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลมากกว่าครู ($\overline{X}$ = 2.89) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ความรู้ด้านการเชื่อมโยงทางโลกาภิวัตน์ นักเรียน ($\overline{X}$ = 2.81) มีความคิดเห็นต่อการประเมินการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสากลมากกว่าครู ($\overline{X}$ = 2.69) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ทักษะด้านการเชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ นักเรียน ($\overline{X}$ = 2.76) มีความคิดเห็นต่อการประเมินการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสากลมากกว่าครู ($\overline{X}$ = 2.67) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ด้านการมีส่วนร่วมในโลกาภิวัตน์ นักเรียน ($\overline{X}$ = 3.08) มีความคิดเห็นต่อการประเมินการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสากลมากกว่าครู ($\overline{X}$ = 2.98) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากการเปรียบเทียบดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า โรงเรียนในกลุ่มคาทอลิกยังขาดการเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน และบรรยากาศภายในโรงเรียนที่ส่งเสริมให้ครูเห็นความสำคัญของความแตกต่างด้านวัฒนธรรม ในขณะที่นักเรียนมีความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวที่สูงกว่า แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนในกลุ่มคาทอลิก ยังขาดการเน้นการเรียนการสอนแบบเชื่อมโยง ระหว่างความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมกับกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้การประเมินในด้านดังกล่าวของครูต่ำกว่าของนักเรียนสะท้อนให้เห็นว่า ครูมิได้นำการเรียนการสอนแบบเชื่อมโยงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนมากเท่าที่ควร ในขณะที่นักเรียนมีความตื่นตัวในเรื่องดังกล่าวมากกว่า

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยฉบับนี้พบว่า กลุ่มโรงเรียนคาทอลิกไม่ว่าจะเป็นกลุ่มมิสซัง กลุ่มฆราวาส และกลุ่มนักบวช มีภาพรวมในการจัดการศึกษาตามมาตรฐานสากล อยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างกันมาก แต่กลุ่มโรงเรียนนักบวช มีค่าเฉลี่ยในการประเมินสูงกว่าทั้งของโรงเรียนกลุ่มมิสซัง และกลุ่มฆราวาส สะท้อนให้เห็นว่า โรงเรียนในกลุ่มนักบวชมีการตื่นตัวในการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานสากลที่สูงกว่า ทั้งของกลุ่มมิสซัง และกลุ่มฆราวาส

ผลการศึกษาดังกล่าว สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนและบรรยากาศภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล เพราะความคิดเห็นของทั้งครูและนักเรียนดังกล่าวมีผลต่อการจัดการศึกษามาตรฐานสากล ซึ่งนักวิชาการตะวันตก เห็นว่าการศึกษามาตรฐานสากลนี้จะต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเห็นถึง ความสัมพันธ์ของความหลากหลายด้านวัฒนธรรม (Kobus, 1992) สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้ต่างวัฒนธรรมอย่างมีความสุข (Kniep, 1986) มีความรู้ความสามารถในการสื่อสารภาษาสากลและความคิดเชิงวิเคราะห์ (Dede, 2010) เห็นความงดงามของความแตกต่าง (Gardner, 2010) เห็นความสำคัญของการประสานสัมพันธ์ มีการมองปัญหาแบบการเชื่อมโยง (Werner, 1996) ในขณะที่ Calder และ Smith (1993) เน้นให้ผู้เรียนมีความใส่ใจในด้านข่าวสารข้อมูลต่างประเทศ ด้วยความเข้าใจว่าระบบเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และวัฒนธรรม มีส่วนเกี่ยวข้องระหว่างกันทั่วโลก รวมทั้งจะต้องมีความตระหนักในสิ่งแวดล้อมและรู้ว่าการกระทำของตนเองมีผลกระทบดังกล่าว (Merryfield, 1992) ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าท้าทายของผู้บริหารโรงเรียนที่จำเป็นจะต้องพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (Biddle, 2002) การศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานสากลในโรงเรียนคาทอลิก ในการจัดการเรียน

การสอนจึงมีความสำคัญต่อการที่โรงเรียนจะได้รับรู้ว่ามีด้านใดบ้างที่ควรปรับปรุง และนำไปพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเสริมสร้างทัศนคติและอารมณ์ รวมถึงการเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการอภิปรายผลดังกล่าวผู้วิจัยขอเสนอแนะผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกให้เห็นความสำคัญของการรับรู้ของครูและนักเรียน ที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการเรียนรู้และพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์และทัศนคติที่เหมาะสมต่อการพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิก ควรให้ความสำคัญต่อคุณลักษณะของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล เพื่อนำมาใช้ในการปรับแนวทางการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมโลก

2. ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิก ควรให้การอบรมครูของตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในบริบทของสังคมโลก รวมถึงผลกระทบของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและสังคม

3. ครูโรงเรียนในเครือคาทอลิก ควรมีความสามารถในการสอนเชิงวิเคราะห์และสามารถชี้ให้ความเชื่อมโยงในปัจจัยดังกล่าวที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน

4. โรงเรียนคาทอลิก ควรปรับสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ให้นักเรียนได้ซึมซับความเป็นสากลและยอมรับความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและภาษาของชาติอื่น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักบริหารงานมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2553. **แนวทางดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล World–Class Standard School Instruction Guidelines**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2553.

ชวนพิศ ทองทวี. 2536. “เอกสารประกอบการเรียนวิชาศึกษา 122”. **จิตวิทยาการศึกษา**. มหาสารคาม: วิทยาลัยครูมหาสารคาม.

ปรีชา เมธาวัสรภาคย์. 2556. ***ภาพลักษณ์ด้านคุณค่าของโรงเรียนอัสสัมชัญระยอง***. สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

โสพวรรณ อินทสิทธิ์. 2539. **พัฒนาการด้านการรับรู้มิติต่างๆ ของเด็กอายุ 4-8 ปีจากสิ่งเร้าที่มีหลายมิติ**. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (เอกสารอัดสำเนา).

Biddle, S. 2002. **Internationalization: Rhetoric or of Reality**. New York: American Council of Learned sociality.

Calder, M., and Smith, R. 1993. **A Better World for All: development education for the classroom**. Teacher’s notes, Smithfield: Alken Press.

Dede, C. 2010. **Comparing frameworks for 21st Century skills. In J. Bellance and R. Branndt** (eds.), In 21st Century Skills: Rethinkhow students learn (pp. 33–49). Bloominton, IN: Solution Tree Press.

De Wit, H. 2002. **Internationalization of higher education in the United States of America and Europe. Westport**, CT: Greenwood.

Gardner, H. 2010. **Five minds for the future. In J. Bellance and R. Brandt** (eds.). 21st century skills: Rethinking how students learn (pp. 336–49). Bloomington, in: Solution Tree Press.

Kniep, W. 1986. Defining a global education by its content', **Social Education,** 50(3), 437–46

Kobus, D. K. 1992. Multicultural/global education: an education agenda for the rights of the child, **Social Education,** 56(56), 224–7

Merryfield, M. M. 1992. Preparing Social Studies teachers for the twenty–first century : perspectives, on program effectiveness from a study of six exemplary teacher education in global education, **Theory and Research in Social Education,** 20(1), 17–46

Werner, W. 1996. Staring points for global education', **Canadian Social Studies,** 30(4), 171–3.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ศ.ดร.กิตติชัย วัฒนานิกร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.ดร.อารี วิบูลย์พงษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.อำนวย ขนันไทย	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.ดร.สายสมร ลำยอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.อาวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.วิบูลย์ รัตนาปนนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรธน์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.เพทาย พงษ์เพียจันทร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ธวัชชัย รัตน์ชเลศ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.ธนะชัย พันธ์เกษมสุข	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.วรรณพร ทะพิงค์แก	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.พัชรินทร์ ระวียัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ธีรภัทร วรรณฤมล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.รวี ลงกานี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.ชิตชล ผลารักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ยุวดี พีรพรพิศาล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ธนกร ช้างน้อย	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.นงลักษณ์ เขียนงาม	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.ปรีชา เจ็งเจริญ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.ปฐมาวดี จงรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.พนม กุณาวงค์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.พิศิษฐ์ สิงห์ใจ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.พัชรา ต้นติประภา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.วสันต์ จอมภักดี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.คณิเทพ ปิตุภูมินาค	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ไพรัช ตระการศิรินนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.วัชรพงษ์ ธัชยพงษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.อดิศักดิ์ ธีรานุพัฒนา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.วรัทยา แจ้งกระจ่าง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.อรชร มณีสงฆ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.เดชา ทาปัญญา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.นัทมน คงเจริญ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ปรุตม์ บุญศรีต้น	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.มนทิพย์ ตั้งเอกจิต	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.สมชาย ปรีชาศิลปกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.สุวรรณา เลาหะวิสุทธิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.เอกรัฐ บุญเชียง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.อังคณา อินตา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.อุเทน ปัญโญ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.กนกพร แสนเพชร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.วิสุทธร จิตอารี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.สวัสดิ์ สนิทจันทร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.นิวุฒิ หวังชัย	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผศ.ดร.พหล ศักดิ์คะทัศน์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รศ.จักรภพ วงศ์ละคร	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
อ.ดร.พิมพ์ชนก สังข์แก้ว	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
อ.ดร.รจพรรณ นิรัญศิลป์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
อ.ดร.ศิวรัตน์ กุศล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
อ.ดร.พูลพงศ์ สุขสว่าง	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.กนกพร รัตนสุธีระกุล	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รศ.ดร.โยธิน แสวงดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
รศ.ดร.มนตรี แย้มกสิกร	มหาวิทยาลัยบูรพา
รศ.ดร.เขียน วันทนียตระกูล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
รศ.ดร.โกสุม สายใจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ผศ.ดร.อัจฉริยา สุริยะวงศ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.สุชาติ แสงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
อ.ดร.กรรณิกา เจิมเทียนชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ทพ.ดร.สุรสิงห์ วิศรุตรัตน์	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
ดร.นพ.ชูสิน สีลพัทธ์กุล	โรงพยาบาลสารภี
ผศ.ดร.บุลรัตน์ สิทธิพงศ์	โรงเรียนสิริมังคลานุสรณ์
อ.ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผศ.ดร.วรรณทนี สันติกุล	Hong Kong Polytech University
Professor Andreas Zins	Vienna University
ผศ.ดร.บุษบา สิทธิการ	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
รศ.เอนก ชิตเกษร	มหาวิทยาลัยพายัพ
รศ.ดร.โกศล มีคุณ	สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ผศ.ดร.วรรณา ศิลปอาชา	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผศ.ร.ท.หญิง ดร.เกิดศิริ เจริญวิศาล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่
ผศ.ดร.นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รศ.ดร.ไพบูลย์ ศรีชัยสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.ดนุลดา จามจุรี	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รศ.ดร.พงษ์แก้ว อุดมสมุทรหิรัญ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รศ.ดร.ศรัณย์ นักรบ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.ถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.กิตติศักดิ์ อริยะเครือ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระนคร
รศ.ดร.รจนา ชื่นศิริกุลชัย	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
รศ.ดร.สุดารัตน์ สิทธิสมบัติ	มหาวิทยาลัยเนชั่น
อ.ดร.วารัชต์ มัธยมบุรุษ	มหาวิทยาลัยพะเยา
อ.ดร.ฤทัยภัทร พิมลศรี	มหาวิทยาลัยพะเยา
อ.ดร.รัฐภูมิ พรหมณะ	มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ.ดร.ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.สุกัญญา แช่มช้อย	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.ยอดพล เทพสิทธา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.วัลลภัช สุขสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.ศรชัย มุ่งไธสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผศ.ดร.ศุภธณิศร์ เติมสงวนวงศ์	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผศ.ดร.รณิดา ปิงเมือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
รศ.ดร.วรรณวดี ม้าลำพอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.สนิท สัตโยภาส	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.ศุภกฤษ เมธีโภคพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.พวงพยอม ชิดทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.กมลณัฏฐ์ พลวัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.ทัตพร คุณประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.จุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.จิติมา กตัญญู	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.จตุพร เสถียรคง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.กาญจน์ณภัทร ปัญญาโกญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.ปทมรัศมิ์ นาคนิษฐนนท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ประวัติ พื้นผาสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.ศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.สิทธิชัย สาเอี่ยม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ศ.ดร.มนัส สุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.เกตุมณี มากมี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.สมเกตุ อุทธโยธา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.พิชาภพ พันธุ์แพ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.พัฒนา บุญญประภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.วีระศักดิ์ ชมภูคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.สนิท หาจัตุรัส	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.อรกัญญา กาญจนธารากุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.ธิดารัตน์ สืบญาติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ผศ.ดร.ปิยะพร ต้นณีกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
รศ.ดร.ศรัณย์ นักรบ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.ตระกูลพันธ์ พัชรเมธา	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
รศ.อุดมศักดิ์ สาริบุตร	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
รศ.ดิเรก ควรสมาคม	มหาวิทยาลัยพายัพ
ผศ.ดร.เขตไท ลังการ์พินธุ์	มหาวิทยาลัยพายัพ
อ.ดร.สุวรรณา พลอยศรี	มหาวิทยาลัยพายัพ
รศ.ว่าที่ร้อยตรี สกล แก้วศิริ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ยุพิน อินทะยะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.สามารถ ใจเตี้ย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.สุทธินันท์ ชื่นชม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.สำเนา หมื่นแจ่ม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.สายหยุด มูลเพชร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นวารสารเพื่อรองรับงานวิชาการเพื่อสังคม

โดยมีเป้าหมายและขอบเขต (Aim and Scope) ที่รับตีพิมพ์บทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือท้องถิ่น ทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษา ที่สามารถแสดงได้เป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจน หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงในความตระหนักและการรับรู้ในปัญหาและแนวทางแก้ไขของชุมชน และท้องถิ่น โดยมีองค์ประกอบทางด้านงานวิจัยที่บ่งชี้สภาพการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ ชุมชน และสังคม เป็นงานวิจัยที่มีส่วนร่วมและได้รับการยอมรับของสังคม และงานวิจัยที่ใช้องค์ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น หรือสามารถคาดการณ์ ประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง และเสนอแนวทางการพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่นให้ยั่งยืน

รูปแบบของวารสาร

- กำหนดออก ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม
- บทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ บทความละ 2 ท่าน

รูปแบบการเขียนบทความ/บทความวิจัย

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับสำหรับการตีพิมพ์ลง “วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่” และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้ โดยวารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 เดือนตุลาคม พ.ศ.2556-มีนาคม พ.ศ.2557 จะเป็นวารสารเพื่อรองรับงานวิชาการเพื่อสังคม โดยการกำหนดเป้าหมายและขอบเขต (Aims & Scope) ที่จะตีพิมพ์บทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือท้องถิ่น ทางด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการศึกษา ที่สามารถแสดงได้เป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคมและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจน หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงในความตระหนักและการรับรู้ในปัญหาและแนวทางแก้ไขของชุมชน โดยเนื้อหาของบทความควรจะนำเสนอให้เห็นถึงประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

- สภาพการณ์ก่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (ในบทนำ ที่มาของปัญหา)
- การมีส่วนร่วมและการยอมรับของสังคมเป้าหมาย (มีผู้แต่งร่วมเป็นภาคเอกชนหรือตัวแทนชุมชน)
- กระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (วิธีการทดลอง บทสรุปเชิงเสนอแนะ)
- ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น (ทฤษฎีและกรอบแนวคิด)
- การคาดการณ์สิ่งที่จะตามมาภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นแล้ว (ข้อเสนอแนะหลังบทสรุป)
- การประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (เป็น Outcome ของงาน พิจารณาจากการนำไปใช้ประโยชน์ และ Citation)
- แนวทางการติดตามและธำรงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่ต่อไป (เป็น Outcome ของงาน พิจารณาจากการนำไปใช้ประโยชน์ และ Citation)

การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบการพิมพ์

1. ตัวอักษร : ใช้ตัวอักษร TH Sarabun PSK โดยชื่อบทความใช้อักษรตัวหนา ขนาด 20 pt ชื่อผู้เขียนและหัวข้อหลักใช้อักษรตัวหนา ขนาด 18 pt และเนื้อเรื่องใช้อักษรตัวปกติ ขนาด 16 pt

2. การตั้งค่าหน้ากระดาษ : บนและซ้าย ขนาด 1.5 นิ้ว ล่างและขวา ขนาด 1 นิ้ว

3. ความยาวของเนื้อหา : 15-20 หน้า รวมตารางรูปภาพ และเอกสารอ้างอิง

4. รูปแบบการใช้ภาษาอังกฤษในเนื้อเรื่องภาษาไทย :

- ชื่อวิทยาศาสตร์ คำขึ้นต้นให้ใช้อักษรตัวใหญ่ และใช้ตัวอักษรเอียง เช่น *Uglena acus*
- ชื่อเฉพาะให้ขึ้นต้นด้วยตัวใหญ่ทุกคำ เช่น Berdmann, Lemmermann
- ภาษาอังกฤษทั้งในและนอกวงเล็บให้ใช้ตัวเล็ก เช่น random complete block design
- ตัวย่อให้ใช้อักษรตัวใหญ่ทั้งหมด และควรมีคำเต็มบอกไว้ในการใช้ครั้งแรก เช่น (random complete block design, RCBD)

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. ชื่อเรื่อง (Title) : ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษเฉพาะตัวอักษรแรกของชื่อเรื่องเท่านั้นที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ (capital letter) นอกนั้นใช้ตัวพิมพ์เล็ก ยกเว้นชื่อเฉพาะ

2. ชื่อผู้วิจัย : เฉพาะผู้วิจัยหลักให้พิมพ์ด้วยตัวหนา โดยระบุสถานที่ทำงานหรือหน่วยงานที่สังกัด และอีเมล

3. บทคัดย่อ (Abstract) : (ภาษาไทยก่อนและตามด้วยภาษาอังกฤษ) เป็นการสรุปสาระสำคัญ ประเภทวิจัย วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย และสรุปผลการวิจัยที่กระชับและชัดเจน ระบุตัวเลขสถิติที่สำคัญ ใช้ภาษารัดกุมเป็นประโยคสมบูรณ์และเป็นร้อยแก้ว ไม่แบ่งเป็นข้อๆ โดยบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษไม่ควรเกิน 1 หน้ากระดาษขนาด A4 และให้ระบุคำสำคัญ (keywords) ไว้ท้ายบทคัดย่อในแต่ละภาษา

4. บทนำ (Introduction) : ให้เขียนอธิบายปัญหา วัตถุประสงค์ และการตรวจสอบเอกสาร

5. ระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) : อธิบายถึงเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทดลองและอธิบายวิธีการศึกษาทดลอง

6. ผลการวิจัย (Results) : การเขียนเสนอผลการศึกษาควรกระชับและแสดงการวิจัยถึงผลที่ชัดเจน หากมีตาราง กราฟ หรือรูปภาพ ให้มีเนื้อหาหรือวิธีการอธิบายประกอบ

7. การอภิปรายผล (Discussions) : การเขียนอภิปรายผลการศึกษา เป็นการชี้แจงผลการวิจัยว่าตรงตามวัตถุประสงค์ สมมติฐานของการวิจัย สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของผู้อื่นที่มีอยู่ก่อนหรือไม่ อย่างไร ด้วยเหตุผลใด เปรียบเทียบหรือตีความเพื่อเน้นความสำคัญของงานและสรุปให้เข้าใจง่ายที่สุด

8. บทสรุปหรือข้อเสนอแนะ (Conclusion or Suggestions) : ให้เขียนสรุปสาระสำคัญของผลงานวิจัยว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยเน้นถึงปัญหาหรือข้อโต้แย้งในสาระสำคัญ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์

9. กิตติกรรมประกาศ หรือคำขอบคุณ (Acknowledgement) : อาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ โดยเป็นการแสดงความขอบคุณผู้ช่วยเหลือในงานวิจัยแต่ไม่ได้เป็นผู้ร่วมในงานวิจัย

10. การอ้างอิงแบบแทรกปนไปกับเนื้อหา : เนื้อหาบทความใช้ระบบการอ้างอิงแบบนามปี (ชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) ตัวอย่างเช่น ...ลมุล รัตตากร (2529) ได้กำหนดคุณสมบัติของ...

รูปแบบการเขียนรายการอ้างอิง

การอ้างอิงแบบแทรกปนไปกับเนื้อหา : เนื้อหาบทความใช้ระบบการอ้างอิงแบบนามปี (ชื่อ-นามสกุลของผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) ตัวอย่างเช่น ....ลมุล รัตตากร (2529) ได้กำหนดคุณสมบัติของ.....

เอกสารอ้างอิง : การเขียนเอกสารอ้างอิงให้เรียงเอกสารที่ใช้อ้างอิงทั้งหมดตามลำดับอักษรตัวแรกของรายการที่อ้างอิง โดยเรียงลำดับแบบพจนานุกรม และให้เรียงภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ มีรูปแบบการเขียน ดังนี้

1. หนังสือ

ชื่อ สกุล. ปีที่พิมพ์. **ชื่อหนังสือ.** ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

สีลาภรณ์ บัวสาย. 2549. **เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

Courtney, T. K. 1965. **Physical Fitness and Dynamic Health.** New York: McGrew-Hill Inc.

2. วารสาร

ชื่อ สกุล. ปีที่พิมพ์. ชื่อเรื่อง. **ชื่อวารสาร** (ชื่อเต็มหรือย่อก็ได้), ปีที่ (ฉบับที่), เลขหน้าเริ่มต้น-เลขหน้าสิ้นสุด.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. 2531. การปฏิรูปหลักสูตรมหาวิทยาลัยในประเทศที่กำลังพัฒนา. **อุดมศึกษา,** 13 (34), 14-20.

Elmastas, M., O. lsildak, I. Turkekal and N. Temar. 2007. Determination of antioxidant activity and antioxidant compounds inwild edible mashroom. **Food Composition and analysis,** 20, 337-345

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อ สกุล. ปีที่พิมพ์. **ชื่อวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าแบบอิสระ.** ระดับวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าแบบอิสระ คณะ สถาบันการศึกษา.

ยุรีพรรณ แสนใจยา. 2545. **แนวทางการพัฒนาไร่ชาสุวิสุทธ์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

4. เอกสารวิชาการอื่นๆ

ชื่อ สกุล ผู้เขียนหรือหน่วยงาน. ปีที่พิมพ์. **ชื่อเรื่องหรือชื่อหนังสือ.** ประเภทของเอกสาร. สถาบันหรือหน่วยงานที่จัดพิมพ์. สถานที่พิมพ์.

คณะกรรมการอำนวยการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย. 2549. **คู่มือคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์.** สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร.

5. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อ สกุล. ปีที่พิมพ์. **ชื่อเรื่อง.** (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: ชื่อ website (วัน เดือน ปี ที่สืบค้นข้อมูล)

วิจารย์ พานิช. 2554. **วิชาการรับใช้สังคม.** (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://www.gotoknow.org/posts/440436 (27 เมษายน 2556)

การส่งต้นฉบับ

1. ผู้ส่งบทความจะต้องทำหนังสือนำส่ง พร้อมทั้งระบุชื่อ-สกุล หมายเลขโทรศัพท์ และอีเมล โดยทางกองบรรณาธิการวารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ จะได้ติดต่อกลับไป เพื่อแจ้งผลการพิจารณา

2. จัดส่งต้นฉบับที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของรูปแบบวารสาร
   เว็บไซต์ https://www.tci-thaijo.org/index.php/cmruresearch/index
   หรือเว็บไซต์ http://www.research.cmru.ac.th

การประเมินบทความต้นฉบับ

ต้นฉบับจะต้องผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกมหาวิทยาลัยในสาขาวิชานั้นๆ จำนวน 2 ท่านต่อเรื่อง โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาจะเป็นผู้สรรหา เพื่อรับการประเมิน กรณีมีการแก้ไขสถาบันวิจัยและพัฒนาจะส่งผลการอ่านประเมินคืนผู้เขียนให้เพิ่มเติม แก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

.....

หมายเหตุ

1. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ใน “วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่” ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. เนื้อหาบทความที่ปรากฏในวารสารเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ไม่รวมความผิดพลาด อันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์
3. ในกรณีเป็นบทความที่ส่งมาจากบุคคลภายนอก จะมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการประเมิน และกลั่นกรองบทความ จำนวน 3,000 บาท

CMRU

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ ชั้น 14

202 ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300

โทรศัพท์ 0-5388-5959 โทรสาร 0-5388-5950

E-mail: research_cmru@hotmail.com